

Protokoll

KIRKEMØTET

2010

Tønsberg, 14.- 20. november

Kirkemøtet på internett

Taler og vedtak fra Kirkemøtet er tilgjengelig på <http://www.kirken.no>. Der finnes også taler og vedtak fra kirkemøtene i perioden 1997-2010.

Protokoll Kirkemøtet 2010
© Kirkerådet, Den norske kirke 2011

Opplag: 170

Bestilles fra:
Kirkerådets materiellekspedisjon
Postboks 799 Sentrum, 0106 Oslo
Tlf. 23081200
Faks. 23081201
E-post: materiell@kirken.no

**Det 27. kirkemøtet i Den norske kirke
ble holdt i Tønsberg
fra søndag 14. november til lørdag 20. november 2010.
Møtets forhandlinger fant sted på Quality Hotell Tønsberg.**

Innhold

Åpning av Kirkemøtet	4
Hovedtema: Luther glede	6
Konstituering	7
Prosedyre for Kirkemøtets behandling av gudstjenestereformen	9
Saksliste	10
Komitéinnstillinger og vedtak	11
KM 01/10 Instilling fra protokollkomiteen	11
KM 02/10 Valg og oppnevninger	12
KM 03/10 Orienteringssaker	27
KM 04/10 Gudstjenestereformen – hovedgudstjenesten	29
KM 05/10 Gudstjenestereformen – nattverdliturgi	59
KM 06/10 Gudstjenestereformen – dåpsliturgi	74
KM 07/10 Gudstjenestereformen – tekstbok	87
KM 08/10 Gudstjenestereformen – alminnelige bestemmelser	103
KM 09/10 Endringer i gravferdslov og kirkelov – høringsuttalelse	141
KM 10/10 Retningslinjer for bruk av liturgiske farger	185
KM 11/10 Valgregler, herunder særskilte regler for de kirkelige valg 2011, representasjon for samisk kirkeliv og døvekirken. Evaluering av demokratireformen.	191
Deltakere på Kirkemøtet 2010	251
Øvrige programinnslag	259
Taler, foredrag og hilsener	260
Direktør Jens-Petter Johnsen's preken under åpningsgudstjenesten	260
Kirkerådsleder Nils-Tore Andersens tale	264
Statsråd Rigmor Aasruds tale	271
Preses Helga Haugland Byfugliens hilsen	274
Fylkesmann Erling Laes hilsen	275
”Å være luthersk-evangelisk kirke i dag”. Foredrag ved preses Helga H. Byfuglien	277
Biskop Bernt Eidsvigs – Den katoske kirke – Innlegg til hovedtema	285
Tone Lindheims – Den norske Misjonsallianse – Innlegg til hovedtema	287
Arnfinn Clemetsens – Karismakirken- Innlegg til hovedtema	289
Presentasjon av årsmelding for de sentralkirkelige råd 2009	291

Åpning av Kirkemøtet

Åpningsgudstjenesten

Kirkemøtet åpnet med gudstjeneste i Tønsberg domkirke kl 15, søndag 14. november. Biskop Laila Riksaasen Dahl og domprost David Gjerp var liturger og direktør Jens-Petter Johnsen var predikant. Lajla Kollerud (Domkirken), Arnt Jerpstad (Misjonsalliansen), Ingjerd Bratsberg (Tunsberg bispedømmeråd), Terje Fonk og Jan Terje Christoffersen var medliturger og nattverdsmedhjelpere. Tekstlesere var Knut Rune Saltnes (døvekirken), Kirsten Isaksen (Nord-Hålogaland bispedømmeråd). I tillegg deltok bl.a. Domkirkens jentekor, domkantor Arne Rodvelt Olsen, domkantor Runa Skramstad og kantor Tonny Krokengen. Kirketjenere og kirkeverter var Christoffer Wettby, Egill A Follesø, Elise Ellefsen, Øystein Eilertsen og medlemmer av Tunsberg bispedømmeråd.

Åpningsmøtet

Kl.17 fant det konstituerende møte sted i Oseberg kulturhus, etterfulgt av åpningsmøtet kl. 18. Åpningsmøtet startet ved at direktør i Kirkerådet Jens-Petter Johnsen ønsket velkommen. HM Kong Harald var til stede under åpningsmøtet og middagen. Kirkerådets leder Nils-Tore Andersen holdt tale (gjengitt på s.263) som ble etterfulgt av hilsen fra statsråd Rigmor Aasrud (gjengitt på s.271), hilsen ved Bispemøtets preses Helga Haugland Byfuglien og generalsekretær i Kirkenes verdensråd Olav Fykse Tveit. Fanfare (blåsing i lur) ved Arne Petter Ødelund, da HM Kong Harald ankom. Salmeklang deltok med musikalske innslag.

Åpningsmiddagen

Kl. 20 var Kirkemøtets delegater og gjester samlet til middag i restaurant Lindahl. Det ble brakt hilsen fra HM Kong Harald, fra Marianne Aasen, leder i Stortingets kirke, utdannings- og forskningskomité, og fylkesmann Erling Lae. Assisterende direktør Gerd Karin Røsæg ledet middagen. Musikalsk innslag på bukkehorn ved Arne Petter Ødelund. Director Johnsen & his Reformers deltok med sang.

Plenumssamtale

Plenumssamtalen ble avholdt mandag 15. november kl.09.00. Dirigent: Dag Landmark

Følgende hadde ordet:

Ole D. Mjøs, Per Oskar Kjølaas, Marit Hermstad, Arne Tveit, Erling J. Pettersen, Harold Holtermann, Ivar J. Eliassen, May Lisbeth Hovlid Aurdal, Thor Bjarne Bore, Helge Nilsen, Anfinn Skaaheim, Wenche Haugen Havrevoll, Jan Erik Sundby, Nina Lind, Karen Flatø, Eldar Husøy, Egil Morland, Oddrun Remvik, Modulf Aukan, Solveig Fiske,

Erling Birkedal, Trygve Wyller, Vidar L. Haanes, Ole Christian Kvarme, Inger Kari Søyland, Ola T. Lånke, Roar P. Strømme, Harald Hegstad, Terje Fonk, Svein Arne Lindø, Øivind Benestad, Magne Skjeldal, Kristin Gunleiksrud, Andreas Gotliebsen, Silje Barkved, Inger S. Enger, Kristian Myhre, Harald Askeland, Ingunn Rinde, Arnstein Bleiktvedt, Kjellfred Dekko, Anne Dalheim, Bård Mæland, Helene Bjerkestrand, Tor B. Jørgensen, Anne Louise Tvetter, Målfrid Isene, Karen Junker, Karin-Elin Berg, Jarle Petter Klungrehaug, Tor Singsaas, Halvor Nordhaug, Nils Mathis N. Eira.

Program seminar Kirkemøtet 2010, 15.nov 2010

A. Stat og kirke – kirkeordning (11.30-13.00)

1. Introduksjon

(assisterende direktør i KR Gerd Karin Røsæg)

2. Bakgrunnen for arbeidet med framtidig kirkeordning

(seniorrådgiver i KR, Per Kristian Aschim)

3. Framtidig kirkeordning: Hva skjer – når?

(direktør i KR, Jens-Petter Johnsen)

4. Å være Kirkemøte

(assisterende direktør i KR, Gerd Karin Røsæg)

5. Kirkeordning – religionsfrihet – menneskerettigheter

(generalsekretær i Kirkenes Verdensråd, Olav Fykse Tveit)

B. Gudstjenestereformen (15.00-16.45)

1. Salme 0103: Når jord og himmel møtes

2. Innledning: Prosessen med gudstjenestereformen fram til nå

(avdelingsdirektør i KR, Paul Erik Wirgenes)

3. Reformens bakgrunn og visjonene fra UKM, KR, KM, NFG og F 2008.

(Ass. direktør i KR, Gerd Karin Røsæg intervjuer seniorrådgiver i KR, Åge Haavik og leder av Utvalg for ungdomsspørsmål, Jenny Skumsnes Moe)

4. Miniforedrag: Noen helhetsperspektiver på KMs liturgisaker

(seksjonssjef for gudstjenesteliv og kultur i KR, Hans Arne Akerø)

5. Liturgisk musikk. Kor og allsang til ny liturgisk musikk

(kirkemusikalsk prosjektmedarbeider i KR, Hildegunn Opstad Smørgrav)

6. Avslutningsord (avdelingsdirektør i KR, Paul Erik Wirgenes)

Hovedtema: Luther glede

Onsdag 17. november var det satt av tid til Kirkemøtets hovedtema: "Luther glede". Hovedforedraget ble holdt av preses Helga Haugland Byfuglien med tema: "Hva vil det si å være evangelisk-luthersk kirke i dag?" (se s.270). Foredraget ble etterfulgt av en paneldebatt, ledet av prest Sunniva Gylver. Panelet besto av pastor Arnfinn Clementsen fra Karismakirken, biskop Bernt Eidsvig i Den katolske kirke og utenlandssjef Tone Lindheim fra Misjonsalliansen. Musikalske innslag var ved en klarinettist.

Konstituering

Saksdokument:

Dokument 2.1/10	Valg av dirigentskap
Dokument 2.2/10	Valg av tellekorps
Dokument 2.3/10	Valg av protokollkomité for perioden 2010-2012
Dokument 2.4/10	Valg av valgkomité for perioden 2010-2011
Dokument 2.5/10	Fordeling av medlemmer på Kirkemøtets komiteer
Dokument 2.6/10	Valg av komitéledere for møtet

Kirkemøtet ble konstituert i forkant av åpningsmøtet søndag 14. november.

Dirigent: Dag Landmark

Valg av dirigentskap

Dirigentskapet ble valgt ved akklamasjon og overtok deretter ledelsen av møtet.

Dirigent

Dag Landmark (Hamar) (hoveddirigent)
Helene Bjerkestrand (Tunsberg)
Ingjerd Bratsberg (Tunsberg)

Vara

Inger S. Enger (Hamar)
Gunn Elvebakk (Nord Hålogaland)
Magne Skjeldal (Björgvin)

Godkjenning av innkalling og saksliste

Det var ingen innvendinger til innkalling og saksliste til årets Kirkemøte. Møtet ble satt.

Valg av tellekorps

Kirkemøtet ga sin tilslutning til følgende forslag til tellekorps:

Jahn-Oluf Skonnord (leder)
Ole Inge Bekkelund
Berit Nyborg
Hilde Vormeland Rø
Øivind Tobiassen

Valg av valgkomité for perioden 2010-2012

Kirkemøtet ga sin tilslutning til følgende forslag til valgkomité:

Medlem

Geir Ivar Bjerkestrand, Agder og Telemark
Inger Kari Søyland, Stavanger
Marit Hermstad, Sør-Hålogaland
Monica Ugulsvik, Bjørgvin
Magne Skjeldal, Bjørgvin

Varamedlem

Ingjerd Bratsberg, Tunsberg
Anne M Bakken, Nord-Hålogland
Line Langseth Bakkum, Hamar
Erling Birkedal, Borg
Eirik J Eliassen, Nord-Hålogaland

Valg av protokollkomité

Kirkemøtet ga sin tilslutning til følgende forslag til protokollkomité:

Medlem

Kjellfred Dekko, Tunsberg
Ingmar Ljones, Bjørgvin
Astrid Ulvestad Øygard, Møre

Varamedlem

Wenche H. Havrevoll, Stavanger
Ivar Vegge, Agder og Telemark
Bjørn Ingvald Eidsvåg, Hamar

Fordeling av medlemmer på Kirkemøtets komiteer

Kirkemøtet ga sin tilslutning til det fremlagte forslag til komiteenes sammensetning. Forslaget ble fremlagt søndag 14. november.

Valg av komitéledere

Kirkemøtet ga sin tilslutning til følgende forslag til komitéledere:

Komité A: Solveig K Bratseth
Komité B: Tone Synnøve Øygard Steinkopf
Komité C: Karen Junker
Komité D: Bjørn Solberg
Komité E: Harald Askeland
Komité F: Modulf Aukan
Komité G: Erling Birkedal

Prosedyre for KMs behandling av gudstjenestereformen

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet legger følgende prosedyre til grunn for behandling av gudstjenestereformen:

1. Gudstjenestereformen får en foreløpig behandling på KM 2010 og endelig vedtak fattes på KM 2011. Dette innbefatter hovedgudstjeneste med nattverd, dåpsliturgi, tekstrekker og alminnelige bestemmelser.
2. Alle endringsforslag må legges fram på KM 2010, slik at de kan få både en kvalitetsmessig sikring og en læremessig behandling før gudstjenestereformen legges fram for vedtak på KM 2011.
3. Endringsforslag fremlagt på Kirkemøtet 2010 gjøres til gjenstand for komitébehandling på vanlig måte og eventuell prøvevotering.
4. Etter Kirkemøtet 2010 oversendes den foreløpig vedtatte hovedgudstjeneste med nattverd, samt dåpsliturgi, tekstrekker og alminnelige bestemmelser til Kirkerådet som forestår en behandling i samsvar med Regler for saksbehandling i liturgisaker. Kirkerådet har ansvar for å foreta nødvendig bearbeiding og kvalitetssikring av de innkomne forslag før saken går til Kirkemøtet for behandling og vedtak i 2011.
5. Endringsforslag fremmet i 2010, og som eventuelt opprettholdes etter prøvevotering setter under votering i 2011. Det åpnes for en meget begrenset adgang til å justere forslag i 2011. Beslutning om realitetsbehandling av disse forslagene krever 2/3 flertall. Det forutsettes at forslagene som realitetsbehandles ikke på noen måte kan defineres som lærespørsmål, men at de skal rette opp åpenbare feil og mangler.
6. Alminnelige bestemmelser vil måtte justeres slik at de er i overensstemmelse med vedtak fattet i de øvrige liturgisakene. Nødvendige endringsforslag til alminnelige bestemmelser kan fremmes i 2011 og vedtas med alminnelig flertall.

Dirigentskapet foretok følgende presisering av prosedyren:

Dirigentene har gjennomført samtaler med Harald Hegstad, Kirkerådets direktører og Protokollkomiteen om behandlingsform/prosedyrer for behandling av liturgisaker. Etter drøftingen er vår konklusjon:

- Flertallsvedtak i KM 2010 oversendes for videre behandling i Kirkerådet.
- Med hensyn til prosedyrebestemmelsens pkt. 4 og 5 gjennomføres disse ved at dirigenten avklarer med forslagstillere etter votering, hvorvidt denne opprettholder sitt nedstemte forslag.
- Opprettholdes et nedstemt forslag, oversendes dette til KR som undergir dette en nødvendig vurdering, herunder også Bispemøtets behov for involvering før KM 2011.

Enstemmig vedtatt.

Saksliste

- KM 01/10 Innstilling frå protokollkomiteen
- KM 02/10 Valg og oppnevninger
1. Valg av dirigentskap for møtet
  2. Valg av tellekorps
  3. Valg av protokollkomité for perioden 2010-2012
  4. Valg av valgkomité for perioden 2010-2012
  5. Fordeling av medlemmer på Kirkemøtets komiteer
  6. Valg av komitéledere for møtet
  7. Valg av Kirkeråd og Kirkerådets leder
  8. Valg av Mellomkirkelig råd og Mellomkirkelig råds leder
  9. Valg av Samisk kirkeråd og Samisk kirkeråds leder
  10. Valg av Kirkerådets medlemmer til Den norske kirkes Lærenemnd
  11. Valg av medlemmer til evalueringsnemnda
  12. Oppnevning av medlemmer til rådsmøtet for Norges Kristne Råd
  13. Oppnevning av representanter til generalforsamlingen for Sjømannskirken – Norsk kirke i utlandet
  14. Oppnevning av representanter til Kirkens Nødhjelp
- KM 03/10 Orienteringssaker
1. Protokoll fra Bispemøtet 2010
  2. Protokoll fra Ungdommens kirkemøte 2010
  3. Årsmelding for Sjømannskirken/Norsk kirke i utlandet 2009
  4. Årsmelding for Døvekirkenes fellestråd 2009
  5. Årsrapport fra De sentralkirkelige råd 2009
  6. Orientering om Edinburgh-jubileet
  7. Orientering om LVFs generalforsamling 2010
  8. Orientering om arbeidet med salmebok
  9. Orientering om arbeidet med liturgisk musikk
- KM 04/10 Gudstjenestereformen – hovedgudstjenesten
- KM 05/10 Gudstjenestereformen – nattverdiliturgi
- KM 06/10 Gudstjenestereformen – dåpsliturgi
- KM 07/10 Gudstjenestereforma – tekstbok
- KM 08/10 Gudstjenestereformen – alminnelige bestemmelser
- KM 09/10 Endringer i gravferdslov og kirkelov – høringsuttalelse
- KM 10/10 Retningslinjer for bruk av liturgiske farger
- KM 11/10 Valgregler, herunder særskilte regler for de kirkelige valg 2011, representasjon for samisk kirkelig og døvekirken. Evaluering av demokratireformen.

Komitéinnstillinger og vedtak

KM 1/10 Innstilling frå protokollkomiteen

Saksdokument:

KM 1/10

KM 1.1/10 Innstilling frå protokollkomiteen

Innstilling frå Protokollkomiteen

Protokollkomiteen har hatt to møte sidan Kyrkjemøtet 2009.

Medlemmene i protokollkomiteen har gått gjennom vedtaksprotokollen frå Kyrkjemøtet 2009 før han vart sendt ut.

Protokollkomiteen har før Kyrkjemøtet 2010 kontrollert oppfølginga av vedtaka frå Kyrkjemøtet 2009. Komiteen har teke utgangspunkt i protokollane frå Kyrkjerådet, Mellomkyrkjeleg råd og Samisk kyrkjeråd og opplysningar frå sekretariatet.

Ut frå § 5.2 i regelverket for protokollkomiteen kan komiteen på eige initiativ ta opp saker dersom det er tvil om vedtaket og sakshandsaminga er skjedd på ein tilfredsstillande måte. Protokollkomiteen meiner at sakshandsaminga og vedtaka er fylgt opp på ein god måte.

På dette grunnlaget finn Protokollkomiteen at dei tre råda har fylgt opp vedtaka frå Kyrkjemøtet på ein tilfredsstillande måte.

Protokollkomiteen vil likevel påpeike at i fylgje § 6-3 i forretningsorden til Kyrkjemøtet skal ”saker av stor prinsipiell og praktisk betydning komme til behandling i minst to atskilte plenumsamlingar”, dette mellom anna for å sikre at vedtaka vert presist formulerte, slik at dei ikkje treng å verta gjenstand for tolking når dei skal følgjast opp av sekretariatet. Det visast her m.a. til KM 7/09 som har fleire uklåre formuleringar.

Protokollkomiteen vil vidare understreke at så lenge Kyrkjemøtet ikkje har økonomiansvar, kan møtet ikkje fatte vedtak som bind Kyrkjerådet økonomisk.

Sekretariatet har gjennom arbeidsrutinane sine gitt Protokollkomiteen gode arbeidsvilkår.

Underskrive av Per Øistein Rogstad, Marit Tingelstad og Ingvild Theodorsen.

Plenumsbehandling

Dirigent: Dag Landmark

Desse hadde ordet: Leiar av valgkomiteen Per Øistein Rogstad, Arne Tveit

Kyrkjemøtet sitt vedtak

Kyrkjemøtet tek innstillinga frå protokollkomiteen til etterretning. Samrøystes vedteke.

KM 2/10 Valg og oppnevninger

Saksdokumenter:

KM 2.7/10	Valg av leder for Kirkeråd og Kirkerådets leder
KM 2.7.1/10	Nominerte kandidater til Kirkerådet
KM 2.8/10	Valg av Mellomkirkelig råd og Mellomkirkelig råds leder
KM 2.8.1/10	Presentasjon av lederkandidater og kandidater til Mellomkirkelig råd
KM 2.9/10	Valg av Samisk kirkeråd og Samisk kirkeråds leder
KM 2.9.1/10	Presentasjon av lederkandidat og kandidater til Samisk kirkeråd
KM 2.10/10	Valg av Kirkerådets medlemmer til Den norske kirkes Lærenemnd
KM 2.10.1/10	Presentasjon av kandidater som Kirkerådets medlemmer til Den norske kirkes Lærenemnd
KM 2.11/10	Valg av medlemmer til evalueringsnemnda
KM 2.12/10	Oppnevning av medlemmer til rådsmøtet for Norges Kristne Råd
KM 2.13/10	Oppnevning av representanter til generalforsamlingen for Sjømannskirken – Norsk kirke i utlandet
KM 2.14/10	Oppnevning av representanter til Kirkens Nødhjelp

Leder i valgkomiteen, Magne Skjeldal, innledet valgene.

KM 2.7/10 Valg av Kirkerådets leder

Dirigenter:

Helene Bjerkestrand

Dag Landmark

Presentasjon av lederkandidater ble foretatt tirsdag 16. november og valg av leder onsdag 17. november.

Valgkomiteens forslag til kandidater:

Kristin Gunleiksrud

Svein Arne Lindø

Ola T Lånke

Valgtaler:

For Kristin Gunleiksrud: Erling Birkedal, Elisabeth Thorsen

For Svein Arne Lindø: Terje Fonk, Thor Bjarne Bore

For Ola T Lånke: Solveig Kopperstad Bratseth, Mødulf Aukan

Valgresultat

1. valgomgang:

Kristin Gunleiksrud: 41 stemmer

Svein Arne Lindø: 37 stemmer

Ola T Lånke: 36 stemmer

Det ble avgitt 114 stemmer.

2. valgomgang:

Kristin Gunleiksrud: 56 stemmer

Svein Arne Lindø: 57 stemmer

1 blank stemme

Det ble avgitt 114 stemmer.

Kirkemøtets vedtak

Svein Arne Lindø ble valgt til Kirkerådets leder.

KM 2.7/10 Valg av Kirkeråd

Valgkomiteens forslag til kandidater:

Oslo

Kristin Gunleiksrud, L
Anfin Skaaheim, L
Elisabeth Thorsen, G

Borg

Arne Leon Risholm, G
Jan Erik Sundby, LK
Andreas Henriksen Aarflot, L

Hamar

Ingrun Jule, L
Lars Erlends Kielland, G
Anne-Lise Brenna Ording, L

Tunsberg

Harald Askeland, L
Helene Bjerkestrand, L
Terje Fonk, G

Agder og Telemark

Karen Junker, L
Jan Olav Olsen, L
Stein Reinertsen, G

Stavanger

Leif Christian Andersen, L
Berit Espeset, G
Svein Arne Lindø, L

Bjørgvin

Egil Morland, L
Tone Synnøve Ø Steinkopf, LK
Roar P. Strømme, G

Møre

May Lisbeth Aurdal, L
Eldar Husøy, L
Målfrid Synnøve Isene, L

Nidaros

Kjartan Bergslid, G
Ola T Lånke, L
Aina Toven Malum, L

Sør Hålogaland

Dagrun Olavsrud Antonsen, L
Marit Haave Dvergsdal, L
Unny Nome Sivertsen, L

Nord Hålogaland

Ivar Jarle Eliassen, LK
Ingrid Røstad Fløtten, L
Andreas Gottliebsen, L

Valg av lek kirkelig tilsatt

Valgkomiteens forslag:

Ivar Jarle Eliassen
Jan Erik Sundby
Tone Synnøve Øygard Steinkopf

Valgtaler:

For Ivar Jarle Eliassen: Gunn Hanne Elvebakk
For Jan Erik Sundby: Jofrid Trandem Myhre
For Tone Synnøve Øygard Steinkopf: Anne Lovise Tveter

Valgresultat

Ivar Jarle Eliassen: 32 stemmer
Tone Synnøve Ø. Steinkopf: 43 stemmer
Jan Erik Sundby: 40 stemmer

Det ble avgitt 115 stemmer.

Tone Synnøve Ø. Steinkopf ble valgt som lek kirkelig tilsatt.

Valg av geistlige representanter

Valgkomiteens forslag:

Kjartan Bergslid	Nidaros
Berit Espeset	Stavanger
Terje Fonk	Tunsberg
Lars Erlend Kielland	Hamar
Stein Reinertsen	Agder og Telemark
Arne Leon Risholm	Borg
Roar P. Strømme	Bjørgvin
Elisabeth Thorsen	Oslo

Følgende hadde ordet: Dagrunn Olavsrud Anthonsen

Valgtaler:

For Arne Leon Risholm: Jan Erik Sundby
For Berit Espeset, Berit: Erling J. Pettersen
For Lars Erlend Kielland: Bjørn Ingvald Eidsvåg
For Kjartan Bergslid: Tor Singsaas
For Terje Fonk: Harald Hegstad
For Elisabeth Thorsen: Oddrun Remvik

Valgresultat

1. valgongang:

Kjartan Bergslid: 57 stemmer
Berit Espeset: 75 stemmer
Terje Fonk: 57 stemmer
Lars Erlend Kielland: 48 stemmer
Stein Reinertsen: 59 stemmer
Arne Leon Risholm: 55 stemmer
Roar P. Strømme: 44 stemmer
Elisabeth Thorsen: 63 stemmer

Det ble avgitt 115 stemmer.

2. valgongang:

To representanter fikk samme stemmetall (57). Med henvisning til Regler for valg av Kirkeråd § 5-6, ble det foretatt loddtrekning.

Følgende personer ble valgt som geistlige representanter:

Berit Espeset, Stavanger
Kjartan Bergslid, Nidaros
Stein Reinertsen, Agder og Telemark
Elisabeth Thorsen, Oslo
Kjartan Bergslid ble valgt ved loddtrekning.

Valg av leke representanter

Følgende hadde ordet: Bjørn Solberg

Representantene Myhre og Birkedal ble fremmet ved benkeforslag.

Valgtale:

For Ingrun Jule: Lars Erlend Kielland
For Andreas Gotliebsen: Ole D. Mjøs
For Harald Askeland: Kjellfred Dekko
For Andreas Henriksen Aarflot: Bjørn Solberg
For Erling Birkedal: Inger Kari Søyland
For Helene Bjerkestrand: Petter N. Dille
For May Lisbeth Hovlid Aurdal: Astrid Ulvestad Øygaard
For Jofrid Trandem Myhre: Anne Louise Tveter

Valgresultat

Borg:

Erling Birkedal (39 stemmer)

Jofrid Trandem Myhre (41 stemmer)

Andreas Henriksen Aarflot (34 stemmer)

Hamar:

Ingrun Jule (61 stemmer)

Anne-Lise Brenna Ording (53 stemmer)

Tunsberg:

Harald Askeland (67 stemmer)

Helene Bjerkestrand (47 stemmer)

Møre:

May Lisbeth Hovlid Aurdal (64 stemmer)

Eldar Husøy (44 stemmer)

Målfrid Synnøve Isene (6 stemmer)

Sør-Hålogaland:

Dagrun Olavsrud Antonsen (18 stemmer)

Marit Haave Dvergsdal (18 stemmer)

Unny Nome Sivertsen (78 stemmer)

Nord-Hålogaland:

Andreas Gotliebsen (114 stemmer)

Følgende personer ble valgt som leke representanter:

Jofrid Trandem Myhre, Borg

Ingrun Jule, Hamar:

Harald Askeland, Tunsberg:

May Lisbeth Hovlid Aurdal, Møre:

Unny Nome Sivertsen, Sør-Hålogaland

Andreas Gotliebsen, Nord-Hålogaland

115 stemmeberettigede, 1 stemme avvist.

Valg av to leke representanter til Kirkerådet

Følgende hadde ordet:

Kristian Myhre, Anne-Lise B. Ording, Målfrid S. Isene, Leif Chr. Andersen, Ole D. Mjøs

Valgtale:

For Helene Bjerkestrand: Andreas H. Aarflot

For Kristin Gunleiksrud: Harald Hegstad

For Ola T. Lånke: Inger Sofie Enger

For Aina Toven Malum: Helge Nilsen

For Egil Moland: Terje Fonk

For Jan Olav Olsen: Jorund Andersen

Følgende personer trakk sitt kandidatur:

Borg

Andreas Henriksen Aarflot

Hamar

Anne-Lise Brenna Ording

Stavanger

Leif Christian Andersen

Møre

Målfrid Synnøve Isene

Valgresultat

Oslo

Kristin Gunleiksrud (48 stemmer)

Anfin Skaaheim

Borg

Erling Birkedal

Tunsberg

Helene Bjerkestrand (59 stemmer)

Agder og Telemark

Karen Junker

Jan Olav Olsen (26 stemmer)

Bjørgvin

Egil Morland (38 stemmer)

Møre

Eldar Husøy (1 stemme)

Nidaros

Ola T Lånke (40 stemmer)

Aina Toven Malum (4 stemmer)

Sør-Hålogaland

Dagrun Olavsrud Antonsen

Marit Haave Dvergsdal

Følgende personer ble valgt som leke representanter:

Helene Bjerkestrand, Tunsberg

Kristin Gunleiksrud, Oslo

Kirkemøtets vedtak

Kirkerådet fikk følgende sammensetning:

Medlem

Lek kirkelig tilsatt:

Tone Synnøve Ø Steinkopf, Bjørgvin

Geistlige:

Kjartan Bergslid, Nidaros

Berit Espeseth, Stavanger

Stein Reinertsen, Agder og Telemark

Elisabeth Thorsen, Oslo

Leke

Svein Arne Lindø (leder), Stavanger

Jofrid Trandum Myhre, Borg

Ingrun Jule, Hamar

Harald Askeland, Tunsberg

Aurdal, May Lisbeth, Møre

Unny Nome Sivertsen, Sør-Hålogaland

Andreas Gotliebsen, Nord-Hålogaland

Helene Bjerkestrand, Tunsberg

Kristin Gunleiksrud, Oslo

Varamedlem

Tone Therese Totland

Hans Kristian Seip Solbu

Tor Andre Lindstad

Hjalmar Bjerga

Margit Lovise Holte

Utpekes av bispedømmerådet

Erling Birkedal

Anne Lise Brenna Ording

Utpekes av bispedømmerådet

Eldar Husøy

Marit Haave Dvergsdal

Utpekes av bispedømmerådet

Utpekes av bispedømmerådet

Utpekes av bispedømmerådet

Biskop:

Preses Helga Haugland Byfuglien

Visepreses Ole Chr. Kvarme

KM 2.8/10 Valg av Mellomkirkelig råds leder

Presentasjon av lederkandidater ble foretatt onsdag 17. november og valg av leder torsdag 18. november.

Valgkomiteens forslag til kandidater:

Jakobe Olea Juul

Kjetil Aano

Valgtaler:

For Jakobe Olea Juul: Åge Søsveen

For Kjetil Aano: Jan Olav Olsen, Anne Louise Tveter

Valgresultat

Jakobe Olea Juul: 25 stemmer

Kjetil Aano: 91 stemmer

Det ble avgitt 116 stemmer.

Kirkemøtets vedtak

Kjetil Aano ble valgt til Mellomkirkelig råds leder.

KM 2.8/10 Valg av Mellomkirkelig råd

Valget ble foretatt torsdag 19. november.

Valgkomiteens forslag til kandidater:

Oslo

Anne Anita Lillebø
Kjell Nordstokke

Borg

Nina Elisabeth Lind
Bjørn Solberg

Hamar

Janne Kristine Dale Hauger

Tunsberg

Kåre Olav Solhjell
Stina Frøvoll Thoresen

Agder og Telemark

Kjetil Drangsholt
Helje Kringlebotn Sødal

Stavanger

Thor Bjarne Bore
Ingvill Hagesætether Foss

Bjørgvin

Henny Koppen
Roar P Strømme

Møre

Karen Flatø
Ann-Kristin Sørvik

Nidaros

Petter Normann Dille
Jakobe O Juul

Sør Hålogaland

Harold Holtermann
Katrine Lind Solstad

Nord Hålogaland

Arne Bernt Håkonseth
Oddhild Klevberg

Valgtaler:

For Oddhild Klevberg: Per Oskar Kjølaas:

For Anne Anita Lillebø: Elisabeth Thorsen

For Janne Kristine Dale Hauger: Inger Sofie Enger

For Kjetil Drangsholt: Jan Olav Olsen

For Petter Normann Dille: Arne B. Grønningsæter
For Helje Kringlebotn Sødal: Ivar Vegge
For Stina Frøvoll Thoresen: Kjell Rune Wirgenes
For Karen Flatø: Lars Tore Nerbøvik
For Kjell Nordstokke: Halvor Nordhaug

Valgresultat

Oslo

Anne Anita Lillebø (37 stemmer)
Kjell Nordstokke (78 stemmer)

Borg

Nina Elisabeth Lind (62 stemmer)
Bjørn Solberg (53 stemmer)

Hamar

Janne Kristine Dale Hauger (115 stemmer)

Tunsberg

Kåre Olav Solhjell (33 stemmer)
Stina Frøvoll Thoresen (82 stemmer)

Agder og Telemark

Kjetil Drangsholt (55 stemmer)
Helje Kringlebotn Sødal (60 stemmer)

Stavanger

Thor Bjarne Bore (46 stemmer)
Ingvill Hagesæther Foss (69 stemmer)

Bjørgvin

Henny Koppen (77 stemmer)
Roar P. Strømme (47 stemmer)

Møre

Karen Andrine Flatø (90 stemmer)
Ann-Kristin Sørvik (25 stemmer)

Nidaros

Petter Normann Dille (34 stemmer)
Jakobe Olea Juul (81 stemmer)

Sør Hålogaland

Harold Holtermann (86 stemmer)
Katrine Lind-Solstad (29 stemmer)

Nord Hålogaland

Arne Bernt Håkonseth (13 stemmer)
Oddhild Klevberg (102 stemmer)

115 stemmeberettigede.

Kirkemøtets vedtak

1. Disse ble valgt som medlemmer og varamedlemmer til Mellomkirkelig råd:

Medlem

Oslo:

Kjell Nordstokke

Borg:

Nina Elisabeth Lind

Hamar:

Janne Kristine Dale Hauger

Tunsberg:

Stina Frøvoll Thoresen

Agder og Telemark:

Helje Kringlebotn Sødal

Stavanger:

Ingvill Hagesæther Foss

Bjørgvin:

Henny Koppen

Møre:

Karen Andrine Flatø

Nidaros:

Jakobe Olea Juul

Sør-Hålogaland:

Harold Holtermann

Nord-Hålogaland:

Oddhild Klevberg

Varamedlem

Anne Anita Lillebø

Bjørn Solberg

Kåre Olav Solhjell

Kjetil Drangsholt

Thor Bjarne Bore

Roar P. Strømme

Ann-Kristin Sørvik

Petter Normann Dille

Katrine Lind-Solstad

Arne Bernt Håkonseth

2. Kirkemøtet gir Kirkerådet fullmakt til å oppnevne varamedlem til MKR fra Hamar bispedømme, etter forslag fra Hamar bispedømmeråd.

KM 2.9/10 Valg av Samisk kirkeråds leder

Presentasjon av lederkandidaten ble foretatt onsdag 17. november og valg av leder torsdag 18. november.

Valgkomiteens leder Magne Skjeldal innledet.

Valgkomiteens forslag til kandidat:

Anne Dalheim

Valgresultat

Det ble avgitt 116 stemmer, derav to blanke.

Kirkemøtets vedtak

Anne Dalheim ble valgt til Samisk kirkeråds leder.

KM 2.9/10 Valg av Samisk kirkeråd

Valget ble foretatt torsdag 19. november.

Valgkomiteens forslag til kandidater:

Nidaros/Sørsame:

Lise Marit Bjørnereim

Jonhild Joma

Sør-Hålogaland/Lulesame

Ingar Nikolaisen Kuoljok

Mareno Mikkelsen

Nord-Hålogaland/Nordsame

Leif Petter Grønmo

Kirsten Isaksen

Bosatt i Sør-Norge

John Erland Boine

Mari Helander

Valgtaler:

For Mari Helander: Anne Dalheim

For Kirsten Isaksen: Ole D. Mjøs

For Ingar Nikolaisen Kuoljok: Unny Nome Sivertsen

For Jonhild Joma: Aina Toven Malum

Valgresultat

Nidaros/Sørsame:

Lise Marit Bjørnereim (17 stemmer)

Jonhild Joma (99 stemmer)

Sør-Hålogaland/Lulesame

Ingar Nikolaisen Kuoljok (98 stemmer)

Mareno Mikkelsen (18 stemmer)

Nord-Hålogaland/Nordsame

Leif Petter Grønmo (23 stemmer)

Kirsten Isaksen (93 stemmer)

Bosatt i Sør-Norge

John Erland Boine (18 stemmer)

Mari Helander (98 stemmer)

Kirkemøtets vedtak

Disse ble valgt som medlemmer og varamedlemmer til Samisk kirkeråd:

Medlem

Nidaros/Sørsame:

Jonhild Joma

Sør-Hålogaland/Lulesame

Ingar Nikolaisen Kuoljok

Nord-Hålogaland/Nordsame

Kirsten Isaksen

Bosatt i Sør-Norge

Mari Helander

Varamedlem

Lise Marit Bjørnereim

Mareno Mikkelsen

Leif Petter Grønmo

John Erland Boine

Det ble avgitt 116 stemmer.

KM 2.10/10 Valg av Kirkerådets medlemmer til Den norske kirkes lærenemnd

Valgkomiteens forslag til kandidater:

Medlem

Teologisk sakkyndig

Harald Hegstad, MF

Ulla Schmidt, KIFO

Varamedlem

Trond Skard Dokka, TF

Stephanie Dietrich, Diakonhjemmet

Leke

Jofrid Trandem Myhre

Ådne Berge

Elsa Skarbøvik

Jenny Skumsnes Moe

Helge Aarseth

Terje Hærås

Inger Johanne Wremer

Kari Jordheim

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet velger følgende medlemmer til Den norske kirkes lærenemnd for perioden 2010 – 2015:

Medlem

Teologisk sakkyndig

Harald Hegstad, MF
Ulla Schmidt, KIFO

Varamedlem

Trond Skard Dokka, TF
Stephanie Dietrich, Diakonhjemmet

Leke

Jofrid Trandem Myhre
Ådne Berge
Elsa Skarbøvik
Jenny Skumsnes Moe

Helge Aarseth
Terje Hærås
Inger Johanne Wremer
Kari Jordheim

Valgt ved akklamasjon.

KM 2.11/10 Valg av medlemmer til Den norske kirkes evalueringsnemnd

Valgkomiteens forslag til kandidater:

Følgende personer foreslås oppnevnt av Kirkemøtet som medlemmer i Evalueringsnemnda for perioden 2010 – 2012:

Medlem

Anne Marie Bakken, Nord-Hålogaland
Inger Kari Søyland, Stavanger

Varamedlem

Bjørn Solberg, Borg
Karin-Elin Berg, Oslo

Kirkemøtets vedtak

Følgende personer oppnevnes av Kirkemøtet som medlemmer i Evalueringsnemnda for perioden 2010–2012:

Medlem

Anne Marie Bakken, Nord-Hålogaland
Inger Kari Søyland, Stavanger

Varamedlem

Bjørn Solberg, Borg
Karin-Elin Berg, Oslo

Valgt ved akklamasjon.

KM 2.12/10 Oppnevning av medlemmer til rådsmøtet for Norges Kristne Råd

Valgkomiteens forslag til kandidater:

Representanter

11 representantene i MKR
MKRs leder
Kirkerådets leder

Vararepresentanter

Varaene i MKR
MKRs nestleder
KRs nestleder

Preses
Tre medlemmer av Kirkerådet

Visepreses
Tre andre medlemmer i Kirkerådet

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet vedtar følgende representasjon til Rådsmøtet for Norges Kristne Råd for perioden fra Rådsmøtet 2010 til og med Rådsmøtet 2011:

Representanter

11 representantene i MKR
MKRs leder
Kirkerådets leder
Preses
Tre medlemmer av Kirkerådet

Vararepresentanter

Varaene i MKR
MKRs nestleder
KRs nestleder
Visepreses
Tre andre medlemmer i Kirkerådet

Valgt ved akklamasjon.

KM 2.13/10 Oppnevning av representanter til generalforsamlingen for Sjømannskirken – Norsk kirke i utlandet

Valgkomiteens forslag:

Representant

Kirkerådets leder
Kirkerådets direktør
Mellomkirkelig råds leder
Generalsekretær i Mellomkirkelig råd
Dag Landmark (KM)

Vararepresentant

Kirkerådets nestleder
Kirkerådets assisterende direktør
Mellomkirkelig råd - nestleder
Ass.generalsekretær MKR
Stein Reinertsen (KM)

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet oppnevner følgende personer til Sjømannskirkens generalforsamling i perioden 2011-2014:

Representant

Kirkerådets leder
Kirkerådets direktør
Mellomkirkelig råds leder
Generalsekretær i Mellomkirkelig råd
Dag Landmark (KM)

Vararepresentant

Kirkerådets nestleder
Kirkerådets assisterende direktør
Mellomkirkelig råd - nestleder
Ass.generalsekretær MKR
Stein Reinertsen (KM)

Valgt ved akklamasjon.

KM 2.14/10 Oppnevning av representanter til Kirkens Nødhjelp

Valgkomiteens forslag:

Medlem

MKRs leder
MKRs generalsekretær

Varamedlem

Et medlem av MKR (oppnevnes av MKR)
MKRs ass. generalsekretær

Åshild Solgaard (ny)
John Erland Boine (samisk representant)
(gjenvalg)
Gunnhild Hermstad (ungdoms-
representanter) (gjenvalg)
En biskop (etter forslag fra BM)
Vidar Mæland Bakke (ny)

Wenche Fladen (ny)
Jovna Zakharias Dunfjell (gjenvalg)

Arnstein Bleiktvedt (ny)

Domprosten
Sindre Eide (ny)

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet oppnevner følgende medlemmer og varamedlemmer til Kirkens Nødhjelps representantskap for perioden fra og med Representantskapsmøtet 2011 fram til Representantskapsmøtet i 2015 (4 år).

Medlem

MKR's leder
MKR's generalsekretær
Åshild Solgaard
John Erland Boine (samisk representant)
Gunnhild Hermstad (ungdoms-
representant)
Nord-Hålogaland biskop
Vidar Mæland Bakke

Varamedlem

Et medlem av MKR (oppnevnes av MKR)
MKR's ass. generalsekretær
Wenche Fladen
Jovna Zakharias Dunfjell
Arnstein Bleiktvedt

Domprosten i Tromsø
Sindre Eide

Valgt ved akklamasjon.

KM 03/10 Orienteringssaker

Saksdokument:

KM 3.1/10	Protokoll fra Bispemøtet 2010
KM 3.2/10	Protokoll fra Ungdommens kirkemøte 2010
KM 3.3/10	Årsmelding for Sjømannskirken/Norsk kirke i utlandet 2009
KM 3.4/10	Årsmelding for Døvekirkenes fellesråd 2009
KM 3.5/10	Årsrapport fra De sentralkirkelige råd 2009
KM 3.6/10	Orientering om Edinburgh-jubileet
KM 3.7/10	Orientering om LVFs generalforsamling 2010
KM 3.8/10	Orientering om arbeidet med salmebok
KM 3.9/10	Orientering om arbeidet med liturgisk musikk

Orienteringssak nr 5 ble behandlet tirsdag 16.11., sak 2 ble behandlet onsdag 17.11. og resten av sakene torsdag 19.11.

KM 3.1/10 Protokoll fra Bispemøtet 2010

KM 3.2/10 Protokoll fra Ungdommens kirkemøte 2010

Protokollen ble presentert av Silje Arnevik Barkved, Kristian Myhre, Jonathan L. Grell og Arnstein Bleiktvedt.

Følgende hadde ordet: Astrid U. Øygard, Per Oskar Kjølaas, Helga Haugland Byfuglien, Tor B. Jørgensen, Jarle Petter Klungrehaug, Erling Pettersen, Solveig Fiske, Inger Kari Søyland.

KM 3.3/10 Årsrapport for Sjømannskirken/Norsk kirke i utlandet 2009

KM 3.4/10 Årsmelding for Døvekirkenes fellesråd 2009

Meldingen ble presentert av Knut Rune Saltnes.

Følgende hadde ordet: Ole D. Mjøs, Harald Hegstad.

KM 3.5/10 Årsrapport fra De sentralkirkelige råd 2009

Rapporten ble presentert av Jens-Petter Johnsen.

Følgende hadde ordet: Ole D. Mjøs, Stein Reinertsen, Anfin Skaaheim, Åge Søsveen, Ivar Jarle Eliassen, Roar Petter Strømme, Øivind Benestad, Geir Ivar Bjerkestrand, Trygve Wyller, Aina Toven Malum, Berit Hagen Agøy.

Ny kirkeordning: Ingrid Vad Nilsen, Jan Erik Sundby, Arne Tveit, Inger Sofie Enger, Kjartan Bergslid, Egil Morland, Halvor Nordhaug, Harald Hegstad, Trygve Wyller, Per Oskar Kjølaas, Nils-Tore Andersen, Jens-Petter Johnsen.

KM 3.6/10 Orientering om Edinburgh-jubileet

KM 3.7/10 Orientering om LVFs generalforsamling 2010

Muntlig orientering ved Berit Hagen Agøy.

KM 3.8/10 Orientering om arbeidet med salmebok

KM 3.9/10 Orientering om arbeidet med liturgisk musikk

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet tar de fremlagte saker til orientering.

KM 4/10 Gudstjenestereformen - hovedgudstjenesten

Saksdokument:

KM 04.1/10	Saksorientering
Vedlegg 4.1.1/10	Ordning for hovedgudstjenesten (BM)
Vedlegg 4.1.2/10	Ordning for hovedgudstjeneste (NN)

Første innstilling fra komité A

Sammendrag av saksorienteringen

Høsten 2003 gjorde Kirkerådet vedtak om å igangsette en gudstjenestereform etter at Ungdommens kirkemøte samme år hadde gjort et vedtak med henstilling om fornyelse av høymessen. Allerede i 1990 hadde Kirkemøtet erkjent reformbehovet i en hilsen til menighetene hvor gudstjenesten ble betegnet som "livets fest" og hvor menighetene ble oppmuntret til å fornye gudstjenestelivet. Kirkerådet fulgte opp dette ved å godkjenne en rekke liturgiske forsøkssaker, som mange menigheter tok i bruk. Ønsket om gudstjenestefornyelse hadde altså modnet i kirkelige organer i flere år og nye forsøk var igangsatt i menigheter.

Reform av høymessen ble også drøftet som orienteringssak på Kirkemøtet i 2003 og samtalen viste stor oppslutning om dette. Nemnd for gudstjenesteliv (NFG) fikk i 2004 oppdraget med å lede arbeidet med reformen og la i 2008 fram et forslag til ny ordning for hovedgudstjenesten i Den norske kirke. Forslaget av 2008 innebar ikke bare en revisjon av de liturgiske tekster og ordninger, men først og fremst en endring i hvordan gudstjenestelivet i menigheten skulle foregå. Denne endringen ble uttrykt i de tre begrepene stedegengjøring, involvering og fleksibilitet. Menighetsrådet skulle også tilføres en betydelig større grad av myndighet til å forme sin egen, lokale gudstjeneste. Samtidig var det et ønske om at den økumeniske tendens som lenge har preget gudstjenestelivet i Den norske kirke, skulle videreføres og forsterkes.

Over 100 menigheter utprøvde forslaget og gav innspill til det liturgiske arbeidet, slik at prosessen i stor grad ble åpen og erfaringsbasert, og i mindre grad preget av større utredningsarbeid. Høsten 2009 skjedde en omfattende høring om forslagene til hovedgudstjeneste og ny dåpsliturgi. Høringssvarene ble bearbeidet bl.a. i samarbeid med et høringsutvalg og videre i to konsultasjoner med biskopene. Dette gav grunnlag for en rekke endringer av Forslaget (2008) i form av en viss innstramning i antall alternativer på sentrale steder i liturgien, språklige bearbeidinger og nye tekstforslag. Ønsket om i større grad å gjenkjenne en felles liturgi i alle menigheter i Den norske kirke kom også sterkt til uttrykk i høringen. Dessuten ble det grunnleggende gudstjenesteperspektivet sammenfattet i uttrykket "Sammen for Guds ansikt".

Kirkerådet behandlet reviderte forslag til Ordning for hovedgudstjeneste både i mars og i mai 2010. Deretter ble Kirkerådets forslag oversendt Bispemøtet juni 2010 for læremessig behandling. De fleste endringsforslag fra Bispemøtet er innarbeidet i det fremlagte forslag. Etter Bispemøtets behandling ble ordningen behandlet i Kirkerådsmøte i september 2010, der den tekst ble vedtatt som nå fremmes for Kirkemøtet 2010.

Komiteens merknader

I hovedsak slutter komiteen seg til saksfremlegget og dokumentet "Ordning for Hovedgudstjenesten" (i det følgende kalt Forslaget), men har noen merknader.

Komiteen understreker viktigheten av å ivareta UKM's anliggende om at hovedgudstjenesten må være fleksibel og ikke for regelstyrt. Også reformens hovedanliggende, at dette er en reform som vektlegger samarbeid og eierskap, må på best mulig måte ivaretas i det videre arbeid med gudstjenestereformen.

Komiteen vil understreke viktigheten av Veiledningen som er under utarbeidelse fram til KM 2011. Den må gi den nødvendige hjelp til alle involverte i menighetens gudstjenestearbeid.

Komiteen påpeker at det i gudstjenesteordningens forskjellige dokumenter må unngås akademiske uttrykk og fagspråk som bare forstås av de innvidde. Språk handler også om makt – og i en gudstjenesteordning hvor det legges stor vekt på involvering, må språket være forståelig. Det er særlig viktig at dette blir fulgt opp i Veiledningen som har menighetsråd, gudstjenesteutvalg og andre gudstjenestemedarbeidere som målgruppe.

Komiteen har i sin behandling hovedsakelig forholdt seg til Forslagets bokmålutgave, med et sideblikk på Nynorskutgaven. De innspill som er i komiteen og de innspill komiteen har mottatt fra andre, videresendes til Kirkerådet med anmodning om et grundig språkarbeid som også inkluderer det teologiske innhold. Forskjeller i meningsinnhold i BM- og NN-versjonene må unngås.

Generelle trekk ved hovedgudstjenesten (jfr. Saksfremstillingen s. 12- 20)

Hovedgudstjenesten. (Saksfremstillingen punkt 7, s.12)

Komiteen stiller seg spørrende til om begrepet hovedgudstjeneste er tilstrekkelig avklart med å si at den er "identisk med den forordnede gudstjeneste". Komiteen ser det som mer hensiktsmessig å definere hovedgudstjenesten som menighetens hovedsamling, uten å knytte det til betegnelsen forordnet.

Det ble stilt spørsmål ved om betegnelsen høymesse er nødvendig å videreføre. Kunne ikke betegnelsen på alle menighetens gudstjenester som er å betrakte som dens hovedsamlinger, kalles hovedgudstjeneste? Det er viktig at alle typer hovedgudstjenester gis samme status, at menigheten motiveres til å delta både på den fullstendige "høymesse" og den enkleste "familiegudstjeneste".

Eksempel på strukturer i stedet for ferdige ordninger (Saksfremstillingen s.12)

Komiteen understreker at eksemplene på strukturer (Forslaget s. 17) er en oversiktlig og god hjelp for menighetene til å utarbeide sine forskjellige typer hovedgudstjenester.

Hovedgudstjenestens rubrikker (Saksfremstillingen s.13)

Komiteen ser nødvendigheten av en grundig gjennomgang av alle rubrikkene (med rød skrift) i Forslaget. De må være selvforklarende og ikke etterlate tvil om hvilke alternativer som foreligger, hva som ligger fast og hvor det kan gjøres valg i forhold til struktur og tekster mv. Det må også foretas en klargjøring og opprydning med hensyn til hva som skal stå i Ordningen og hva som skal stå i Veiledningen.

Språk (jfr. Avsnittet ”Samiske språk i hovedgudstjenesten”, Saksfremlegget s. 18)
Komiteen er glad for at det åpnes for bruk av samiske språk. Det må også være åpent for bruk av andre språk i noen ledd hvor det er naturlig.

Salmer (Saksfremstillingen s. 19)

Komiteen vil knytte en merknad til forslaget i Alminnelige bestemmelser (B. 6).

Komiteen ser det som unødvendig å angi et tall på hvor mange salmer som kan benyttes fra andre egnede kilder. Her må det vises større tillit til den lokale menighets kompetanse. Derfor bør bestemmelsen være: ”I menighetens hovedgudstjeneste benyttes salmer fra godkjent hovedsalmebok, tilleggssalmebok, Kirkerådets salmedatabase, eller fra andre egnede kilder.”

Musikk

Musikken er en viktig del av hovedgudstjenesten. Intensjonen med stor bredde og sangbarhet i den liturgiske musikken må følges opp – både mht til genre, instrumentbruk, forsangere/kor, inkludering av barn og unge som utøvere mv.

Hovedgudstjenestens grunnstruktur/ORDO (jfr. Saksfremstillingen s. 10).

Komiteen mener at den fastlagte rekkefølge i grunnstrukturen / ORDO kan fravikes ved særskilte anledninger, f.eks ved at nattverddelen flyttes fram, slik at også barna kan delta i nattverden før de går til sitt eget opplegg.

Det må sendes en begrunnet søknad til biskopen om dette.

Ordning for hovedgudstjenesten

- ledd for ledd (Ordningen s. 4- 16)

I. SAMLING

1. Forberedelse

Det må gis god veiledning til denne innledende delen av gudstjenesten. Informasjonen må ikke bli for ordrik, men må vektlegge det som er nødvendig å informere om til dagens gudstjeneste. Forberedelsen skal gi preg av at vi er på vei inn i gudstjenesten, skape ro og konsentrasjon.

2. Inngangssalme

Komiteen vil tilføye i veiledningen at ”dersom det er dåp, kan dåpssalmen synges her”.

3. Inngangsort

De to siste linjene i avsluttende rubrikk: Komiteen ønsker å stryke formuleringene: ”tilpasset barn og unge”, samt ”på temagudstjenester”.

Komiteen vedtok å endre rubrikken til: ”Inngangsortene kan ledsages av innslag som angir gudstjenestens særpreg og tema.”

Amen etter Inngangord: Det kan være vanskelig å få menigheten med på slike korte svar. Komiteen anbefaler at ”M: Amen” endres til ”A: Amen”, slik at det tydeliggjøres at liturgen også er med og sier dette.

Komiteen foreslår at det kan sies ”Kjære menighet” foran det første alternativet til inngangord (”Nåde være med dere...”).

5. Syndsbekjennelse

I mange kirkers liturgier blir det før syndsbekjennelsen løftet frem hva som er Guds vilje med livet vårt, gjerne i form av det dobbelte kjærlighetsbud. Komiteen ser verdien av dette og foreslår derfor følgende valgfrie innledning til syndsbekjennelse (i forkant av et av innledningsordene):

”L: Vår Herre Jesus Kristus sier: Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand. Dette er det største og første bud. Men det andre er like stort: Du skal elske din neste som deg selv.”

Komiteen foreslår å stryke formuleringen ”La oss ransake oss selv for Guds ansikt”. Formuleringen legger opp til syndserkjennelse i stedet for syndsbekjennelse. Dette blir særlig tydelig ved bruk av syndsbekjennelse nr. 5, s 23-24, (Salme 139).

Komiteen foreslår ny formulering: ”La oss i ransake oss selv for Guds ansikt og bekjenne våre synder.”

Komiteen ønsker å ta ut Salme 139 (nr 5, s 23-24), i og med at denne bønnen ikke kan stå alene som syndsbekjennelse. Også punkt 4 i Modell for lokalt utformet syndsbekjennelse (Syndsbekjennelsen kan også uttrykkes som ransakelse for Guds ansikt, jfr. Salme 139) tas av samme grunn ut.

Bønn som kan benyttes etter løftesord, Forslaget s. 25:

Komiteen går inn for å endre siste setning fra ”Hjelp oss å leve i din tilgivelse” til ”Hjelp oss å tro ditt ord om tilgivelse.”

6. Bønnerop/ Kyrie

Kyrie har en viktig funksjon som et ledd å kjenne seg igjen i i den verdensvide kirke. Det har blant annet også fått ny betydning hos oss etter at vi har fått innvandrere med andre språk- og kulturbakgrunner som gudstjenestedeltakere.

Komiteen mener likevel at det kan være hensiktsmessig å utelate det enkelte ganger og foreslår at det i rubrikken står:

”Kyrie kan utelates på enkelte gudstjenester”

På bokmål kan det brukes både ”forbarme” og ”miskunne” NT 2005 bruker ”forbarme” i bokmålsversjonen. Nynorsk har ”miskunna”, det kan være greit å bruke det samme ordet.

Komiteen delte seg nesten likt på dette spørsmålet, men det var flertall for å bruke ”forbarme” i bokmålsversjonen.

7. Lovsang/Gloria

Uttrykket ”Som Gud har glede i” – kan være mer forståelig enn ”som har Guds velbehag”, og er i samsvar med NT 2005.

Flertallet i komiteen ønsket å endre til ”som Gud har glede i”.

Komiteen foreslår at det anføres i rubrikken at kor kan medvirke under Lovsang/Gloria. (settes i rubrikk s. 6 og s. 28)

8. Dagens bønn

Det kan bli veldig mange bønner i denne delen av gudstjenesten. Komiteen ser behovet mange kan ha for dagens bønn som tar opp i seg dagens særpreg. Samtidig ser komiteen at dette kan binde i forhold til den vinkling predikanten kan ønske å gi prekenen. Det er et ressurskrevende arbeid å skrive alle disse bønnene. Det anbefales derfor at det ikke settes i gang et arbeid med skriving av Dagens bønn på det nåværende tidspunkt. Komiteen går inn for at ressursene nå går til videre utvikling av samlingsbønner, også med kirkeårskarakter og for særlige dager i kirkeåret.

Dette innebærer at ledd 8, s 6, i Forslaget strykes.

Det kan vurderes i løpet av evalueringsperioden hvorvidt det på et senere tidspunkt skal igangsettes skriving av ”dagens bønn”.

Et mindretall foreslår at det nå settes i gang et arbeid med skriving av dagens bønn, at ledd 8 dermed blir stående, samt at det i en merknad skrives at dagens bønn kan benyttes som innledning til prekenen.

II. ORDET

Rubrikken ”Menigheten sitter under de to første lesningene” forholder seg til høymessen, hvor alle tre tekster leses. Rubrikken gjelder også for gudstjenester med færre lesninger. Derfor anbefales den endret til:

”Menigheten sitter under de andre lesningene enn evangelielesningen.”

12. Evangelium og 13. Preken

Komiteen ønsker mulighet for å innlede prekenen med noen ord og la teksten komme senere i prekenen. Dette er det for så vidt allerede åpnet for i innledende rubrikk som sier at "hele salmen kan synges før lesningen". I rubrikk for høytidsdagene (Forslaget s. 62 f) er nåværende praksis med innledningsord, høytidsvers og deretter lesning av prekentekest, videreført.

Komiteen ber om en omskriving av rubrikkene knyttet til Evangelium og til Preken slik at mulighetene for variasjon tydeliggjøres.

Kunngjøringer

Forslaget legger opp til at Kunngjøringer ikke er plassert som eget ledd, men at den lokale menighet selv bestemmer om og eventuelt hvor i gudstjenesten de ønsker verbale kunngjøringer.

Komiteen ønsker imidlertid å synliggjøre at det kan være kunngjøringer ved å plassere det som et kan-ledd med eget nummer i forkant av III. FORBØNN, med følgende rubrikk: "Kunngjøringer kan legges her eller et annet sted i gudstjenesten."

16. Forbønn for kirken og verden

Til rubrikken som angir forbønnens disposisjon (s.10) gikk komiteen inn for å endre punkt 3 fra "kirken i verden" til "den verdensvide kirke". Dette endres også i de formulerte forbønnene hvor samme uttrykk er benyttet.

Punkt 4 endres til: Vår egen menighet, våre familier og stedet der vi bor.

Det foreslås også å tilføye et nytt punkt 5: "Aktuelle hendelser".

På s. 32 hvor punkt 4 i disposisjonen utdypes foreslår komiteen å tilføye "bønn for hverandre".

Til rubrikk om avslutning av hvert bønneavsnitt, s. 10: "Hvert bønneavsnitt kan avsluttes med "Gud, vi ber". Komiteen ønsker også å ta inn alternativet s. 38: "Det ber vi deg om Gud".

Komiteen ønsker ikke å bruke betegnelsen "bønnesvar" og vil erstatte dette med betegnelsen "bønnerop".

Det ble uttrykt stor tilfredshet ved variasjon og bredde i forslagene til modeller og faste bønner, s. 31- 44.

Modell 5 (Bønnevandring) ble trukket frem av flere som en ordning man hadde svært gode erfaringer med. Det ble foreslått eksempler på flere stasjoner, bl.a ”takkekrukke” i tillegg til ”bønnekrukke”. Veiledningen vil følge dette videre opp.

Det ble reist spørsmål ved om Skriftemål egner seg som egen stasjon. Dette må vurderes lokalt og det vil reflekteres i veiledningen.

Momenter til det videre arbeidet med de ferdig formulerte forbønnene:

- Mer takk må lyde i forbønnene.
- Flere bønner hvor familien, relasjonene er med.
- bønn for biskopen med i flere av bønnene.

Enkeltformulering i Forbønn 3, ledd 2 (s.39):

Komiteen vil ta ut setningen ”Vi ber om fred for Jerusalem og for alle folk og stammer som knytter sitt håp til denne byen”, fordi denne kan gi uønskede assosiasjoner og reaksjoner.

Det er en uoverensstemmelse mellom BM og NN i bønnen i ledd 3, s. 38:

BM: ”for hjemløse”, NN: ”for dei heimlause”

Komiteen ønsker at det distanserende ”dei” i NN-versjonen må tas ut.

Minnes de døde

Ny overskrift: ”Vi minnes de døde og ber for de sørgende.”

Komiteen mener at å minnes de døde har to dimensjoner, fellesskap og forbønn. Det angår menighetens fellesskap at noen er døde, og det er naturlig at menigheten ber for de sørgende. Det kan derfor være aktuelt både å knytte dette leddet til kunngjøringene, dersom man har det, eller til forbønnsdelen. Når det legges til forbønnen, må det gå tydelig fram at det følger et bønnerop også etter dette avsnittet.

IV. NATTVERD

Selve nattverdliturgien behandles av komité B.

Komiteen begrenser seg til å uttale seg om:

17. Forberedelse av måltidet

Det er vanskelig for folk flest å forstå hvorfor takkeoffer kommer som en del av nattverden. I verste fall kan det oppfattes som at en må betale på forhånd for å kunne ta del i det hellige måltidet.

Flertallet i komiteen går inn for at takkeofferet flyttes fram som eget ledd, til før IV NATTVERD. Rubrikken under ”Salme – menighetens takkeoffer” omredigeres slik at begge plasseringer av takkeofferet er mulige alternativer.

V. SENDELSE

23. Utsendelse

Komiteen foreslår at normalordningen er at liturgen sier utsendelsesordene.

Dette innebærer at ML/L endres til L /ML.

Det første av utsendelsesordene foreslås å ha to svaralternativ:

”L: La oss gå i fred”

enten: ”M: i Jesu Kristi navn. Amen.”

eller: ”M: og tjene Herren med glede.”

24. Postludium

I rubrikkens første setning settes det inn et ”kan”: ”dersom det er utgangsprosesjon, kan menigheten følge etter prosesjonen.”

Under siste rubrikk, leddet ”soknebud med nattverd”, strykes ”med nattverd” i og med at dette ligger i begrepet soknebud.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet har foretatt en førstegangsbehandling av forslag til hovedgudstjeneste.
2. Saken oversendes Kirkerådet sammen med avstemningsresultatene for videre bearbeiding og saksgang i henhold til saksbehandlingsregler for liturgisaker.

Komiteen foreslår følgende endringer:

2.1 (jfr. Avsnittet ”Samiske språk i hovedgudstjenesten”, Saksfremlegget s. 18)
”Det må også være åpent for bruk av andre språk i noen ledd hvor det er naturlig.”

2.2 (Saksfremstillingen s. 19)
”I menighetens hovedgudstjeneste benyttes salmer fra godkjent hovedsalmebok, tilleggssalmebok, Kirkerådets salmedatabase, eller fra andre egnede kilder.”

2.3 jfr. Saksfremstillingen s. 10:
”Den fastlagte rekkefølge i grunnstrukturen / ORDO kan fravikes ved særskilte anledninger. Det må sendes en begrunnet søknad til biskopen om dette.”

Ordning for hovedgudstjenesten, ledd for ledd (Ordningen s. 4- 16)

I. SAMLING

2. Inngangssalme

2.4 Det tilføyes i veiledningen at ”dersom det er dåp, kan dåpssalmen synges her”.

3. Inngangsord

2.5 ”Kjære menighet” kan føyes til foran det første alternativet til inngangsord (”Nåde være med dere...”)

2.6 De to siste linjene i avsluttende rubrikk: ”tilpasset barn og unge”, samt ”på temagudstjenester” strykes slik at rubrikken lyder: ”Inngangsordene kan ledsages av innslag som angir gudstjenestens særpreg og tema.”

2.7 ”M: Amen” endres til ”A: Amen”

5. Syndsbekjennelse

2.8 Valgfri innledning til syndsbekjennelse (i forkant av et av innledningsordene):

”L: Vår Herre Jesus Kristus sier: Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand. Dette er det største og første bud. Men det andre er like stort: Du skal elske din neste som deg selv.”

2.9 Stryke formuleringen ”La oss ransake oss selv for Guds ansikt”

Ny formulering: ”La oss i ransake oss selv for Guds ansikt og bekjenne våre synder.”

2.10 Komiteen ønsker å ta ut Salme 139 (nr 5, s 23-24), tas ut.

Punkt 4 i Modell for lokalt utformet syndsbekjennelse ”Syndsbekjennelsen kan også uttrykkes som ransakelse for Guds ansikt, jfr. Salme 139” tas ut.

2.11 Bønn som kan benyttes etter løftesord, Forslaget s. 25:

”Hjelp oss å leve i din tilgivelse” erstattes med ”Hjelp oss å tro ditt ord om tilgivelse.”

6. Bønnerop/ Kyrie

2.12 Det legges til i rubrikken: ”Kyrie kan utelates på enkelte gudstjenester”

2.13 ”miskunne” byttes ut med ”forbarme”

7. Lovsang/Gloria

2.14 ”som har Guds velbehag” byttes ut med ”som Gud har glede i”.

2.15 Det anføres i rubrikken ”kor kan medvirke under Lovsang / Gloria”. (settes i rubrikk s. 6 og s. 28)

8. Dagens bønn

2.16 Ledd 8, ”Dagens bønn” strykes.

II. ORDET

2.17 Rubrikken ”Menigheten sitter under de to første lesningene” endres til:

”Menigheten sitter under de andre lesningene enn evangelielesningen.”

12. Evangelium og 13. Preken

2.18 ”Rubrikkene knyttet til Evangelium og til Preken omskrives slik at mulighetene for variasjon tydeliggjøres.”

Kunngjøringer

2.19 I forkant av III. FORBØNN, legges Kunngjøringer inn som kan-ledd med eget nummer og med følgende rubrikk: ”Kunngjøringer kan legges her eller et annet sted i gudstjenesten.”

16. Forbønn for kirken og verden

2.20 Til rubrikken som angir forbønnens disposisjon (s.10) endres punkt 3 fra ”kirken i verden” til ”den verdensvide kirke”. Dette endres også i de formulerte forbønnene hvor samme uttrykk er benyttet.

2.21 Punkt 4 endres til: ”Vår egen menighet, våre familier og stedet der vi bor.”

2.22 Det tilføyses et nytt punkt 5: ”Aktuelle hendelser”.

2.23 På s. 32 hvor punkt 4 i disposisjonen utdypes, tilføyes ”bønn for hverandre”.

2.24 Til rubrikk om avslutning av hvert bønneavsnitt, s. 10: ”Hvert bønneavsnitt kan avsluttes med ”Gud, vi ber”, føyes alternativet: ”Det ber vi deg om Gud”.

2.25 Betegnelsen ”bønnesvar” erstattes med betegnelsen ”bønnerop”.

2.26 Forbønn 3, ledd 2 (s.39), setningen: ”Vi ber om fred for Jerusalem og for alle folk og stammer som knytter sitt håp til denne byen” tas ut.

2.27 Bønnen i ledd 3, s. 38 NN versjonen "for dei heimlause": "dei" tas ut.

Minnes de døde

2.28 Ny overskrift: "Vi minnes de døde og ber for de sørgende."

IV. NATTVERD

17. Forberedelse av måltidet

2.29 Takkeofferet flyttes fram som eget ledd, til før IV NATTVERD. Rubrikken under "Salme – menighetens takkeoffer" omredigeres slik at begge plasseringer av takkeofferet er mulige alternativer.

V. SENDELSE

23. Utsendelse

2.30 det er normalordningen at liturgen sier utsendelsesordene,
"ML/L endres til L /ML."

2.31 Det første av utsendelsesordene foreslås å ha to svaralternativ:

"L: La oss gå i fred"

enten: "M: i Jesu Kristi navn. Amen."

eller: "M: og tjene Herren med glede."

24. Postludium

2.32 I rubrikkens første setning settes det inn et "kan": "dersom det er utgangsprosesjon, kan menigheten følge etter prosesjonen."

2.33 Under siste rubrikk, leddet "soknebud med nattverd", strykes "med nattverd"

3. Kirkemøtet ber om å få saken tilbake til endelig behandling og vedtak i 2011

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Helene Bjerkestrand

Saksordfører: Inger Kari Søyland

Følgende hadde ordet:

Inger Kari Søyland, Arne Tveit, Kristian Myhre, Anne Louise Tveter, Elisabeth Thorsen, Ingeborg Midttømme, Målfrid Isene, Ingunn Rinde, Terje Fjeldheim, Andreas S. Gotliebsen, Tone Synnøve Øygard Steinkopf, Wenche Havrevoll, Hilde N. Ihle, Harald Hegstad, Anne Lise B. Ording, Gunn Hanne Elvebakk, Henny Koppen, Egil Morland, Kjetil Aano, Ingjerd S. Bratsberg, Ole Cristian Kvarme, Tor Singasaas, Ivar Jarle Eliassen, Lars Tore Nerbøvik, Lars Erlend Kielland, Petter N. Dille, Bodil Birkenes, Kjellfred Dekko

Endringsforslag til 1. innstilling

Anne Louise Tveter:

II ORDET (pkt, 2.17 i forslag til vedtak) endres til:

Rubrikken ”Menigheten sitter under de to første lesningene” endres til:

”Menigheten står under evangelielesningen og sitter under de øvrige lesningene.”

Elisabeth Thorsen:

NÅR DET ER DÅP I HOVEDGUDSTJENESTEN:

Jeg foreslår å flytte dåpen til rett etter inngangsord, og at det når det er dåp, ikke er egen syndsbekjennelse, eventuelt at denne tas inn i forbønnen når det er dåp, at det ikke er Kyrie annet enn i fastetiden, og at man ellers går rett fra lovprisningsdelen (”Lovet være Gud, vår Herre Jesu Kristi far” etc.) til Gloria. Gloria kan da gjerne innledes av kantor. (oversendes komiteen) Tok ikke inn hennes forslag.

I dette forslaget forutsettes det at samlingsbønn erstattes med ”Dagens bønn” ved dåp.

Ingeborg Midttømme:

Pkt 6, underpunkt 2.13:

Ikke bytte ut miskunne med forbarme.

Pkt 8, underpunkt 2.16: Opprettholde ”Dagens bønn”, men med en merknad om at den kan benyttes som innledning til prekenen.

Pkt. 23, underpunkt 2.30: Det er normalordning at medliturgen sier utsendelsesordene.

Prøvevotering til pkt 6, underpunkt 2.13:

Bytte ut miskunne med forbarme.

Klart flertall for å beholde ”miskunne”

Målfrid Isene:

s. 2, tredje avsnitt, siste linje

Tidligere: ”..instrumentbruk, forsangere/kor, inkludering av barn og unge som utøvere mv.” endres til:

”..instrumentbruk, forsanger/kor, inkludering av menigheten som utøvere mv.”

Ingunn Rinde

Pkt. 6, underpkt. 2.11 i forslaget til vedtak strykes, dvs. opprettholde ”Hjelp oss i leve i din tilgivelse”.

Terje Fjeldheim

Plassering av nattverd i gudstjenesten: Liturgien må være så fleksibel at nattverd også kan plasseres i første halvdel av gudstjenesten.

Andreas S. Gotliebsen

Dagens bønn beholdes som pkt. 8. med mulighet til å brukes som samlingsbønn eller innledning til preken.

Kunngjøringer som eget pkt. mellom 3 x 3 bønneslag og pkt. 23 Utsendelse. Med rubrikk som sier at dersom man har kunngjøringer i gudstjenesten, finner det sted her.

Tone Synnøve Øygard Steinkopf

Pkt. 6, underpkt. 2.12: Punktet bør strykes.

Wenche Havrevoll

Vurdér ordlyden i bøn 4, s. 40, særleg 2. vers .... Gråta hos. 3. vers: Vurdér ordlyden eller ta vekk verset eller heila bøna.

Hilde N. Ihle

Til pkt. 6, underpkt. 2.12:

Beholde ”som har Guds velbehag”.

Prøvevotering til pkt. 6, underpkt. 2.12:

For: som har Guds velbehag: 55

Mot (som Gud har glede i): 61

3 prøvevoteringstemaer fra komiteen:

Til pkt 6, underpunkt 2.13:

Bytte ut miskunne med forbarme.

Klart flertall for ”miskunne”

Til pkt 8, underpunkt 2.16: Stryke ”Dagens bønn”:

For å stryke Dagens bønn: 39 stemmer

Mot: 71 stemmer

Pkt. 2.29, Takkeofferet flyttes fram

Klart flertall for å flytte frem takkofferet.

Behandling av endringsforslagene

Anne Louise Tveter: Forslaget oversendes komiteen.

Elisabeth Thorsen: Forslaget oversendes komiteen.

Ingeborg Midttømme: Forslaget oversendes komiteen.

Målfrid Isene: Forslaget oversendes komiteen.

Ingunn Rinde: Forslaget oversendes komiteen.

Terje Fjeldheim: Ivaretatt i dokumentet allerede. Trukket.

Andreas S. Gotliebsen: Forslagene beholdes.

Tone Synnøve Øygard Steinkopf: Forslaget oversendes komiteen.

Wenche Havrevoll: Forslaget oversendes komiteen.

Hilde N. Ihle: Forslaget går til votering.

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Andre innstilling fra komité A

Komiteens merknader

I hovedsak slutter komiteen seg til saksfremlegget og dokumentet "Ordning for Hovedgudstjenesten" (i det følgende kalt Forslaget), men har følgende merknader:

Komiteen understreker viktigheten av å ivareta UKM's anliggende om at hovedgudstjenesten må være fleksibel og ikke for regelstyrt. Reformens hovedanliggende, at dette er en reform som vektlegger samarbeid og eierskap, må på best mulig måte ivaretas i det videre arbeid med gudstjenestereformen.

Komiteen vil understreke viktigheten av Veiledningen som er under utarbeidelse frem til KM 2011.

Komiteen påpeker at det i gudstjenesteordningens forskjellige dokumenter må unngås akademiske uttrykk og fagspråk som er ekskluderende. Språk handler også om makt – og i en gudstjenesteordning hvor det legges stor vekt på involvering, må språket være forståelig. Det er særlig viktig at dette blir fulgt opp i Veiledningen som har menighetsråd, gudstjenesteutvalg og andre gudstjenestemedarbeidere som målgruppe.

Komiteen har i sin behandling hovedsakelig forholdt seg til Forslagets bokmålutgave, med et sideblikk på Nynorskutgaven. De innspill som er i komiteen og de innspill komiteen har mottatt fra andre, videresendes til Kirkerådet med anmodning om et grundig språkarbeid som også inkluderer det teologiske innhold. Forskjeller i meningsinnhold i BM og NN versjonene må unngås.

Innføring av ny ordning

Komiteen slutter seg til forslaget i saksfremstillingen knyttet til innføring. Det vil si at "startskuddet" for ny ordning går 1. søndag i advent 2011. I løpet av 2012 bør alle ha fått tid til å innføre ny ordning – slik at alle har tatt i bruk den nye ordningen innen 1. søndag i advent 2012. Det må eventuelt søkes biskopen om å få bruke gammel ordning dersom det er aktuelt.

Evaluerings

Komiteen ønsker at det legges til rette for erfaringsdeling slik at det kan gjøres justeringer og korrigeringer av den nye ordningen i løpet av 3-6 år, og ber Kirkerådet komme tilbake med forslag om plan for når og hvordan dette skal skje.

Generelle trekk ved hovedgudstjenesten (jfr. Saksfremstillingen s. 12- 20)

Hovedgudstjenesten. (Saksfremstillingen punkt 7, s.12)

Komiteen mener begrepet hovedgudstjeneste ikke er tilstrekkelig avklart med å si at den er "identisk med den forordnede gudstjeneste". Komiteen velger å definere hovedgudstjenesten som menighetens hovedsamling, uten å knytte dette ensidig til betegnelsen forordnet.

Det er viktig at alle typer hovedgudstjenester gis samme status, at menigheten motiveres til å delta både på den fullstendige "høymesse" og den enkleste "familiegudstjeneste".

Eksempel på strukturer i stedet for ferdige ordninger (Saksfremstillingen s.12)

Komiteen understreker at eksemplene på strukturer (Forslaget s. 17) er en oversiktlig og god hjelp for menighetene til å utarbeide sine forskjellige typer hovedgudstjenester.

Hovedgudstjenestens rubrikker (Saksfremstillingen s.13)

Komiteen ser nødvendigheten av en grundig gjennomgang av alle rubrikkene (med rød skrift) i Forslaget. De må være selvforklarende og ikke etterlate tvil om hvilke alternativer som foreligger, hva som ligger fast og hvor det kan gjøres valg i forhold til struktur og tekster mv. Det må foretas en klargjøring og opprydning med hensyn til hva som skal stå i Ordningen og hva som skal stå i Veiledningen.

Rubrikkene om hvor i hovedgudstjenesten det kan være korsang tas ut og legges til Veiledningen.

Språk (jfr. Avsnittet ”Samiske språk i hovedgudstjenesten”, Saksfremlegget s. 18)

Komiteen er glad for at det åpnes for bruk av samiske språk. Det må også være åpent for bruk av andre språk i noen ledd, hvor det er naturlig.

Videre ber Kirkemøtet om at Kirkerådet tilstreber bruk av inkluderende språk i de ulike delene av hovedgudstjenesten.

Salmer (Saksfremstillingen s. 19)

Komiteen ser det som unødvendig å angi et tall på hvor mange salmer som kan benyttes fra andre egnede kilder. Her må det vises større tillit til den lokale menighets kompetanse. Derfor bør bestemmelsen være: ”I menighetens hovedgudstjeneste benyttes salmer fra godkjent hovedsalmebok, tilleggssalmebok, Kirkerådets salmedatabase, eller fra andre egnede kilder.” Et mindretall går inn for ”I menighetens hovedgudstjeneste benyttes som hovedregel salmer fra godkjente salmebøker eller Kirkerådets salmedatabase.

Musikk

Komiteen mener at musikk er en viktig del av hovedgudstjenesten. Intensjonen med stor bredde og sangbarhet i den liturgiske musikken må følges opp – både mht til genre, instrumentbruk, forsangere/kor, inkludering av barn og unge som utøvere mv. I Veiledningen tas det inn at det gis en generell åpning for bruk av kor og musikalske innslag på egnede steder i gudstjenesten.

Hovedgudstjenestens grunnstruktur/ORDO (jfr. Saksfremstillingen s. 10).

Komiteen mener at den fastlagte rekkefølge i grunnstrukturen / ORDO kan fravikes ved særskilte anledninger, f.eks ved at nattverddelen flyttes fram, slik at også barna kan delta i nattverden før de går til sitt eget opplegg.

Det må sendes en begrunnet søknad til biskopen om dette.

Ordning for hovedgudstjenesten

- ledd for ledd (Ordningen s. 4- 16)

I. SAMLING

1. Forberedelse

Informasjonen må ikke bli for ordrik, men må vektlegge det som er nødvendig å informere om til dagens gudstjeneste. Forberedelsen skal gi preg av at vi er på vei inn i gudstjenesten, skape ro og konsentrasjon.

2. Inngangssalme

Komiteen vil tilføye i Veiledningen at ”dersom det er dåp, kan dåpssalmen synges her”.

3. Inngangsord

De to siste linjene i avsluttende rubrikk: Komiteen ønsker å stryke formuleringene: ”tilpasset barn og unge”, samt ”på temagudstjenester”.

Komiteen vedtok å endre rubrikken til: ”Inngangsordene kan ledsages av innslag som angir gudstjenestens særpreg og tema.”

Amen etter Inngangsord: Det kan være vanskelig å få menigheten med på slike korte svar. Derfor foreslår komiteen at Amen etter inngangsord strykes.

Komiteen foreslår at det kan sies ”Kjære menighet” foran det første alternativet til inngangsord (”Nåde være med dere...”)

5. Syndsbekjennelse

I mange kirkers liturgier blir det før syndsbekjennelsen løftet fram hva som er Guds vilje med livet vårt, gjerne i form av det dobbelte kjærlighetsbud. Komiteen ser verdien av dette og foreslår derfor følgende valgfrie innledning til syndsbekjennelse (i forkant av ett av innledningsordene):

”L: Vår Herre Jesus Kristus sier: Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand. Dette er det største og første bud. Men det andre er like stort: Du skal elske din neste som deg selv.”

Komiteen foreslår å stryke formuleringen ”La oss ransake oss selv for Guds ansikt”. Formuleringen legger opp til syndserkjennelse i stedet for syndsbekjennelse. Dette blir særlig tydelig ved bruk av syndsbekjennelse nr. 5, s 23-24, (Salme 139).

Komiteen foreslår ny formulering: ”La oss ransake oss selv for Guds ansikt og bekjenne våre synder.”

Komiteen foreslår å ta ut Salme 139 (nr 5, s 23-24), i og med at denne bønnen ikke kan stå alene som syndsbejennelse. Også punkt 4 i Modell for lokalt utformet syndsbejennelse ("Syndsbejennelsen kan også uttrykkes som ransakelse for Guds ansikt", jfr. Salme 139) tas av samme grunn ut.

Bønn som kan benyttes etter løftesord (Forslaget s. 25):

Komiteen går inn for å endre siste setning fra "Hjelp oss å leve i din tilgivelse" til

"Hjelp oss å tro ditt ord om tilgivelse" eller "Hjelp oss å leve i din nåde". Det første alternativet er en bønn som svarer på det løftesord som nettopp er sagt. Bønnen er hentet fra innledningsbønnen i Skriftemålgudstjenesten.

Samlingsbønn.

Komiteen ber om at det arbeides videre med utvikling av noen samlingsbønner, spesielt med kirkeårspreg og for spesielle dager i Kirkeåret.

6. Bønnerop/ Kyrie

Komiteen mener at Kyrie har en viktig funksjon som gjenkjennende ledd å kjenne i den verdensvide kirke. Det har også fått ny betydning hos oss etter at vi har fått innvandrere med andre språk- og kulturbakgrunner som gudstjenestedeltakere.

Komiteen mener likevel at det kan være hensiktsmessig å utelate det enkelte ganger og foreslår at det i rubrikken står:

"Kyrie kan utelates på enkelte gudstjenester", jfr. eksempel på modeller, s. 17 - 18.

På bokmål kan det brukes både "forbarme" og "miskunne" NT 2005 bruker "forbarme" i bokmålsversjonen. Nynorsk har "miskunna".

.

Komiteen viser til prøvevoteringen som ga et klart flertall for "miskunne" og foreslår derfor denne formuleringen.

7. Lovsang/Gloria

Komiteen mener formuleringen "Som Gud har glede i" er mer forståelig enn "som har Guds velbehag"/ "som Gud har hugnad i". I NT 2005 har både BM og NN formuleringen "som Gud har glede i".

Flertallet i komiteen foreslår å endre til "som Gud har glede i", både i BM og NN.

8. Dagens bønn

Dagens bønn beholdes som kan-ledd, pkt. 8, med mulighet til å brukes som samlingsbønn, samt at det i rubrikken skrives at dagens bønn kan benyttes som innledning til prekenen.

II. ORDET

Rubrikken ”Menigheten sitter under de to første lesningene” forholder seg til høymessen, hvor alle tre tekster leses. Rubrikken gjelder også for gudstjenester med færre lesninger. Derfor anbefales den endret til:

”Menigheten står under evangelielesningen og sitter under de øvrige lesningene.

12. Evangelium og 13. Preken

Komiteen ønsker mulighet til å innlede prekenen med noen ord og la teksten komme senere i prekenen. Dette er det for så vidt allerede åpnet for i innledende rubrikk som sier at ”hele salmen kan synges før lesningen”. I rubrikk for høytidsdagene (Forslaget s. 62 f) er nåværende praksis med innledningsord, høytidsvers og deretter lesning av prekentekst, videreført.

Komiteen ber om en omskriving av rubrikkene knyttet til Evangelium og til Preken slik at mulighetene for variasjon tydeliggjøres.

Kunngjøringer

Forslaget legger opp til at Kunngjøringer ikke er plassert som eget ledd, men at den lokale menighet selv bestemmer om og eventuelt hvor i gudstjenesten de ønsker verbale kunngjøringer.

Komiteen ønsker imidlertid å plassere dette som et kan-ledd med eget nummer som første ledd i III. FORBØNN, med følgende rubrikk: ”Kunngjøringer kan legges her eller et annet sted i gudstjenesten.”

Når de legges her, skal de være korte og peke frem mot forbønnen.

Hva kunngjøringene kan og bør være, konkretiseres i Veiledningen.

Eksempel på bruk av Kunngjøringene er utdeling av fireårsbok og forbønn for fireåringene, vitnesbyrd med videre.

16. Forbønn for kirken og verden

Til rubrikken som angir forbønnens disposisjon (s.10) går komiteen inn for å endre punkt 3 fra ”kirken i verden” til ”den verdensvide kirke”. Dette endres også i de formulerte forbønnene hvor samme uttrykk er benyttet.

Punkt 4 endres til: Vår egen menighet, våre familier og stedet der vi bor.

Et mindretall foreslår å tilføye et nytt punkt 5: "Aktuelle hendelser".

På s. 32, hvor punkt 4 i disposisjonen utdypes, foreslår komiteen å tilføye "bønn for hverandre".

Et mindretall ønsket å ha dette som et eget punkt i disposisjonen.

Rubrikken om avslutning av hvert bønneavsnitt, s. 10: "Hvert bønneavsnitt kan avsluttes med "Gud, vi ber". Komiteen vil i tillegg ta inn alternativet s. 38: "Det ber vi deg om Gud".

Komiteen ønsker ikke å bruke betegnelsen "bønnesvar" og vil erstatte dette med betegnelsen "bønnerop".

Modell 5 (Bønnevandring). Komiteen gir eksempel på en ekstra stasjon, "takkekrukke" i tillegg til "bønnekrukke". Komiteen ber om at dette følges opp i arbeidet med Veiledningen.

Komiteen stiller spørsmål ved om Skriftemål egner seg som egen stasjon i bønnevandring. Dette må vurderes lokalt og reflekteres i Veiledningen.

Komiteen ber om at følgende momenter tas med i det videre arbeidet med de ferdig formulerte forbønnene:

- Mer takk må lyde i forbønnene.
- Flere bønner hvor familien og nære relasjoner er med.
- Bønn for biskopen med i flere av bønnene.

Komiteen ber om at alle bønnene for kongen har samme formulering: "for kongen og hans hus".

Forbønn 3, ledd 2 (s.39):

Komiteen vil endre setningen til "Vi ber om fred for Jerusalem og for alle som knytter sitt håp til denne byen". Komiteen mener denne formuleringen kommuniserer bedre enn det opprinnelige forslag.

Det er en uoverensstemmelse mellom BM og NN i bønnen i ledd 3, s. 38:

BM: "for hjemløse", NN: "for dei heimlause"

Komiteen ønsker at det distanserende "dei" i NN-versjonen må tas ut.

Minnes de døde

Ny overskrift: "Vi minnes de døde og ber for de sørgende."

Komiteen mener at å minnes de døde har to dimensjoner, fellesskap og forbønn. Det angår menighetens fellesskap at noen er døde, og det er naturlig at menigheten ber for de sørgende. Det kan derfor være aktuelt både å knytte dette leddet til kunngjøringene, dersom man har det, eller til forbønnsdelen. Når det legges til forbønnen, må det gå tydelig fram at det følger et bønnerop også etter dette avsnittet.

IV. NATTVERD

Selve nattverdliturgien behandles av komité B. Komiteen begrenser seg til å uttale seg om:

17. Forberedelse av måltidet

Komiteen mener det kan være vanskelig å forstå hvorfor takkeoffer kommer som en del av nattverden. I verste fall kan det oppfattes som at en må betale på forhånd for å kunne ta del i det hellige måltidet.

Flertallet i komiteen går inn for at takkeofferet flyttes fram som eget ledd, til før IV NATTVERD. Rubrikken under "Salme – menighetens takkeoffer" omredigeres slik at begge plasseringer av takkeofferet er mulige alternativer.

V. SENDELSE

23. Utsendelse

Komiteen foreslår at normalordningen er at liturgen sier utsendelsesordene.

Dette innebærer at ML/L endres til L /ML.

Det første av utsendelsesordene foreslås å ha to svaralternativ:

"L/ML: La oss gå i fred"

enten: "M: i Jesu Kristi navn. Amen."

eller: "M: og tjene Herren med glede."

24. Postludium

Komiteen vil at det i rubrikkens første setning settes inn et "kan": "Dersom det er utgangsprosesjon, kan menigheten følge etter prosesjonen."

Under siste rubrikk, leddet "soknebud med nattverd", strykes "med nattverd" i og med at dette ligger i begrepet soknebud.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet har foretatt en førstegangsbehandling av forslag til hovedgudstjeneste og ber om at saken oversendes Kirkerådet sammen med avstemningsresultatene for videre bearbeiding og saksgang i henhold til saksbehandlingsregler for liturgisaker og den prosedyre som Kirkemøtet har vedtatt for gudstjenestereformen.

2. Kirkemøtet vedtar følgende endringer:

2.1 (jfr. Avsnittet "Samiske språk i hovedgudstjenesten", Saksfremlegget s. 18)
Følgende setning legges til: "Det må også være åpent for bruk av andre språk i noen ledd hvor det er naturlig."

2.3 (jfr. Saksfremstillingen s. 10):
Følgende setning legges til: "Den fastlagte rekkefølge i grunnstrukturen / ORDO kan fravikes ved særskilte anledninger. Det må sendes en begrunnet søknad til biskopen om dette."

Ordning for hovedgudstjenesten, ledd for ledd (Ordningen s. 4- 16)

I. SAMLING

2. Inngangssalme

2.4 Det tilføyes i Veiledningen at "dersom det er dåp, kan dåpssalmen synges her".

3. Inngangssord

2.5 "Kjære menighet" kan føyes til foran det første alternativet til inngangssord ("Nåde være med dere...")

2.6 De to siste linjene i avsluttende rubrikk: "tilpasset barn og unge", samt "på temagudstjenester" strykes slik at rubrikken lyder: "Inngangssordene kan ledsages av innslag som angir gudstjenestens særpreg og tema."

2.7 Etter liturgens inngangssord strykes "M: Amen".

5. Syndsbekjennelse

2.8 Valgfri innledning til syndsbekjennelse (i forkant til ett av innledningsordene) legges til:

"L: Vår Herre Jesus Kristus sier: Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand. Dette er det største og første bud. Men det andre er like stort: Du skal elske din neste som deg selv."

2.9 Formuleringen "La oss ransake oss selv for Guds ansikt" endres til: "La oss ransake oss selv for Guds ansikt og bekjenne våre synder."

2.10 Salme 139 (nr 5, s 23-24), tas ut.

Punkt 4 i Modell for lokalt utformet syndsbekjennelse ”Syndsbekjennelsen kan også uttrykkes som ransakelse for Guds ansikt, jfr. Salme 139” tas ut.

2.11 Bønn som kan benyttes etter løftesord, (Forslaget s. 25):

”Hjelp oss å leve i din tilgivelse” endres til

”Hjelp oss å tro ditt ord om tilgivelse.”

eller ”Hjelp oss å leve i din nåde.”

6. Bønnerop/ Kyrie

2.12 Sist i rubrikken legges det til: ”Kyrie kan utelates på enkelte gudstjenester”

7. Lovsang/Gloria

2.14 Formuleringen ”som har Guds velbehag”/”som Gud har hugnad i” endres til ”som Gud har glede i”.

8. Dagens bønn

2.16 Det tilføyes i rubrikken at dagens bønn kan benyttes som innledning til prekenen. Siste del av siste setning ”først og fremst på høytidsdager” strykes.

II. ORDET

2.17 Rubrikken ”Menigheten sitter under de to første lesningene” endres til:

”Menigheten står under evangelielesningen og sitter under de øvrige lesningene.”

12. Evangelium og 13. Preken

2.18 Rubrikkene knyttet til Evangelium og til Preken omskrives slik at mulighetene for variasjon tydeliggjøres.

I lovprisningen etter preken føyes det til et ”og” ”..fra evighet og til evighet.”

Kunngjøringer

2.19 Som første ledd i III. FORBØNN, legges Kunngjøringer inn som kan-ledd med eget nummer og med følgende rubrikk: ”Kunngjøringer kan legges her eller et annet sted i gudstjenesten.”

16. Forbønn for kirken og verden

2.20 Rubrikken redigeres og får følgende tilføyning: ”Forbønnen kan utformes lokalt, eller en kan bruke ferdig formulerte bønner. Avsnittet som starter med ”Forbønnen ledes...” settes foran forslag til disposisjon for forbønn.

2.21 I rubrikken som angir forbønnens disposisjon (s.10) endres formuleringen i punkt 3 fra "kirken i verden" til "den verdensvide kirke". Dette endres også i de formulerte bønnene hvor samme uttrykk er benyttet.

2.22 Punkt 4 i disposisjonen endres til: "Vår egen menighet, våre familier og stedet der vi bor."

2.23 Rubrikkens setning "Se mer utførlig beskrivelse..." endres til: "Se mer utførlig beskrivelse av temaområdene, modeller for lokalt tilrettelagte bønner og formulerte bønner..."

2.24 På s. 32. hvor punkt 4 i disposisjonen utdypes, tilføyes "bønn for hverandre".

2.25 I rubrikken om avslutning av hvert bønneavsnitt, s. 10: "Hvert bønneavsnitt kan avsluttes med "Gud, vi ber", tilføyes alternativet: "Det ber vi deg om Gud".

2.26 Betegnelsen "bønnesvar" endres til "bønnerop".

2.27 Alle bønner for kongen skal ha samme formulering: "for kongen og hans hus".

2.28 Forbønn 3, ledd 2 (s.39), setningen: "Vi ber om fred for Jerusalem og for alle folk og stammer som knytter sitt håp til denne byen" endres til: "Vi ber om fred for Jerusalem og for alle som knytter sitt håp til denne byen".

2.29 Bønnen i ledd 3, s. 38 NN versjonen "for dei heimlause": "dei" tas ut.

Minnes de døde

2.30 Ny overskrift: "Vi minnes de døde og ber for de sørgende."

IV. NATTVERD

17. Forberedelse av måltidet

2.31 Takkeofferet flyttes fram som eget ledd, til før IV NATTVERD. Rubrikken under "Salme – menighetens takkeoffer" omredigeres slik at begge plasseringer av takkeofferet er mulige alternativer.

V. SENDELSE

23. Utsendelse

2.32 Ledelse av utsendelsesordene: ”ML/L endres til L /ML.”

2.33 Det første av utsendelsesordene gis to svaralternativ:

”L: La oss gå i fred”

enten: ”M: i Jesu Kristi navn. Amen.”

eller: ”M: og tjene Herren med glede.”

24. Postludium

2.34 I rubrikkens første setning settes det inn et ”kan”: ”Dersom det er utgangsprosesjon, kan menigheten følge etter prosesjonen.”

2.35 Under siste rubrikk, leddet ”soknebud med nattverd”, strykes ”med nattverd”.

3. Ordning for hovedgudstjenesten trer i kraft fra 1. søndag i advent 2011. Bestemmelsene gjelder fra 1. søndag i advent 2012.

4. Det legges til rette for erfaringsdeling slik at det kan gjøres justeringer og korrigeringer av den nye ordningen i løpet av 3-6 år. Kirkemøtet ber Kirkerådet komme tilbake med en plan for når og hvordan dette skal skje.

5. Kirkemøtet ber om å få saken tilbake til endelig behandling og vedtak i 2011.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Helene Bjerkestrand

Saksordfører: Inger Kari Søyland

Følgende hadde ordet:

Inger Kari Søyland, Aslag Lajord, Ingeborg Midttømme, Tone Synnøve Øygard Steinkopf , Olav Gading, Helene Bjerkestrand, Andreas Gotliebsen, Ingunn Rinde, Arne Tveit, Hilde Nygaard Ihle, Janne Kristine Dahle Hauger, Anne Bergsrønning Eid, Anne Lise B. Ording, Målfrid Isene, Solveig Fiske, Halvor Nordhaug, Harald Askeland, Egil Morland.

Endringsforslag til 2. innstilling

Aslag Lajord:

Stryke punkt 4 i vedtaket. Pkt. 5 blir nytt punkt 4.

Forslaget falt mot 1 stemme. Forslaget trekkes.

Ingeborg Midttømme:

Pkt. 23, underpunkt 2.30: Det er normalordning at medliturgen sier utsendelsesordene.

Forslaget falt mot 19 stemmer. Forslaget opprettholdes.

Olav Gading:

Pkt 2.7: 1. ledd, 3. inngangord:

Kirkerådets forslag med veksling mellom L og M opprettholdes:

Forslaget falt mot 20 stemmer. Forslaget opprettholdes.

Tone Synnøve Øygard Steinkopf:

Stryke setning:

”Kyrie kan utelates på enkelte gudstjenester”.

Sette inn setning:

”Se veiledning, s. 000”

Forslaget falt mot 36 stemmer. Forslaget opprettholdes.

Helene Bjerkestrand:

Til pkt. 16. FORBØNN FOR KIRKEN OG VERDEN:

Nytt pkt. 5 under temaområder:

5. Aktuelle hendelser.

Forslaget fikk 64 stemmer og ble vedtatt.

Andreas S. Gotliebsen

Kunngjøringer som eget pkt. mellom 3 x 3 bønneslag og pkt. 23 Utsendelse. Med rubrikk som sier at dersom man har kunngjøringer i gudstjenesten, finner det sted her.

Forslaget falt mot 10 stemmer.

Opprettholder komiteens forslag fra første plenum om plassering av et ledd før del 3 –

Forbønn:

”Tittel”

Rubrikk: Dersom det er utdeling av 4-årsbok, presentasjon av konfirmanter eller lignende i gudstjenesten, finner det sted her.

Dette blir ivaretatt i Veiledningen.

Arne Tveit:

3.Ordning for hovedgudstjenesten trer i kraft fra 1. søndag i advent 2011. Bestemmelsene gjelder fra 1. søndag i advent 2012.

byttes til

3.Ordning for hovedgudstjenesten trer i kraft fra 1. søndag i advent 2011. Bestemmelsene gjelder fra 1. søndag i advent 2013.

Forslaget falt mot 13 stemmer.

Janne Kristine Dahle Hauger:

Nytt alternativ til ”3. inngangord” i Ordning til hovedgudstjenesten (s. 5).

L: I den treenige Guds navn: Vår Skaper, Frigjører og Livgiver.

M: Amen.

Forslaget falt mot 19 stemmer. Forslaget opprettholdes.

Hilde N. Ihle

Til pkt. 6, underpkt. 2.12:

Beholde ”som har Guds velbehag”.

Forslaget falt mot 1 stemme.

Hilde N. Ihle

Stryke komiteens forslag, pkt. 2.9.
Stryke komiteens forslag, pkt. 2.10
Forslaget falt mot 1 stemme.

Ingunn Rinde

Pkt. 6, underpkt. 2.11 i forslaget til vedtak strykes, dvs. opprettholde ”Hjelp oss å leve i din tilgivelse”.
Forslaget falt mot 52 stemmer. Forslaget opprettholdes.

Egil Morland:

Pkt. 16, underpkt 2.28:

(kort stillhet)

M/L: enten: Lær oss å telle ....

eller: Jesus sier: Jeg er oppstandelse....

Barmhjertige Gud, trøst de sørgende.

Forslaget fikk 81 stemmer og ble vedtatt.

Kirkemøtets vedtak

1. Kirkemøtet har foretatt en førstegangsbehandling av forslag til hovedgudstjeneste og ber om at saken oversendes Kirkerådet sammen med avstemningsresultatene for videre bearbeiding og saksgang i henhold til saksbehandlingsregler for liturgisaker og den prosedyre som Kirkemøtet har vedtatt for gudstjenestereformen.

2. Kirkemøtet vedtar følgende endringer:

2.1 (jfr. Avsnittet ”Samiske språk i hovedgudstjenesten”, Saksfremlegget s. 18)

Følgende setning legges til: ”Det må også være åpent for bruk av andre språk i noen ledd hvor det er naturlig.”

2.2 (jfr. Saksfremstillingen s. 10):

Følgende setning legges til: ”Den fastlagte rekkefølge i grunnstrukturen / ORDO kan fravikes ved særskilte anledninger. Det må sendes en begrunnet søknad til biskopen om dette.”

Ordning for hovedgudstjenesten, ledd for ledd (Ordningen s. 4- 16)

I. SAMLING

2. Inngangssalme

2.3 Det tilføyes i Veiledningen at ”dersom det er dåp, kan dåpssalmen synges her”.

3. Inngangssord

2.4 ”Kjære menighet” kan føyes til foran det første alternativet til inngangsord (”Nåde være med dere...”)

2.5 De to siste linjene i avsluttende rubrikk: ”tilpasset barn og unge”, samt ”på temagudstjenester” strykes slik at rubrikken lyder: ”Inngangsordene kan ledsages av innslag som angir gudstjenestens særpreg og tema.”

2.6 Etter liturgens inngangsord strykes ”M: Amen”.

5. Syndsbekjennelse

2.7 Valgfri innledning til syndsbekjennelse (i forkant til ett av innledningsordene) legges til:

”L: Vår Herre Jesus Kristus sier: Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand. Dette er det største og første bud. Men det andre er like stort: Du skal elske din neste som deg selv.”

2.8 Formuleringen ”La oss ransake oss selv for Guds ansikt” endres til: ”La oss ransake oss selv for Guds ansikt og bekjenne våre synder.”

2.9 Salme 139 (nr 5, s 23-24), tas ut.

Punkt 4 i Modell for lokalt utformet syndsbekjennelse ”Syndsbekjennelsen kan også uttrykkes som ransakelse for Guds ansikt, jfr. Salme 139” tas ut.

2.10 Bønn som kan benyttes etter løftesord, (Forslaget s. 25):

”Hjelp oss å leve i din tilgivelse” endres til

”Hjelp oss å tro ditt ord om tilgivelse.”

eller ”Hjelp oss å leve i din nåde.”

6. Bønnerop/ Kyrie

2.11 Sist i rubrikken legges det til: ”Kyrie kan utelates på enkelte gudstjenester”

7. Lovsang/Gloria

2.12 Formuleringen ”som har Guds velbehag”/”som Gud har hugnad i” endres til ”som Gud har glede i”.

8. Dagens bønn

2.13 Det tilføyes i rubrikken at dagens bønn kan benyttes som innledning til prekenen. Siste del av siste setning ”først og fremst på høytidsdager” strykes.

II. ORDET

2.14 Rubrikken ”Menigheten sitter under de to første lesningene” endres til:
”Menigheten står under evangelielesningen og sitter under de øvrige lesningene.”

12. Evangelium og 13. Preken

2.15 Rubrikkene knyttet til Evangelium og til Preken omskrives slik at mulighetene for variasjon tydeliggjøres.

I lovprisningen etter preken føyes det til et ”og” ”..fra evighet og til evighet.”

Kunngjøringer

2.16 Som første ledd i III. FORBØNN, legges Kunngjøringer inn som kan-ledd med eget nummer og med følgende rubrikk: ”Kunngjøringer kan legges her eller et annet sted i gudstjenesten.”

16. Forbønn for kirken og verden

2.17 Rubrikken redigeres og får følgende tilføyning: ”Forbønnen kan utformes lokalt, eller en kan bruke ferdig formulerte bønner. Avsnittet som starter med ”Forbønnen ledes...” settes foran forslag til disposisjon for forbønn.

2.18 I rubrikken som angir forbønnens disposisjon (s.10) endres formuleringen i punkt 3 fra ”kirken i verden” til ”den verdensvide kirke”. Dette endres også i de formulerte forbønnene hvor samme uttrykk er benyttet.

2.19 Punkt 4 i disposisjonen endres til: ”Vår egen menighet, våre familier og stedet der vi bor.”

Det settes inn et nytt punkt i disposisjonen: ”5. Aktuelle hendelser.”

2.20 Rubrikkens setning ”Se mer utførlig beskrivelse...” endres til: ”Se mer utførlig beskrivelse av temaområdene, modeller for lokalt tilrettelagte forbønner og formulerte forbønner...”

2.21 På s. 32. hvor punkt 4 i disposisjonen utdypes, tilføyes ”bønn for hverandre”.

2.22 I rubrikken om avslutning av hvert bønneavsnitt, s. 10: ”Hvert bønneavsnitt kan avsluttes med ”Gud, vi ber”, tilføyes alternativet: ”Det ber vi deg om Gud”.

2.23 Betegnelsen ”bønnesvar” endres til ”bønnerop”.

2.24 Alle bønner for kongen skal ha samme formulering: ”for kongen og hans hus”.

2.25 Forbønn 3, ledd 2 (s.39), setningen: ”Vi ber om fred for Jerusalem og for alle folk og stammer som knytter sitt håp til denne byen” endres til: ”Vi ber om fred for Jerusalem og for alle som knytter sitt håp til denne byen”.

2.26 Bønnen i ledd 3, s. 38 NN versjonen ”for dei heimlause”: ”dei” tas ut.

Minnes de døde

2.27 Ny overskrift: ”Vi minnes de døde og ber for de sørgende.”

2.28 Siste del av leddet, etter kort stillhet, tilføyes:

ML/L: ”Lær oss å telle våre dager, så vi kan få visdom i hjertet. (Sal. 90,12)

eller:

ML/L: ”Jesus sier: ”Jeg er oppstandelsen og livet. Den som tror på meg, skal leve om han enn dør.” (Joh.11.25)

Deretter bes én av disse...

IV. NATTVERD

17. Forberedelse av måltidet

2.29 Takkeofferet flyttes fram som eget ledd, til før IV NATTVERD. Rubrikken under ”Salme – menighetens takkeoffer” omredigeres slik at begge plasseringer av takkeofferet er mulige alternativer.

V. SENDELSE

23. Utsendelse

2.30 Ledelse av utsendelsesordene: ”ML/L endres til L /ML.”

2.31 Det første av utsendelsesordene gis to svaralternativ:

”L: La oss gå i fred”

enten: ”M: i Jesu Kristi navn. Amen.”

eller: ”M: og tjene Herren med glede.”

24. Postludium

2.32 I rubrikkens første setning settes det inn et ”kan”: ”Dersom det er utgangsprosesjon, kan menigheten følge etter prosesjonen.”

2.33 Under siste rubrikk, leddet ”soknebud med nattverd”, strykes ”med nattverd”.

3. Ordning for hovedgudstjenesten trer i kraft fra 1. søndag i advent 2011 og skal være innført i alle menighetene innen 1. søndag i advent 2012.

4. Det legges til rette for erfaringsdeling slik at det kan gjøres justeringer og korrigeringer av den nye ordningen i løpet av 3-6 år. Kirkemøtet ber Kirkerådet komme tilbake med en plan for når og hvordan dette skal skje.

5. Kirkemøtet ber om å få saken tilbake til endelig behandling og vedtak i 2011.

KM 5/10 Gudstjenestereformen - nattverdliturgi

Saksdokument:

KM 05.1/10   Saksorientering
KM 04.1/10   Ordning for hovedgudstjenesten

Første innstilling fra komité B

Sammendrag av saksorienteringen

Kirkemøtet har fått seg forelagt et nytt forslag til Nattverdliturgi i hovedgudstjenesten. Saksorienteringen redegjør for bakgrunnen for nytt forslag til nattverdliturgi og for de problemstillinger som er knyttet til de valg som er gjort i det fremlagte forslaget.

Komiteens merknader

Komité B er i hovedsak godt fornøyd med det foreliggende forslaget til ny nattverdliturgi. En har merket seg at tilbakemeldingen i høringsrunden på strukturen og den økumeniske profilen, som i hovedsak er beholdt i det foreliggende forslaget, var positiv. Vi deler denne vurderingen. Komiteen er også glad for at måltidskarakteren har blitt tydeligere enn i gjeldende ordning. På den negative sida opplever komiteen at forslaget er noe ordrikt. Det er derfor behov for forenkling. Videre kan det være grunn til å reflektere over den erfaringen vi har gjort oss om hvor vanskelig det er med begrenset tid til disposisjon, å gjøre endringer i en helhet som det har vært arbeidet mye med over lang tid.

Komiteen ga innspill til Ordning for Hovedgudstjenesten og Alminnelige bestemmelser. I den grad disse angår nattverdliturgien kommenteres de viktigste forslagene nedenfor. Komiteen vurderte også forslag om nattverdliturgien fra komité A, C og E.

Et av de tema som ble drøftet, var menighetens tilsvær gjennom hele liturgien. Når menigheten skal svare alene, er dette krevende og kan føre til usikkerhet og svakt eller manglende svar. Dette, med få unntak, endres til A/L. Innspillet ble sendt til komité A som behandler hovedgudstjenesten.

Komiteen diskuterte også bruk av glutenfritt brød. Komiteen mener at det foreliggende forslaget kompliserer ordningen med glutenfritt brød, slik at en står i fare for å stigmatisere mennesker med cøliaki. Komiteen sendte derfor forslag til komité E om at oblat alltid skal være glutenfri.

Formuleringen i Alminnelige bestemmelser som gjelder barn eller andre som kommer fram til nattverdbordet, og som ikke ønsker å motta nattverd, ble også drøftet. Vi videreformidlet forslag om at setningen forenkles til: ”*De som kommer fram til nattverdbordet og som ikke ønsker å motta nattverd ., ...osv.*”

Videre drøftet komiteen plasseringen av menighetens takkoffer i forhold til nattverden (s. 11). Det eksisterer flere tradisjoner når det gjelder dette. Som et hovedspørsmål drøftet vi om disse to leddene i liturgien kommer for tett på hverandre, men endte ikke opp med noe endringsforslag.

Komiteen brukte mye tid på å diskutere språk og bruken av begreper som legeme/kropp, kalk/beger og ete/spise. I hovedsak ble to forhold diskutert, det ene knyttet til nærhet til Skriften, det andre knyttet til forhold som gjelder språk og kultur. En konstaterer at det er en spenning mellom behovet for fornyelse av språket og nærhet til Bibelselskapets nyeste oversettelse på den ene side, og behovet for å ivareta tradisjon og poesi i et liturgisk språk på den andre. Komiteen konkluderte imidlertid med å støtte det foreliggende forslaget.

Et annet språklig spørsmål omhandler bruken av "aust ut" eller "utrent" i den nynorske utgaven. Komiteen vil hevde at utrent er en bedre variant.

Videre ønsker komiteen at formuleringene "himmelfart" og "himmelferd" i den nynorske utgaven blir tatt opp til nærmere vurdering.

Komiteen konstaterer at det på flere punkter finnes forskjeller i ordvalg og språkføring mellom bokmål og nynorsk som er større enn nødvendig og ønskelig.

Det er også behov for å få vurdert foranstilt eiendomspronomen, som for eksempel om "din Son" er et bedre valg enn "Sonen din" (Jf. "din Ande" – "Anden din").

Komiteen ønsker at de latinske betegnelsene på de ulike delene av liturgien skal tas inn på alle steder, som for eksempel Pax og Verba. Da må også den norske betegnelsen "Innstiftelsesordene" tilføyes. Det bør også vurderes om overskriftene på latin kan stå i mindre skrift ved siden av de norske i stedet for i parentes, slik de nå gjør.

Komiteen anser ikke at spørsmålet om bruken av alkoholholdig nattverdvin faller inn under komiteens ansvarsområde.

Det foreliggende forslaget har to prefasjonsbønner for treenighetstiden. Komiteen ønsker at det skal utarbeides flere forslag for denne perioden i kirkeåret.

Komiteen diskuterte menighetens tilsvarende nattverdbønn med innstiftelsesordene (s. 12). Det ble stilt spørsmål ved den språklige logikken i dialogen etter utsagnet "Stort er troens mysterium". Komiteen diskuterte også alternativene i forhold til samspillet mellom liturg og menighet. Dette førte imidlertid ikke til endringsforslag.

Når det gjelder den følgende valgfrie lovprisningen fant komiteen at det ville være bedre å forenkle ved at denne strykes, slik at en går direkte til Fadervår som avslutning på alle nattverdbønnene (s. 12).

Det er viktig at håndhilsing ved fredshilsenen ikke er obligatorisk. Komiteen støtter derfor det foreliggende forslaget på dette punktet (s. 13).

Komiteen noterte seg at epiklesen har kommet inn i alle nattverdbønnene, bortsett fra i nattverdbønn A. Her er bønnen om Åndens komme over menigheten beholdt, men ikke bønnen over elementene. Komiteen fant imidlertid ikke grunn til å fremme nytt forslag (s. 47).

Komiteen velger å fremme et forslag til omskriving av Nattverdbønn B (s. 48). Dette forslaget legger seg noe tettere opp til Hippolyts opprinnelige bønn ved at epiklesen deles, slik at påkallelse av Ånden over menigheten flyttes til etter innstiftelsesordene.

I det foreliggende nynorske forslaget blir formuleringen ”dei heilage gåvene dine” brukt i nattverdbønn C, D og E (s.49 - 52). Komiteen mener at ordet ”heilag” ikke er nødvendig her og bør derfor fjernes. Dermed vil også nynorsk- og bokmålsutgavene samsvare bedre med hverandre.

Når det gjelder Nattverdbønnen i Nattverdordning for særlige anledninger gis det, i fjerde kolonne, anledning til å utforme lokal bønn. Komiteen fant det nødvendig å sikre et minimum av sentral nattverdteologi i nattverdbønnen og foreslår derfor at fjerde alternativ strykes.

Komiteen har merket seg at Bispemøtet har to forskjellige syn på bruken av verbets tid i Agnus Dei (s. 13), der flertallet støtter ”bærer verdens synder”, mens et mindretall går inn for ”bar all verdens synder”. Komiteens vil framholde at begge variantene er teologisk holdbare. Ved prøvevotering landet komiteen på likt stemmetall mellom begge variantene. Komiteen foreslår at Kirkemøtet foretar en prøvevotering over spørsmålet.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet ber om at saken oversendes Kirkerådet for videre bearbeiding og saksgang i henhold til saksbehandlingsregler for liturgisaker med følgende endringer (endringer er markert i kursiv. Der annet ikke er spesifisert gjelder endringene begge målfomer):
  - S. 11, pkt. 17. Forberedelse av måltidet, Menighetens takkoffer, i forklaringen: Fjerne parentes og endre følgende setning til: ”Ofringen kan skje i kirkebenkene eller ved at man går rundt alteret.”
  - S. 11, pkt 17. Forberedelse av måltidet, i forklaringen: Stryke ordene ”bæres frem og...”
  - S. 46, Prefasjonsbønner: Det utarbeides flere forslag til kirkeårsprefasjoner for Treenighetstiden.
  - S. 12, pkt. 18. Takksigelse og bønn, Nattverdbønnen: Stryke tilføylesbønnen etter nattverdbønnen.
  - S. 47, Nattverdsbøn A i nynorsk utgave: Bruke ”utrent”.
  - S. 48, Nattverdbønn B: Nattverdbønn B endres til:

(Innledende lovprisning, Hellig, hellig, hellig samt første avsnitt i bønnen beholdes.)

Derfor minnes vi hans død og oppstandelse når vi bringer fram for deg disse gaver. Vi ber deg: Send din Hellige Ånd over dem, så de for oss kan bli livets brød og frelsens kalk.

Innstiftelsesord

”Stort er troens mysterium...”

L: La alle som får del i brødet og vinen, forenes til ett. Fyll oss med din hellige Ånd og grunnfest oss i sannheten, så vi kan prise deg og leve til din ære.

Fadervår

- S. 49, Nattverdsbøn C i nynorsk utgave, siste bønn, endres til: ”Evige Gud, saman med alt som er skapt, ventar vi med lengsel på å bli frigjorde frå det forgjengelege og få del i den fridomen som dine born skal eiga *i herlegdomen*.”
- Ss. 14 – 15, pkt. 20. Måltidets avslutning, Takkebønn: Erstatte M/L – K/L - med A/L der hvor dette brukes.
- S. 50, Nattverdsbønn D, endres til: ”Hellige Gud, gi oss brennende hjerter, så vi kan gjenkjenne Kristus *når han kommer oss i møte*. Bli hos oss, også når vi tviler og sørger. Gå med oss, inntil *savn* og smerte har veket for *evig jubel* og lovsang!”
- S. 52, Nattverdsbøn E i nynorsk utgave, Innleiande lovprising, endres til: ”Saman med englane og *di kyrkje* i himmelen og på jorda lovprisar vi ditt heilage namn.”
- S. 52, Nattverdbønn E, siste setning i 1. avsnitt etter ”Hellig, hellig” endres til: ”Gjør oss til ett med hverandre og *med Jesus Kristus*.”
- S. 53, Nattverdordning for særlige anledninger, første spalte, siste setning endres til: ”Send oss din Hellige Ånd, så vi kan få *kraft* til å leve og frimodighet til å tro.”
- S. 53, Nattverdordning for særlige anledninger, andre spalte, siste setning endres til: ”Send din Ånd over oss og *dine* gaver, så de kan bli et håpets tegn i våre liv.”
- S. 53, Nattverdordning for særlige anledninger, fjerde spalte fjernes.

2. Kirkemøtet ber om å få saken tilbake til endelig vedtak i 2011.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Ingjerd Sørhaug Bratsberg

Saksordfører: Karin-Elin Berg

Følgende hadde ordet:

Karin-Elin Berg, Hilde N. Ihle, Ingunn Rinde, Arnstein Bleiktvedt, Roar Petter Strømme, Ingeborg Midttømme, Harald Hegstad, Ole Christian Kvarme, Ivar Jarle Eliassen, Anfin Skaaheim, Solveig Fiske, Dagrun O. Anthonsen, Halvor Nordhaug, Ingunn Rinde, Anne Dalheim, Anne-Lise B. Ording, Leif Christian Andersen, Einar Bovim, Helga Haugland Byfuglien, Åge Søsveen, Egil Morland, Eldar Husøy, Tor B. Jørgensen, Olav Skjevesland, Laila Riksaasen Dahl, Erling Pettersen, Olav Gading, Ivar Vegge

Endringsforslag til 1. innstilling

Hilde Nygaard Ihle:

s. 12, andre mulighet etter innstiftelsesordene:

L: Stort er troens mysterium

A/L: Deg være ære

Forslag 1:

Stryke dette alternativet. Dersom forslag 1 faller:

Forslag 2:

Bytte ut "Deg" med et annet ord som ikke kan hen vise til liturg: "Kristus være ære"

Ingunn Rinde:

Takkebønn – alternativ etter nattverden:

Ta inn igjen fra forslag 2008, et alternativ til takkebønn:

L: Vi takker deg, visdommens Gud, for ditt måltids dyre hemmelighet: At brødet vi har brutt er ett, og at din Sønn har gitt sitt liv for én verden og én menneskehet.

L/M: Vi ber deg: Hjelp oss å høre det rop du har hørt, å se den nød du har sett, og å elske vår neste som oss selv. Amen.

Arnstein Bleiktvedt:

s. 53 i Ordningen for hovedgudstjenesten:

Nattverdordning for særlige anledninger, fjerde spalte, fjernes **ikke**.

I tillegg legges det til i rettleidingen:

Hvis den nye bønnen blir brukt regelmessig, skal bønnen sendes inn til biskopen for kvalitetssikring.

Roar P. Strømme:

Nattverdbønn C:

Tillegg etter "og skapte fred":

Ved hans oppstandelse frigjorde du oss fra dødens makt.

Nattverdbønn D, tillegg etter "Gå med oss, inntil savn og smerte har veket for evig jubel og lovsang!"

"i ditt rike"

Ingeborg Midttømme:

Utdeling pkt. 19:

Gud velsigne deg og vare deg eller

Herren velsigne deg og vare deg og føre deg til det evige livet

Harald Hegstad:

Nattverdbønn A omarbeides slik at den også inkluderer bønn om at Ånden må komme over nattverdselementene.

Dette gjelder tilsvarende første bønnealternativ i nattverdbønn E.

Ole Christian Kvarme:

At det modale hjelpeverb strykes og erstattes med presens i komiteens fremlegg:

Re: s. 3/s. 48, Nattverdbønn B – "send din Hellige Ånd over dem, så de for oss blir livets brød og frelsens kalk.

Re: s. 4/s. 53: "...så vi får kraft..."

Re: s. 4/s. 53: "...så de blir et håpets tegn..."

For øvrig bes det om at komiteen/KRs medarbeidere går gjennom alle nattverdbønnene med tanke på samme.

Ivar Jarle Eliassen

Til pkt. 18 i Ordning for hovedgudstjenesten:

"Liturgen synger/fremsier": Herren være med dere.

Anfin Skaaheim:

Ledd 19 (E), andre avsnitt:

Agnus Dei:

En beholder formuleringen i nåværende liturgi:

"Du Guds lam som bar alle verdens synd"

Behandling av endringsforslagene

Hilde N. Ihle: Tas med til komiteen

Ingunn Rinde: Tas med til komiteen.

Arnstein Bleiktvedt: Tas med til komiteen

Roar Petter Strømme: Pkt. C: Tas med til komiteen. Pkt.D: Anliggendet er ivaretatt allerede.

Ingeborg Midttømme: Tas med til komiteen.

Harald Hegstad: Ber ham formulere et forslag til komiteen.

Ole Christian Kvarme: Tas med til komiteen.

Ivar Jarle Eliassen: Tas med til komiteen

Anfin Skaaheim: Komiteen har det som voteringstema.

Prøvevotering

Komiteen og Skaaheims forslag:

"bærer": 67 stemmer

"bar": 47 stemmer

114 stemmeberettigede.

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Andre innstilling fra komité B

Komiteens merknader

Generelt

Komité B er i hovedsak godt fornøyd med det foreliggende forslaget til ny nattverdliturgi. En har merket seg at tilbakemeldingen i høringsrunden på strukturen og den økumeniske profilen, som i hovedsak er beholdt i det foreliggende forslaget, var positiv. Vi deler denne vurderingen. Komiteen er også glad for at måltidskarakteren har blitt tydeligere enn i gjeldende ordning. På den negative sida opplever komiteen at forslaget er noe ordrikt. Det er derfor behov for forenkling. Videre kan det være grunn til å reflektere over den erfaringen vi

har gjort oss om hvor vanskelig det er med begrenset tid til disposisjon, å gjøre endringer i en helhet som det har vært arbeidet mye med over lang tid.

Forslag Hovedgudstjenesten og Alminnelige bestemmelser

Komiteen ga innspill til Ordning for Hovedgudstjenesten og Alminnelige bestemmelser. Et av de tema som ble drøftet, var menighetens tilsvær gjennom hele liturgien. Når menigheten skal svare alene, er dette krevende og kan føre til usikkerhet og svakt eller manglende svar. Dette, med få unntak, endres til A/L. Innspillet ble sendt til komiteen som behandler sak KM 04/10 Hovedgudstjenesten, og det fremmes forslag om endring i selve nattverdliturgien.

Videre drøftet komiteen plasseringen av menighetens takkoffer i forhold til nattverden (s. 11, Ordning for Hovedgudstjenesten). Det eksisterer flere tradisjoner når det gjelder dette. Som et hovedspørsmål drøftet vi om disse to leddene i liturgien kommer for tett på hverandre, men endte ikke opp med noe endringsforslag. Komiteen mener imidlertid at ofringen kan skje i kirkebenkene også utenom høytidsdager.

Komiteen drøftet spørsmålet om syret og usyret brød og bruken av intinksjon. I den forbindelse diskuterte en også bruk av glutenfritt brød (s. 4, Alminnelige bestemmelser). Komiteen sendte forslag til komiteen som behandler sak KM 08/10 Alminnelige bestemmelser om at oblat alltid skal være glutenfri.

Formuleringen i Alminnelige bestemmelser som gjelder barn eller andre som kommer fram til nattverdbordet, og som ikke ønsker å motta nattverd, ble også drøftet. Forslag til forenkling ble oversendt komiteen.

Språk

Komiteen brukte mye tid på å diskutere språk og bruken av begreper som legeme/kropp, kalk/beger og ete/spise. I hovedsak ble to forhold diskutert, det ene knyttet til nærhet til Skriften, det andre knyttet til forhold som gjelder språk og kultur. En konstaterer at det er en spenning mellom behovet for fornyelse av språket og nærhet til Bibelselskapets nyeste oversettelse på den ene side, og behovet for å ivareta tradisjon og poesi i et liturgisk språk på den andre. Komiteen konkluderte imidlertid med å støtte det foreliggende forslaget.

Et annet språklig spørsmål omhandler bruken av "aust ut" eller "utrent" i den nynorske utgaven. Komiteen vil hevde at "utrent" er en bedre variant. Videre ønsker komiteen at formuleringene "himmelfart" og "himmelferd" i den nynorske utgaven blir tatt opp til nærmere vurdering. Det er også behov for å få vurdert foranstilt eiendomspronomen, som for eksempel om "din Son" er et bedre valg enn "Sonen din" (Jf. "din Ande" – "Anden din").

Komiteen konstaterer at det på flere punkter finnes forskjeller i ordvalg og språkføring mellom bokmål og nynorsk som er større enn nødvendig og ønskelig.

De latinske betegnelsene på de ulike delene av liturgien er en del av vår religiøse og kulturelle arv. De fungerer i økumeniske sammenhenger og er i vanlig bruk i musikklivet. Komiteen ønsker derfor at de, som for eksempel Pax og Verba, skal tas inn på alle steder. Når det gjelder sist nevnte Verba må da også den norske betegnelsen "Innstiftelsesordene" tilføyes. Det bør også vurderes om overskriftene på latin kan stå i mindre skrift ved siden av de norske i stedet for i parentes, slik de nå gjør.

Forslag til de enkelte leddene

18. Takksigelse og bønn (s. 11 – 13)

Komiteen støtter forslaget om at Hilsen – Prefasjonsdialog (ss. 11 – 12) skal synges eller fremsies av liturg. Komiteen ber om at dette tas inn i rød rubrikk til hilsen.

Det foreliggende forslaget har to prefasjonsbønner for treenighetstiden. Komiteen ønsker at det skal utarbeides flere forslag for denne perioden i kirkeåret.

Komiteen diskuterte menighetens tilsvare etter nattverdbønn med innstiftelsesordene (s. 12). Det ble stilt spørsmål ved den språklige logikken i dialogen etter utsagnet ”Stort er troens mysterium”. Komiteen drøftet også alternativene i forhold til samspillet mellom liturg og menighet. I det andre av de tre foreliggende alternativene går komiteen inn for at ”Deg” i tilsvaret på ”Stort er troens mysterium” endres til ”Kristus være ære ... osv.” Det ble også stilt spørsmål ved det innholdsmessige i nynorskversjonen ”Stort er mysteriet i trua”, og en ber om at alternativet ”*stort er trusmysteriet*” blir vurdert.

Når det gjelder den følgende valgfrie lovprisningen fant komiteen at det ville være bedre å forenkle det foreliggende forslaget ved at denne strykes. En går da direkte til Fadervår som avslutning på alle nattverdbønnene (s. 12).

Det er viktig at håndhilsing ved fredshilsenen ikke er obligatorisk. Komiteen støtter derfor det foreliggende forslaget på dette punktet (s. 13).

19. Nattverdmåltidet (s.13 – 14)

Bispemøtet har to forskjellige syn på bruken av verbets tid i Agnus Dei (s. 13), der flertallet støtter ”bærer verdens synder”, mens et mindretall går inn for ”bar all verdens synder”. Komiteen vil framholde at begge variantene er teologisk holdbare. Komiteen går inn for ”Du Guds Lam, som bærer verdens synder”.

Forslag til forandring i utdelingsordene der disse erstattes med velsignelse ble drøftet. I en del tilfeller er formuleringen ”å bevare deg fra alt ondt” sjelesørgerisk vanskelig. Komiteen foreslår derfor at ”*fra alt ondt*” strykes.

20. Måltidets avslutning (s. 14 – 15)

En konstaterer at noen av motivene i takkebønnene fra forslaget som ble framlagt i 2008 har gått tapt i det foreliggende forslaget. Noen av disse motivene bør bringes inn igjen, og det fremmes forslag om dette. I tillegg ønsker komiteen at det åpnes for lokalt utformede takkebønner.

Til de særskilte Nattverdbønnene (s. 47 – 51)

Det er positivt at epiklesen har kommet inn i alle nattverdbønnene. I nattverdbønn A er imidlertid bønnen om Åndens komme over menigheten med, men ikke bønnen over elementene. Komiteen ønsker at også denne delen tas inn i Nattverdbønn A og fremmer derfor et forslag om dette (s. 47)

Komiteen velger å fremme et forslag til omskriving av Nattverdbønn B (s. 48). Dette forslaget legger seg noe tettere opp til Hippolyts opprinnelige bønn ved at epiklesen deles, slik at påkallelse av Ånden over menigheten flyttes til etter innstiftelsesordene.

Når det gjelder Nattverdbønn C (s. 49) mener komiteen at det med fordel kan arbeides videre med det foreliggende forslaget. En vil oppfordre Kirkerådet til å gå tilbake til forslaget i prøveliturgien fra 2008 for å vurdere om en del elementer fra dette som nå er gått tapt, kan tas inn igjen. Generelt gjelder dette en mer frelseshistorisk framstilling der også kvinneperspektivet inkluderes. Andre aktuelle tema er skaperverket og verdens nød konkretisert med de fattige og de sultne. I bønnen etter ”Stort er troens mysterium”-delen som komiteen foreslår tas ut av Nattverdbønn D, er det å gjenkjenne Kristus i alle som sulter og tørster et motiv. Vi vil oppfordre til at denne bønnen også vurderes når det arbeides videre med Nattverdbønn C. Videre bør forslaget om tillegget ”Ved hans oppstandelse frigjorde du oss fra dødens makt” etter formuleringen ”og skapte fred” i Nattverdbønn C også tas med i dette arbeidet.

I det foreliggende nynorske forslaget blir formuleringen ”dei heilage gåvene dine” brukt i nattverdbønn C, D og E (s.49 - 52). Komiteen mener at gavene ikke bør betegnes som ”heilage” før innstiftelsesordene. Ordet ”heilag” foreslås derfor fjernet. Dermed vil også nynorsk- og bokmålsutgavene samsvare med hverandre.

Komiteen fremmer forslag om at modale hjelpeverb erstattes med presens i Nattverdbønn C, og i første og andre alternativ i nattverdordning for særlige anledninger. Dette er en språklig forbedring, og vi ber derfor om at de øvrige nattverdbønnene gjennomgås med tanke på dette.

I første alternativ i Nattverdbønn for særlige anledninger ble det diskutert om påkallelse av Ånden over gavene skulle innføres i bønnen. Komiteen fant ikke grunn til å forandre alternativet.

Når det gjelder Nattverdbønnen i Nattverdordning for særlige anledninger gis det, i fjerde kolonne, anledning til å utforme lokal bønn. Flertallet i komiteen fant det nødvendig å sikre sentral nattverdteologi i nattverdbønnen og foreslår derfor at fjerde alternativ strykes. Komiteen foreslår at behovet for lokalt utformet bønn ivaretas ved takkebønnen etter nattverden i alle varianter.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet ber om at saken, med de endringer som det er redegjort for, oversendes Kirkerådet for videre bearbeiding og saksgang i henhold til saksbehandlingsregler for liturgisaker og den prosedyren som Kirkemøtet har vedtatt for gudstjenestereformen. (endringer er markert i kursiv. Der annet ikke er spesifisert gjelder endringene begge målformer):

1.1. Komiteen ber om at det blir innarbeidet latinske betegnelser i henhold til merknaden.

1.2. **s. 11, pkt. 17. Forberedelse av måltidet, Menighetens takkoffer, i rød rubrikk:**

Endre ”Ofringen kan skje i kirkebenkene eller (på store høytidsdager) ved at man går rundt alteret” til ”Ofringen kan skje i kirkebenkene eller ved at man går rundt alteret”

- 1.3. **s. 11, pkt 17. Forberedelse av måltidet, i rød rubrikk:** Stryke ordene ”bæres frem og...”
- 1.4. **s.11, pkt 18, Ny setning i rød rubrikk til hilsen/prefasjonsdialog:**
”Liturgen synger eller sier”
- 1.5. **s. 12, pkt 18. Takksigelse og bønn, 2. alternativ etter innstiftelsesordene:** Stryke ”*Deg være ære*” og erstatte med ”*Kristus være ære...*”.
- 1.6. **s. 12, pkt 18. Takksigelse og bønn, nynorskversjonen:**
Vurdere uttrykket ”Stort er mysteriet i trua” innholdsmessig og språklig.
- 1.7. **s. 12, pkt. 18. Takksigelse og bønn, Nattverdbønnen:** Stryke tilføyesbønnen etter nattverdbønnen.
- 1.8. **s. 13, pkt. 19. Nattverdmåltidet, Du Guds Lam:** ”Du Guds Lam, som bar all verdens synder” erstattes med ”Du Guds Lam, som *bærer* verdens synder”
- 1.9. **s. 14, pkt. 19. Nattverdmåltidet, utdeling, andre alternativ til velsignelse:** Stryke ”...*fra alt ondt...*”.
- 1.10. **s. 14, pkt 20. Måltidets avslutning, Takkebønn, rød rubrikk:** Tilføy ”*Liturgen ber en av disse bønnene eller en lokalt utformet bønn.*”
- 1.11. **s. 14 – 15, pkt. 20. Måltidets avslutning, Takkebønn:** Erstatte M/L – K/L - med A/L der hvor dette brukes.
- 1.12. **s. 15, pkt 20, Måltidets avslutning, Takkebønn:** Tilføy følgende takkebønn:
- L: Vi takker deg, visdommens Gud, for ditt måltids dype hemmelighet: At brødet vi har brutt er ett, og at din Sønn har gitt sitt liv for én verden og én menneskehet.*
L/A: Vi ber deg: Hjelp oss å høre det rop du har hørt, å se den nød du har sett, og å elske vår neste som oss selv. Amen.
- 1.13. **s. 46, Prefasjonsbønner:** Det utarbeides flere forslag til kirkeårsprefasjoner for Treenighetstiden.
- 1.14. **s. 47, Nattverdbønnene i nynorsk utgave, utdelingsordene:** Erstatte ”aust ut” med ”*utrent*”.
- 1.15. **s. 47, Nattverdbønn A:** Legge til følgende i siste avsnitt i stedet for ”send oss din Ånd”: ”*Vi ber deg: Send din Ånd over oss og dine gaver så vi i tro kan ta imot Jesus Kristus i brødet og vinen.*”
- 1.16. **s. 48, Nattverdbønn B:** Endre Nattverdbønn B til:
(Innledende lovprisning, ”Hellig, hellig, hellig”, samt første avsnitt i bønnen beholdes.)

Derfor minnes vi hans død og oppstandelse når vi bringer fram for deg disse gaver. Vi ber deg: Send din hellige Ånd over dem, så de for oss blir livets brød og frelsens kalk.

Innstiftelsesord

”Stort er troens mysterium...”

L: La alle som får del i brødet og vinen, forenes til ett. Fyll oss med din hellige Ånd og grunnfest oss i sannheten, så vi kan prise deg og leve til din ære.

Fadervår

1.17. s.49, Nattverdbønn C

Omarbeide nattverdbønn C i tråd med komiteens merknader.

1.18. s.49, Nattverdbønn C

Fjerne ordet ”dei heilage” i uttrykket ”dei heilage gåvene dine”.

1.19. s. 49, Nattverdbønn C i nynorsk utgave, siste bønn: Endre ”...ditt herlegdoms rike” til *herlegdomen*.”

1.20. s. 50, Nattverdbønn D: Endre ”Hellige Gud, gi oss brennende hjerter, så vi kan gjenkjenne Kristus *i alle som sulter og tørster*. Bli hos oss, også når vi tviler og sørger. Gå med oss, inntil *all sorg* og smerte har veket for jubel og lovsang!” til: ”Hellige Gud, gi oss brennende hjerter, så vi kan gjenkjenne Kristus *når han kommer oss i møte*. Bli hos oss, også når vi tviler og sørger. Gå med oss, inntil *savn* og smerte har veket for *evig* jubel og lovsang!”

1.21. s. 52, Nattverdbønn E i nynorsk utgave, i innledende lovprisning: Endre til: ”Saman med englane og *di kyrkje* i himmelen og på jorda lovprisar vi ditt heilage namn.”

1.22. s. 52, Nattverdbønn E, siste setning i 1. avsnitt etter ”Hellig, hellig, hellig”: Endre til: ”Gjør oss til ett med hverandre og *med* Jesus Kristus.”

1.23. s. 53, Nattverdordning for særskilte anledninger, Hilsen: Endre M – K til A

1.24. s. 53, Nattverdordning for særlige anledninger, første spalte, siste setning: Endre ”Send oss din hellige Ånd, så vi *kan få mot* til å leve ...” til ”Send din Ånd *over oss og dine gaver*, så vi *ved dem får kraft* til å leve ...”

1.25. s. 53, Nattverdordning for særlige anledninger, andre spalte, siste setning: Endre ”Send din Ånd over oss og *disse* gaver, så de *kan bli* et håpets tegn i våre liv.” til ”Send din Ånd over oss og *dine* gaver, så de *blir* et håpets tegn i våre liv.”

1.26. s. 53, Nattverdordning for særlige anledninger: Fjern fjerde spalte.

2. Kirkemøtet ber om å få saken tilbake til endelig vedtak i 2011.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Dag Landmark

Saksordfører: Karin-Elin Berg

Følgende hadde ordet:

Karin- Elin Berg, Hilde Nygaard Ihle, Ole Christian Kvarme, Roar P. Strømme, Halvor Nordhaug, Arnstein Bleiktvedt, Harald Hegstad, Solveig Kopperstad Bratseth, Målfrid Isene.

Endringer fra forrige behandling:

Hilde N. Ihle: Ivaretatt. Forslag trukket.
Ingunn Rinde: Tatt inn i vedtak.
Arnstein Bleiktvedt: Til votering.
Roar Petter Strømme: Ivaretatt
Ingeborg Midttømme: Går til votering.
Harald Hegstad: Tatt inn av komiteen
Ivar Jarle Eliassen: Tatt inn av komiteen
Anfinn Skaaheim: Til votering

Endringsforslag til 2. innstilling

Anfin Skaaheim:

Ledd 19 (E), andre avsnitt:
Agnus Dei:
En beholder formuleringen i nåværende liturgi:
”Du Guds lam som bar alle verdens synder”
Forslaget falt mot 40 stemmer. Forslaget opprettholdes.

Arnstein Bleiktvedt:

s. 53 i Ordningen for gudstjenesten:
Nattverdordning for særlige anledninger, fjerde spalte, fjernes **ikke**.
I tillegg legges det til i rettleidingen:
Hvis den nye bønnen blir brukt regelmessig, skal bønnen sendes inn til biskopen for kvalitetssikring.
Forslaget falt mot 22 stemmer. Forslaget trekkes.

Hilde N. Ihle:

Til komiteens pkt. 1.20:
- Videreføre ”.. i alle som sulter og tørster”.
Forslaget falt mot 12 stemmer. Forslaget opprettholdes.

1. Geir Ivar Bjerkestrand

I Nattverdliturgi for særskilte anledninger (s. 53 i ”Ordnung for hovedgudstjenesten):

Under Hilsen:

Enten:

L: La oss lovprise Gud
M: Takk og ære tilhører Gud i all evighet.
eller
L: La oss lovprise Gud
ML: Gud vil vi takke og ære
M: Gud vil vi takke og ære
Komiteen tar inn forslaget.

2. Geir Ivar Bjerkestrand:

I liturgi for nattverd:

19. Nattverdmåltidet (s. 13).

Under Fredshilsen:

Leddene: "Liturgen eller en medliturgi kan" ... osv
flyttes til veiledningen.

Forslaget falt mot 45 stemmer. Forslaget opprettholdes.

Roar P. Strømme:

Velsigningsord (II) til dei som kjem fram, men ikkje skal motta nattverd:

Herren velsigne deg og vare deg frå det vonde og føre deg til det evige livet.

Komiteen tar inn forslaget.

Ole Christian Kvarme:

Pkt. 1.1 i Forslag til vedtak strykes.

Forslaget falt mot 26 stemmer. Forslaget opprettholdes.

99 stemmeberettigede.

Kirkemøtets vedtak

1. Kirkemøtet ber om at saken, med de endringer som det er redegjort for, oversendes Kirkerådet for videre bearbeiding og saksgang i henhold til saksbehandlingsregler for liturgisaker og den prosedyren som Kirkemøtet har vedtatt for gudstjenestereformen. (endringer er markert i kursiv. Der annet ikke er spesifisert gjelder endringene begge målformer):
  - 1.1. Komiteen ber om at det blir innarbeidet latinske betegnelser i henhold til merknaden.
  - 1.2. **s. 11, pkt. 17. Forberedelse av måltidet, Menighetens takkoffer, i rød rubrikk:**
Endre "Ofringen kan skje i kirkebenkene eller (på store høytidsdager) ved at man går rundt alteret" til "Ofringen kan skje i kirkebenkene eller ved at man går rundt alteret"
  - 1.3. **s. 11, pkt 17. Forberedelse av måltidet, i rød rubrikk:** Stryke ordene "bæres frem og..."
  - 1.4. **s.11, pkt 18, Ny setning i rød rubrikk til hilsen/prefasjonsdialog:**
"Liturgen synger eller sier"
  - 1.5. **s. 12, pkt 18. Takksigelse og bønn, 2. alternativ etter innstiftelsesordene:** Stryke "Deg være ære" og erstatte med "Kristus være ære..."
  - 1.6. **s. 12, pkt 18. Takksigelse og bønn, nynorskversjonen:**
Vurdere uttrykket "Stort er mysteriet i trua" innholdsmessig og språklig.
  - 1.7. **s. 12, pkt. 18. Takksigelse og bønn, Nattverdbønnen:** Stryke tilføyelsesbønnen etter nattverdbønnen.

- 1.8. **s. 13, pkt. 19. Nattverdmåltidet, Du Guds Lam:** ”Du Guds Lam, som bar all verdens synder” erstattes med ”Du Guds Lam, som *bærer* verdens synder”
- 1.9. **s. 14, pkt. 19. Nattverdmåltidet, utdeling, andre alternativ til velsignelse:** Stryke ”...*fra alt ondt...*” i andre alternativ. Legge til tredje alternativ: ...”bevare deg fra det onde..”
- 1.10. **s. 14, pkt 20. Måltidets avslutning, Takkebønn, rød rubrikk:** Tilføy ”*Liturgen ber en av disse bønnene eller en lokalt utformet bønn.*”
- 1.11. **s. 14 – 15, pkt. 20. Måltidets avslutning, Takkebønn:** Erstatte M/L – K/L - med A/L der hvor dette brukes.
- 1.12. **s. 15, pkt 20, Måltidets avslutning, Takkebønn:** Tilføy følgende takkebønn:
- L: Vi takker deg, visdommens Gud, for ditt måltids dype hemmelighet: At brødet vi har brutt er ett, og at din Sønn har gitt sitt liv for én verden og én menneskehet.*
L/A: Vi ber deg: Hjelp oss å høre det rop du har hørt, å se den nød du har sett, og å elske vår neste som oss selv. Amen.
- 1.13. **s. 46, Prefasjonsbønner:** Det utarbeides flere forslag til kirkeårsprefasjoner for Treenighetstiden.
- 1.14. **s. 47, Nattverdbønnene i nynorsk utgave, utdelingsordene:** Erstatte ”aust ut” med ”*utrent*”.
- 1.15. **s. 47, Nattverdbønn A:** Legge til følgende i siste avsnitt i stedet for ”send oss din Ånd”: ”*Vi ber deg: Send din Ånd over oss og dine gaver så vi i tro kan ta imot Jesus Kristus i brødet og vinen.*”
- 1.16. **s. 48, Nattverdbønn B:** Endre Nattverdbønn B til:
 (Innledende lovprisning, ”Hellig, hellig, hellig”, samt første avsnitt i bønnen beholdes.)
- Derfor minnes vi hans død og oppstandelse når vi bringer fram for deg disse gaver. Vi ber deg: Send din hellige Ånd over dem, så de for oss blir livets brød og frelsens kalk.*
- Innstiftelsesord
- ”Stort er troens mysterium...”
- L: La alle som får del i brødet og vinen, forenes til ett. Fyll oss med din hellige Ånd og grunnfest oss i sannheten, så vi kan prise deg og leve til din ære.*
- Fadervår
- 1.17. **s.49, Nattverdbønn C**
 Omarbeide nattverdbønn C i tråd med komiteens merknader.

- 1.18. **s.49, Nattverdbønn C**
Fjerne ordet ”dei heilage” i uttrykket ”dei heilage gåvene dine”.
- 1.19. **s. 49, Nattverdbønn C i nynorsk utgave, siste bønn:** Endre ”...ditt herlegdoms rike” til *herlegdomen*.”
- 1.20. **s. 50, Nattverdbønn D:** Endre ”Hellige Gud, gi oss brennende hjerter, så vi kan gjenkjenne Kristus *i alle som sulter og tørster*. Bli hos oss, også når vi tviler og sørger. Gå med oss, inntil *all sorg* og smerte har veket for jubel og lovsang!”
til: ”Hellige Gud, gi oss brennende hjerter, så vi kan gjenkjenne Kristus *når han kommer oss i møte*. Bli hos oss, også når vi tviler og sørger. Gå med oss, inntil *savn* og smerte har veket for *evig* jubel og lovsang!”
- 1.21. **s. 52, Nattverdbønn E i nynorsk utgave, i innledende lovprisning:** Endre til:
”Saman med englane og *di kyrkje* i himmelen og på jorda lovprisar vi ditt heilage namn.”
- 1.22. **s. 52, Nattverdbønn E, siste setning i 1. avsnitt etter ”Hellig, hellig, hellig”:**
Endre til: ”Gjør oss til ett med hverandre og *med* Jesus Kristus.”
- 1.23. **s 53 Nattverdordning for særskilte anledninger, Hilsen:** Endre M – K til A ”og tilføye tilleggsalternativ til Hilsen:
”eller
L: La oss lovprise Gud
ML: Gud vil vi takke og ære
A: Gud vil vi takke og ære”
- 1.23. **s. 53, Nattverdordning for særlige anledninger, første spalte, siste setning:**
Endre ”Send din hellige Ånd, så vi *kan få mot* til å leve ...” til ”Send din Ånd *over oss og dine gaver*, så vi *ved dem får kraft* til å leve ...”
- 1.24. **s. 53, Nattverdordning for særlige anledninger, andre spalte, siste setning:**
Endre ”Send din Ånd over oss og *disse* gaver, så de *kan bli* et håpets tegn i våre liv.”
til ”Send din Ånd over oss og *dine* gaver, så de *blir* et håpets tegn i våre liv.”
- 1.25. **s. 53, Nattverdordning for særlige anledninger:** Fjern fjerde spalte.

2. Kirkemøtet ber om å få saken tilbake til endelig vedtak i 2011.

KM 6/10 Gudstjenestereformen – dåpsliturgi

Saksdokument:

KM 06.1/10	Saksorientering
KM 06.1.1/10	Dåpsliturgi i hovedgudstjenesten (BM)
KM 06.1.2/10	Dåpsliturgi i hovedgudstjenesten (NN)
KM 06.1.3/10	Forslag til dåpsliturgi 2008

Første innstilling fra komité C

Sammendrag av saksorienteringen

Det fremlagte forslaget til ny dåpsliturgi i hovedgudstjenesten bygger på det fremlagte "Forslag 2008" til dåpsliturgi og på den brede høringen som fant sted høsten 2009 om dette. Kirkerådet behandlet et revidert forslag til dåpsliturgi på sitt møte i mai 2010 og oversendte deretter sitt vedtak til Bispemøtet i juni 2010 til læremessig uttalelse. Bispemøtet innarbeidet en rekke endringer i denne liturgien, som ble drøftet på Kirkerådets møte i september 2010. Vedtaket fra dette møtet legges med dette fram for Kirkemøtet 2010 til behandling.

Komiteens merknader

Innledning

Dåpsliturgien er den delen av gudstjenestereformen som har hatt den lengste og mest omfattende saksgang. Kirkerådet trengte flere gangers behandling før de hadde et forslag som de fant å kunne sende på høring. Den særlige utfordringen ved denne liturgien er at den skal sammenfatte den kristne tro på en forståelig måte ved det møtetpunktet i folkekirken som har den største kontaktflaten. Når dette skal skje innenfor rammen av søndagens hovedgudstjeneste, må en ta hensyn til at en har begrenset plass til rådighet. Derfor må formuleringene være så presise som mulig.

På bakgrunn av den omfattende saksgangen denne liturgien har hatt, med mange ulike synspunkter og innspill, vil komiteen i hovedsak si seg godt fornøyd med det fremlagte forslaget. Dette gjelder både struktur og enkeltheter.

Den foreslåtte struktureringen av liturgien i tre deler har fått positiv mottakelse i alle ledd av saksbehandlingen. De tre delene er 1) Mottakelse, 2) Dåpshandlingen, 3) Livet i dåpen. Komiteen ser denne formende inndelingen som en stor vinning, som det gjelder å beholde. Denne tredelte strukturen bidrar til å klargjøre dåpens innhold på en pedagogisk måte, som over tid vil bygge opp forståelse av hva dåp er, og hvordan dåpen og livet henger sammen.

Det som er nytt ved denne struktureringen er særlig tydeliggjøringen av de to elementene som omkranser selve dåpshandlingen. Den første delen skal på en klar og forståelig måte uttrykke *mottakelsen* i dåpen. Dette gjelder både at Gud tar imot oss, og at menigheten tar imot dåpskandidaten med sitt følge. På denne måten imøtekommes et klart uttalt reformbehov. Dette perspektivet har særlig betydning for plasseringen av og forståelsen av Mark 10,13-16.

Den tredje delen av liturgien synliggjør at dåpen ikke bare er en punktuell handling. Dåpen gjelder hele livet. Den er enestående i den forstand at den ikke kan gjentas. Det gamle menneske overgis til døden og et nytt menneske reises opp. Dette gjentas i en daglig omvendelse. Dåpen er derfor starten på en vandring som Jesu etterfølger. Plasseringen av dåpslyset og ordet fra Joh 8,12 i denne delen tydeliggjør dette.

På noen punkter i liturgien ser komiteen fremdeles behov for noen endringer. Disse skal fremstilles og begrunnes i det følgende. Noen av endringene består i å innføre alternativer. Dette er i tråd med gudstjenestereformens grunnverdier *fleksibilitet* og *stedegjengjøring*.

Mottakelse til dåp

I likhet med dåpsliturgien i en rekke andre kirker har forslaget fått en fortale som kort fremstiller dåpssakramentets betydning og ”virkning”. Denne fortalen gjenspeiler et behov for å få satt på plass allerede i mottakelsesdelen noe mer enn den ene setningen i dagens ordning: ”I dåpen vil Gud gi *ham* del i sin frelse og ta *ham* inn i sin kristne kirke.” En god utforming av denne fortalen letter den videre gang i liturgien.

Dåpen er en overgangshandling. Det er gjennom dåpen og den tilhørende opplæring vi blir Jesu disipler og etterfølgere og innlemmes i kirken. Komiteen har lagt ned et stort arbeid for med så få ord som mulig å uttrykke denne overgangen – dåpens ”fra og til” – allerede i denne fortalen. Et av de sterkeste reformbehovene har vært å uttrykke troen på at vi er Guds gode skapninger, skapt ”i Guds bilde”. Samtidig skal liturgien ivareta det grunnleggende perspektiv i vår kirkes lære, nemlig at dåpen er nødvendig til frelse. Når disse to momentene stilles ved siden av hverandre, oppstår det et behov for et forklarende mellomledd.

Det svaret de bibelske skriftene og kirkens teologi gir på forholdet mellom vår status som Guds gode skapning og dåpens nødvendighet til frelse, er *syndefallet* med sine altomfattende virkninger. I dagens liturgi er dette uttrykt på en måte som ensidig knytter det til dåpsbarna og deres fødsel (”De er født med menneskeslektens synd og skyld”). Det synes å ha vært bred enighet, både før gudstjenestereformen ble satt i gang og gjennom hele prosessen, at dette er uheldig.

Komiteen finner imidlertid det fremlagte forslag utilfredsstillende, fordi det mangler uttrykk for den syndefallets virkelighet og lovmessighet som alle mennesker er underlagt. Å ”frelses fra synd og skyld” vil lett kunne høres i rent individualiserende betydning. I den tekst komiteen legger frem, er dette momentet uttrykt i setningen ”i dåpen frelser Gud oss fra synd og død”.

Komiteen har også gjort en flytting av setninger. I det fremlagte forslag virker det unaturlig at setningen ”Etter sitt ord og løfte tar Gud imot oss i dåpen” kommer etter en lang setning om alt Gud gjør med oss i dåpen. Komiteen foreslår motsatt rekkefølge.

Etter denne fortalen bør det etter komiteens mening være mulig å føye til noen ord om den aktuelle dåpshandling. Det kan av og til være spesielle behov som gjør det naturlig med en slik adressering. Dette er noe annet enn ”en kort tale”, som den nåværende ordning åpner for.

Mark 10,13-16

I samtalen omkring liturgien har det vært ulike meninger om hvor det såkalte barneevangeliet (Mark 10,13-16) bør plasseres. Komiteen er enig i det fremlagte forslag, som plasserer dette evangelieordet i mottakelsesdelen og forutsetter at det skal kunne leses både ved dåp av barn, unge og voksne. Skriftordet har da som funksjon å vise Jesu rause mottakelse av alle mennesker. I tillegg skal det utsi at uansett hvilken alder eller status vi er i, kan vi bare motta Guds rike slik som et lite barn.

Komiteen slutter seg til denne bruken av Markus-ordet. Det innebærer at normalt skal dette ordet leses i mottakelsesdelen. I særlige tilfelle åpner forslaget for at Tit 3,4-7 eller Joh 3,1-5

kan leses istedenfor Mark 10,13-16. Dette er situasjoner hvor tekstvalget må avgjøres ut fra pastoralt skjønn. Komiteen har drøftet om Mark 10,13-16 i slike tilfelle kan leses etter Matt 28,18-20 for å sikre at denne viktige teksten skal være med i dåpsliturgien.

Etter et innspill fra en av de andre komiteene har en gitt lesningen av Mark 10 en felles innledning uansett alder: ”La oss høre hvor vennlig Jesus tar imot barna og åpner Guds rike for oss.”

Takkebønn

I takkebønnene har komiteen funnet det nødvendig å sette inn ”dette barnet” som en mulighet: ”NN/*dette barnet/dem*”. Det kan reises spørsmål om hvor mange navn en kan lese her før det blir en oppramsing som gir bønnen karakter av kunngjøring. Komiteen finner det ikke mulig å gi noen regel om dette, men problematikken bør synliggjøres i veiledningen til liturgien.

Komiteen har også drøftet om navnespørsmålet er berettiget hvis navnet lyder i takkebønnen. En står fast ved at det skal spørres om navnet ved døpefonten. Dette er et rituel spørsmål, som identifiserer dåpskandidaten og markerer selve overgangsøyeblikket i dåpshandlingen. Som et bimotoent kan det også nevnes at normaliteten ved å spørre om navnet skaper den nødvendige trygghet for liturgen, ikke minst når det er mange dåpskandidater.

Matt 28,18-20

Matt 28 er liturgiens fundamentalord. Det er derfor ikke treffende å gi det overskriften *skriflesning*. Komiteen vil foreslå å gi det den karakteristikken det har fått i innledningen til lesningen, *Ordet om dåpen og troen*.

Komiteen finner ikke tilstrekkelig grunn til å avvike fra ordlyden i den kommende bibeloversettelsen i dette grunnleggende ordet. Det innebærer at ordet ”ut” (Gå derfor ut) fjernes fra teksten, som da blir: ”Gå derfor og gjør alle folkeslag etc”

Forsakelsen og troen

Komiteen har ført en grundig samtale om forsakelsen, både selve saken og ordet. Komiteen er enig i det fremlagte forslaget, som viderefører den praksis at en ber dåpsfølget sammen med menigheten fremsi forsakelsen og troen. Dette er også et uttrykk for dåpens ”fra og til”. Den som begynner en vandring som Jesu etterfølger, sier med sitt *ja* til Jesus Kristus og troen på ham også *nei* til noe. Gjennom forsakelsen er dette uttrykt i altomfattende termer. Det gjelder den onde i absolutt forstand med all sin innflytelse.

Dåp av større barn og unge er i løpet av tiden etter den nåværende gudstjenesteboken blitt en vanlig foreteelse. Det kan aktualisere spørsmålet om når barnet kan svare selv på de spørsmålene som stilles i liturgien. Komiteen har drøftet om det burde gis noen anvisninger om dette. En har kommet til at det er vanskelig, da barns modenhetsnivå varierer sterkt. I veiledningen til liturgien bør det imidlertid gis en føring om at dette må avklares på forhånd i dåpssamtalen.

Bønn ved døpefonten

Komiteen foreslår en ny tekst til alternativ 1 av denne bønnen for å ivareta at syndefallets realitet er tydelig nevnt i dåpsliturgien.

Komiteen har sett at i alternativ 2 av de tre alternative bønnene ved døpefonten er *vannet* ikke nevnt. Det ville bety at hvis denne varianten ble valgt, ville vannet ikke være nevnt i det hele

tatt i dåpsliturgien. For å bøte på dette foreslår komiteen å endre teksten slik: ”så de som døpes, reises opp fra dåpens vann til nytt liv i Kristus.” Dette uttrykket brukt på dette punktet i liturgien vil også legge grunnlaget for den presentasjonsgesten som er kommet inn i dåpspraksis mange steder. Det å løfte barnet opp for menigheten er i virkeligheten en rest av oppløftelsen av vannet etter full neddykning.

Tanken er at det i tiden frem til Kirkemøtet 2011 må arbeides videre med disse bønnene, slik at disse motivene er på plass i alle variantene.

Spørsmålet ved døpefonten

I løpet av prosessen med denne liturgien har det vært ulike meninger om terminologien i spørsmålet ved døpefonten. Hvordan skal det andre elementet i denne ”disippelgjøringen” (”og lær dem å holde alt det jeg har befalt dere”) uttrykkes? Den teksten som ble sendt på høring, brukte ordet *opplæres*. Det forslaget som gjennom Kirkerådets og Bispemøtets behandling er kommet til Kirkemøtet, har gått tilbake til ordet *oppdras*. Komiteen er enig i det. I tillegg til at dette er det ordet som er kjent og innarbeidet, er det også i pakt med nyere pedagogisk tenkning.

Som nevnt stiller komiteen seg bak praksis med forsakelsen og trosbekjennelsen. Når spørsmålet er stilt og har fått sitt svar, og tekstene er fremsagt, finner komiteen likevel at oppfølgingen av dem i spørsmålet ved døpefonten bør gis en mer positiv og livsbekreftende dreining. Det foreslås derfor å gi spørsmålet denne ordlyden: ”Vil dere at NN skal døpes til Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn og oppdras til et liv i den kristne tro?” Tilsvarende endring foreslås også ved dåp av større barn, unge og voksne. Gjennom denne ordlyden intoneses allerede her den tredje delen av dåpsliturgien, Livet i dåpen.

Korstegning

Ved korstegningen ser komiteen at Jesu navn er utelatt. Komiteen er uenig i dette. Det bør som nå hete ”tilhøre den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus og tro på ham”.

Komiteen har også drøftet antall korstegn. I det forslaget som legges frem, videreføres den nåværende praksis med ett kors som omfatter hele kroppen. En er imidlertid kjent med at det for mange er et ønske å vende tilbake til den korstegningspraksis vi hadde før 1977, hvor en tegnet to kors – ”på din panne og ditt bryst”. Denne praksisen strekker seg helt tilbake til middelalderen. Komiteen vil utfordre Kirkemøtet til å uttale seg om dette punktet.

Etter innspill fra en annen komité er det tatt inn en alternativ tekst ved presentasjonen av den døyte: ”Dette er NN, som er døpt inn i Kristi kirke og vår menighet” eller ”NN, vår søster/bror i Kristus”.

Livet i dåpen

Den tredje delen av dåpsliturgien inneholder et avsnitt som tiltaler hele menigheten: ”Kjære menighet.” Tanken med dette er å inkludere tiltalen til foreldre/foresatte og faddere i en felles tiltale til hele menigheten, med et felles oppdrag. Dette avsnittet ivaretar også noe som ble etterlyst i høringen, nemlig et tydeligere uttrykk for dåpens eskjatologiske dimensjon.

I tiltalen til foreldre og faddere brukes uttrykket ”å vise omsorg”. Komiteen er glad for at dette diakonale perspektivet er tatt inn i liturgien. Erfaringen viser at barns oppvekstvilkår kan være ulike. En påminnelse om omsorg for hele mennesket kan derfor være på sin plass ved inngangen til livet i dåpen.

Fadervår

Fadervår har sin plass både i dåpsliturgien og i nattverd liturgien. Rubrikken i forslag til dåpsliturgi åpner for at Fadervår kan utelates her, hvis det er nattverd. Dette forutsetter at Fadervår er obligatorisk i nattverd liturgien, noe komiteen er helt enig i. En finner det likevel vanskelig å tenke seg at bønningen ikke skulle lyde også ved dåpen. Bønningen har gjerne vært forstått som et uttrykk for det troslivet den dømte nå er satt inn i. Den som er gjenfødt til et nytt liv, kan nå si "Fader vår". Komiteens flertall ser ikke noen vanskelighet i at denne bønningen, i likhet med andre deler av liturgien, kan lyde flere ganger i samme gudstjeneste. Komiteen går ikke inn for å endre rubrikken, men vil be om at veiledningen til liturgien anviser muligheten til å fremsi Fadervår i dåpsliturgien og synge bønningen ved nattverden.

Valg av faddere

Komiteen vil anbefale at det i bestemmelsene om valg av faddere brukes uttrykket "medlem av kirkesamfunn som ikke fornektet barnedåpen". Dette er i praksis den formuleringen som rekker lengst ut, fordi det finnes kirkesamfunn som ikke *praktiserer* barnedåp, men likevel ikke fornektet dens gyldighet.

Språkvask

Komiteen har behandlet denne liturgisaken på grunnlag av bokmålsversjonen. De som har sammenlignet med nynorskversjonen, har påvist behovet for en språklig gjennomgang. Det er opplyst at Kirkerådet i liturgitekstene vil følge det formverk Bibelselskapet har utarbeidet i samråd med Språkrådet. Komiteen regner med at dette er en beslutning som vil bidra til å sikre god kvalitet i de endelige liturgitekstene.

Forslag til vedtak

Kirkemøtet ber om at saken oversendes Kirkerådet for videre bearbeiding og saksgang i henhold til saksbehandlingsregler for liturgisaker med de endringer som det er redegjort for.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Ingjerd Sørhaug Bratsberg

Saksordfører: Egil Morland

Følgende hadde ordet:

Egil Morland, Einar Bovim, Hilde N. Ihle, Helga H. Byfuglien, Eldar Husøy, Roar Petter Strømme, Tone Synnøve Øygard Steinkopf, Bodil Birkenes, Per Oskar Kjølås, Laila Riksaasen Dahl, Halvor Nordhaug, Ingunn Rinde, Marie Gjerdrum, Anne-Lise Brenna Ording, Gunn Hanne Elvebakk, Ole Christian Kvarme, Trygve Wyller, Anne Dalheim, Tor B. Jørgensen, Lars Erlend Kielland

Endringsforslag

Halvor Nordhaug:

Avsnittet midt på s. 1 endres slik:

"Gud har gitt oss livet og skapt oss til fellesskap med seg. Etter sitt ord og løfte frelser Gud oss i dåpen fra synd og død, forener oss med Jesus Kristus til et nytt liv og innlemmer oss i sin kristne kirke."

Einar Bovim:

s. 5, 1. innstilling, Gudstjenestereformen – dåpsliturgi:

Valg av faddere ”(...) brukes uttrykket ”personer som (..) ikke fornekter barnedåpen.

Einar Bovim:

s. 5, Dåpsliturgi i hovedgudstjenester, vedlegg til Innstilling 1 fra komité C, midt på sida: Dåpsbarna/dåpskandidatene kan her vises fram av den som bærer barnet eller L/ML, og presenteres med ordene.

Hilde Nygaard Ihle:

III Livet i dåpen, s. 5, :

Beholde Kirkerådets forslag.

”Ved bruk av dåpslys, tenner en medliturg et lys for hvert barn/dåpskandidat.”

NY: Lyset settes i en stake (...)

Helga Haugland Byfuglien:

s. 1, midt på siden:

åpner Guds rike for dem

s. 4, midt på siden:

reises opp til nytt liv i Kristus.

Roar P. Strømme:

Mottakelse til dåp:

”Barnets/barnas navn kan nevnes” settes inn i parentes etter ”barnet /barna”.

Tilsvarende ved dåp av større barn...

”Dåpskandidaten/dåpskandidatenes navn kan nevnes.”

Bodil Birkenes:

Fadervår:

Fadervår og andre ledd som inngår i flere handlinger, skal bare brukes en gang i hver gudstjeneste (for eksempel enten i forbindelse med dåp eller med nattverd).

Mottakelse til dåp:

”I dåpen frelser Gud oss fra synd og skuld...

vert endra til

”I dåpen frelser Gud oss fra menneskeslekta si synd og skuld...”

Eldar Husøy:

Bøn ved døypefonten, alt. 3:

”der du friar oss frå mørkemaktene..”

vert endra til

”der du friar oss frå dei vonde maktene...”

Per Oskar Kjølås:

Jeg foreslår å beholde den tradisjonelle formelen i spørsmålet ved døypefonten der også forsakelsen er med slik KR's forslag lyder.

Laila Riksaasen Dahl:

Tilbakeføring til KR's forslag:

”I dåpen frelser Gud oss fra synd og skyld ...” (i stedet for komiteens forslag ”synd og død”).

Tone Synnøve Øygard Steinkopf:

Innledninga I Mottakelse til dåp, s. 1:

Her kan presten eventuelt si noe kortfattet om den aktuelle dåpshandling.

Setninga vert teken vekk.

Dirigentskapet fikk tilslutning til at forslagene tas med til komiteen.

Andre innstilling fra komité C

Komiteens merknader

Innledning

Dåpsliturgien er den delen av gudstjenestereformen som har hatt den lengste og mest omfattende saksgang. Kirkerådet trengte flere gangers behandling før de hadde et forslag som de fant å kunne sende på høring. Den særlige utfordringen ved denne liturgien er at den skal sammenfatte den kristne tro på en forståelig måte ved det møtetpunktet i folkekirken som har den største kontaktflaten. Når dette skal skje innenfor rammen av søndagens hovedgudstjeneste, må en ta hensyn til at en har begrenset plass til rådighet. Derfor må formuleringene være så presise som mulig.

På bakgrunn av den omfattende saksgangen denne liturgien har hatt, med mange ulike synspunkter og innspill, vil komiteen i hovedsak si seg godt fornøyd med det fremlagte forslaget. Dette gjelder både struktur og enkeltheter.

Den foreslåtte struktureringen av liturgien i tre deler har fått positiv mottakelse i alle ledd av saksbehandlingen. De tre delene er 1) Mottakelse, 2) Dåpshandlingen, 3) Livet i dåpen. Komiteen ser denne formende inndelingen som en stor vinning, som det gjelder å beholde. Denne tredelte strukturen bidrar til å klargjøre dåpens innhold på en pedagogisk måte, som over tid vil bygge opp forståelse av hva dåp er, og hvordan dåpen og livet henger sammen.

Det som er nytt ved denne struktureringen er særlig tydeliggjøringen av de to elementene som omkranser selve dåpshandlingen. Den første delen skal på en klar og forståelig måte uttrykke *mottakelsen* i dåpen. Dette gjelder både at Gud tar imot oss, og at menigheten tar imot dåpskandidaten med sitt følge. På denne måten imøtekommes et klart uttalt reformbehov. Dette perspektivet har særlig betydning for plasseringen av og forståelsen av Mark 10,13-16.

Den tredje delen av liturgien synliggjør at dåpen ikke bare er en punktuell handling. Dåpen gjelder hele livet. Den er enestående i den forstand at den ikke kan gjentas. Det gamle menneske overgis til døden og et nytt menneske reises opp. Dette gjentas i en daglig omvendelse. Dåpen er derfor starten på en vandring som Jesu etterfølger. Plasseringen av dåpslyset og ordet fra Joh 8,12 i denne siste delen tydeliggjør dette.

På noen punkter i liturgien ser komiteen fremdeles behov for noen endringer. Disse skal fremstilles og begrunnes i det følgende. Noen av endringene består i å innføre alternativer. Dette er i tråd med gudstjenestereformens grunnverdier *fleksibilitet* og *stedegengjøring*.

Mottakelse til dåp

I likhet med dåpsliturgien i en rekke andre kirker har forslaget fått en fortale som kort fremstiller dåps sakramentets betydning og ”virkning”. Denne fortalen gjenspeiler et behov for å få satt på plass allerede i mottakelsesdelen noe mer enn den ene setningen i dagens ordning: ”I dåpen vil Gud gi *ham* del i sin frelse og ta *ham* inn i sin kristne kirke.” En god utforming av denne fortalen letter den videre gang i liturgien.

Dåpen er en overgangshandling. Det er gjennom dåpen og den tilhørende opplæring vi blir Jesu disipler og etterfølgere og innlemmes i kirken. Komiteen har lagt ned et stort arbeid for med så få ord som mulig å uttrykke denne overgangen – dåpens ”fra og til” – allerede i denne fortalen. Et av de sterkeste reformbehovene har vært å uttrykke troen på at vi er Guds gode skapninger, skapt ”i Guds bilde”. Samtidig skal liturgien ivareta det grunnleggende perspektiv i vår kirkes lære, nemlig at dåpen er nødvendig til frelse. Når disse to momentene stilles ved siden av hverandre, oppstår det et behov for et forklarende mellomledd.

Det svaret de bibelske skriftene og kirkens teologi gir på forholdet mellom vår status som Guds gode skapning og dåpens nødvendighet til frelse, er *syndefallet* med sine altomfattende virkninger. I dagens liturgi er dette uttrykt på en måte som ensidig knytter det til dåpsbarna og deres fødsel (”De er født med menneskeslektens synd og skyld”). Det synes å ha vært bred enighet, både før gudstjenestereformen ble satt i gang og gjennom hele prosessen, at dette er uheldig.

Komiteen finner imidlertid det fremlagte forslag utilfredsstillende, fordi det mangler uttrykk for den syndefallets virkelighet og lovmessighet som alle mennesker er underlagt. Å ”frelses fra synd og skyld” vil lett kunne høres i rent individualiserende betydning. I den tekst komiteen legger frem, er dette momentet uttrykt i setningen ”i dåpen frelser Gud oss fra synd og død”.

Komiteen har også gjort en flytting av setninger. I det fremlagte forslag virker det unaturlig at setningen ”Etter sitt ord og løfte tar Gud imot oss i dåpen” kommer etter en lang setning om alt Gud gjør med oss i dåpen. Komiteen foreslår motsatt rekkefølge. Dette fører til et sammenstøt mellom en setning som slutter med ordene ”i dåpen” og følgende setning som begynner med de samme ordene. For å unngå dette foreslår komiteen å endre begynnelsen av den andre av disse setningene til ”*Her* frelser Gud oss...”.

Etter denne fortalen bør det etter komiteens mening være mulig å føye til noen ord om den aktuelle dåpshandling. Det kan av og til være spesielle behov som gjør det naturlig med en slik adressering. Dette er noe annet enn ”en kort tale”, som den nåværende ordning åpner for.

Mark 10,13-16

I samtalen omkring liturgien har det vært ulike meninger om hvor det såkalte barneevangeliet (Mark 10,13-16) bør plasseres. Komiteen er enig i det fremlagte forslag, som plasserer dette evangelieordet i mottakelsesdelen og forutsetter at det skal kunne leses både ved dåp av barn, unge og voksne. Skriftordet har da som funksjon å vise Jesu rause mottakelse av alle mennesker. I tillegg skal det utsi at uansett hvilken alder eller status vi er i, kan vi bare motta Guds rike slik som et lite barn.

Komiteen slutter seg til denne bruken av Markus-ordet. Det innebærer at normalt skal dette ordet leses i mottakelsesdelen. I særlige tilfelle åpner forslaget for at Tit 3,4-7 eller Joh 3,1-5 kan leses istedenfor Mark 10,13-16. Dette er situasjoner hvor tekstvalget må avgjøres ut fra

pastoralt skjønn. Komiteen anbefaler at Mark 10,13-16 i slike tilfelle leses etter Matt 28,18-20, slik at denne viktige teksten normalt er med i dåpsliturgien.

Etter et innspill fra en av de andre komiteene har en gitt lesningen av Mark 10 en felles innledning uansett alder: "La oss høre hvor vennlig Jesus tar imot barna og åpner Guds rike for oss." Endringen til "åpner Guds rike "for oss" understreker denne forståelsen av Mark 10. Ettersom denne innledningen altså skal kunne brukes "uansett alder", fjernes rubrikken "Ved dåp av barn".

Takkebønn

I takkebønnene har komiteen funnet det nødvendig å sette inn "dette barnet" som en mulighet: "NN/dette barnet/dem". Det kan reises spørsmål om hvor mange navn en kan lese her før det blir en opprømsing som gir bønnen karakter av kunngjøring. Komiteen finner det ikke mulig å gi noen regel om dette, men problematikken bør synliggjøres i veiledningen til liturgien.

Komiteen har også drøftet om navnespørsmålet er berettiget hvis navnet lyder i takkebønnen. En står fast ved at det skal spørres om navnet ved døpefonten. Dette er et rituel spørsmål, som identifiserer dåpskandidaten og markerer selve overgangsøyeblikket i dåpshandlingen. Som et bimotoent kan det også nevnes at normaliteten ved å spørre om navnet skaper den nødvendige trykghet for liturgen, ikke minst når det er mange dåpskandidater.

Matt 28,18-20

Matt 28 er liturgiens fundamentalord. Det er derfor ikke treffende å gi det overskriften *skriftlesning*. Komiteen vil foreslå å gi det den karakteristikken det har fått i innledningen til lesningen, *Ordet om dåpen og troen*.

Komiteen finner ikke tilstrekkelig grunn til å avvike fra ordlyden i den kommende bibeloversettelsen i dette grunnleggende ordet. Det innebærer at ordet "ut" (Gå derfor ut) fjernes fra teksten, som da blir: "Gå derfor og gjør alle folkeslag etc"

Forsakelsen og troen

Komiteen har ført en grundig samtale om forsakelsen, både selve saken og ordet. Komiteen er enig i det fremlagte forslaget, som viderefører den praksis at en ber dåpsfølget, sammen med menigheten, fremsi forsakelsen og troen. Dette er også et uttrykk for dåpens "fra og til". Den som begynner en vandring som Jesu etterfølger, sier med sitt *ja* til Jesus Kristus og troen på ham også *nei* til noe. Gjennom forsakelsen er dette uttrykt i altomfattende termer. Det gjelder den onde i absolutt forstand med all sin innflytelse.

Dåp av større barn og unge er i løpet av tiden etter den nåværende gudstjenesteboken blitt en vanlig foreteelse. Det kan aktualisere spørsmålet om når barnet kan svare selv på de spørsmålene som stilles i liturgien. Komiteen har drøftet om det burde gis noen anvisninger om dette. En har kommet til at det er vanskelig, da barns modenhetsnivå varierer sterkt. I veiledningen til liturgien bør det imidlertid gis en føring om at dette må avklares på forhånd i dåpssamtalen.

Bønn ved døpefonten

Komiteen foreslår en ny tekst til alternativ 1 av denne bønnen for å ivareta at syndefallets realitet er tydelig nevnt i dåpsliturgien.

Komiteen har sett at i alternativ 2 av de tre alternative bønnene ved døpefonten er *vannet* ikke nevnt. Det ville bety at hvis denne varianten ble valgt, ville vannet ikke være nevnt i det hele tatt i dåpsliturgien. For å bøte på dette foreslår komiteen å endre teksten slik: ”så de som døpes, reises opp fra dåpens vann til nytt liv i Kristus.” Dette uttrykket brukt på dette punktet i liturgien vil også legge grunnlaget for den presentasjonsgesten som er kommet inn i dåpspraksis mange steder. Det å løfte barnet opp for menigheten er i virkeligheten en rest av oppløftelsen av vannet etter full neddykning.

Tanken er at det i tiden frem til Kirkemøtet 2011 må arbeides videre med disse bønnene, slik at disse motivene er på plass i alle variantene.

Spørsmålet ved døpefonten

I løpet av prosessen med denne liturgien har det vært ulike meninger om terminologien i spørsmålet ved døpefonten. Hvordan skal det andre elementet i denne ”disippelgjøringen” (”og lær dem å holde alt det jeg har befalt dere”) uttrykkes? Den teksten som ble sendt på høring, brukte ordet *opplæres*. Det forslaget som gjennom Kirkerådets og Bispemøtets behandling er kommet til Kirkemøtet, har gått tilbake til ordet *oppdras*. Komiteen er enig i det. I tillegg til at dette er det ordet som er kjent og innarbeidet, er det også i pakt med nyere pedagogisk tenkning.

Som nevnt stiller komiteen seg bak praksis med forsakelsen og trosbekjennelsen. Når det gjelder oppfølgingen av dette i spørsmålet ved døpefonten, er det to oppfatninger i komiteen. Et mindretall ønsker denne ordlyden: ”Vil dere at *NN* skal døpes til Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn og oppdras til et liv i den kristne tro?” De finner dette mer positivt og livsbekreftende. Komiteens flertall ønsker å beholde det fremlagte forslag med et lite tillegg: ”...oppdras *til et liv* i den kristne forsakelse og tro”. Dette er en videreføring av den nåværende ordlyd, med en tydeliggjøring i tråd med hovedideen bak denne dåpsliturgien. Flertallet regner med at dette vil virke mest samlende.

Korstegning

Ved korstegningen ser komiteen at Jesu navn er utelatt. Komiteen er uenig i dette. Det bør som nå hete ”tilhøre den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus og tro på ham”.

Komiteen har også drøftet antall korstegn. En er kjent med at det for mange er et ønske å vende tilbake til den korstegningspraksis vi hadde før 1977, hvor en tegnet to kors, på panne og bryst. Komiteen har likevel funnet det mest tjenlig å videreføre den nåværende praksis med ett kors som omfatter hele kroppen.

Etter innspill fra en annen komité er det tatt inn en alternativ tekst ved presentasjonen av den døde: ”Dette er *NN*, som er døpt inn i Kristi kirke og vår menighet” eller ”*NN*, vår søster/bror i Kristus”.

Livet i dåpen

Muligheten for lystenning for dåpskandidatene er nå plassert som en samlet handling som markerer starten på seksjonen *Livet i dåpen*. Dette er en god ordning. Lystenning ved dåpen er en ordning som strekker seg langt bakover i kirkens historie. Når den gis en tolkning gjennom det vakre ordet fra Joh 8,12, som taler nettopp om vandringsen i Jesu følge, han som er verdens lys, bidrar dette sterkt til å gi form til denne tredje seksjonen i dåpsliturgien.

Komiteen ønsker imidlertid å føye til noen ord, slik at andre setning i rubrikken lyder: ”Lysene *plasseres i en lysholder* og brenner til gudstjenesten er ferdig.” Ordet *lysholder* dekker både lysglobe med Kristuslys, annen lysholder for flere lys og enkeltstaker, som plasseres på alteret eller annet synlig sted i koret. Komiteen mener at ved å holde denne rubrikken på et såpass lavt presisjonsnivå kan en fange opp de mange måter dette gjøres på i menighetene. Dette bør følges opp i den veiledningen til gudstjenesten som skal utarbeides.

Den tredje delen av dåpsliturgien inneholder et avsnitt som tiltaler hele menigheten: ”Kjære menighet.” Tanken med dette er å inkludere tiltalen til foreldre/foresatte og faddere i en felles tiltale til hele menigheten, med et felles oppdrag. Dette avsnittet ivaretar også noe som ble etterlyst i høringen, nemlig et tydeligere uttrykk for dåpens eskjatologiske dimensjon.

I tiltalen til foreldre og faddere brukes uttrykket ”å vise omsorg”. Komiteen er glad for at dette diakonale perspektivet er tatt inn i liturgien. Erfaringen viser at barns oppvekstvilkår kan være ulike. En påminnelse om omsorg for hele mennesket kan derfor være på sin plass ved inngangen til livet i dåpen.

Fadervår

Fadervår har sin plass både i dåpsliturgien og i nattverdliturgien. Rubrikken i forslag til dåpsliturgi åpner for at Fadervår kan utelates her, hvis det er nattverd. Dette forutsetter at Fadervår er obligatorisk i nattverdliturgien, noe komiteen er helt enig i. En finner det likevel vanskelig å tenke seg at bønner ikke skulle lyde også ved dåpen. Bønner har gjerne vært forstått som et uttrykk for det troslivet den dømte nå er satt inn i. Den som er gjenfødt til et nytt liv, kan nå si ”Fader vår”. Komiteens flertall ser ikke noen vanskelighet i at denne bønner, i likhet med andre deler av liturgien, kan lyde flere ganger i samme gudstjeneste. Komiteen går ikke inn for å endre rubrikken, men vil be om at veiledningen til liturgien anviser muligheten til å fremsi Fadervår i dåpsliturgien og syng bønner ved nattverden.

Språkvask

Komiteen har behandlet denne liturgisaken på grunnlag av bokmålsversjonen. De som har sammenlignet med nynorskversjonen, har påvist behovet for en språklig gjennomgang. Det er opplyst at Kirkerådet i liturgitekstene vil følge det formverk Bibelselskapet har utarbeidet i samråd med Språkrådet. Komiteen regner med at dette er en beslutning som vil bidra til å sikre god kvalitet i de endelige liturgitekstene.

Forslag til vedtak

Kirkemøtet ber om at saken, med de endringer som det er redegjort for, oversendes Kirkerådet for videre bearbeiding og saksgang i henhold til saksbehandlingsregler for liturgisaker og den prosedyren som Kirkemøtet har vedtatt for gudstjenestereformen.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Ingjerd Sørhaug Bratsberg

Saksordfører: Egil Morland

Følgende hadde ordet:

Egil Morland, Laila Riksaasen Dahl, Anne Lise B. Ording, Hilde Nygaard Ihle, Halvor Nordhaug, Trygve Wyller, Karin-Elin Berg, Tone Synnøve Øygard Steinkopf, Roar Petter Strømme

Endringsforslag til 2. innstilling

108 stemmeberettigede:

Trygve Wyller:

Mottakelse til dåpen:

I avsnittet ”Gud har gitt oss livet”, 3. setning. Ordet ”Her” byttes ut med ”I skapelsen”. Forslaget ble trukket.

Halvor Nordhaug:

Avsnittet midt på s. 1 endres slik:

”Gud har gitt oss livet og skapt oss til fellesskap med seg. Etter sitt ord og løfte frelser Gud oss i dåpen fra synd og død, forener oss med Jesus Kristus til et nytt liv og innlemmer oss i sin kristne kirke.”

Forslaget ble satt opp mot komiteens forslag.

H. N.s forslag falt mot 49 stemmer. Komiteens forslag vedtatt.

Laila Riksaasen Dahl:

Tilbakeføring til KR's forslag:

”I dåpen frelser Gud oss fra synd og skyld ...” (i stedet for komiteens forslag ”synd og død”).

Forslaget ble satt opp mot komiteens forslag.

L. R.D.s forslag falt mot 35 stemmer. Komiteens forslag vedtatt.

Anne-Lise B. Ording:

1. I liturgien, under innledningen:

Bytte ut ordet død med skyld = Her frelser Gud oss fra synd og skyld.

Evt. ta med ordet ”evig” = Her frelser Gud oss fra synd og evig død.

Forslaget ble satt opp mot komiteens forslag.

A. B. O.s forslag falt mot 7 stemmer. Komiteens forslag vedtatt.

107 stemmeberettigede:

2. Bytte ut ordet ”innlemmer” med ”tar oss inn i” = ... og tar oss inn i sin kristne kirke.

Forslaget ble satt opp mot komiteens forslag.

A. B. O.s forslag falt mot 39 stemmer. Komiteens forslag vedtatt.

Karin-Elin Berg:

Etter hver dåp kan det tennes et dåpslys for barnet/dåpskandidaten.

Lystenning kan også skje samlet når alle er døpt.

Forslaget ble satt opp mot komiteens forslag.

K-E. B.s forslag falt mot 37 stemmer. Komiteens forslag vedtatt.

108 stemmeberettigede:

Hilde Nygaard Ihle:

III Livet i dåpen, s. 5, :

Beholde Kirkerådets forslag.

”Ved bruk av dåpslys, tenner en medliturg et lys for hvert barn/dåpskandidat.”

NY: Lyset settes i en stake (...)

Side 1: Mottakelse til dåp:

Opprettholde ”Ved dåp av barn”

- hvis dette forslaget faller foreslås alternativ 2; sette inn ”Tekstlesning” samme sted.

Side 1: Sette inn ”suppleres/”

”Ved dåp av større barn (...) kan teksten suppleres/erstattes med”

Dermed, ta ut på side 3 ”Dersom Markus 10. 13-16 ikke er lest tidligere, kan det leses her”.

H. N. I.s forslag falt mot 4 stemmer. Komiteens forslag vedtatt.

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet ber om at saken, med de endringer som det er redegjort for, oversendes Kirkerådet for videre bearbeiding og saksgang i henhold til saksbehandlingsregler for liturgisaker og den prosedyren som Kirkemøtet har vedtatt for gudstjenestereformen.

KM 07/10 Gudstenestereforma - tekstbok

Saksdokument:

KM 07.1/10	Saksorientering
KM 07.1.1/10	Sammenligning tekstrekker 1977-2008-2010
KM 07.1.2/10	Tekstbok 2010 fullstendig register
KM 07.1.3/10	Tekstbok 2010
KM 07.1.4/10	Notat, Bots- og bededag

Første innstilling frå komité D

Samandrag av saksorienteringa

Kyrkjemøtet handsama i 2006 hovudprinsippa for nye tekstrekker (KM 09/06) og slutta seg til den tilrådinga for utarbeiding av ny tekstbok som låg i innstillinga frå Kyrkjerådet: Eit nytt tekstrekkesystem med tre rekkjer, i samsvar med det ein kallar ein nordisk modell.

Kyrkjerådet handsama forslaget til ny tekstbok i juni 2008 (sak 31/08) og sende denne ut på høyring. Forslaget til ny tekstbok på bakgrunn av høyringsprosessen vart så sendt til Kyrkjemøtet med fråsegna frå Bispemøtet som vedlegg.

Det som no vert lagt fram for Kyrkjemøtet er eit framlegg til ei fullstendig tekstbok med forteljingar til kvar kyrkjeårsdag og register over poetiske tekstar.

Kyrkjerådet har gitt si støtte til framlegget frå Bispemøtet om at ein greier ut ein ” minikanon ” og at denne kjem som tillegg til ny tekstbok på same tid som ei evaluering av reforma etter 3-6 år.

Dokumentet vidare brukar *Framlegget* eller *Framlegg til ny tekstbok* om utgåva som no går til Kyrkjemøtet, altså Framlegg til ny tekstbok 2010. Når framlegget som var høyringsdokument vert omtalt, heiter det Framlegget – 2008.

Komiteens merknader

Komiteen viser til saksutgreiinga og det omfattande arbeidet som er gjort med utarbeidinga av ny tekstbok for Den norske kyrkja. Utprøvinga og høyringa har saman med det offentlege ordskifte og andre innspel medverka til kvalitetssikring av eit viktig og omfattande arbeid. Komiteen vil samstundes understreke kor stor betydning tekstrekkeane har for kyrkje og samfunn og har store forventningar til innføringa av ny tekstbok.

Komiteen sluttar seg til hovudlinene i saksframstillinga, men vil framheve følgjande punkt og kome med nokre utdjupande kommentarar og endringar.

Hovudtema 1. PRINSIPP SOM LIGG TIL GRUNN

Komiteen viser til det grunnlaget som vart lagt i utgreiingsarbeidet for ny tekstbok gjennom KM si handsaming i sak 09/06 ”Valg av hovedprinsipp for nye tekstrekker.” Komiteen gler seg over at ein større del av det bibelske materiale vil kome til uttrykk i gudstenestefeiringa gjennom tre tekstrekker i staden for to rekkjer, slik Kyrkjemøtet i 2006 la til grunn for det vidare utviklingsarbeidet. Komiteen viser til at Bibelselskapet vil lansere ny Bibelomsetjing

hausten 2011 og rår kyrkjelydane å bruke dei høva som ein ny Bibel og ei ny tekstbok gir for å auke bruken og merksemda rundt Bibelen. Komiteen understrekar også at evangelieteksten har ein konstituerande funksjon for tekstsamansetninga og er gudstenestas sentrum. Forslaget i hovudgudstenesta om at kyrkjelyden sit under dei to første tekstlesingane og reiser seg og syng t.d. eit halleluja vers når evangelieteksten skal lesast, underbyggjer dette.

Komiteen har drøfta kva ein forstår med tre rekkjer og ser at framlegget har freista å balansere ivaretakinga av viktige tradisjonar i kyrkjas arv, samstundes som ein har freista å hente inn fleire tekstar i ein nyskapande dynamikk. Komiteen vil streke under at dei tre rekkjene har same status, og at alle rekkjene vil ivareta den djupna og kjernen i det som uttrykkjer kyrkjas bodskap. Komiteen deler også KM-06 si forståing av ein omarbeidd nordisk modell og at namnet på boka skal vere ”Tekstbok for Den norske kyrkja.”

Komiteen sluttar seg til forslaget tilråding om at kyrkjeårstidene vert kalla ”i” i staden for ”etter”. Dette er med på å understreke medvitet om kyrkjeåret.

Komiteen går også inn for nemninga ”treeiningstida” som ny nemning på tida etter pinse. Dette vil vere med på å understreke at kyrkjas halvår er forankra i trua på den treeinige Gud.

Komiteen sluttar seg til prinsippet om kyrkjeårsdagane kjem til syne utan særskilde tematiske overskrifter, og at ein har valt ut tekstar frå GT og NT som opnar for gode tekstlege dialogar.

Komiteen er glad for at ein har lagt seg på ein økumenisk profil.

- Komiteen sluttar seg til det som er skrive i sakshandsaminga om inkluderande språk / tekstutval og oppmodar om at ein evaluerer tekstane med dette for auge.
- Komiteen sluttar seg til det sakshandsaminga legg fram om særskilde preiketekstar.

Hovedtema 2 KVALITETSSIKRING

Komiteen sluttar seg til at det ikkje skal vere klammer.

Komiteen sluttar seg til saksframlegget om justert start og omstokking av subjekt slik at ein får ein inngang til lesinga som fungerer. Komiteen vil samstundes framheve at disse endringane blir gjort slik at de ikkje gir innhaldsmessige endringar i forståinga av teksten.

Prinsippet om avgrensing av tekstane og samansetting av tekstar sluttar komiteen seg til.

Komiteen følgjer prinsippet om tekstar som dubblettar og viser til handsaminga i Kyrkjemøtet 2006 og høyringsprosessen som gir grunnlag for ei slik tekstsamansetjing..

Komiteen sluttar seg til høvet å bruke poetisk tekst og oppmodar Kyrkjerådet til å vidareutvikle dette materiale slik at det føreligg eit erfaringsbasert grunnlag for evaluering av den poetiske tekstrekka etter 3 til 6 år.

Komiteen sluttar seg med glede til rekkja med forteljingstekstar. Og at ein treng å utvikle ide – og metode materiell til bruken av desse forteljingstekstane. Komiteen vil også be om at følgjande forteljingstekstar blir tatt med i forteljingsrekka:

- David og Goliat, - Bryllaupet i Kana.

Hovedtema 3 BOTS- OG BEDEDAG

Komiteen ser at det er gode grunnar for både å halde fast bots- og bededag på den noverande plasseringa som siste søndag i oktober og som ny plassering på 20.søndag i treeiningstida.

For dagens plassering kan det framhevast at:

Samanhengen mellom bots- og bededag og helgemesse er særnorsk. Men folkepedagogisk kan det vere fint i laupet av ei veke, å gå frå bots- og bededag til helgemesse som den glade forventningsdagen. Ny liturgi for hovudgudstenesta gir no høve til å gi dagen eit nytt innhald både i ny liturgi og nye tekstar. Det er også høve til å knytte dynamikken mellom bots- og bededag og Helgemessesøndag til reformasjonsdagen 31.oktober. Biskopen i komiteen opplyser om at Bispemøtet ikkje har gjort dette til noko læresak.

Mot den gjeldande ordninga: Helgemesse har blitt ein minnedag, då må ein ofte ha dåp på søndagen før. I høyringa framhever mange at det er krevjande med to slike spesielle søndagar etter einannan i forhold til planlegging av dåp etc.

I høyringa var det eit klart fleirtal for forslaget i Framlegget. Det kjem fram frå høyringa også at to faste søndagar etter einannan vil fortrenge viktige tekster: Det har også i utgreiinga av ei ny tekstbok blitt framheva at det er krevjande å ha to søndagar etter ein annan som grip inn i ein viktig del av treeiningstidas søndagar og skyv bort einskildsøndagar slik at dei berre sjeldan blir feira. I Tekstboka frå 1977 har dette vore ei stor utfordring. Sentrale dagar som t. d 23. søndag etter pinse, med m.a. barneevangeliet som preiketekst, har berre sjeldan vore i bruk då han har blitt trent bort av kombinasjonen Bots- og bededag/Allehelgensdag.

Konsekvensen av å halde Bots- og bededag på den noverande staden vil vere:

20. søndag vil falle bort 6 gonger på 30 år,

21. søndag vil falle bort 13 gonger,

22. søndag vil falle bort 14 gonger,

23. søndag vil falle bort 11 gonger og

24. søndag vil falle bort 10 gonger.

T.d vil teksten om den rike bonden falle bort tre av ti gonger i komande 30-

års periode på grunn av Bots- og bededag, i tillegg til at han fell bort to gonger

på grunn av Helgemessesøndag. Han vil altså bli lesen berre fem av ti gonger på 30 år.

Komiteen leverer ei delt innstilling på dette spørsmålet. Eit fleirtal i komiteen (9) sluttar seg til vedtaket om at bots – og bededag skal vere 20.søndag i treeiningstida. Eit mindretal (5) ønskjer å halde fast ved den noverande ordninga.

Hovudtema 4 PRESENTASJON AV KYRKJEÅRSTIDENE OG TEKSTANE

Komiteen går for vedtaket på 2. juledag og støttar namnet ”romjulssøndag” .

Komiteen støttar forslaget om å flytte vingardssøndag til 12. søndag etter treeining.

Komiteen støttar forslaget om plasseringa av Maria Bodskapsdag til den sundagen som kjem nærmast Marimesse 25.mars..

Komiteen støttar forslaget om nytt namn på søndag før pinse.

Komiteen ber om at det blir sett opp forslag til tekstar for pinseaftan. Det kan gjerne vere som ei rekkje.

Gruppering av tekstar. Komiteen sluttar seg til gruppering av tekstane og er glad for kalenderfordelinga.

Domssøndagen

I fleire av våre søsterkyrkjer heiter denne dagen Kristi Kongefest/Kristi Kongedag. Han er Kongen over kongane. Tekstane denne dagen er sterke, og dei er med på å gi meining til søndagen. Komiteen foreslår at teksten endrar namn frå i dag: Domssøndagen/siste søndag i kyrkjeåret til: Domssøndagen / Kristi kongedag. (Innstilt med 9 stemmer, mindretalet delte seg i to: Domssøndag / siste søndag i kyrkjeåret (2 stemmer) og Kristi kongedag (3)

Reformasjonsdagen 31.oktober

Komiteen foreslår at det blir utarbeidd eit forslag til ei tekstrekke for reformasjonssøndag.

Komiteen ønskjer også at det blir etablert ein temadag kalla "Lysmesse i adventstida" og at det blir utvikla forslag til tekstrekke for en slik dag.

Gjennomgang av einskildtekstar

- 4. søndag etter faste og 2.påskedag. Komiteen ber om at lengda på teksten frå 2. Kor 5:14 blir vurdert. 2. Kor 5:14, enten eitt vers kortare, eller lengre.

- Komiteen ønskjer tekstar for pinseaftan og anten her eller pinsedagen må ein få inn teksten om Sinaipakta. (2.Mosebok)

- Treeiningssøndag Komiteen ber om at ein vurderer 5. Mosebok 6, 4-9 som tekst på treeiningssøndagen i første rekkje og finn ei høveleg stad for Jesaja teksten. Samstundes stryk ein 5. Mosebok frå 8.søndag i treeiningstida og set inn ein høveleg tekst der. (Einstemming vedtak.)

- 15. søndag i treeiningstida Komiteen ønskjer: Andre rekkje. Teksten frå GT 2. Mosebok 19: 1-5 blir utvida til 19: 1- 6

- Kyndelmess: Komiteen ber om Salme 121, 5-8 som poetisk tekst denne dagen.

- Samefolkets dag: Komiteen peikar på at dette vil vere første tekstbok for Den norske kyrkja kor det er eigen tekstrekke for samefolkets dag. Forslaget har henta innspel frå mellom anna Samisk kyrkjeråd og fagpersonar på samisk kyrkjeliv.

- Olavsdagen / Olsok: Komiteen ber om at lova om kveitekornet lyder på Olsok. (Joh 12, 24-26.), og at denne teksten erstattar ein av dei oppsette evangelietekstane.

Forteljingar

Komiteen viser til den overveldande støtta forslaget om forteljingstekstane fekk i høyringa. Komiteen held fram at forslaget ikkje berre vil gjere gudstenestlivet for barn og unge rikt, det vil også gjere det for vaksne. Komiteen har følgjande forslag til nye forteljingstekstar:

- komiteen ber om at forteljinga om David og Goliat 1. Samuel 17. 23 ff. kan kome inn, og ev inn på 6. søndag etter openberinga.

- Bryllaupet i Kana kan også vurderast som forteljingstekst.

Komiteen oversender også innspelet frå samisk kyrkjeråd om den nye tekstboka vert gjort tilgjengeleg på dei tre samiske språka.

Framlegg til vedtak

1. Forslag til endringar er gjort greie for og KM ber om at desse forslaga blir vurdert og kvalitetssikra med tanke på vedtak i KM 2011.
2. Kyrkjemøtet vil også støtte Bispemøtets framlegg om utgreiinga av ein ”minikanon ” og at denne kjem som tillegg til ny tekstbok samstundes med evaluering av reforma etter 3-6 år.
3. Kyrkjemøtet ber om at tekstboka vert evaluert og revidert etter at alle rekkjene har vore i bruk.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Dag Landmark

Saksordførar: Henny Koppen

Desse hadde ordet:

Henny Koppen, Solveig Fiske, Elisabeth Thorsen, Janne Kristine Dale Hauger, Stein Reinertsen, Anne Dalheim, Ingrun Jule, Lars Erlend Kielland, Olav Gading, Einar Bovim, Målfrid Isene, Ivar Jarle Eliassen, Harald Askeland, Knut Rune Saltnes, Bjørn Solberg, Harald Hegstad.

Endringsframlegg til 1. innstilling

Solveig Fiske:

1. Stryke 2. setning under Hovedtema 4 PRESENTASJON AV KYRKJEÅRSTIDENE OG TEKSTANE:

Komiteen støtta forslaget om å flytte vingardssøndagen til 12. søndag etter treeinigstida”.

Prøvevotering:

Fiskes forslag fikk 36 stemmer .

Komiteens forslag fikk 77 stemmer.

2. Tillegg til pkt. 3 i vedtaket, tilleggsforslag:

Denne evalueringa settes i gang etter 2 år.

Elisabeth Thorsen:

Til tekstutvalget for 4. søndag i fastetiden, 3. rekke:

Jeg foreslår at dagen kalles 4. søndag i faste/Midtfaste

Jeg foreslår følgende tekster på denne dagen:

Første lesetekst: Ordspr 9,1-6

Andre lesetekst som nå (1 Kor 10, 16-17)

Evangelietekst: Matt 11,16-19.

Forslaga vart sendt tilbake til komiteen.

Andre innstilling frå komité D

Komiteens merknader

Komiteen viser til saksutgreiinga og det omfattande arbeidet som er gjort med utarbeidinga av ny tekstbok for Den norske kyrkja. Utprøvinga og høyringa har saman med det offentlege ordskifte og andre innspel, medverka til kvalitetssikring av eit viktig og omfattande arbeid. Komiteen vil samstundes understreke kor stor betyding tekstrekkjene har for kyrkje og samfunn og har store forventningar til innføringa av ny tekstbok.

Komiteen sluttar seg til hovudlinene i saksframstillinga, men vil framheve følgjande punkt og kome med nokre utdjupande kommentarar og endringar.

Hovudtema 1 Prinsipp som ligg til grunn for tekstboka

Komiteen viser til det grunnlaget som vart lagt i utgreiingsarbeidet for ny tekstbok gjennom KM si handsaming i sak 09/06 "Valg av hovedprinsipp for nye tekstrekker." Komiteen gleder seg over at ein større del av det bibelske materiale vil kome til uttrykk i gudstenestefeiringa gjennom tre tekstrekkjer i staden for to rekkjer, slik Kyrkjemøtet i 2006 la til grunn for det vidare utviklingsarbeidet. Komiteen viser til at Bibelselskapet vil lansere ny Bibelomsetjing hausten 2011 og rår kyrkjelydane til å bruke dei høva som ein ny Bibel og ei ny tekstbok gir for å auke bruken og merksemda rundt Bibelen. Komiteen understrekar også at evangelieteksten har ein konstituerande funksjon for tekstsamansettinga og er gudstenesta sitt sentrum. Forslaget i hovudgudstenesta om at kyrkjelyden sit under dei to første tekstlesingane og reiser seg og syng t.d. eit halleluja vers når evangelieteksten skal lesast, underbyggjer dette.

Komiteen har drøfta kva ein forstår med tre rekkjer og ser at framlegget har freista å balansere ivaretakinga av viktige tradisjonar i kyrkjas arv, samstundes som ein har freista å hente inn fleire tekstar i ein nyskapande dynamikk. Komiteen vil streke under at dei tre rekkjene har same status, og at alle rekkjene vil ivareta djupna og kjernen i det som uttrykkjer bodskapen til kyrkja.

Komiteen har drøfta spenninga mellom p.d.e.s. fokuset på sentrale tekstar som vert gjenteke fleire gonger og p.d.a.s. ønsket om at tekstboka skal representere ei stor breidde av tekstar. Nokre har framheva at det breie utvalet av tekstar som ligg i det å ha tre tekstrekkjer kan medføre at sentrale evangelietekstar for sjeldan vert lesne. Det at mange menneske ikkje går i kyrkja regelmessig, aukar sårbarheita i dette. Komiteen er blitt bedt om å vurdere dette prinsippet og å leggje fram forslag til at fleire sentrale evangelietekstar kan lesast i fleire rekkjer.

Komiteen viser til omfattande drøftingar av dette då vi fekk nye tekstrekkjer i 1977. Ein innførte då tre tekstar til kvar gudsteneste, med ei første lesing frå Det gamle testamentet. Då vart det slutt på at evangelieteksten i første rekkja alltid vart lesen. Kyrkjemøtet si handsaming av hovudprinsippa for nye tekstrekkjer (KM 09/06) støtta utarbeidinga av ny tekstbok med tre fullstendige rekkjer og at dette ville gi eit breiare tilfang av bibeltekstar enn det ein har i dag. Høyringa på tekstboka gir også støtte til det prinsippet som er lagt til grunn for utarbeiding av ny tekstbok: 82 % sa seg samde i dette.

Komiteen viser til at breidda i kyrkjeåret gir god konsentrasjon rundt dei sentrale tekstane i evangelia. Komiteen viser til forslaget om at det vert utarbeidd ein minikanon, og meiner denne møter behovet til gjentaking av sentrale tekstar.

Komiteen deler også KM-06 si forståing av ein omarbeidd nordisk modell og at namnet på boka skal vere ”Tekstbok for Den norske kyrkja.”

Komiteen sluttar seg til tilrådinga om at søndagane i kyrkjeårstidene vert kalla ”i” i staden for ”etter”, t.d. ”i påsketida”, t.d. 2. søndag etter påske vert til 3. søndag i påsketida . Dette er med på å styrke medvitet om kyrkjeåret.

Komiteen går også inn for nemninga ”treeiningstida” som ny nemning på tida etter pinse. Dette vil vere med på å skape medvit om eit halvår forankra i trua på den treeinige Gud.

Komiteen sluttar seg til prinsippet om at kyrkjeårsdagane kjem til syne utan særskilde tematiske overskrifter, og at ein har valt ut tekstar frå GT og NT som opnar for gode samspel mellom tekstane.

Komiteen sluttar seg til det som er skrive i sakshandsaminga om inkluderande språk / tekstutval og oppmodar om at ein held fast på dette når tekstane skal innførast i kyrkjelydane.

Komiteen sluttar seg til saksframlegget om justert start og omstokking av subjekt og verb slik at ein får ein inngang til lesinga som gir god meining. Komiteen vil samstundes framheve at desse endringane vert gjort slik at dei ikkje fører til endra forståing av innhaldet i teksten.

Komiteen støttar dei forslaga om prinsipp som ligg til grunn for tekstboka.

Hovudtema 2 Forteljing og poetiske tekstar

Komiteen sluttar seg til høvet å bruke poetisk tekst og oppmodar Kyrkjerådet til å vidareutvikle dette materialet.

Komiteen sluttar seg med glede til rekkja med forteljingstekstar, og ber om at det vert utvikla idé- og metodemateriell til bruken av desse forteljingstekstane.

Hovudtema 3 Bots- og bededag

Komiteen ser at det er gode grunnar for både å halde fast Bots- og bededag på den noverande plasseringa som siste søndag i oktober og som ny plassering på 20.søndag i treeiningstida.

Samanhengen mellom bots- og bededagen og helgemesse er særnorsk. Nokre vil halde på bots- og bededag der han er i dag og argumenterer for dynamikken mellom Bots og bededag og Helgemessesøndag. Andre vil endre den gjeldande ordninga og argumenterer dels med at folk feirar minnedag denne dagen, og dels med korleis ein forstår ”bot”.

I høyringa var det fleirtal for forslaget i Framlegget: 60 % vil ha søndagen som 20. søndag i treeingstida, og 30 % vil halde på den noverande ordninga. Det kjem fram frå høyringa at to faste søndagar etter einannan vil fortrenge viktige tekstar. Det har også i utgreiinga av ei ny tekstbok blitt framheva at det er krevjande å ha to søndagar etter einannan som grip inn i ein viktig del av søndagane i treeiningstida og skyv bort einskildsøndagar slik at dei berre sjeldan vert feira. I Tekstboka frå 1977 har dette vore ei stor utfordring. Sentrale dagar som t. d. 23. søndag etter pinse, med m.a. barneevangeliet som preiketekst, har berre sjeldan vore i bruk då han har blitt trengt bort av kombinasjonen Bots- og bededag /Helgemesse. Konsekvensen av å halde Bots- og bededag på den noverande staden vil vere:
20. søndag vil falle bort 6 gonger på 30 år,
21. søndag vil falle bort 13 gonger,

- 22. søndag vil falle bort 14 gonger,
- 23. søndag vil falle bort 11 gonger og
- 24. søndag vil falle bort 10 gonger.

T.d vil teksten om den rike bonden falle bort tre av ti gonger i komande 30-års periode på grunn av Bots- og bededag, i tillegg til at han fell bort to gonger på grunn av Helgemessesøndag. Han vil altså bli lesen berre fem av ti gonger på 30 år.

Komiteen leverer ei delt innstilling på dette spørsmålet:

Eit fleirtal i komiteen (9) sluttar seg til vedtaket om at Bots- og bededag skal leggjast til 20. søndag i treeiningstida. Namnet på dagen vil då vere Bots- og bededag / 20. søndag i treeiningstida.

Eit mindretal (5) ønskjer å halde fast ved den noverande ordninga.

Om Bots- og bededag vert verande vert teksten på det som står oppsett på 20. s. i treeiningstida. Om Kyrkjemøtet konkluderer med at dagen vert ståande som søndag før Helgemessesøndag, ber komiteen om at tekstane i Framlegget på 20.søndag i treeiningstida vert flytta til Bots- og bededag og at det vert utarbeidd ei ny rekkje for 20. s. i treeiningstida.

Hovudtema 4 Presentasjon av kyrkjeårstidene og tekstane

Advent

Komiteen har drøfta dei innspela som kom om tekstrekkjene i adventstida. Adventstida står i ein klar historisk kyrkjeårstradisjon for søndagane i adventstida. På same tid er desember tydeleg prega av juleførebuing. Komiteen viser til at Framlegget har teke høgde for dette spennet og gjort vesentlege endringar i høve til tekstboka frå 1977. Særleg er dette uttrykt i endringane for 2. og 4.søndag i adventstida. Temaet for 2. søndag i adventstida er i tråd med kyrkjjas historie, medan tekstutvalet er endra for 4. søndag i adventstida. Tekstane på denne søndagen er heilt nye og har fått karakter av ei førebuing til jul. Denne dagen kjem ofte tett opp til juledagane.

Komiteen kjem med forslag til utarbeiding av ei tekstrekkje for lysmesse i adventstida som kan supplere rekkjene for dei fire søndagane i adventstida.

2.juledag

Stefanusdagen har lengre historie som merkedag enn det juledagen har. I arbeidet har det vore drøfta om 2.juledag skal ha julepreg, eller om han skal ha preg av å vere Stefanusdagen. Komiteen støttar forslaget om 2. juledag med fokus på martyrane og høve til å velje tekstar frå Juledag, dersom ein ikkje har hatt gudsteneste denne dagen.

Vingardssøndag

Hovudargumentet for å flytte denne er at openberringstida ofte vert svært kort. Ein går rett frå Kristi openberring til Kristi forklåring og Fastelavn. Framlegget - 2008 om å flytte Kristi forklåringsdag vart kritisert, og for å gjere openberringstida lenger, kjem Framlegg til ny tekstbok med forslag om at ein flyttar Vingardssøndagen til hausten.

Saksframlegget foreslo å plassere Vingardssøndagen som 12. søndag i treeiningstida. 12. søndag i treeiningstida kjem i overgangen august – september. Innafor krinsen av søndagar som har tema 11.-15. i treeininga foreslår komiteen 14. søndag i treeininga.

12. søndag i treeiningstida vil falle slik dei første 30 åra:

19/8 2012, 11/8 2013, 31/8 2014, 16/8 2015, 7/8 2016, 27/8 2017, 12/8 2018, 1/9 2019, 30/8 2020, 22/8 2021, 28/8 2022, 27/8 2023, 11/8 2024, 31/8 2025, 16/8 2026, 8/8 2027, 27/8 2028, 12/8 2029, 1/9 2030, 24/8 2031, 8/8 2032, 28/8 2033, 20/8 2034, 5/8 2035, 24/8 2036, 23/8 2037, 5/9 2038, 21/8 2039, 12/8 2040, 7/9 2041

Forslag til vedtak: Komiteen støttar framlegget om å flytte Vingardssøndag til 14. søndag i treeiningstida.

Pinseaftan

For å styrke pinsefeiringa ber komiteen om at det vert sett opp forslag til tekstar for pinseaftan. Det kan gjerne vere som ei rekkje.

Domssøndag

Tekstane denne dagen er sterke, og er med på å gi mening til søndagen. I fleire av våre søsterkyrkjer heiter denne dagen Kristi kongefest / Kristi kongedag.

Forslag til vedtak: Dagen endrar namn frå Domssøndag / siste søndag i kyrkjeåret til: Domssøndag / Kristi kongedag.

Gjennomgang av einskildtekstar

2. juledag tredje rekkje

Komiteen ber om at ein finn ein annan evangelietekst for 2. juledag tredje rekkje i staden for Matt 23,34-37.

4. søndag i faste: Visdomen

Komiteen har drøfta framlegget om å sette inn to nye tekstar, GT og NT på tredje rekkje 4. søndag i faste: Ordt 9,1-5 (Visdomsmøya ber inn til måltid) og Matt 11,16-19 ("Vi bles på fløyte...men Visdomen har fått rett, det syner gjerningane hans".)

Eit mindretal (2) støttar framlegget og eit fleirtal (12) går i mot. Fleirtalet argumenter med at ein ikkje vil miste Joh 6,24-36 som evangelietekst. Joh 6 er ein av fastetidens kjernetekstar. Om Matt 11 kjem inn i staden for, er det ingen tekstar om brød igjen på denne dagen, og i praksis er då siste rest av midtfastesøndagen borte. Komiteen meiner at tekstane som står i framlegget er godt eigna til 4. søndag i fastetida.

Ordtøketeksten er ein flott tekst om visdommen. Framlegget har henta inn ein annan tekst om visdommen på Juledag: Ordt 8,1-2.22-31.

Ein grunn for å knytte Visdomen til Joh 6, kan vere det siste verset: " men Visdomen har fått rett, det syner gjerningane hans." Ordt 9 (Visdomsmøya ber inn til måltid) har og ein del felles motiv med Jes 55,1-7 på 2. søndag i fastetida 3. rekkje, og kunne kome i staden, men då fell "Søk Herren medan han er å finne,..." bort.

Jes 55,1-3 er også sett opp på 3. søndag i openberringstida 2. rekkje. Der kunne Ordt 9,1-5 kome inn i staden, og stå saman med Op 22,16-17 om Anden og brura som seier "Kom!" og om livsens vatn, og Jesu samtale med kvinna ved brunnen.

Forslaget til vedtak: Salomos Ordtøke 9,1-5 kjem inn som GT- tekst 3.søndag i openberringstida 2.rekkje.

4. søndag i fastetida 2. rekkje og 2. påskedag 3. rekkje

Komiteen ber om at lengda på teksten frå 2. Kor 5,19-21 vert justert og at 2 Kor 5,14-18, vert eitt vers lengre.

Pinseaftan

For å styrke pinsefeiringa ber komiteen om at det vert sett opp framlegg til tekstar for pinseaftan. Det kan gjerne vere som ei rekkje.

Sinai-pakta er framme i 2 Mos 19,1-5 på 15. søndag i treeiningstida II og 2 Mos 20,1-17 på 11. søndag i treeiningstida II, Komiteen ønskjer at teksten om Sinaipakta også kjem inn på pinseaftan.

Treeiningssøndag 1. rekkje og 8. søndag i treeiningstida

Komiteen ber om at ein vurderer 5 Mos 6,4-9 (Du skal elske Herren din Gud) som tekst på treeiningssøndagen i første rekkje og finn ei høveleg stad for Jes 42,5-10 (Eit lys for folkeslaga).

Samstundes stryk ein 5 Mos 6,4-9 frå 8. søndag i treeiningstida og set inn ein høveleg tekst der.

15. søndag i treeiningstida, 2. rekkje

På 15. søndag i treeiningstida andre rekkje, vil komiteen utvide teksten frå GT 2 Mos 19,1-5 til 19,1- 6.

2 Mos 19,6: ” De skal vera eit kongerike av prestar og eit heilagt folk for meg. Desse orda skal du tala til israelittene.” Det høver seg at denne siste delen av Guds tale kjem med i teksten.

Kyndelsmesse

Komiteen ber om Sal 121,5-8 som poetisk tekst denne dagen.

Samefolkets dag

Komiteen peikar på at dette vil vere første tekstbok for Den norske kyrkja kor det er eigen tekstrekkje for samefolkets dag. Framlegget har henta innspel frå mellom anna Samisk kyrkjeråd og fagpersonar på samisk kyrkjeliv.

Olavsdagen / Olsok

Komiteen ber om at lova om kveitekornt lyder på Olsok. (Joh 12,24-26), og at denne teksten erstattar ein av dei oppsette evangelietekstane.

Joh 12,20-33 finn ein elles på Fastelavnssøndag 2. rekkje og Joh 12,12-24 kjem på Palmesøndag 1. rekkje.

Om denne teksten også skal inn på Olsok, ønskjer komiteen at han skal vere i 1. rekkje i staden for Joh 21,15-19 om *Jesus og Peter*, som også vert lesen på 2. søndag i påsketida 2. rekkje. Kveitekornteksten vil høve godt til GT- og epistelteksten som er satt opp.

Reformasjonsdagen 31.oktober

Komiteen foreslår at det vert utarbeidd eit framlegg til ei tekstrekkje for reformasjonsdag.

Namn på temadagar

Det er ein fordel at namna under temadagane har same form: For skaparverket, For kristen einskap, For rettferd og fred og For forfølgde.
Komiteen foreslår likelydande nemning for desse tekstrekkiene.

For forfølgde.

Komiteen har drøfta forslaget om kva ein skal kalle denne dagen. Komiteen går ikkje inn for formuleringa ”For de forfulgte” då ei slik formulering lett skaper eit skilje mellom ”dei” og ”oss”.

Forteljingar

Komiteen viser til den overveldande støtta framlegget om forteljingstekstane fekk i høyringa. Desse tekstane vil gjere gudstenestelivet rikare, ikkje berre for barn og ungdom, men også for vaksne.

Komiteen har følgjande forslag til nye forteljingstekstar:

Komiteen ber om at forteljinga om David og Goliat 1 Sam 17 kjem inn på 6. søndag i påsketida og ein tek ut den oppsette teksten til 6. søndag i påsketida frå 1 Krøn 28,1-21.

Komiteen går inn for Bryllaupet i Kana (Joh 2,1-12) som forteljingstekst og forteljinga om Jesus som stiller stormen (Luk 8,22-25).

Komiteen ber om at følgjande forteljingstekstar vert tekne ut:

Komiteen ber om at ein fjernar forteljingsteksten frå 6. søndag i openberringstida, Luk 12, 35-40 og den oppsette teksten til 6. søndag i påsketida frå 1 Krøn 28,1-21.

Andre forhold

Komiteen oppmodar om at tekstboka vert tilrettelagt for teiknspråk.

Komiteen har også drøfta forslag som har kome inn om utarbeiding av tekstar for husgrupper og liknande. Komiteen meiner at utvalet av tekstar gir høve til bruk i mange samanhengar, også desse.

Framlegg til vedtak

1. Kyrkjemøtet vil streke under at ei ny tekstbok viktig for Den norske kyrkja. Kyrkjemøtet viser til at tekstbok og ny bibelomsetjing kjem samstundes og vonar dette vil medføre fornya fokus på Bibelens vitnemål om Jesus Kristus
2. Kyrkjemøtet ber om at framlegget til tekstbok, med dei endringane som er gjort greie for i komiteinnstillinga, vert sendt til Kyrkjerådet for å arbeidast vidare med i samsvar med sakshandsamingsreglane for liturgisaker og den prosedyren som Kyrkjemøtet har vedteke for gudstenestereformen.
3. Kyrkjemøtet sluttar seg til dei prinsippa som ligg til grunn for tekstboka og går inn for at ho vert kyrkja si tekstbok frå 1. søndag i advent2011, med dei endringane som følgjer nedanfor.
4. Namn og kyrkjeårstider.
  - a) Kyrkjemøtet legg til grunn at søndagane i kyrkjeåret blir kalla **søndagar i istadenfor** den noverande nemninga **søndagar etter**.

- b) Kyrkjemøtet legg til grunn at ein skal nytte namna **treeiningssøndag** og **treeiningstida**.
- c) Kyrkjemøtet legg til grunn at følgjande søndagar vert gitt nye namn:
- Romjulssøndag; tidlegare søndag etter jul
  - Søndag før pinse; tidlegare 6. søndag etter påske
  - Aposteldagen/6. søndag i treeiningstida
  - Bots- og bededagen/20. søndag i treeiningstida
  - Domssøndagen/Kristi kongedag
- d) Kyrkjemøtet legg til grunn at temadagane får dei namna som er foreslått i Framlegget.
5. Flytting av dagar i kyrkjeåret
- a) Kyrkjemøtet ønskjer at Bots- og bededag vert flytta til 20. søndag i treeiningstida.
- b) Kyrkjemøtet ønskjer at Vingardssøndagen vert flytta til 14. søndag i treeiningstida
6. Endringar og tillegg i tekstrekkiene.
- a) Kyrkjemøtet ber om at det blir sett opp tekstrekki for Lysmesse i adventstida.
- b) 2. juledag, 3. rekke: Kyrkjemøtet rår til at Matt 23, 34-37 vert erstatta med ein annan tekst
- b) 4. søndag i fastetida/2. påskedag: Komiteen ber om ein 4. søndag i fastetida, 2. rekkje, les 2. Kor 5, 18-21, og at ein 2. påskedag, 3. rekkje les 2. Kor. 5, 14-19.
- c) Pinseaftan: Kyrkjemøtet ber om at det settast opp ei tekstrekke for denne dagen.
- d) Treeiningssøndag: Kyrkjemøtet ber om at ein vurderer 5. Mosebok 6,4-9 som tekst i første rekkje, og at ein finn ein annan høveleg plass for Jesaja 42, 5-10.
- e) Olsok: Kyrkjemøtet ber om at Joh 12, 24-26 vert nytta som evangelietekst i 1. rekkje.
- e) 15. søndag i treeiningstida: Kyrkjemøtet ber om at teksten frå 5. Mos 19 vert utvida til versa 1-6.
- f) 16. søndag i treeiningstida. Kyrkjemøte ber om at tekstene i tredje rekkje vert vurdert på nytt.
- g) Kyndelsmesse: Kyrkjemøtet ber om at Salme 121, 5-8 vert nytta som poetisk tekst denne dagen.
- h) Kyrkjemøtet ber om at det vert sett opp ei tekstrekke for Reformasjonsdagen, 31.10.
7. Nye forteljingar
- a) Kyrkjemøtet ber om at forteljingsteksten på 6. søndag i openberringstida vert bytta ut med ei anna forteljing.

b) Kyrkjemøtet ber om at ein finn plass til desse forteljingane:

- Forteljinga om David og Goliat
- Bryllaupet i Kana
- Jesus stiller stormen

8. Kyrkjemøtet ber om at det blir utarbeidd ein minikanon med hovudtekstar for kyrkjeåret. Kyrkjemøtet ber om at dette arbeidet blir framskunda slik at ein rekk å handsame ein slik kanon i Kyrkjerådet etter reglane om forsøkssaker, innan ny tekstbok vert teke i bruk 1. søndag i advent 2011.
9. Kyrkjemøtet peikar på at det er fyrste gongen det er utarbeidd tekstar for Samefolkets dag og oversender oppmodinga frå Samisk kyrkjeråd om at arbeidet med å omsetje alle tekstane i tekstboka til dei tre samiske språka vert prioritert.
10. Kyrkjemøtet ber om å få saka attende til endeleg vedtak i 2011.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Helene Bjerkestrand

Saksordførar: Henny Koppen

Desse hadde ordet:

Henny Koppen, Erling Pettersen, Stein Reinertsen, Bjørn Solberg, Arne Backer Grønningsæter, Harald Hegstad, Lars Erlend Kielland, Solveig Fiske, Arne Tveit, Tor Singasaas, Jens-Petter Johnsen, Wenche Haugen Havrevoll, Jarle Petter Klungrehaug, Egil Morland, Aina Toven Malum, Elisabeth Thorsen

Endringsframlegg til 2. innstilling

Harald Hegstad, 1. forslag:

Bots- og bededag endrer navn til "bots- og bønnedag"/"bots- og bønningdag". .

(Føyes inn som nytt strekpunkt under 4c, erstatter strekpunkt nr. 4).

Forslaget falt mot 45 stemmer. Forslaget opprettholdes.

Harald Hegstad, 2. forslag:

Bots- og bededag beholder sin nåværende plassering.

Pkt. 5a i vedtaksforslaget bortfaller.

I pkt. 4c bortfaller strekpunkt nr. 4.

Forslaget falt mot 52 stemmer. Forslaget opprettholdes.

Solveig Fiske

Vedtaks punkt 2:

Kyrkjemøtet ber om at framlegget til tekstboka, med de endringene som er gjort greie for i komitéinnstillinga, vert sendt til Kyrkjerådet for å arbeidast vidare med.

Nytt: Kyrkjemøtet legg til grunn at tekstboka kvalitetssikrast gjennom ein utprøvningsperiode som omfattar alle tre teksttrekkjene

Det som står etter ”arbeidast vidare med” strykast. Dvs. at følgende strykes: ”i samsvar med sakshandsamingsreglane for liturgisaker og den prosedyren som Kyrkjemøtet har vedteke for gudstenestereforma.”

Forslaget falt mot 18 stemmer. Forslaget opprettholdes.

Wenche Haugen Havrevoll:

Dnk skal ikkje innføra reformasjonsdagen som særskilt dag i kyrkjeåret.

Komiteen opprettholder sitt forslag. Havrevoll trakk sitt forslag.

Elisabeth Thorsen:

Jeg foreslår følgende tekster holdes sammen:

Første lesetekst: Ordspr. 9,1-6

Andre lesetekst som nå (1 Kor 10, 16-17)

Evangelietekst: Matt 11,16-19.

Forslaget fikk 60 stemmer og ble vedtatt.

110 stemmeberettigede

Kyrkjemøtet sitt vedtak

1. Kyrkjemøtet vil streke under at ei ny tekstbok er viktig for Den norske kyrkja. Kyrkjemøtet viser til at tekstbok og ny bibelomsetjing kjem samstundes og vonar dette vil medføre fornya fokus på Bibelens vitnemål om Jesus Kristus.
2. Kyrkjemøtet ber om at framlegget til tekstbok, med dei endringane som er gjort greie for i komiteinnstillinga, vert sendt til Kyrkjerådet for å arbeidast vidare med i samsvar med sakshandsamingsreglane for liturgisaker og den prosedyren som Kyrkjemøtet har vedteke for gudstenestereforma.
3. Kyrkjemøtet sluttar seg til dei prinsippa som ligg til grunn for tekstboka og går inn for at ho vert kyrkja si tekstbok frå 1. søndag i advent 2011, med dei endringane som følgjer nedanfor.
4. Namn og kyrkjeårstider.
  - a) Kyrkjemøtet legg til grunn at søndagane i kyrkjeåret blir kalla **søndagar i** istadenfor den noverande nemninga **søndagar etter**.
  - b) Kyrkjemøtet legg til grunn at ein skal nytte namna **treeiningssøndag** og **treeiningstida**.
  - c) Kyrkjemøtet legg til grunn at følgjande søndagar vert gitt nye namn:
    - Romjulssøndag; tidlegare søndag etter jul
    - Søndag før pinse; tidlegare 6. søndag etter påske
    - Aposteldagen /6. søndag i treeiningstida
      - Vingardssøndag / 14. søndag i treeiningstida
    - Bots- og bededagen / 20. søndag i treeiningstida
    - Domssøndagen / Kristi kongedag
  - d) Kyrkjemøtet legg til grunn at temadagane får dei namna som er foreslått i

Framlegget.

5. Flytting av dagar i kyrkjeåret
  - a) Kyrkjemøtet ønskjer at Bots- og bededag vert flytta til 20. søndag i treeiningstida.
  - b) Kyrkjemøtet ønskjer at Vingardssøndagen vert flytta til 14. søndag i treeiningstida.
6. Endringar og tillegg i tekstrekkeane.
  - a) Kyrkjemøtet ber om at det blir sett opp tekstrekke for Lysmesse i adventstida.
  - b) 2. juledag, 3. rekke: Kyrkjemøtet rår til at Matt 23,34-37 vert erstatta med ein annan tekst
  - b) 4. søndag i fastetida/2. påskedag: Kyrkjemøtet ber om ein 4. søndag i fastetida, 2. rekke, les 2 Kor 5,18-21, og at ein 2. påskedag, 3. rekke les 2 Kor. 5,14-19.
  - b) 3.søndag i openberringstida 2. rekke: Salomos Ordtøke 9,1-5 kjem inn som GT- tekst.
  - c) Pinseaftan: Kyrkjemøtet ber om at det vert sett opp ei tekstrekke for denne dagen.
  - d) Treeiningssøndag: Kyrkjemøtet ber om at ein vurderer 5 Mos 6,4-9 som tekst i første rekke, og at ein finn ein annan høveleg plass for Jesaja 42,5-10.
  - e) Olsok: Kyrkjemøtet ber om at Joh 12,24-26 vert nytta som evangelietekst i 1. rekke.
  - e) 15. søndag i treeiningstida: Kyrkjemøtet ber om at teksten frå 5 Mos 19 vert utvida til versa 1-6.
  - f) 16. søndag i treeiningstida. Kyrkjemøtet ber om at tekstene i tredje rekke vert vurderte på nytt.
  - g) Kyndelsmesse: Kyrkjemøtet ber om at Sal 121,5-8 vert nytta som poetisk tekst denne dagen.
  - h) Kyrkjemøtet ber om at det vert sett opp ei tekstrekke for Reformasjonsdagen, 31.10.
7. Nye forteljingar
  - a) Kyrkjemøtet ber om at forteljingsteksten på 6.søndag i openberringstida og forteljingsteksten på 6.søndag i påsketida, vert bytta ut med ei anna forteljing
  - b) Kyrkjemøtet ber om at ein finn plass til desse forteljingane:
    - Forteljinga om David og Goliat
    - Bryllaupet i Kana
    - Jesus stiller stormen
8. Kyrkjemøtet ber om at det blir utarbeidd ein minikanon med hovudtekstar for kyrkjeåret. Kyrkjemøtet ber om at dette arbeidet blir framskunda slik at ein rekk å handsame ein slik kanon i Kyrkerådet etter reglane om forsøksaker, innan ny tekstbok vert teke i bruk 1.

søndag i advent 2011.

9. Kyrkjemøtet peikar på at det er fyrste gongen det er utarbeidd tekstar for Samefolkets dag og oversender oppmodinga frå Samisk kyrkjeråd om at arbeidet med å omsetje alle tekstane i tekstboka til dei tre samiske språka vert prioritert.
10. Kyrkjemøtet ber om å få saka attende til endeleg vedtak i 2011.

Forslaget enstemmig vedtatt.

KM 8/10 Gudstjenestereformen – alminnelige bestemmelser

Saksdokument:

KM 08.1/10	Saksorientering
KM 08 1.1./10	Alm. best. BM
KM 08.1.2/10	Alm. best. NN
KM 08.1.3/10	Alm. best. for dåp BM
KM 08 1.4/10	Alm. best. for dåp NN

Innstilling fra komité E

Sammendrag av saksorienteringen

En grunntanke for gudstjenestereformen er mer involvering fra menigheten i forberedelse og gjennomføring av gudstjenesten. Dette gjør at en del av de nåværende bestemmelser om gudstjenesten bør endres. Flytting av avgjørelsesmyndighet fra sentralt til lokalt hold for deler av liturgien krever også andre regler.

Det er lagt vekt på at det skal være ett organ som har avgjørelsesmyndighet i alle spørsmål som kan reises. Kirkemøtet har hjemmel til å fastsette liturgier, og i forslaget som fremmes understrekes det at fravik fra liturgien kun er mulig der liturgien selv hjemler for det. Ordning for hovedgudstjeneste erstatter tidligere liturgier, men det er lagt inn en mulighet for menighetene til å søke biskopen om å bruke tidligere liturgier, enten som fast ordning i en overgang eller på enkeltgudstjenester i løpet av året.

Der det ikke er angitt hvem som har beslutningsmyndighet, er denne lagt til forrettende prest (jf Tjenesteordning for menighetsprester § 7 andre ledd).

Beslutningsmyndighet for den enkelte gudstjeneste er i hovedsak som i dag. Det som er endret er at menighetsrådet er tillagt myndighet til å fastsette lokal grunnordning innenfor de rammer som Kirkemøtet fastsetter. Biskopen skal godkjenne menighetsrådets vedtak.

Regelverket gjelder bestemmelser for den enkelte hovedgudstjeneste (jf. B) og for fastsetting av menighetens lokale grunnordning for hovedgudstjenester (jf. C) og for avgjørelsesmyndigheten for disse (jf. D). I tillegg gjelder Ordning for hovedgudstjenestens rubrikker som del av bestemmelsene.

De alminnelige bestemmelsene erstatter felles veiledning (generalrubrikker) i nåværende Gudstjenestebok for Den norske kirke del 1.

Det er forsøkt å ikke gjenta bestemmelser som er fastsatt i andre sammenhenger, men i stedet henviser til disse bestemmelser.

Det er planlagt utarbeidelse av ressursmateriale til arbeidet med lokal grunnordning. Kirkerådet vil utarbeide noe materiale med generell veiledning og regner med at andre vil utarbeide ressursstoff på enten enkeltområder eller helhet.

Det er forutsatt i gudstjenestereformen at det skal være et kontinuerlig utviklingsarbeid. Det er ikke tatt stilling til hvordan dette skal organiseres, men det vil kreve en godkjenningsordning for nytt materiale. Ved forrige reform var det lagt opp en rutine hvor Kirkemøtet godkjente faste ordninger og Kirkerådet godkjente forsøksordninger. Dette videreføres i det vedlagte forslaget til Alminnelige bestemmelser.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg i hovedsak til saksdokumentet og vil særlig understreke:

1. Et hovedmål med reformen er å involvere menigheten i forberedelse og gjennomføring av gudstjenesten. Ansatte og frivillige medarbeidere må arbeide sammen for å nå fram til den gudstjenestefeiringen som menigheten ønsker. Komiteen vil understreke betydningen av å se gudstjenestelivet sammen med menighetens planer (jf kl § 9). Diakonen, kantoren og kateketen sin kompetanse er viktig også i gudstjenestearbeidet. Komiteen vil også understreke at gudstjenestereformen gir mulighet for et rikt gudstjenesteliv selv om menigheten har få ansatte og frivillige. Komiteeni forutsetter at veiledningen til gudstjenestearbeidet vil gi hjelp til dette.
2. Prosten vil ha en naturlig plass og vil være en resurs i gudstjenestearbeidet og en eventuell samordning i prostiet (jf TOP § 6). Det er viktig at en trekker inn alle aktuelle grupper i dette arbeidet. Med mange nye planer og reformer de siste årene er det viktig at menighetsrådet foretar en prioritering av satsingsområder. Her vil det for mange være naturlig med samarbeid både innen fellesrådet og i prostiet.
3. Alminnelige bestemmelser har sitt utgangspunkt i kjerneverdiene stedegengjøring, involvering og fleksibilitet.
4. I følge kirkelovens § 11 skal menighetsmøtet vedta liturgier. Komiteen støtter den forståelse som kommer frem i saksdokumentet at selve liturgibestemmelsen er innføring av Ordning for hovedgudstjeneste og at valg av elementer innen denne vil tilligge menighetsrådet å fatte vedtak om. Det er viktig at menighetsmøtet får sagt sin mening og komme med innspill før vedtak fattes. Ved innføring av Ordning for hovedgudstjeneste opphever Kirkemøtet tidligere liturgier, og det vil derfor være nødvendig å søke biskopen om fortsatt bruk av disse. Komiteen støtter saksfremleggets retningslinjer for dette.
5. Komiteen har drøftet begrepet hovedgudstjeneste og hvordan det er knyttet til biskopens forordning. Komiteen mener at begrepet ikke må forstås innskrenkende til bare å gjelde dette. Det må imidlertid understrekes at om menighetsrådet vedtar flere hovedgudstjenester enn det biskopen forordner, vil dette ikke utløse finansieringsplikt for fellesrådet.
6. Komiteen har drøftet i hvilken grad en skal bestemme hvilke salmer som kan brukes i hovedgudstjenesten. Komiteen har kommet frem til at en ikke ønsker å si noe om antall andre salmer som kan benyttes fra andre kilder, men si at en i hovedsak benytter det godkjente materialet. Komiteen mener at dette vil være et vidt materiale når Kirkerådets salmedatabase er bygd opp.

7. Komiteen har drøftet hvordan en kan få en gjenkjennelig gudstjeneste uten at det går ut over de lokale tradisjoner og ønsker. Dette gjelder særlig om en skal stå under første og siste salme. Selv om det kan være gode grunner for å ha felles ordninger om dette, finner komiteen det tjenlig å la menighetsrådet bestemme dette. Det er likevel naturlig at menigheten står under prosesjoner. Komiteen mener at det er naturlig at dette fastsettes i lokal grunnordning når man skal stå under salmesang.
8. Det er fra noen høringsinstanser kommet ønske om å kunne endre rekkefølgen på Ordo for å kunne feire nattverd som normalordning tidligere i gudstjenesten. Komiteen har drøftet dette, men ønsker å fastholde rekkefølgen.
9. Samlingsdelen i gudstjenesten har mange valgfrie ledd. Det er viktig å sikre god helhet slik at samlingsdelen ikke blir for lang.
10. Språket i bønnene som skal utformes lokalt bør tilstrebe å synliggjøre mennesker av ulike samfunnsgrupper, alder og kjønn, og bruke varierte bilder på Gud. Komiteen forutsetter at det i veiledningsmaterialet gis hjelp til dette.
11. Komiteen ønsker å understreke de problemer personer med cøliaki møter i forbindelse med deltakelse i nattverd. Det er nødvendig at disse både kan få glutenfritt nattverdrød og at rutineene ved nattverd er slik at man unngår gluten-smitte. Usikkerhet om dette gjør at personer med cøliaki blir engstelige for å delta i nattverden. Cøliakiforeningen har tatt opp saken med Kirkerådet. Da det ikke er reist teologiske innvendinger mot glutenfritt nattverdrød, anbefaler komiteen menighetene å gå over til kun dette.
12. Komiteen har drøftet om nattverden skal være åpen for alle som ønsker å delta, uten krav om dåp. Komiteen mener at både teologiske og økumeniske grunner tilsier at dåp og nattverd hører sammen på en slik måte at deltakelse i nattverden forutsetter dåp. Komiteen viser i den sammenheng også til muligheten for å bli velsignet i forbindelse med nattverden (jf B 10 IV). Når det gjelder udøpte konfirmanter vises det til saksfremlegget.
13. Komiteen har drøftet om nattverdtudeler må ha nådd religiøs myndighetsalder. Et flertall i komiteen mener det er tilstrekkelig å si at dette er normalordningen. I forbindelse med trosopplæring, konfirmantundervisning og ministranttjeneste må det også være mulig at barn og unge deltar ved nattverdtudelingen når de har fått opplæring og lokale forhold ligger til rette for det. Et mindretall på tre mener at religiøs myndighetsalder må være oppnådd.
14. Komiteen vil gjøre oppmerksom på behovet for å justere Retningslinjer for kateketens og diakonens gudstjenestlige funksjoner. Det er etter komiteens mening urimelig at vigslede kateketer skal måtte ha sokneprestens godkjennelse for å medvirke som nattverdmedhjelper.
15. Det er ulike meninger i komiteen rundt intinksjon. Et mindretall ønsker en mer restriktiv holdning til intinksjon og begrunner det med nattverdets karakter av ”å spise og drikke”. Flertallet ønsker at muligheten til å bruke intinksjon skal avgjøres lokalt.

16. Nattverdnekt er et vanskelig og ømtålig tema. Komiteen har vurdert å ta ut avsnittet om dette av bestemmelsene og i stedet henvise til tjenesteordning for menighetsprest og biskop, men har funnet å ville beholde en lett bearbeidet setning fra dagens generalrubrikker. Komiteen mener at dette er noe som bare i meget sjeldne tilfeller er aktuelt å bruke.
17. Komiteen mener at deler av alminnelige bestemmelser bærer preg av å forklare symbolikk og innhold. Dette gjelder særlig B, punktene 11-13. Komiteen ber Kirkerådet gå gjennom dette før Kirkemøtet 2011 og vurdere hva som bør flyttes til veiledningsdelen.
18. Komiteen tar til etterretning at bestemmelsen om Bruk av kirkens klokker ikke er bearbeidet til dette Kirkemøtet. Komiteen mener at det er behov for en gjennomgang av også disse bestemmelser (jf merknad 14).
19. Komiteen ser at det er nødvendig med en videre drøfting og gjennomgang av regelverket for dåp på bedehus (jf BM 24/10) og hjemmedåp og regner med at Kirkerådet kommer tilbake til saken.

Alminnelige bestemmelser for Ordning for hovedgudstjeneste

Alminnelige bestemmelser for Ordning for hovedgudstjeneste er fastsatt av Kirkemøtet xxxxx til bruk i medhold av kongelig resolusjon 13. oktober 2006 med hjemmel i Kongeriket Norges Grundlov 17. mai 1814 § 16. Om dispensasjon fra ordningen, jf sak KM XX/2011.

- A Regelverk og definisjoner
- B Bestemmelser for den enkelte hovedgudstjeneste
- C Bestemmelser for fastsetting av Lokal grunnordning
- D Avgjørelsesmyndighet

A Regelverk og definisjoner

1. Alminnelige bestemmelser og Ordning for hovedgudstjenesten er *det overordnede regelverket* for Den norske kirkes hovedgudstjeneste.

Med *hovedgudstjeneste* menes gudstjenester på søn- og helligdager som biskopen har forordnet som hovedgudstjeneste i det enkelte sogn, jf. Tjenesteordning for biskoper (TOB § 3). Andre gudstjenester på søn- og helligdager enn de biskopen forordner kan også regnes som hovedgudstjenester når menighetsrådet gjør vedtak om dette.

Regelverket gjelder bestemmelser for den enkelte hovedgudstjeneste (jf. B) og for fastsetting av menighetens lokale grunnordning for hovedgudstjenester (jf. C) og for avgjørelsesmyndigheten for disse (jf. D). Regelverket skal sikre en felles ramme og innhold for feiring av hovedgudstjenester i Den norske kirke.

Regelverket er utformet som

- Alminnelige bestemmelser.
- Liturgiteksten i Ordning for hovedgudstjenesten.
- Rubrikker i Ordning for hovedgudstjenesten.

Regelverket er forpliktende for personer og organer som har ansvar for menighetens gudstjenesteliv, og kan bare fravikes dersom ordningen selv og de enkelte ledd åpner for det. Biskopen kan etter søknad godkjenne at menigheter fortsetter å bruke liturgi fra 1920 og 1977 eller deler av disse, enten fast eller et begrenset antall ganger pr år. Godkjenning kan gis for inntil fire år av gangen. Menighetsmøtet skal gis mulighet til å uttale seg før menighetsrådet sender slik søknad. I menigheter som benytter samisk språk vil nåværende liturgi være gjeldende liturgi fram til samiske oversettelser av Ordning for hovedgudstjeneste er godkjent.

Regelverket gjelder fra den tid Kirkemøtet har fastsatt.

2. *Alminnelige bestemmelser* for hovedgudstjenesten gjelder også dåp. Bestemmelser til dåp finnes i fullstendig form i innledningsdelen til Ordning for dåp.

3. Alminnelige bestemmelser erstatter
- I Felles veiledning (Generalrubrikker)
  - II Hovedgudstjenester på søn- og helligdager.

På sikt vil den også fullt ut erstatte

- III Andre gudstjenester bestemt av kirkeåret og
- IV Andre gudstjenester uavhengige av kirkeåret,

alt angitt i Gudstjenestebok for Den norske kirke (Verbum 1996).
Kirkemøtet fastsetter nærmere bestemmelser om pkt III og IV.

Alminnelige bestemmelser erstatter også alt tidligere angitt regelverk i Forsøkssaker fastsatt av Kirkerådet fra 1995 - 2010, med de generalrubrikker, alminnelige bestemmelser og rubrikker som inngår i disse.

Dette omhandler forsøkssaker vedtatt i KR 23/95 om

- dåpslys
- alternative menighetssvar og forbønner i ordningen Familiegudstjeneste,
- alternative forbønner i ordningen Høymesse
- forsakelsen i gudstjenesten
- særskilt om nattverd
- valg av salmer utenom Norsk salmebok

Videre gjelder det

- sak KR 57/96 (KR 63/96) tillegg til Norsk salmebok (Salmer 1997)
- sak KR 16/02 plassering av dåp
- sak KR 17/02 konfirmasjonstidens bønner
- sak KM 10/04 / KR 21/05 regional godkjenning av liturgiske forsøk (midlertidig delegasjon til biskopene)
- sak KR 66/05 Prøving av NT-05 i gudstjenesten og
- sak KR 24/06 Forbønn for Sametinget.

4. Definisjoner

Med *liturg* menes ordinert prest, eller annen person som har fått biskopens fullmakt til å forrette hovedgudstjenester.

Med *medliturg* menes alle personer som i tillegg til liturg utfører liturgiske oppgaver i gudstjenesten. Diakonens og kateketens gudstjenestlige funksjoner er bestemt i eget regelverk (jf Retningslinjer for kateketens og diakonens gudstjenestlige funksjoner).

Med *kirkemusiker* menes menighetens kantor eller organist. Ved enkeltgudstjenester (jf del B) gjelder dette tjenestegjørende kirkemusiker og ved fastsettelse av lokal grunnordning (jf del C) den fast ansatte kirkemusiker.

Med *Lokal grunnordning* menes de bestemmelser om utforming av hovedgudstjenester som menighetsrådet fatter vedtak om innenfor rammen av Ordning for hovedgudstjenesten og de bestemmelser som gjelder for denne (jf C).

5. Alminnelige bestemmelser gjelder også for andre gudstjenester som menigheten feirer i tillegg til hovedgudstjenestene, i den grad de omhandler de samme forhold.

B Bestemmelser for den enkelte hovedgudstjeneste

1. Menighetens medlemmer, også barn og unge, bør være delaktige i forberedelse og gjennomføring av hovedgudstjenesten.

2. Liturgen har ansvaret for å lede forberedelsen og gjennomføringen av hovedgudstjenesten i samsvar med

- Ordning for hovedgudstjenesten,
- Lokal grunnordning og
- ordinasjonsløftet, beskrevet i ordning for Vigsling til prestedtjeneste.

Liturgen har rett til å treffe beslutning i alle forhold der beslutningsmyndigheten ikke er lagt til andre enn liturgen (jf Tjenesteordning for menighetsprester § 7).

3. Tjenestegjørende kirkemusiker har sin oppgave knyttet til gudstjenestens musikalske innhold og er ansvarlig for forberedelse og gjennomføring av egne arbeidsoppgaver, samt rådgivning og veiledning av andre medvirkende som utfører musikalske oppgaver i gudstjenesten.

4. Menighetsrådets avgjørelsesmyndighet for hovedgudstjenesten gjelder vedtak i rammen av Lokal grunnordning.

5. Prester bærer alba og stola ved liturgiske handlinger i hovedgudstjenesten. For annen bruk av liturgiske klær, se Retningslinjer for liturgisk drakt.

Liturgen skal før gudstjenesten påse at alt er lagt til rette for at dåp, forkynnelse, forbønn og nattverdfeiring kan skje på en forsvarlig måte i den enkelte hovedgudstjeneste og at den enkelte medliturg har fått nødvendig opplæring. Se Veiledning s. 000.

Klokkeren eller den som utfører klokkefunksjonen, påser at alterbord og tilhørende utstyr er rent og helt, at de nødvendige bøker er lagt på sin rette plass og at de riktige salmenumre er gjort tilgjengelig for menigheten på fastsatt måte. Klokkeren påser også at teleslynge og audiovisuelt utstyr fungerer. Klokkeren kan ha et koordinerende ansvar for andre medliturger.

6. I menighetens hovedgudstjenester *benyttes som hovedregel salmer fra godkjente salmebøker* eller Kirkerådets salmedatabase.

7. Menigheten står

- under inngangsprosesjon
- under lesningen av evangelieteksten og hallelujavers
- under evangelieprosesjon
- under trosbekjennelsen
- når vi minnes de døde
- under nattverdliturgien fra prefasjonsdialogen og frem til utdelingen begynner
- under velsignelsen
- under utgangsprosesjon

Spørsmålet om menigheten skal stå under noen salmer og evt andre ledd enn de som er nevnt ovenfor avgjøres i lokal grunnordning

8. Plassering i kirkerommet

Det må tas hensyn til kirkens utforming når en skal vurdere plasseringen av medvirkende under gudstjenesten. For at liturgen skal fremtre som gudstjenestens leder, bør liturgen ha en synlig plass i koret eller i nærheten av alteret. Liturgen oppholder seg her når han/hun ikke har bestemte oppgaver.

Når medliturg leser bibeltekster og bønner, skjer dette normalt fra lesepult. Preken holdes normalt fra prekestolen.

9. Fotografering, lyd- og bildeopptak til bruk i offentlig sammenheng kan bare skje dersom liturg og kirkemusiker, på forhånd har gitt samtykke til dette.

10. Hovedgudstjenesten har følgende grunnstruktur og hoveddeler: **I. Samling, II. Ordet, III. Forbønn, IV. Nattverd og V. Sendelse.**

Regler vedrørende gudstjenestens hoveddeler er dels utformet som rubrikker tilhørende de enkelte ledd i Ordning for hovedgudstjenesten, dels i det følgende:

I. Samling

Synsbejennelsen kan legges enten i samlingsdelen eller i forbønnsdelen. Menighetsrådet kan søke biskopen om at det i stedet for synsbejennelse kan brukes godkjent ordning for skriftemål i hovedgudstjenesten.

Når det gjelder dåp, se Ordning for hovedgudstjenesten pkt 7 og dåpsliturgi.

II. Ordet

Tekstlesningen skal hentes fra godkjent tekstbok for Den norske kirke. Evangelieteksten leses i hver hovedgudstjeneste.

Prekenen holdes over evangelieteksten eller annen prekentekst som er fastsatt av Kirkerådet. Fortellingsteksten kan brukes i stedet for oppsatt prekentekst. I særskilte tilfeller kan liturgen velge en fritt valgt bibeltekst som prekentekst.

III. Forbønn

Gudstjenestens forbønn bør være lokalt forankret, og fortrinnsvis ledes av en medliturg. Liturgen er ansvarlig for utforming av bønner.

Ved utforming av bønner bør det tilstrebes inkluderende språk.

IV. Nattverd

Liturgen leder nattverdfeiringen. Liturg som er ordinert prest bærer messehagel.

Brød og vin kan før gudstjenesten settes på alteret, på eget sidebord eller bæres inn ved gudstjenestens begynnelse og plasseres enten på alteret eller sidebordet. Liturgen har ansvar for at det er tilstrekkelig og egnet brød og vin til bruk ved nattverden.

Nattverdrødet kan være syret eller usyret brød. Brødet kan gis som oblat, eller det kan brytes fra et felles brød. Av hensyn til personer med cøliaki bør det kun brukes glutenfritt brød.

Hvilken som helst type ren, vanlig druevin - hvit eller rød - kan brukes til nattverden. Det kan også brukes avalkoholisert vin av hvilken som helst type. Menighetsrådet avgjør hvilken type vin som skal benyttes. Vin som ikke er avalkoholisert, kan blandes med opp til 50 % vann, der vedkommende menighetsråd treffer bestemmelse om dette.

Utdeling kan skje ved knefall ved alterringen (felles eller kontinuerlig) og/eller stående i andre deler av kirkerommet. Ved stående nattverd gjennomføres denne normalt ved at hver nattverddeltaker tar med en særkalk fram til utdelingsstedet og mottar vinen i denne.

Intinksjon (dypping) kan også benyttes. Bruk av intinksjon avgjøres av menighetsrådet i forbindelse med lokal grunnordning.

Liturgen kan assisteres av medliturg(er) som er med under forberedelsen av måltidet og utdelingen.

Liturgen avgjør hvilken nattverdbønn som skal benyttes og leder denne. Liturgen messer eller fremsier alltid den innledende prefasjonsdialogen, innstiftelsesordene og hilser menigheten under fredshilsen. En medliturg kan framsi deler av nattverdbønnen.

Ved utdelingen deler liturgen ut brødet.

Brød og vin som blir til overs etter utdelingen skal behandles på verdig vis.

Alle døpte kan delta i nattverden.

Barn og andre som kommer fram til nattverdbordet, og som ikke ønsker å motta nattverd, velsignes av forrettende prest (den som deler ut brødet) med håndspåleggelse eller korstegning og velsignelsesord (jf. Ordning for hovedgudstjenesten, ledd 19). De som ikke ønsker å motta nattverden, men velsignelsen, kan vise det ved å legge høyre hånd på venstre skulder.

Ut fra pastorale og kirkelige hensyn kan menighetens prest etter at saken er forelagt biskopen, nekte en person regelmessig adgang til nattverden.

V. Sendelse

Normalt benyttes den aronittiske velsignelsen på menighetens hovedgudstjenester, og alltid når den feires som høymesse.

Det kan brukes postludium eller salme til avslutning (utgang).

11. Prosesjoner

Inngangs- og utgangsprosesjon

Deltakerne i prosesjonen representerer hele menigheten. Gudstjenestens medliturger og eventuelle dåpsbarn/dåpskandidater med følge kan delta i inngangsprosesjonen.

Hvis en bruker prosesjonskors, skal dette alltid bæres fremst i prosesjonen. Dette gjelder også prosesjonslys, som bæres ved siden av hverandre litt bak prosesjonskorset. I

inngangsprosesjonen kan man også bære inn brød og vin, dåpsvannet, tekstboken eller Bibelen og eventuelle gjenstander som symbol for gudstjenestens tema. Liturgen går bakerst.

Før prosesjonen kan liturgen be en kort bønn sammen med de medvirkende.

Inngangsprosesjonen skjer under gudstjenestens preludium/forspill eller inngangssalme. Utgangsprosesjonen skjer under gudstjenestens postludium eller utgangssalme. Liturgen avgjør rekkefølgen av medvirkende ved utgangsprosesjon. Menigheten følger normalt prosesjonen ut av kirken.

Evangelieprosesjon

Evangelieprosesjon kan benyttes ved lesningen av evangeliet. Under evangelieprosesjonen synger menigheten Halleluja- eller salmevers, eller det kan fremføres egnet musikk.

Festprosesjon

Som festtog er prosesjon naturlig ved de kirkelige høytider og på spesielle festdager i menighetens liv, og likedan ved konfirmasjon og vigslingshandlinger.

Før prosesjonen setter seg i bevegelse, ber biskopen, presten eller en annen av deltakerne en kort bønn. Festprosesjon kan ledsages av ringing med alle klokker eller kiming til prosesjonen kommer inn i kirkerommet.

12. Bruk av lys

Brennende alterlys (og påskelys) symboliserer Kristi nærvær i menigheten. Det brukes bare hvite, levende lys. Etter gammel tradisjon i Den norske kirke har alteret to lysestaker, hver med ett lys. Når det er flere lysestaker og noen av disse ikke brukes under gudstjenesten, fjernes de fra alteret. Der kirkens interiør gjør det naturlig, kan lave lys settes på den ene kortsiden av alteret, eller lysene kan stå f. eks. i staker på gulvet.

Når andre lys i kirken tennes, f. eks. etter lesning av spesielle tekstavsnitt og i tilknytning til dåpen (dåpslys), bør ilden til lystenningen komme fra alterlysene eller påskelyset etter den skikk som er i menigheten. Vedtak om bruk av dåpslys gjøres av menighetsrådet i samråd med menighetens prester. For utdypende regler, se Regler for liturgisk inventar og utstyr.

Påskelyset brukes først og fremst ved påskenattsgudstjenesten. Det kan stå tent i alterområdet ved alle gudstjenester i påsketiden, til og med Kristi himmelfartsdag. Ellers i året kan det stå ved døpefonten og brenne under dåpshandlingen.

Lysholder/Lysglobe kan plasseres på passende sted i kirkerommet, gjerne i koret eller ved inngangen. Utformingen må tilpasses kirkerommet og plasseres brannmessig forsvarlig. Uavhengig av utforming skal lysholderen/lysgloben ha et lys som kan fungere som Kristuslys. Bruken tilpasses lokal tradisjon. For utdypende regler for bruk, se Regler for liturgisk inventar og utstyr.

13. Bruk av kirkens klokker

Retningslinjene i nåværende Gudstjenestebok for Dnk bind 2 videreføres:

13.1 Avgjørelsesmyndighet

I samarbeid med ringer/kirketjener og kirkens prest registrerer menighetsrådet alle eventuelle lokale ringeskikker som går ut over de bestemmelser som er gitt i veiledningenes punkt 2 - 6. Denne oversikt føres inn i kallsboken.

I samråd med ringer/kirketjener og kirkens prest avgjør menighetsrådet hvordan

ringebestemmelsene best kan tilpasses vedkommende kirke ut fra foreliggende muligheter (antall klokker) og tidligere praksis. Rådet sørger for at bestemmelsene for den enkelte kirke blir trykt og kunngjort på passende måte.

Menighetsråd og prost ser til at bestemmelsene blir fulgt i praksis.

13.2. Bestemmelser

Kirkeklokkene er utviklet av den kristne kirke for å tjene dens liturgiske liv. Klokkene er egentlig musikkinstrumenter, en del av det liturgiske utstyr, og ringertjenesten er en liturgisk funksjon. De liturgiske funksjoner kirkeklokkene har i en evangelisk kirke, kan sammenfattes under følgende hovedpunkter:

å forkynne Guds ære - å peke oppover på samme måte som også kirketårnet og kirkespiret gjør det;

å samle Guds folk til gudstjeneste;

å kalle Guds barn til bønn og forbønn;

å minne om det evige livs mål hos Gud i himmelen.

De følgende bestemmelser er å anse som et felles minimum alle kirker skal følge. Lokale ringeskikker som går ut over dette minimum, skal holdes i hevd og fortsette som hittil.

Etter måten å bruke klokkene på sonderer man mellom:

Ringning: selve klokken svinger på sin aksel. Dette er den mest vanlige bruk.

Kiming: man slår i rask takt med kolven mot klokken slag-ring. Dette er for fest og høytid.

Klemting: man slår i langsom takt med kolven mot klokken slag-ring. Dette er bruken ved sorg o. l.

Når flere klokker skal ringes samtidig:

Man begynner da med den minste av klokkene, deretter den nest minste osv., og hver gang med en pause på 15-30 sekunder. Når man slutter å ringe, stopper man den minste klokken først, deretter den nest minste osv., som da man begynte.

13.3 På vanlige søn- og helligdager

Til hovedgudstjenesten:

To forringinger, vanligvis med den største klokken, hver gang i ca. 5 minutter, til de tider som er lokal sedvane (f. eks. 9 og 10, eller 10 og 10. 30 e. l.).

Sammenringing, med alle klokker, i ca. 5 minutter. Denne ringing kan avsluttes med tre klemt, helst med den største klokken, eventuelt etter liturgi punkt 1 (forberedelse).

De avsluttende 3 ganger 3 klemt, i tre atskilte grupper, og helst med den største klokken.

Til andre gudstjenester:

Bare sammenringing.

13.4 På spesielle dager og tider i kirkeåret.

På alle høytidsdagene til jul, påske og pinse kimes det til høymesse: umiddelbart etter første og annen forringing og før sammenringingen, med den største klokken i ca. 5+5 minutter - med en pause imellom på 1-2 minutter, slik:

1. forringing

Kiming i ca. 5 min.

Pause 1-2 min.

Kiming i ca. 5 min.

2. forringing

Kiming i ca. 5 min.

Pause 1-2 min.
Kiming i ca. 5 min.
Kiming i ca. 5 min.
Pause 1-2 min.
Kiming i ca. 5 min.
Sammenringing

På høytidsaftenerne, dvs. på julaften, påskeaften og pinseaften, ringes det i ca. 5 minutter og kimes det i ca. 5 minutter avvekslende og med en pause imellom på 1-2 minutter i til sammen en time, vanligvis mellom kl. 17 og 18.

13.5. Ved gudstjenester på hverdager i uken:
Bare sammenringing.

13.6. Ved de kirkelige handlinger

Konfirmasjon:

Det ringes med alle klokkene til prosesjonen kommer inn i kirkerommet.

Vigsel:

Det kan ringes i ca. 5 minutter før og etter handlingen og 3 ganger 3 slag ved handlingens slutt

Gravferd:

Det klemtes med den største klokken i ca. 5 minutter før sammenringingen, som skjer med samme klokke.

Det kan klemtes mens følget går til graven, og mens kisten senkes, og 3 ganger 3 slag ved handlingens slutt.

Det kan ringes mens følget går fra graven.

Annen bruk av klokkene bør fortsette etter gammel sedvane.

Ordinasjons- og vigslingshandlinger:

Det ringes med alle klokkene eller kimes til prosesjonen kommer inn i kirkerommet.

Kirkevigsel:

Aftenen før ringes og kimes det som på høytidsaftener.

13.7 Kirkekonsserter o. l.

Sammenringing kan skje med en klokke, dersom konserten også inneholder klare liturgiske elementer.

13.8 Klokkespill

Klokkespill kan komme i tillegg til, men aldri istedenfor den foreskrevne bruk av klokkene etter dette regulativ.

C Bestemmelser for fastsetting av Lokal grunnordning.

1. *Menighetsrådet* gis i forhold til tidligere bestemmelser en utvidet avgjørelsesmyndighet for det lokale gudstjenestelivet ved å utarbeide forslag til *Lokal grunnordning* for menighetens gudstjenesteliv. Menighetsrådets vedtak om dette nedfelles i en samlet vedtaksprotokoll.

Lokal grunnordning fastsettes for en bestemt periode, fortrinnsvis 2- 4 år.

Menighetsrådet kan oppnevne et gudstjenesteutvalg som forbereder og utarbeider vedtaksforslag.

Dersom det opprettes et gudstjenesteutvalg, har soknepresten sete i utvalget som leder av menighetens gudstjenesteliv, som fagperson i teologi og liturgikk, og ut fra sitt ordinasjonsløfte (jf Ordning for Vigsling til prestedtjeneste og Tjenesteordning for menighetsprester (§ 10 andre ledd).

Kirkemusiker har sete i gudstjenesteutvalget ut fra sitt ansvar for å lede menighetens kirkemusikalske arbeid og som fagperson i liturgikk og kirkemusikk. (Vedrørende kantor, se Ordning for vigsling til kantor pkt 9, og Tjenesteordning for kantor, § 2).

Før Lokal grunnordning endelig fastsettes, skal menighetens prester, kirkemusikere, kateketer, diakoner og andre medarbeidere som er involvert i gudstjenestearbeidet gis anledning til å uttale seg om forslaget. Deretter skal forslaget legges fram for *menighetsmøtet* til drøfting og uttalelse.

Menighetsrådets vedtak om Lokal grunnordning sendes tjenestevei til biskopen, som godkjenningsmyndighet (jf TOB § 4). Uttalelser fra menighetsmøtet, fra et eventuelt mindretall i menighetsrådet og eventuelt fra soknepresten følger saken.

Den vedtatte lokale grunnordningen skal gjøres tilgjengelig for menigheten, og er å forstå som en bindende ordning. Menighetens hovedgudstjenester skal planlegges og utføres i samsvar med denne.

2. I Lokal grunnordning gjøres vedtak om høymessen og om andre typer hovedgudstjenester. Med andre typer hovedgudstjenester menes hovedgudstjenester som menigheten regelmessig feirer og som kan gjenkjennes med en bestemt profil eller lokalt særpreg.

Menighetsrådet fastsetter ulike typer hovedgudstjenester innenfor rammen av Ordning for hovedgudstjenesten med rubrikker. Det kan også brukes liturgisk materiale fra tidligere ordninger som er godkjent til bruk for Den norske kirke, så som ordning for Forenklet høymesse, Prekengudstjeneste m.v., der Ordningen for hovedgudstjeneste åpner opp for det.

Følgende elementer skal være med i alle hovedgudstjenester:

- Salmer
- Inngangsord
- Syndsbekjennelse
- Tekstlesning (Evangelium)
- Preken
- Trosbekjennelse
- Bønn
- Fadervår
- Velsignelsen

Normalt skal det feires nattverd i hovedgudstjenesten.

3. Ved fastsettelsen av de forskjellige typer hovedgudstjeneste tydeliggjøres *hva som er fast og hva som er variabelt*. Disse vedtakene danner rammene for feiringen av hovedgudstjenesten.

Lokalt utformet samlingsbønn og syndsbekjennelse som skal brukes *regelmessig* i gudstjenesten, skal sendes via prosten til biskopen, som tilsynsmyndighet (jf TOB § 1).

Deretter skal menighetsrådet sende de samlede vedtak til biskopen for godkjenning.

Menigheter som ligger i forvaltningsområdet for samisk språk er forpliktet til å ivareta samisk språk i sitt gudstjenesteliv. Dette innarbeides i Lokal grunnordning.

Menighetsrådet har myndighet til å fatte beslutninger om følgende spørsmål:

- utforming av gudstjenestens forberedelsesdel (jf Ordning for høymessen ledd 1)
- hvilke samlingsbønner som skal brukes til hvilke typer gudstjenester
- plassering av, og valg av syndsbekjennelse(r) til hvilken type hovedgudstjeneste
- valg av varianter av Kyrie og Gloria
- bestemme om det skal brukes Dagens bønn og eventuelt når
- antall tekstlesninger i de forskjellige typer hovedgudstjenester
- bruk av den apostoliske og/eller den nikenske trosbekjennelsen ved høytider og andre gudstjenester.
- valg av forbønner og bønnesvar
- om ordningen med å minnes de døde i etterkant av forbønnen skal brukes
- innsamlingsform(er) av takkofferet
- valg av offerformål
- frembæring av nattverdgvarene
- valg av type druevin, hvit eller rød, avalkoholisert eller med alkohol (jf B9 nattverd, fjerde ledd)
- bruk av syret eller usyret brød/ olat
- utdelingssted ved nattverden, (ved alterringen eller annet sted i kirkerommet)
- utdelingsform ved nattverd, (jf B9 nattverd, fjerde ledd)
- tekstform i Fadervår
- bruk av Fredshilsenens andre del
- bruk av dåpslys
- ringebestemmelser (jf B 13)

Liturgisk musikk

- valg av liturgisk musikk til leddene:
Kyrie, Gloria, Halleluja, Credo, bønnesvar, Hilsen (Sursum corda), Hellig (Sanctus), Fadervår, Du Guds Lam (Agnus Dei), Velsignelsen.
- bruk av ulike litanier
- trosbekjennelsen (om den skal leses og/eller synges)
- Fadervår (om den skal leses og/eller synges)

4. I den lokale grunnordningen setter en opp retningslinjer for hovedgudstjenestene i årsplanen for menigheten, etter biskopens forordning. Her bestemmer en

- hvor ofte en skal feire de ulike typene hovedgudstjeneste i de forskjellige kirkene
- i hvilken kirke de særskilte høytidsdager skal feires, eventuelt vekslinger fra år til år
- hvordan menighetens trosopplæring blir integrert i gudstjenestefeiringen
- hvordan en skal ta hensyn til menighetens planer på andre områder, f. eksempel diakoni, kirkemusikk og misjon

Soknepresten leder arbeidet med å utarbeide års- og halvårsplaner i samarbeid med resten av staben. Planen skal legges frem for menighetsrådet for godkjenning.

I kirker hvor det ikke holdes høytidsgudstjeneste på 1. dager, kan høytidsgudstjenesten legges til 2. dag.

5. I Lokal grunnordning gjøres vedtak vedrørende dåp i hovedgudstjenesten:

- frekvens av dåp i hovedgudstjenester
- eventuelle bestemmelser av antall dåpsbarn/dåpskandidater i en og samme gudstjeneste
- dåpens plassering i gudstjenestens struktur

6. I Lokal grunnordning gjøres vedtak om praktiske forhold:

- bruken av kirkerommet før, under og etter gudstjenesten
- bruk av medliturger og andre medvirkende
- eventuell bruk av liturgiske klær for ikke – vigslede medliturger
- bruk av prosesjoner, prosesjonskors, prosesjonslys
- retningslinjer vedrørende privat fotografering, lyd og bildeopptak under gudstjenestens forløp, jf B 8 om godkjenning for offentlige opptak
- andre faste rutiner ut fra lokalt særpreg og behov

D Avgjørelsesmyndighet

1. Menighetsrådet vedtar Lokal grunnordning og sender denne tjenestevei til biskopen for godkjenning. Biskopen ser til at den lokale grunnordning er i overensstemmelse med Ordning for hovedgudstjeneste og melder tilbake om dette. Som tilsynsmyndighet kan biskopen kreve endringer og gi nærmere veiledning om menighetens gudstjenesteliv.

Dersom menighetsrådet fastsetter gudstjenester i Lokal grunnordning utover de forordnede gudstjenester, må eventuelle økonomiske forpliktelser klareres med vedkommende myndighet (bispedømmeråd og/eller fellesråd).

2. Menighetsmøtet avgjør språk og målform for hovedgudstjenesten, også om det i et begrenset antall gudstjenester skal brukes annet språk eller annen målform. Menighetsmøtet avgjør også valg av godkjent salmebok (jf kl § 11).

Menighetsmøtet skal høres før fastsettelse av lokal grunnordning oversendes biskopen, deri også om menighetsrådet ønsker å søke biskopen om bruk av tidligere liturgier (jf A 1). Menighetsmøtet skal også høres om endring av tidspunkt for hovedgudstjenesten. (jf D 1).

3. Biskopen fører tilsyn med at de kirkelige råd i bispedømmet utfører sitt arbeid i lojalitet med den evangelisk-lutherske lære (TOB § 1, 3. ledd). Biskopen ser til at prestene forvalter sakramentene, forkynner og selv lever i overensstemmelse med den kristne tro, slik den er uttrykt i vår kirkes bekjennelse og ordninger (TOB § 1, 2. ledd).

Biskopen forordner gudstjenester i soknenes kirker i bispedømmet (jf TOB § 3) Dette innebærer blant annet antall gudstjenester i den enkelte kirke og tidspunkt for de forordnede hovedgudstjenester. Dessuten utøver biskopen den myndighet som i liturgiens bestemmelser er tillagt biskopen (TOB § 4).

4. *Liturgen* har det overordnede ansvaret for forberedelse og gjennomføring av den enkelte gudstjeneste. Felles planlegging av menighetens gudstjenester skal tillegges stor vekt. Uenighet om forhold ved en enkelt gudstjeneste avgjøres av liturgen innenfor rammen av Ordning for hovedgudstjenesten og den lokale grunnordning.

Liturg avgjør valg av:

- inngangsord
- løftesord etter syndsbekjennelse
- annen predikant enn liturgen selv
- prekenform
- nattverdbønn

De medliturger som er medhjelpere ved utdeling av nattverd skal normalt ha oppnådd religiøs myndighetsalder. Søknepresten godkjenner nattverdmedhjelpere.

Kirkemusikerens oppgaver reguleres av arbeidsbeskrivelse tilhørende stillingen. Kantors oppgaver reguleres av arbeidsbeskrivelse og tjenesteordning for kantor.

Gudstjenestelige funksjoner for *kateket* og *diakon* reguleres av de retningslinjer som er utarbeidet for dette.

5. Kirkerådet kan gi nærmere presiseringer av Alminnelige bestemmelser. Kirkerådet fatter vedtak om Liturgiske forsøkssaker.

Alminnelige bestemmelser for dåp

Barnedåp

1 Det er en forutsetning for dåp av barn at de oppdras i kristen tro. Når barna blir døpt, skjer det derfor i forventning om at de får ta del i trosopplæring i kirke og hjem.

2 Den norske kirke regner med at den som er medlem av kirken, melder sitt barn til dåp, og barnet bør så vidt mulig døpes før det er fire måneder gammelt.

3 Dåp meldes i god tid til menighetskontoret. Hvor geografiske eller andre forhold ikke gjør det umulig, skal presten eller en annen på prestens vegne ha samtale med foreldrene om dåpen og dåpsliturgien før dåp finner sted.

4 Barnet skal ha minst 2 faddere; og de må ha fylt 15 år. Foreldrene kan ikke være faddere. Minst to av fadderne må være til stede ved dåpshandlingen.

5 Fadderne påtar seg viktige oppgaver med å gi barnet opplæring i den kristne tro, og må velges med dette for øye. Som faddere kan bare velges personer som er medlem av Den norske kirke, eller andre kristne som ikke forkaster barnedåpen. Presten ser til at valg av faddere svarer til disse forutsetningene. Dersom det oppstår spørsmål om å utelukke som fadder et medlem av Den norske kirke som har fylt 15 år, skal saken forelegges biskopen.

Dåp av voksne

6 Før dåp av voksne skal presten prøve dåpskandidatens kristne kunnskap og holdning og sørge for at vedkommende får den undervisning og åndelige veiledning som måtte være nødvendig for å bli døpt.

7 Den som døpes (dåpskandidaten) skal ha minst 2 faddere; de må ha fylt 15 år. Foreldrene kan ikke være faddere. Minst to av fadderne må være til stede ved dåpshandlingen. Se for øvrig punkt 5 om valg av faddere.

8 Dåpen forrettes gjerne i søndagens høymesse, slik at den dømte kan ta del i nattverden, men kan også finne sted i egen dåpsgudstjeneste.

9 Unge som ønsker å bli døpt i løpet av konfirmasjonstiden, bør vanligvis døpes etter dåpsliturgiens varianter for dåp av store barn, unge og voksne. Dersom de ikke har nådd den religiøse myndighetsalder, anses innmelding til konfirmasjon også å omfatte tillatelse fra foreldrene eller den som har foreldremyndigheten, til at vedkommende døpes.

Nøddåp

10 Et udøpt barn som ikke kan bringes til kirken på grunn av sykdom, svakhet eller andre spesielle forhold, kan døpes på sykehus eller i hjemmet. Det samme gjelder voksne som ikke er døpt.

11 Nøddåp av barn forutsetter samtykke fra minst én av foreldrene.

12 Dersom det ikke er mulig å få kontakt med presten (på sykehuset eller i menigheten), eller dersom presten ikke kan rekke fram i tide, kan dåpshandlingen utføres av enhver som respekterer den kristne dåp.

13 Dåpen skjer så vidt mulig i temperert vann, som bør helles i et fat før selve dåpshandlingen begynner.

14 Ved nøddåp av barn er det ikke nødvendig å nevne noe navn, dersom barnet ennå ikke har fått navn.

15 Nøddåp er en fullt ut gyldig dåp, og den som er døpt med nøddåp, skal ikke døpes igjen. For at det skal være en gyldig dåp, må i det minste ordene "Jeg døper deg til Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn" lyde.

16 Foreldrene bør om mulig være til stede. Det skal om mulig være minst to vitner til stede foruten den som døper. Foreldrene kan være vitner.

17 Vitnene er ikke faddere. De skal kunne bekrefte at dåpen er utført. Ut over dette har de ingen forpliktelse. Foreldrene kan senere ta stilling til hvem de ønsker som faddere til barnet.

18 Den som har utført nøddåp, sørger for at dette meldes til prestekontoret på sykehuset eller i den menighet hvor handlingen er utført.

Stadfestelse av nøddåp

19 Når et barn som er døpt med nøddåp lever opp, skal foreldrene bringe barnet etter forutgående avtale til kirken i forbindelse med en av de ordinære gudstjenester. Her stadfestes

det at barnet er døpt og det presenteres for menigheten. Tilsvarende gjelder for en voksen som er døpt med nøddåp.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet har foretatt en førstegangs behandling av forslag til alminnelige bestemmelser.
2. De vedlagte reviderte bestemmelsene oversendes Kirkerådet sammen med avstemningsresultatene for videre bearbeiding og saksgang i henhold til saksbehandlingsregler for liturgisaker.
3. Kirkemøtet ber om å få saken tilbake til endelig vedtak i 2011.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Dag Landmark

Saksordfører: Svein Malmbekk

Følgende hadde ordet:

Andreas Gotliebsen, Solveig Kopperstad Bratseth, Kjellfred Dekko, Harald Hegstad, Per Oskar Kjølaas, Roar Petter Strømme, Inger Kari Søyland, Henny Koppen, Anfin Skaaheim, Olav Gading, Silje Arnevik Barkved, Lars Erlend Kielland, Hilde Bergfjord Brunvoll, Helge Nilsen, Harald Nyeggen Sommer, Wenche Haugen Havrevoll, Nina Lind, Hilde N. Ihle, Terje Fonk, Jan Erik Sundby, Marit Hermstad, Harold Holtermann, Jan Olav Olsen, Ingrun Jule, Arne Backer Grønningsæter, Kjartan Bergslid, Astrid Ulvestad Øygard, Trygve Wyller, Arne Tveit, Kirsten Isaksen, Ivar Jarle Eliassen, Jonathan L. Grell, Tor Singsaas, Laila Riksaasen Dahl, Bodil Birkenes, Ole Christian Kvarme, Ingmar Ljones, Helga Haugland Byfuglien, Gabriel Eikli, Nina Lind, Karen Junker, Kristian Myhre, Kjersti T. Rogne, Ingeborg Midttømme.

Endringsforslag til 1. innstilling

Kjellfred Dekko:

Ved adopsjon kan det vera usikkerheit om barnet er døypt eller ikkje. Dnk må ha ein liturgi/ordning for slike tilfelle (jf. Den anglikanske kyrkja).

Kyrkjemøtet bed om at det blir utarbeida ein liturgi til bruk der ein ikkje veit om barnet er døypt.

Harald Hegstad:

Tilføyelse s. 9, 5. avsnitt, etter ”benyttes”:

”dersom praktiske eller pastorale hensyn tilsier det”.

Per Oskar Kjølaas:

s. 3 under merknader, nytt pkt. 11:

Fadervår etter formen i Alterboken av 1920 kan brukes når MR har bestemt det.

s. 17-18:

Alt. I: ”Nøddåp” erstattes med ”Nøddåp eller hjemmedåp” med nødvendige redigeringer i pkt. 10-19.

Alt II: Etter siste punktum i pkt. 10: Denne liturgien kan også brukes når det er hjemmedåp.

Roar P. Strømme:

Alminnelige bestemmelser for dåp

I pkt. 1 tilføyes:

Foreldrene har hovedansvar for dette.

Pkt. 8 går ut og erstattes med et felles punkt for barnedåp og voksendåp: Dåpen forrettes gjerne i søndagens høymesse. Slik blir det synliggjort at den dømte innlemmes i menigheten, og det legges til rette for deltaking i nattverdfeiringen. Dåp kan også finne sted i egen dåpsgudstjeneste.

Inger Kari Søyland:

S. 17: Barnedåp

Eget punkt:

Dåp kan skje ved full neddykking, der det er praktisk mulig og foreldrene ønsker det.

s. 17: Dåp av voksne

Eget punkt:

Dåp kan skje med full neddykking, der det er praktisk mulig og dåpskandidaten ønsker det.

Dåpsliturgien tilpasses dette.

Alternativt: Ett felles generelt punkt

Inger Kari Søyland:

S. 9, avsnitt 3:

1. setning blir ny: Det skal brukes avalkoholisert vin til nattverden.

Resten av teksten tilpasses.

Henny Koppen:

B Bestemmelser for hovedgudstjenesten, pkt. 7:

Menigheten står

- under første og siste salme

Anfinn Skaaheim.

”En ser det nødvendig med en videre drøfting og gjennomgang av regelverk for dåp på bedehus i regi av frivillige organisasjoner (jf. BM 24/10). Dette gjelder også andre kirkelige handlinger og spørsmål om åndelig tilsyn i disse foreningene ang. slike handlinger på vegne av Dnk”.

Olav Gading:

A, pkt. 1, andre avsnitt s. 5:

Med hovedgudstjeneste menes menighetens hovedsamling på søn- og helligdag.

A, pkt. 4, 1. avsnitt, s. 6:

Med *liturg* menes ordinert prest eller andre som har fullmakt til å forrette gudstjeneste.

Liturgen har hovedansvar for gudstjenesten.

B, pkt. 11: Rekkefølgen i prosesjon blir stående.

Silje Barkved:

s. 8, avsnitt 3:

”Preken holdes normalt fra prekestolen” endres til:

”Preken holdes enten fra prekestolen, eller der hvor det er mest tjenlig.”

s. 9, avsnitt 10:

”Barn og andre som kommer fram til nattverdbordet, og som ikke ønsker å (...) endres til:

”De som kommer frem til nattverdsbordet, og ikke ønsker å (...)”

Lars Erlend Kielland:

C, pkt. 3, streklisten under MRs myndighet:

Det andre strekpunktet flyttes til D4, slik at valg av samlingsbønn avgjøres av liturg.

Hilde B. Brunvoll:

s. 3 i komiteens merknader:

Stryke siste del av pkt. 13:

”I forbindelse med trosopplæringen”

Forslag: Det opprinnelige forslag står fast.

Helge Nilsen:

Under IV. Nattverd, avsnitt 3 om Nattverd (s. 8 i komiteens forslag)

Foreslår dette som siste setning:

”Når det brukes oblater, skal disse være glutenfrie”.

Helge Nilsen:

B Bestemmelser for den enkelte gudstjeneste, pkt 5, avsnitt 3 (s. 7 i forslaget):

Ber komiteen finne en annen formulering.

Her har en klokkefunksjon, som mange av oss ikke lenger har, fått tillagt en rekke oppgaver som mange steder løses av kirketjeneren.

Harald Nyeggen Sommer:

Siste avsnitt i pkt. B.10.IV, s. 9:

Endres til:

”Ut fra pastorale og kirkelige hensyn kan menighetens prest, etter samtykke fra biskopen, nekte en person regelmessig adgang til nattverden.”

Wenche Haugen Havrevoll/Åge Søsveen:

s. 16, avsnitt 7:

De medliturger som er medhjelpere ved utdeling av nattverd, skal ha oppnådd religiøs myndighetsalder.

Stryk ”normalt”. (Det får som konsekvens at barn under 15 år ikke kan dele ut nattverd).

Nina Lind:

IV. Nattverden, s. 9, pkt. 8:

”Brød og vin som blir til overs”:

Det må komme noe i veiledningen om hva ”verdigg vis” betyr. Dersom det ikke gjør det, bør dette punktet strykes.

Hilde Nygaard Ihle:

III Forbønn

s. 8, pkt. 10:

Beholde: "Lokalt utformede bønner skal utformes skriftlig, og godkjennes av liturgen".
(Dvs. stryke komiteens forslag).

s. 9, 10. avsnitt, siste setning:

Stryke "De som ikke ønsker å motta nattverd, men velsignelsen, ...skulder".

s. 14, nytt strekpunkt under:

Menighetsrådet har myndighet i følgende spørsmål:

"- om menigheten skal stå eller sitte under første og siste salme."

Terje Fonk:

I C, pkt. 2:

Stryke siste del av siste setning i 2. avsnitt:

"..., der Ordningen for hovedgudstjenesten åpner opp for det".

Jan Erik Sundby:

(Starten på avsnitt B, pkt 5):

"De som har ansvar for å gjøre kirken klar til bruk" i stedet for "klokkeren eller den som utfører klokkerfunksjonen".

I neste setning skiftes "Klokkeren" ut med "og"

Komiteen tok forslagene tilbake til komiteen. Det ble avholdt tre prøvevoteringer.

Prøvevotering 1

1. De medliturger som er medhjelpere ved utdeling av nattverd, skal ha oppnådd religiøs myndighetsalder.
---
2. De medliturger som er medhjelpere ved utdeling av nattverd, skal normalt ha oppnådd religiøs myndighetsalder.
3. ---
Det gjøres ikke gjeldende noen aldersgrense for medhjelpere ved utdeling av nattverd.

Alt: 1: 31 for

Alt. 2: 68 for

Alt. 3: 11 for

Prøvevotering 2

Alt. 1: Intinksjon (dypping) kan også benyttes. Bruk av intinksjon avgjøres av menighetsrådet i forbindelse med lokal grunnordning.

Alt 2: Intinksjon (dypping) kan også benyttes *dersom praktiske eller pastorale hensyn tilsier det*. Bruk av intinksjon avgjøres av menighetsrådet i forbindelse med lokal grunnordning.

Alt. 1 fikk klart flertall.

Prøvevotering 3

Punkt 8 Ordo

Komiteen ønsker å fastholde Kirkerådets forslag til rekkefølge i Ordo. (se side 8)

For forslaget: 2/3-deler

Mot forslaget: 1/3-del

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Andre innstilling fra komité E

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg i hovedsak til saksdokumentet og vil særlig understreke:

20. Et hovedmål med reformen er å involvere menigheten i forberedelse og gjennomføring av gudstjenesten. Ansatte og frivillige medarbeidere må arbeide sammen for å nå fram til den gudstjenestefeiringen som menigheten ønsker. Komiteen vil understreke betydningen av å se gudstjenestelivet sammen med menighetens planer (jf kl § 9). Diakonen, kantoren og kateketen sin kompetanse er viktig også i gudstjenestearbeidet. Komiteen vil også understreke at gudstjenestereformen gir mulighet for et rikt gudstjenesteliv selv om menigheten har få ansatte og frivillige. Komiteen forutsetter at veiledningen til gudstjenestearbeidet vil gi hjelp til dette.
21. Prosten vil ha en naturlig plass og vil være en ressurs i gudstjenestearbeidet og en eventuell samordning i prostiet (jf TOP § 6). Det er viktig at en trekker inn alle aktuelle grupper i dette arbeidet. Med mange nye planer og reformer de siste årene er det viktig at menighetsrådet foretar en prioritering av satsingsområder. Her vil det for mange være naturlig med samarbeid både innen fellesrådet og i prostiet.
22. Alminnelige bestemmelser har sitt utgangspunkt i kjerneverdiene stedegengjøring, involvering og fleksibilitet.
23. I følge kirkelovens § 11 skal menighetsmøtet vedta liturgier. Komiteen støtter den forståelse som kommer frem i saksdokumentet at selve liturgibestemmelsen er innføring av Ordning for hovedgudstjeneste og at valg av elementer innen denne vil tilligge menighetsrådet å fatte vedtak om. Det er viktig at menighetsmøtet får sagt sin mening og komme med innspill før vedtak fattes. Ved innføring av Ordning for hovedgudstjeneste opphever Kirkemøtet tidligere liturgier, og det vil derfor være nødvendig å søke biskopen om fortsatt bruk av disse. Komiteen støtter saksfremleggets retningslinjer for dette.
24. Komiteen har drøftet begrepet hovedgudstjeneste og hvordan det er knyttet til biskopens forordning. Komiteen mener at begrepet ikke må forstås innskrenkende til bare å gjelde dette. Det må imidlertid understrekes at om menighetsrådet vedtar flere hovedgudstjenester enn det biskopen forordner, vil dette ikke utløse finansieringsplikt for fellesrådet.

25. Komiteen har drøftet i hvilken grad en skal bestemme hvilke salmer som kan brukes i hovedgudstjenesten. Komiteen har kommet frem til at en ikke ønsker å si noe om antall andre salmer som kan benyttes fra andre kilder, men si at en i hovedsak benytter det godkjente materialet. Komiteen mener at dette vil være et vidt materiale når Kirkerådets salmedatabase er bygd opp.
26. Komiteen har drøftet hvordan en kan få en gjenkjennelig gudstjeneste uten at det går ut over de lokale tradisjoner og ønsker. Dette gjelder særlig om en skal stå under første og siste salme. Selv om det kan være gode grunner for å ha felles ordninger om dette, finner komiteen det tjenlig å la menighetsrådet bestemme dette. Det er naturlig at menigheten står under prosesjoner. Komiteen mener at det fastsettes i lokal grunnordning når man skal stå under salmesang.
27. Komiteen mener at ordning for hovedgudstjeneste legger opp til at menighetsrådet i sin lokale grunnordning legger rammene for de forskjellige gudstjenester. For den enkelte gudstjeneste vil ansvar for valg av alternativer ligge hos de som har ansvar for denne gudstjenesten.
28. Det er fra noen høringsinstanser kommet ønske om å kunne endre rekkefølgen på Ordo for å kunne feire nattverd som normalordning tidligere i gudstjenesten. Komiteen har drøftet dette, men ønsker å fastholde rekkefølgen.
29. Samlingsdelen i gudstjenesten har mange valgfrie ledd. Det er viktig å sikre god helhet slik at samlingsdelen ikke blir for lang.
30. Språket i bønnene som skal utformes lokalt bør tilstrebe å synliggjøre mennesker av ulike samfunnsgrupper, alder og kjønn, og bruke varierte bilder på Gud. Komiteen forutsetter at det i veiledningsmaterialet gis hjelp til dette.
31. Komiteen ønsker å understreke de problemer personer med cøliaki møter i forbindelse med deltakelse i nattverd. Det er nødvendig at disse både kan få glutenfritt nattverdrød og at rutineene ved nattverd er slik at man unngår gluten-smitte. Usikkerhet om dette gjør at personer med cøliaki blir engstelige for å delta i nattverden. Cøliakiforeningen har tatt opp saken med Kirkerådet. Da det ikke er reist teologiske innvendinger mot glutenfritt nattverdrød, anbefaler komiteen menighetene å gå over til kun dette. Komiteen ber Kirkerådet følge dette opp i veiledningen.
32. Komiteen mener at Fadervår etter formen i Alterbok av 1920 kan brukes når menighetsrådet har bestemt det.
33. Komiteen mener at spørsmålet om kun avalkoholisert altervin må avklares nærmere. Det er større teologisk uenighet rundt dette spørsmålet. Dette samme gjelder en konkretisering av hva det betyr å behandle brød og vin som blir til overs på "verdige vis". Komiteen finner ikke å kunne ta denne drøftingen.
34. Komiteen har drøftet om nattverden skal være åpen for alle som ønsker å delta, uten krav om dåp. Komiteen mener at både teologiske og økumeniske grunner tilsier at dåp og nattverd hører sammen på en slik måte at deltakelse i nattverden forutsetter dåp. Komiteen viser i den sammenheng også til muligheten for å bli velsignet i forbindelse

med nattverden (jf B 10 IV). Når det gjelder udøpte konfirmanter vises det til saksfremlegget.

35. Komiteen har drøftet om nattverdutdeler må ha nådd religiøs myndighetsalder. Et flertall i komiteen mener det er tilstrekkelig å si at dette er normalordningen. I forbindelse med trosopplæring, konfirmandundervisning og ministranttjeneste må det også være mulig at barn og unge deltar ved nattverdutdelingen når de har fått opplæring og lokale forhold ligger til rette for det. Et mindretall på tre mener at religiøs myndighetsalder må være oppnådd.
36. Komiteen vil gjøre oppmerksom på behovet for å justere Retningslinjer for kateketens og diakonens gudstjenestlige funksjoner. Det er etter komiteens mening urimelig at vigslede kateketer skal måtte ha sokneprestens godkjennelse for å medvirke som nattverdmedhjelper.
37. Det er ulike meninger i komiteen rundt intinksjon. Et mindretall ønsker en mer restriktiv holdning til intinksjon og begrunner det med nattverdets karakter av ”å spise og drikke”. Flertallet ønsker at muligheten til å bruke intinksjon skal avgjøres lokalt.
38. Nattverdnekt er et vanskelig og ømtålig tema. Komiteen har vurdert å ta ut avsnittet om dette av bestemmelsene og i stedet henvise til tjenesteordning for menighetsprest og biskop, men har funnet å ville beholde en lett bearbeidet setning fra dagens generalrubrikker. Komiteen mener at dette er noe som bare i meget sjeldne tilfeller er aktuelt å bruke.
39. Komiteen mener at deler av alminnelige bestemmelser bærer preg av å forklare symbolikk og innhold. Dette gjelder særlig B, punktene 11-13. Komiteen ber Kirkerådet gå gjennom dette før Kirkemøtet 2011 og vurdere hva som bør flyttes til veiledningsdelen.
40. Komiteen tar til etterretning at bestemmelsen om Bruk av kirkens klokker ikke er bearbeidet til dette Kirkemøtet. Komiteen mener at det er behov for en gjennomgang av også disse bestemmelser (jf merknad 20).
41. Komiteen ser at det er nødvendig med en videre drøfting og gjennomgang av regelverket for dåp på bedehus (jf BM 24/10).
42. Saker komiteen ikke har realitetsbehandlet og vil sende over til Kirkerådet for eventuell videre oppfølging er:
  - a. Dåp av adopterte som en er usikker på om er døpt.
  - b. Full neddykking ved dåp
  - c. Spørsmålet om bruk av kun avalkoholisert nattverdvin og hva det betyr å behandle brød og vin som blir til overs på ”verdige vis (jf. Merknad 14)
  - d. Hvordan en på en bedre måte kan inkludere innvandrere i gudstjenesten (jf KM 07/09)
  - e. Om forståelsen av religiøs myndighetsalder og konfirmanter som faddere
  - f. Andre kirkelige handlinger enn dåp og tilsyn i forbindelse med kirkelige handlinger på vegne av Dnk i regi av frivillige organisasjoner.

Alminnelige bestemmelser for Ordning for hovedgudstjeneste

Alminnelige bestemmelser for Ordning for hovedgudstjeneste er fastsatt av Kirkemøtet xxxxx til bruk i medhold av kongelig resolusjon 13. oktober 2006 med hjemmel i Kongeriket Norges Grundlov 17. mai 1814 § 16. Om dispensasjon fra ordningen, jf sak KM XX/2011.

- A Regelverk og definisjoner
- B Bestemmelser for den enkelte hovedgudstjeneste
- C Bestemmelser for fastsetting av Lokal grunnordning
- D Avgjørelsesmyndighet

A Regelverk og definisjoner

1. Alminnelige bestemmelser og Ordning for hovedgudstjenesten er *det overordnede regelverket* for Den norske kirkes hovedgudstjeneste.

Med *hovedgudstjeneste* menes gudstjenester på søn- og helligdager som biskopen har forordnet som hovedgudstjeneste i det enkelte sokn, jf. Tjenesteordning for biskoper (TOB § 3). Andre gudstjenester på søn- og helligdager enn de biskopen forordner kan også regnes som hovedgudstjenester når menighetsrådet gjør vedtak om dette.

Regelverket gjelder bestemmelser for den enkelte hovedgudstjeneste (jf. B) og for fastsetting av menighetens lokale grunnordning for hovedgudstjenester (jf. C) og for avgjørelsesmyndigheten for disse (jf. D). Regelverket skal sikre en felles ramme og innhold for feiring av hovedgudstjenester i Den norske kirke.

Regelverket er utformet som

- Alminnelige bestemmelser.
- Liturgiteksten i Ordning for hovedgudstjenesten.
- Rubrikker i Ordning for hovedgudstjenesten.

Regelverket er forpliktende for personer og organer som har ansvar for menighetens gudstjenesteliv, og kan bare fravikes dersom ordningen selv og de enkelte ledd åpner for det. Biskopen kan etter søknad godkjenne at menigheter fortsetter å bruke liturgi fra 1920 og 1977 eller deler av disse, enten fast eller et begrenset antall ganger pr år. Godkjenning kan gis for inntil fire år av gangen. Menighetsmøtet skal gis mulighet til å uttale seg før menighetsrådet sender slik søknad. I menigheter som benytter samisk språk vil nåværende liturgi være gjeldende liturgi fram til samiske oversettelser av Ordning for hovedgudstjeneste er godkjent.

Regelverket gjelder fra den tid Kirkemøtet har fastsatt.

2. *Alminnelige bestemmelser* for hovedgudstjenesten gjelder også dåp. Bestemmelser til dåp finnes i fullstendig form i innledningsdelen til Ordning for dåp.

3. Almennelige bestemmelser erstatter
- I Felles veiledning (Generalrubrikker)
  - II Hovedgudstjenester på søn- og helligdager.

På sikt vil den også fullt ut erstatte

- III Andre gudstjenester bestemt av kirkeåret og
- IV Andre gudstjenester uavhengige av kirkeåret,

alt angitt i Gudstjenestebok for Den norske kirke (Verbum 1996).
Kirkemøtet fastsetter nærmere bestemmelser om pkt III og IV.

Almennelige bestemmelser erstatter også alt tidligere angitt regelverk i Forsøkssaker fastsatt av Kirkerådet fra 1995 - 2010, med de generalrubrikker, almennelige bestemmelser og rubrikker som inngår i disse.

Dette omhandler forsøkssaker vedtatt i KR 23/95 om

- dåpslys
- alternative menighetssvar og forbønner i ordningen Familiegudstjeneste,
- alternative forbønner i ordningen Høymesse
- forsakelsen i gudstjenesten
- særskilt om nattverd
- valg av salmer utenom Norsk salmebok

Videre gjelder det

- sak KR 57/96 (KR 63/96) tillegg til Norsk salmebok (Salmer 1997)
- sak KR 16/02 plassering av dåp
- sak KR 17/02 konfirmasjonstidens bønner
- sak KM 10/04 / KR 21/05 regional godkjenning av liturgiske forsøk (midlertidig delegasjon til biskopene)
- sak KR 66/05 Prøving av NT-05 i gudstjenesten og
- sak KR 24/06 Forbønn for Sametinget.

4. Definisjoner

Med *liturg* menes ordinert prest, eller annen person som har fått biskopens fullmakt til å forrette hovedgudstjenester.

Med *medliturg* menes alle personer som i tillegg til liturg utfører liturgiske oppgaver i gudstjenesten. Diakonens og kateketens gudstjenestlige funksjoner er bestemt i egne retningslinjer (jf Retningslinjer for kateketens og diakonens gudstjenestlige funksjoner).

Med *kirkemusiker* menes menighetens kantor eller organist. Ved enkeltgudstjenester (jf del B) gjelder dette tjenestegjørende kirkemusiker og ved fastsettelse av lokal grunnordning (jf del C) den fast ansatte kirkemusiker.

Med *Lokal grunnordning* menes de bestemmelser om utforming av hovedgudstjenester som menighetsrådet fatter vedtak om innenfor rammen av Ordning for hovedgudstjenesten og de bestemmelser som gjelder for denne (jf C).

5. Almennelige bestemmelser gjelder også for andre gudstjenester som menigheten feirer i tillegg til hovedgudstjenestene, i den grad de omhandler de samme forhold.

B Bestemmelser for den enkelte hovedgudstjeneste

1. Menighetens medlemmer, også barn og unge, bør være delaktige i forberedelse og gjennomføring av hovedgudstjenesten.
2. Liturgen har ansvaret for å lede forberedelsen og gjennomføringen av hovedgudstjenesten i samsvar med
  - Ordning for hovedgudstjenesten,
  - Lokal grunnordning og
  - ordinasjonsløftet, beskrevet i ordning for Vigsling til prestedtjeneste.

Liturgen har rett til å treffe beslutning i alle forhold der beslutningsmyndigheten ikke er lagt til andre enn liturgen (jf Tjenesteordning for menighetsprester § 7).

3. Tjenestegjørende kirkemusiker har sin oppgave knyttet til gudstjenestens musikalske innhold og er ansvarlig for forberedelse og gjennomføring av egne arbeidsoppgaver, samt rådgivning og veiledning av andre medvirkende som utfører musikalske oppgaver i gudstjenesten.

4. Menighetsrådets avgjørelsesmyndighet for hovedgudstjenesten gjelder vedtak i rammen av Lokal grunnordning.

5. Prester bærer alba og stola ved liturgiske handlinger i hovedgudstjenesten. For annen bruk av liturgiske klær, se Retningslinjer for liturgisk drakt.

Liturgen skal før gudstjenesten påse at alt er lagt til rette for at dåp, forkynnelse, forbønn og nattverdfeiring kan skje på en forsvarlig måte i den enkelte hovedgudstjeneste og at den enkelte medliturg har fått nødvendig opplæring. Se Veiledning s. 000.

Klokkeren eller den som utfører klokkefunksjonen, påser at alterbord og tilhørende utstyr er rent og helt, at de nødvendige bøker er lagt på sin rette plass og at de riktige salmenumre er gjort tilgjengelig for menigheten på fastsatt måte, og påser at teleslynge og audiovisuelt utstyr fungerer. Klokkeren kan ha et koordinerende ansvar for andre medliturger.

6. I menighetens hovedgudstjenester *benyttes som hovedregel salmer fra godkjente salmebøker* eller Kirkerådets salmedatabase.

7. Menigheten står
- under inngangsprosesjon
  - under lesningen av evangelieteksten og hallelujavers
  - under evangelieprosesjon
  - under trosbekjennelsen
  - når vi minnes de avdøde
  - under nattverdliturgien fra prefasjonsdialogen og frem til utdelingen begynner
  - under velsignelsen
  - under utgangsprosesjon

Spørsmålet om menigheten skal stå under noen salmer og evt andre ledd enn de som er nevnt ovenfor avgjøres i lokal grunnordning

8. Plassering i kirkerommet

Det må tas hensyn til kirkens utforming når en skal vurdere plasseringen av medvirkende under gudstjenesten. For at liturgen skal fremtre som gudstjenestens leder, bør liturgen ha en synlig plass i koret eller i nærheten av alteret. Liturgen oppholder seg her når han/hun ikke har bestemte oppgaver.

Når medliturg leser bibeltekster og bønner, skjer dette normalt fra lesepult. Preken holdes normalt fra prekestolen.

9. Fotografering, lyd- og bildeopptak til bruk i offentlig sammenheng kan bare skje dersom liturg og kirkemusiker, på forhånd har gitt samtykke til dette.

10. Hovedgudstjenesten har følgende grunnstruktur og hoveddeler: **I. Samling, II. Ordet, III. Forbønn, IV. Nattverd og V. Sendelse.**

Regler vedrørende gudstjenestens hoveddeler er dels utformet som rubrikker tilhørende de enkelte ledd i Ordning for hovedgudstjenesten, dels i det følgende:

I. Samling

Syndsbekjennelsen kan legges enten i samlingsdelen eller i forbønnsdelen. Menighetsrådet kan søke biskopen om at det i stedet for syndsbekjennelse kan brukes godkjent ordning for skriftemål i hovedgudstjenesten.

Når det gjelder dåp, se Ordning for hovedgudstjenesten pkt 7 og dåpsliturgi.

II. Ordet

Tekstlesningen skal hentes fra godkjent tekstbok for Den norske kirke. Evangelieteksten leses i hver hovedgudstjeneste.

Prekenen holdes over evangelieteksten eller annen prekentekest som er fastsatt av Kirkerådet. Fortellingsteksten kan brukes i stedet for oppsatt prekentekest. I særskilte tilfeller kan liturgen velge en fritt valgt bibeltekst som prekentekest.

III. Forbønn

Gudstjenestens forbønn bør være lokalt forankret, og fortrinnsvis ledes av en medliturg. Lokalt utformede bønner godkjennes av liturgen.

Ved utforming av bønner bør det tilstrebes inkluderende språk.

IV. Nattverd

Liturgen leder nattverdfeiringen. Liturg som er ordinert prest bærer messehagel.

Brød og vin kan før gudstjenesten settes på alteret, på eget sidebord eller bæres inn ved gudstjenestens begynnelse og plasseres enten på alteret eller sidebordet. Liturgen har ansvar for at det er tilstrekkelig og egnet brød og vin til bruk ved nattverden.

Nattverdrødet kan være syret eller usyret brød. Brødet kan gis som oblat, eller det kan brytes fra et felles brød. Av hensyn til personer med cøliaki bør det kun brukes glutenfritt brød. Når det gjelder oblater, skal disse være glutenfrie.

Hvilken som helst type ren, vanlig druevin - hvit eller rød - kan brukes til nattverden. Det kan også brukes avalkoholisert vin av hvilken som helst type. Menighetsrådet avgjør hvilken type vin som skal benyttes. Vin som ikke er avalkoholisert, kan blandes med opp til 50 % vann, der vedkommende menighetsråd treffer bestemmelse om dette.

Utdeling kan skje ved knefall ved alterringen (felles eller kontinuerlig) og/eller stående i andre deler av kirkerommet. Ved stående nattverd gjennomføres denne normalt ved at hver nattverddeltaker tar med en særkalk fram til utdelingsstedet og mottar vinen i denne.

Intinksjon (dypping) kan også benyttes. Bruk av intinksjon avgjøres av menighetsrådet i forbindelse med lokal grunnordning.

Liturgen kan assisteres av medliturg(er) som er med under forberedelsen av måltidet og utdelingen.

Liturgen avgjør hvilken nattverdbønn som skal benyttes og leder denne. Liturgen messer eller fremsier alltid den innledende prefasjonsdialogen, innstiftelsesordene og hilser menigheten under fredshilsen. En medliturg kan framsi deler av nattverdbønnen.

Ved utdelingen deler liturgen ut brødet.

Brød og vin som blir til overs etter utdelingen skal behandles på verdig vis.

Alle døpte kan delta i nattverden.

De som kommer fram til nattverdbordet, og som ikke ønsker å motta nattverd, velsignes av forrettende prest (den som deler ut brødet) med håndspåleggelse eller korstegning og velsignelsesord (jf. Ordning for hovedgudstjenesten, ledd 19). De som ikke ønsker å motta nattverden, men velsignelsen, kan vise det ved å legge høyre hånd på venstre skulder.

Ut fra pastorale og kirkelige hensyn kan menighetens prest etter at saken er forelagt biskopen, nekte en person regelmessig adgang til nattverden.

V. Sendelse

Normalt benyttes den aronittiske velsignelsen på menighetens hovedgudstjenester, og alltid når den feires som høymesse.

Det kan brukes postludium eller salme til avslutning (utgang).

11. Prosesjoner

Inngangs- og utgangsprosesjon

Deltakerne i prosesjonen representerer hele menigheten. Gudstjenestens medliturger og eventuelle dåpsbarn/dåpskandidater med følge kan delta i inngangsprosesjonen.

Hvis en bruker prosesjonskors, skal dette alltid bæres fremst i prosesjonen. Dette gjelder også prosesjonslys, som bæres ved siden av hverandre litt bak prosesjonskorset. I inngangsprosesjonen kan man også bære inn brød og vin, dåpsvannet, tekstboken eller Bibelen og eventuelle gjenstander som symbol for gudstjenestens tema. Liturgen går bakerst.

Før prosesjonen kan liturgen be en kort bønn sammen med de medvirkende.

Inngangsprosesjonen skjer under gudstjenestens preludium/forspill eller inngangssalme. Utgangsprosesjonen skjer under gudstjenestens postludium eller utgangssalme. Liturgen avgjør rekkefølgen av medvirkende ved utgangsprosesjon. Menigheten følger normalt prosesjonen ut av kirken.

Evangelieprosesjon

Evangelieprosesjon kan benyttes ved lesningen av evangeliet. Under evangelieprosesjonen synger menigheten Halleluja- eller salmevers, eller det kan fremføres egnet musikk.

Festprosesjon

Som festtog er prosesjon naturlig ved de kirkelige høytider og på spesielle festdager i menighetens liv, og likedan ved konfirmasjon og vigslingshandlinger.

Før prosesjonen setter seg i bevegelse, kan biskopen, presten eller en annen av deltakerne be en kort bønn. Festprosesjon kan ledsages av ringing med alle klokker eller kiming til prosesjonen kommer inn i kirkerommet.

Rekkefølgen i en større prosesjon ordnes gjerne etter alder og kirkelig stilling, slik at f. eks. barn og ungdom går først og liturgen sist.

12. Bruk av lys

Brennende alterlys (og påskelys) symboliserer Kristi nærvær i menigheten. Det brukes bare hvite, levende lys. Etter gammel tradisjon i Den norske kirke har alteret to lysestaker, hver med ett lys. Når det er flere lysestaker og noen av disse ikke brukes under gudstjenesten, fjernes de fra alteret. Der kirkens interiør gjør det naturlig, kan lave lys settes på den ene kortsiden av alteret, eller lysene kan stå f. eks. i staker på gulvet.

Når andre lys i kirken tennes, f. eks. etter lesning av spesielle tekstavsnitt og i tilknytning til dåpen (dåpslys), bør ilden til lysteningen komme fra alterlysene eller påskelyset etter den skikk som er i menigheten. Vedtak om bruk av dåpslys gjøres av menighetsrådet i samråd med menighetens prester. For utdypende regler, se Regler for liturgisk inventar og utstyr.

Påskelyset brukes først og fremst ved påskenas gudstjenesten. Det kan stå tent i alterområdet ved alle gudstjenester i påsketiden, til og med Kristi himmelfartsdag. Ellers i året kan det stå ved døpefonten og brenne under dåpshandlingen.

Lysholder/Lysglobe kan plasseres på passende sted i kirkerommet, gjerne i koret eller ved inngangen. Utformingen må tilpasses kirkerommet og plasseres brannmessig forsvarlig. Uavhengig av utforming skal lysholderen/lysloben ha et lys som kan fungere som Kristuslys. Bruken tilpasses lokal tradisjon. For utdypende regler for bruk, se Regler for liturgisk inventar og utstyr.

13. Bruk av kirkens klokker

Retningslinjene i nåværende Gudstjenestebok for Dnk bind 2 videreføres:

13.1 Avgjørelsesmyndighet

I samarbeid med ringer/kirketjener og kirkens prest registrerer menighetsrådet alle eventuelle lokale ringeskikker som går ut over de bestemmelser som er gitt i veiledningenes punkt 2 - 6. Denne oversikt føres inn i kallsboken.

I samråd med ringer/kirketjener og kirkens prest avgjør menighetsrådet hvordan ringebestemmelsene best kan tilpasses vedkommende kirke ut fra foreliggende muligheter (antall klokker) og tidligere praksis. Rådet sørger for at bestemmelsene for den enkelte kirke blir trykt og kunngjort på passende måte.

Menighetsråd og prost ser til at bestemmelsene blir fulgt i praksis.

13.2. Bestemmelser

Kirkeklokkene er utviklet av den kristne kirke for å tjene dens liturgiske liv. Klokkene er egentlig musikkinstrumenter, en del av det liturgiske utstyr, og ringertjenesten er en liturgisk funksjon. De liturgiske funksjoner kirkeklokkene har i en evangelisk kirke, kan sammenfattes under følgende hovedpunkter:

å forkynne Guds ære - å peke oppover på samme måte som også kirketårnet og kirkespiret gjør det;

å samle Guds folk til gudstjeneste;

å kalle Guds barn til bønn og forbønn;

å minne om det evige livs mål hos Gud i himmelen.

De følgende bestemmelser er å anse som et felles minimum alle kirker skal følge. Lokale ringeskikker som går ut over dette minimum, skal holdes i hevd og fortsette som hittil.

Etter måten å bruke klokkene på sonderer man mellom:

Ringning: selve klokken svinger på sin aksel. Dette er den mest vanlige bruk.

Kiming: man slår i rask takt med kolven mot klokkens slag-ring. Dette er for fest og høytid.

Klemting: man slår i langsom takt med kolven mot klokkens slag-ring. Dette er bruken ved sorg o. l.

Når flere klokker skal ringes samtidig:

Man begynner da med den minste av klokkene, deretter den nest minste osv., og hver gang med en pause på 15-30 sekunder. Når man slutter å ringe, stopper man den minste klokken først, deretter den nest minste osv., som da man begynte.

13.3 På vanlige søn- og helligdager

Til hovedgudstjenesten:

To forringinger, vanligvis med den største klokken, hver gang i ca. 5 minutter, til de tider som er lokal sedvane (f. eks. 9 og 10, eller 10 og 10. 30 e. l.).

Sammenringing, med alle klokker, i ca. 5 minutter. Denne ringing kan avsluttes med tre klemt, helst med den største klokken, eventuelt etter liturgi punkt 1 (forberedelse).

De avsluttende 3 ganger 3 klemt, i tre atskilte grupper, og helst med den største klokken.

Til andre gudstjenester:

Bare sammenringing.

13.4 På spesielle dager og tider i kirkeåret.

På alle høytidsdagene til jul, påske og pinse kimes det til høymesse: umiddelbart etter første og annen forringing og før sammenringingen, med den største klokken i ca. 5+5 minutter -

med en pause imellom på 1-2 minutter, slik:

1. forringing

Kiming i ca. 5 min.

Pause 1-2 min.

Kiming i ca. 5 min.

2. forringing

Kiming i ca. 5 min.

Pause 1-2 min.

Kiming i ca. 5 min.

Kiming i ca. 5 min.

Pause 1-2 min.

Kiming i ca. 5 min.

Sammenringing

På høytidsaftenerne, dvs. på julaften, påskeaften og pinseaften, ringes det i ca. 5 minutter og kimes det i ca. 5 minutter avvekslende og med en pause imellom på 1-2 minutter i til sammen en time, vanligvis mellom kl. 17 og 18.

13.5. Ved gudstjenester på hverdager i uken:

Bare sammenringing.

13.6. Ved de kirkelige handlinger

Konfirmasjon:

Det ringes med alle klokkene til prosesjonen kommer inn i kirkerommet.

Vigsel:

Det kan ringes i ca. 5 minutter før og etter handlingen og 3 ganger 3 slag ved handlingens slutt

Gravferd:

Det klemtes med den største klokken i ca. 5 minutter før sammenringingen, som skjer med samme klokke.

Det kan klemtes mens følget går til graven, og mens kisten senkes, og 3 ganger 3 slag ved handlingens slutt.

Det kan ringes mens følget går fra graven.

Annen bruk av klokkene bør fortsette etter gammel sedvane.

Ordinasjons- og vigslingshandlinger:

Det ringes med alle klokkene eller kimes til prosesjonen kommer inn i kirkerommet.

Kirkevigsel:

Aftenen før ringes og kimes det som på høytidsaftener.

13.7 Kirkekonsserter o. l.

Sammenringing kan skje med en klokke, dersom konserten også inneholder klare liturgiske elementer.

13.8 Klokkespill

Klokkespill kan komme i tillegg til, men aldri istedenfor den foreskrevne bruk av klokkene etter dette regulativ.

C Bestemmelser for fastsetting av Lokal grunnordning.

1. *Menighetsrådet* gis i forhold til tidligere bestemmelser en utvidet avgjørelsesmyndighet for det lokale gudstjenestelivet ved å utarbeide forslag til *Lokal grunnordning* for menighetens gudstjenesteliv. Menighetsrådets vedtak om dette nedfelles i en samlet vedtaksprotokoll.

Lokal grunnordning fastsettes for en bestemt periode, fortrinnsvis 2- 4 år.

Menighetsrådet kan oppnevne et gudstjenesteutvalg som forbereder og utarbeider vedtaksforslag.

Dersom det opprettes et gudstjenesteutvalg, har soknepresten sete i utvalget som leder av menighetens gudstjenesteliv, som fagperson i teologi og liturgikk, og ut fra sitt ordinasjonsløfte (jf *Ordning for Vigsling til prestetjeneste og Tjenesteordning for menighetsprester* (§ 10 andre ledd)).

Kirkemusiker har sete i gudstjenesteutvalget ut fra sitt ansvar for å lede menighetens kirkemusikalske arbeid og som fagperson i liturgikk og kirkemusikk. (Vedrørende kantor, se *Ordning for vigsling til kantor* pkt 9, og *Tjenesteordning for kantor*, § 2).

Før Lokal grunnordning endelig fastsettes, skal menighetens prester, kirkemusikere, kateketer, diakoner og andre medarbeidere som er involvert i gudstjenestearbeidet gis anledning til å uttale seg om forslaget. Deretter skal forslaget legges fram for *menighetsmøtet* til drøfting og uttalelse.

Menighetsrådets vedtak om Lokal grunnordning sendes tjenestevei til biskopen, som godkjenningsmyndighet (jf TOB § 4). Uttalelser fra menighetsmøtet, fra et eventuelt mindretall i menighetsrådet og eventuelt fra soknepresten følger saken.

Den vedtatte lokale grunnordningen skal gjøres tilgjengelig for menigheten, og er å forstå som en bindende ordning. Menighetens hovedgudstjenester skal planlegges og utføres i samsvar med denne.

2. I Lokal grunnordning gjøres vedtak om høymessen og om andre typer hovedgudstjenester. Med andre typer hovedgudstjenester menes hovedgudstjenester som menigheten regelmessig feirer og som kan gjenkjennes med en bestemt profil eller lokalt særpreg.

Menighetsrådet fastsetter ulike typer hovedgudstjenester innenfor rammen av *Ordning for hovedgudstjenesten* med rubrikker. Det kan også brukes liturgisk materiale fra tidligere ordninger som er godkjent til bruk for Den norske kirke, så som *ordning for Forenklet høymesse*, *Prekengudstjeneste m.v.*, der *Ordningen for hovedgudstjeneste* åpner opp for det.

Følgende elementer skal være med i alle hovedgudstjenester:

- Salmer
- Inngangsord
- Syndsbekjennelse
- Tekstlesning (Evangelium)
- Preken
- Trosbekjennelse
- Bønn
- Fadervår
- Velsignelsen

Normalt skal det feires nattverd i hovedgudstjenesten.

3. Ved fastsettelsen av de forskjellige typer hovedgudstjeneste tydeliggjøres *hva som er fast og hva som er variabelt*. Disse vedtakene danner rammene for feiringen av hovedgudstjenesten.

Lokalt utformet samlingsbønn og syndsbekjennelse som skal brukes *regelmessig* i gudstjenesten, skal sendes via prosten til biskopen, som tilsynsmyndighet (jf TOB § 1).

Deretter skal menighetsrådet sende de samlede vedtak til biskopen for godkjenning.

Menigheter som ligger i forvaltningsområdet for samisk språk er forpliktet til å ivareta samisk språk i sitt gudstjenesteliv. Dette innarbeides i Lokal grunnordning.

Menighetsrådet har myndighet til å fatte beslutninger om følgende spørsmål:

- utforming av gudstjenestens forberedelsesdel (jf Ordning for høymessen ledd 1)
- hvilke samlingsbønner som skal brukes til hvilke typer gudstjenester
- plassering av, og valg av syndsbekjennelse(r) til hvilken type hovedgudstjeneste
- valg av varianter av Kyrie og Gloria
- bestemme om det skal brukes Dagens bønn og eventuelt når
- antall tekstlesninger i de forskjellige typer hovedgudstjenester
- bruk av den apostoliske og/eller den nikenske trosbekjennelsen ved høytider og andre gudstjenester.
- valg av forbønner og bønnesvar
- om ordningen med å minnes de døde i etterkant av forbønnen skal brukes
- innsamlingsform(er) av takkofferet
- valg av offerformål
- frembæring av nattverdgvarene
- valg av type druevin, hvit eller rød, avalkoholisert eller med alkohol (jf B9 nattverd, fjerde ledd)
- bruk av syret eller usyret brød/ oblat
- utdelingssted ved nattverden, (ved alterringen eller annet sted i kirkerommet)
- utdelingsform ved nattverd, (jf B9 nattverd, fjerde ledd)
- tekstform i Fadervår
- bruk av Fredshilsenens andre del
- bruk av dåpslys
- ringebestemmelser (jf B 13)
- om menigheten skal sitte eller stå under salmene

Liturgisk musikk

- valg av liturgisk musikk til leddene:
  - Kyrie, Gloria, Halleluja, Credo, bønnesvar, Hilsen (Sursum corda), Hellig (Sanctus), Fadervår, Du Guds Lam (Agnus Dei), Velsignelsen.
- bruk av ulike litanier
- trosbekjennelsen (om den skal leses og/eller synges)
- Fadervår (om den skal leses og/eller synges)

4. I den lokale grunnordningen setter en opp retningslinjer for hovedgudstjenestene i årsplanen for menigheten, etter biskopens forordning. Her bestemmer en

- hvor ofte en skal feire de ulike typene hovedgudstjeneste i de forskjellige kirkene
- i hvilken kirke de særskilte høytidsdager skal feires, eventuelt vekslinger fra år til år
- hvordan menighetens trosopplæring blir integrert i gudstjenestefeiringen
- hvordan en skal ta hensyn til menighetens planer på andre områder, for eksempel diakoni, kirkemusikk og misjon

Soknepresten leder arbeidet med å utarbeide års- og halvårsplaner i samarbeid med resten av staben. Planen skal legges frem for menighetsrådet for godkjenning.

I kirker hvor det ikke holdes høytidsgudstjeneste på 1. dager, kan høytidsgudstjenesten legges til 2. dag.

5. I Lokal grunnordning gjøres vedtak vedrørende dåp i hovedgudstjenesten:

- frekvens av dåp i hovedgudstjenester
- eventuelle bestemmelser av antall dåpsbarn/dåpskandidater i en og samme gudstjeneste
- dåpens plassering i gudstjenestens struktur

6. I Lokal grunnordning gjøres vedtak om praktiske forhold:

- bruken av kirkerommet før, under og etter gudstjenesten
- bruk av medliturger og andre medvirkende
- eventuell bruk av liturgiske klær for ikke – vigslende medliturger
- bruk av prosesjoner, prosesjonskors, prosesjonslys
- retningslinjer vedrørende privat fotografering, lyd og bildeopptak under gudstjenestens forløp, jf B 8 om godkjenning for offentlige opptak
- andre faste rutiner ut fra lokalt særpreg og behov

D Avgjørelsesmyndighet

1. Menighetsrådet vedtar Lokal grunnordning og sender denne tjenestevei til biskopen for godkjenning. Biskopen ser til at den lokale grunnordning er i overensstemmelse med Ordning for hovedgudstjeneste og melder tilbake om dette. Som tilsynsmyndighet kan biskopen kreve endringer og gi nærmere veiledning om menighetens gudstjenesteliv.

Dersom menighetsrådet fastsetter gudstjenester i Lokal grunnordning utover de forordnede gudstjenester, må eventuelle økonomiske forpliktelser klareres med vedkommende myndighet (bispedømmeråd og/eller fellesråd).

2. Menighetsmøtet avgjør språk og målform for hovedgudstjenesten, også om det i et begrenset antall gudstjenester skal brukes annet språk eller annen målform. Menighetsmøtet avgjør også valg av godkjent salmebok (jf kl § 11).

Menighetsmøtet skal høres før fastsettelse av lokal grunnordning oversendes biskopen, deri også om menighetsrådet ønsker å søke biskopen om bruk av tidligere liturgier (jf A 1). Menighetsmøtet skal også høres om endring av tidspunkt for hovedgudstjenesten. (jf D 1).

3. Biskopen fører tilsyn med at de kirkelige råd i bispedømmet utfører sitt arbeid i lojalitet med den evangelisk-lutherske lære (TOB § 1, 3. ledd). Biskopen ser til at prestene forvalter sakramentene, forkynner og selv lever i overensstemmelse med den kristne tro, slik den er uttrykt i vår kirkes bekjennelse og ordninger (TOB § 1, 2. ledd).

Biskopen forordner gudstjenester i soknenes kirker i bispedømmet (jf TOB § 3) Dette innebærer blant annet antall gudstjenester i den enkelte kirke og tidspunkt for de forordnede hovedgudstjenester. Dessuten utøver biskopen den myndighet som i liturgiens bestemmelser er tillagt biskopen (TOB § 4).

4. *Liturgen* har det overordnede ansvaret for forberedelse og gjennomføring av den enkelte gudstjeneste. Felles planlegging avmenighetens gudstjenester skal tillegges stor vekt. Uenighet om forhold ved en enkelt gudstjeneste avgjøres av liturgen innenfor rammen av Ordning for hovedgudstjenesten og den lokale grunnordning.

Liturg avgjør valg av:

- inngangsord
- løftesord etter syndsbejennelse
- annen predikant enn liturgen selv
- prekenform
- nattverdbønn
- samlingsbønn

De medliturger som er medhjelpere ved utdeling av nattverd skal normalt ha oppnådd religiøs myndighetsalder. Soknepresten godkjenner nattverdmedhjelpere.

Kirkemusiker skal gi veiledning og råd om de musikalske uttrykk. *Kirkemusikerens* oppgaver reguleres av arbeidsbeskrivelse tilhørende stillingen. Kantors oppgaver og ansvar reguleres av arbeidsbeskrivelse og tjenesteordning for kantor.

Gudstjenestelige funksjoner for *kateket* og *diakon* reguleres av de retningslinjer som er utarbeidet for dette.

5. Kirkerådet kan gi nærmere presiseringer av Alminnelige bestemmelser. Kirkerådet fatter vedtak om Liturgiske forsøkssaker.

Alminnelige bestemmelser for dåp

Dåpen forrettes normalt i hovedgudstjenesten. Dåp kan også finne sted i egen dåpsgudstjeneste.

Barnedåp

1 Det er en forutsetning for dåp av barn at de oppdras i kristen tro. Når barna blir døpt, skjer det derfor i forventning om at de får ta del i trosopplæring i hjem og kirke

2 Den norske kirke regner med at den som er medlem av kirken, melder sitt barn til dåp, og barnet bør så vidt mulig døpes før det er fire måneder gammelt.

3 Dåp meldes i god tid til menighetskontoret. Hvor geografiske eller andre forhold ikke gjør det umulig, skal presten eller en annen på prestens vegne ha samtale med foreldrene om dåpen og dåpsliturgien før dåp finner sted.

4 Barnet skal ha minst 2 faddere; og de må ha fylt 15 år. Foreldrene kan ikke være faddere. Minst to av fadderne må være til stede ved dåpshandlingen.

5 Fadderne påtar seg viktige oppgaver med å gi barnet opplæring i den kristne tro, og må velges med dette for øye. Som faddere kan bare velges personer som er medlem av Den norske kirke, eller andre kristne som anerkjenner barnedåpen. Presten ser til at valg av faddere svarer til disse forutsetningene. Dersom det oppstår spørsmål om å utelukke som fadder et medlem av Den norske kirke som har fylt 15 år, skal saken forelegges biskopen.

Dåp av voksne

6 Før dåp av voksne skal presten prøve dåpskandidatens kristne kunnskap og holdning og sørge for at vedkommende får den undervisning og åndelige veiledning som måtte være nødvendig for å bli døpt.

7 Den som døpes (dåpskandidaten) skal ha minst 2 faddere; de må ha fylt 15 år. Foreldrene kan ikke være faddere. Minst to av fadderne må være til stede ved dåpshandlingen. Se for øvrig punkt 5 om valg av faddere.

8 Unge som ønsker å bli døpt i løpet av konfirmasjonstiden, bør vanligvis døpes etter dåpsliturgiens varianter for dåp av store barn, unge og voksne. Dersom de ikke har nådd den religiøse myndighetsalder, anses innmelding til konfirmasjon også å omfatte tillatelse fra foreldrene eller den som har foreldremyndigheten, til at vedkommende døpes.

Nøddåp

9 Et udøpt barn som ikke kan bringes til kirken på grunn av sykdom, svakhet eller andre spesielle forhold, kan døpes på sykehus eller i hjemmet. Det samme gjelder voksne som ikke er døpt.

10 Nøddåp av barn forutsetter samtykke fra minst én av foreldrene.

11 Dersom det ikke er mulig å få kontakt med presten (på sykehuset eller i menigheten), eller dersom presten ikke kan rekke fram i tide, kan dåpshandlingen utføres av enhver som respekterer den kristne dåp.

12 Dåpen skjer så vidt mulig i temperert vann, som bør helles i et fat før selve dåpshandlingen begynner.

13 Ved nøddåp av barn er det ikke nødvendig å nevne noe navn, dersom barnet ennå ikke har fått navn.

14 Nøddåp er en fullt ut gyldig dåp, og den som er døpt med nøddåp, skal ikke døpes igjen. For at det skal være en gyldig dåp, må i det minste ordene "Jeg døper deg til Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn" lyde.

15 Foreldrene bør om mulig være til stede. Det skal om mulig være minst to vitner til stede foruten den som døper. Foreldrene kan være vitner.

16 Vitnene er ikke faddere. De skal kunne bekrefte at dåpen er utført. Ut over dette har de ingen forpliktelse. Foreldrene kan senere ta stilling til hvem de ønsker som faddere til barnet.

17 Den som har utført nøddåp, sørger for at dette meldes til prestekontoret på sykehuset eller i den menighet hvor handlingen er utført.

Stadfestelse av nøddåp

18 Når et barn som er døpt med nøddåp lever opp, skal foreldrene bringe barnet etter forutgående avtale til kirken i forbindelse med en av de ordinære gudstjenester. Her stadfestes det at barnet er døpt og det presenteres for menigheten. Tilsvarende gjelder for en voksen som er døpt med nøddåp.

Hjemmedåp

Der det er etablert praksis for dåp i hjemmet, kan biskopen godkjenne bruk av dette etter fastsatt liturgi (jf blant annet sak KR 60/08).

Forslag til vedtak

1. Alminnelige bestemmelser oversendes Kirkerådet for videre bearbeiding og saksgang i henhold til saksbehandlingsregler for liturgisaker og den prosedyren som Kirkemøtet har vedtatt for gudstjenestereformen.
2. Kirkemøtet ber Kirkerådet om å forberede endelige bestemmelser om hjemmedåp
3. Kirkemøtet ber om å få saken tilbake til endelig vedtak i 2011.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Dag Landmark

Saksordfører: Svein Malmbekk

Følgende hadde ordet: Arne Grønningsæter

Arne Grønningsæter foreslo (muntlig) at saken ikke skulle realitetsbehandles grunnet tidsmangel på møtet, men oversendes Kirkerådet for behandling på KM 2011.

Votering

89 stemmer for, 1 stemme mot.

Kirkemøtets vedtak

Saken oversendes Kirkerådet uten realitetsbehandling.

KM 09.2/10 Endringer i Lov om Den norske kirke og Gravferdslov - høringsuttalelse

Saksdokument:

KM 09.1/10 Saksorientering
KM 09.1.2/10 Høringsnotat fra FAD juni 2010
KM 09.1.2.3/10 Høringsammendrag fra FAD oktober 2010

Første innstilling fra komité F

Sammendrag av saksorienteringen

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet sendte i juni 2010 forslag om endringer i gravferdsloven og kirkeloven på høring. Det sentrale formål med endringsforslagene er å legge bedre til rette for at de behovene religiøse og livssynsmessige minoriteter har i forbindelse med gravlegging blir ivaretatt. Disse problemstillingene ble reist under behandlingen av spørsmålet om den framtidige organisering av forholdet mellom kirke og stat, jf. NOU 2006:2 St.meld. nr 17 (2007-2008) og ved det såkalte kirkeforliket av 10. april 2008.

Hovedinnholdet i lovforslagene var

- en faneparagraf som tydeliggjør at gravlegging skal skje med respekt for avdødes religion eller livssyn
- at muligheten for gravlegging i særskilt tilrettelagt grav styrkes
- at tros- og livssynssamfunn likestilles når det gjelder å gjennomføre seremonier ved åpning av ny gravlund/gravfelt
- at gravferdslovens navn og begrepsbruk gjøres livssynsnøytral
- at det etableres et kontaktforum vedrørende gravferd for de ulike tros- og livssynssamfunn i den enkelte kommune.

I kirkeloven ble det foreslått

- tilpasninger i loven til den nye organisering av prestedtjenesten
- hjemmel for å innhente politiattest for tilsetning i kirkelige stillinger og for å utføre enkelte frivillige oppgaver
- at kravet om medlemskap i Den norske kirke for tilsetning som lærer ved Teologisk Fakultet oppheves
- at det innføres klageadgang for visse kirkelige organers vedtak etter offentlighetsloven.

Det ble i tillegg foreslått noen mindre justeringer i kirkeloven.

Høringsprosessen

Forslaget til endringer i gravferdsloven og kirkeloven ble sendt ut til ca 500 høringsinstanser, bl.a. til de kirkelige fellestrådene og en rekke kirkelige, offentlige og private organer og organisasjoner. Vel 200 avga høringsuttalelse, derav ca 155 fellestråd.

På bakgrunn av høringsuttalelsene utarbeidet FAD et Høringsammendrag i oktober 2010, som ble oversendt Kirkemøtet som ytterligere grunnlag for Kirkemøtets behandling.

De fleste høringsinstansene har i hovedsak gitt sin tilslutning til de endringsforslag som ble løftet fram i høringsnotatet, men det er en god del merknader til enkelte av forslagene, og til forslag om endringer i en del av bestemmelsene.

Komiteens merknader

Generelle merknader

Komiteen anser at høringsnotatet sammen med høringsuttalelsene og det hørings sammendraget som foreligger, gir et godt grunnlag for å foreslå aktuelle endringer i gravferdsloven og kirkeloven.

Komiteen har merket seg de signaler og ønsker som er kommet inn både fra tros- og livssynssamfunn, fra de organer som ivaretar gravferdsforvaltningen, og fra andre instanser som har synspunkter på disse områdene.

Komiteen har notert seg at mellom 85 – 100 % av de høringsinstansene som har avgitt uttalelse, har gitt sin tilslutning til mange av forslagene, men at det også er mange som har merknader og kommentarer til ett eller flere av forslagene.

Komiteen har lagt Kirkerådets uttalelse til grunn for sine merknader, og gir i hovedsak sin tilslutning til denne. Uttalelser fra andre organer og instanser understreker flere av Kirkerådets anliggender, samtidig som det også er kommet inn synspunkter og momenter som komiteen har vurdert.

Komiteen mener det er viktig at gravferdslovgivningen og gravferdspraksisen ivaretar klare ønsker og behov hos minoritetene, samtidig som lovgivningen bevarer og viderefører den kristne gravferdstradisjonen. Det er likevel viktig at disse utformes og praktiseres på en slik måte at de kan medvirke til å skape forståelse for hverandres ulike ordninger og skikker. Etter komiteens syn er det nødvendig at man i et flerreligiøst og flerkulturelt samfunn legger til rette for en fleksibilitet som ivaretar grunnleggende behov i samsvar med de enkelte religioner og livssyn. Komiteen finner at dette langt på vei er ivaretatt, noe også et stort flertall av høringsinstansene gir uttrykk for.

Komiteen har notert seg at det mange steder allerede er åpnet opp for ulike ordninger, og at lovgiver gjennom de foreslåtte lovendringene forsøker å tilpasse seg den utvikling og praksis som har skjedd. Komiteen finner dette betimelig, samtidig som komiteen mener det vil være nødvendig å utforme klare bestemmelser og rammer for hva som bør være tillatt.

Samtidig finner komiteen det lite heldig at legitime behov og ønsker som ikke kan begrunnes religiøst eller livssynsmessig, i liten grad er tatt opp i høringsnotatet. Grensedragningen her kan være vanskelig, og komiteen ser det derfor som nødvendig at en i noen grad åpner for lokale variasjoner, samtidig som dette må avveies mot faren for forskjellsbehandling.

Komiteen har på denne bakgrunn vurdert de innspill som er kommet fra høringsinstansene og som på en oversiktlig måte er presentert i hørings sammendraget med sikte på å gi tydelige føringer og signaler for den videre prosessen. Komiteen har

derfor lagt vekt på å foreslå endringer i gravferdsloven og kirkeloven, som vi mener vil ivareta disse grunnleggende premissene på en sakssvarende og god måte både overfor pårørende og gravferdsmyndighetene mht hvordan disse bestemmelsene kan forvaltes og praktiseres.

Komiteen har funnet det sakssvarende å gi sine merknader til de enkelte endringsforslagene i sine komitemerknader. Kirkemøtet bør primært behandle komiteens forslag til vedtak, som er

utformet som konkrete forslag til endringer i gravferdsloven og kirkeloven, og peke på saksfelter og problemstillinger som det bør arbeides videre med.

Der komiteen foreslår endringer i lovbestemmelsene i forhold til departementets forslag er disse understreket. (Kapittelinnndelingen følger kapitlene i Høringsnotatet. I parentes står henvisning til Høringssammendraget.)

Kommentarer til de enkelte forslagene

4.1 Årlig kontaktmøte

Høringsmaterialet viser at behovet for et årlig møte mellom gravferdsmyndigheten og tros- og livssynssamfunnene i kommunen er ulikt fra sted til sted. Mange har allerede slike samlinger, mens enkelte opplever at et slikt møte er lite relevant.

Komiteen mener at et slikt årlig kontaktforum bør lovfestes, men at det evt. kan skje i samarbeid med flere kommuner eller på prostinivå.

Det bør være opp til gravferdsmyndighetene lokalt å vurdere i samråd med de impliserte parter hvilke tros- og livssynssamfunn som skal inviteres, i forhold til om de er registrerte på stedet. Hovedregelen bør være de tros- og livssynssamfunn som er registrerte i kommunen, men disse kan ha medlemmer som er bosatt i nabokommunene, som også bør involveres. Andre representanter for gravferdsvirksomheten, som f.eks. gravferdsbyråer, krematorier, eldreråd og fylkesmannen, kan også inviteres.

Komiteen vil se det som ønskelig at det avholdes jevnlig kontaktmøter på for eksempel fylkes- eller bispedømmenivå, for å drøfte erfaringer, utfordringer og praktiske løsninger, men finner ikke at dette bør lovfestes.

Komiteen foreslår følgende endring i gravferdsloven § 23 Forvaltningsansvar

Nytt tredje ledd skal lyde:

Den som har forvaltningsansvaret for gravlegging i kommunen innbyr minst en gang i året tros- og livssynssamfunn som er registrerte i kommunen, til et kontaktmøte for å drøfte hvordan tros- og livssynssamfunnenes behov ved gravferd kan ivaretas. Slike kontaktmøter kan avholdes felles for flere kommuner, og andre kan inviteres til å delta.

4.2 Hovedbestemmelse om hensyn til religion og livssyn

Komiteen støtter forslaget om å ta inn en ny hovedbestemmelse i en ny § 1 i gravferdsloven som imøtekommer den praksis som har utviklet seg, og som tydeliggjør at det skal tas hensyn til de særskilte behov som medlemmer av tros- og livssynsminoriteter har i forbindelse med gravferd. Avdødes religion eller livssyn skal tillegges særlig vekt. Dette vil innebære at gjeldende regelverk kan fravikes når dette er rimelig og nødvendig for å imøtekomme slike særskilte ønsker.

Komiteen ser at det vil kunne være vanskelig å avgjøre hva som skal vurderes som legitime ønsker i de enkelte tilfeller, og at dette vil kunne medføre et press på gravferdsmyndighetene som vil kunne resultere i en uheldig utglidning. Utviklingen på dette området bør derfor følges med nødvendig oppmerksomhet, og bør være et aktuelt tema for kontaktmøtet som er foreslått opprettet, jf. kap. 4.1. Det bør nærmere presiseres muligheten for klage og hvem som evt. skal være klageinstans.

Komiteen har på bakgrunn av innspill fra høringsorganene, vurdert om ordlyden bør endres, for eksempel ved å benytte religions- og livssynstilhørighet i stedet for religion og livssyn, men mener bestemmelsen bør utformes mer allment for å imøtekomme hensynet til den alminnelige tros- og livssynsfriheten. Det bør likevel presiseres i lovforarbeidene at visse hensyn kan medføre at ikke alle ønsker kan innfris.

Komiteen slutter seg til forslag til endring i gravferdsloven § 1. Hvor gravlegging skal skje

Overskriften skal lyde:

Grunnleggende bestemmelser

Nytt første ledd skal lyde:

Gravlegging skal skje med respekt for avdødes religion eller livssyn.

4.3 Særskilt tilretteleggelse av gravplasser

Komiteen har registrert at mange høringsuttalelser støtter forslaget om at anleggelse av særskilte gravplasser bør lovreguleres, men at det er mange som har merknader til den foreslåtte lovformuleringen. Merknadene gjelder særlig om ordningen med særskilte tilrettelagte graver bør begrenses eller utvides, om kostnadsansvaret skal ligge hos hjemkommunen eller fellesrådet, hva kostnadene vil beløpe seg til, og hvem som skal fastsette disse.

Komiteen mener det bør tilrettelegges for særskilte graver i kommunene, men at dette må vurderes i forhold til behovet. Kommunenes plikt til å sørge for gravplasser etter § 2 bør videreføres. Dette vil medføre et krav om at en forholdsmessig rimelig andel av de ledige graver bør være særskilt tilrettelagt for å imøtekomme religiøse og livssynsmessige minoriteters behov. Det bør imidlertid kunne legges til rette for et samarbeid mellom nabokommuner med sikte på å få gode ordninger som imøtekommer disse behov. Dette bør skje i kontakt med de aktuelle tros- og livssynsminoritetene som er registrerte på stedet.

Komiteen støtter at det innføres en ordning som innebærer at kostnadsansvaret for gravlegging påhviler hjemkommunen, også når gravlegging skjer i annen kommune. Ordningen bør utvides i forhold til departementets forslag, som begrenser betalingsplikten når hjemkommunen ikke selv har sørget for særskilt tilrettelagte grav.

Komiteen mener utgiftene bør dekkes av kommunen.

Prinsipielt mener komiteen at de pårørende bør kunne bestemme hvor avdøde skal gravlegges, og at kostnadene dekkes av vedkommendes hjemkommune, slik ordningen er i Sverige. Bakgrunnen for dette er bl.a. at familien ikke er bosatt i en kommune gjennom hele livet, men flytter og bor i ulike kommuner. Mobiliteten bør ikke være et hinder for at en kan gravlegges i den kommunen der familien har tilhørighet.

I første omgang bør det legges til rette for at eldre personer o.a. som ufrivillig "blir plassert" på institusjon utenfor hjemstedkommunen, og dermed mister retten til fri grav m.m. Det gjelder også for unge i etableringsfasen. Det vil også i noen grad gjelde mulighetene til å få gravplass på den kirkegården som er soknets kirkegård, siden flyttingen kan medføre at de vil sokne til en annen kirkegård. I slike tilfeller mener komiteen at avdøde ikke bør miste retten til å bli gravlagt på den kirkegård avdøde hadde tilhørighet til, og at kommunen bør dekke de ekstra kostnadene dette evt. vil medføre.

Komiteen har notert seg at mange høringsinstanser er opptatt av slike ordninger, og at det må legges til rette for refusjonsordninger etter nærmere fastsatte retningslinjer og satser for beregning av kostnadene og hvilke kostnader refusjonen skal dekke. Komiteen mener disse spørsmål bør

utredes av det utvalg departementet vurderer å nedsette, jf høringsnotatet kap. 5.2 om kremasjon som gravferdsform, jf hørings sammendraget kap. 4.10.

Bestemmelsen her må sees i lys av bestemmelsen i kap. 4.2, og det vil være påkrevd å vurdere hvilke ønsker som det er rimelig og nødvendig å imøtekomme mht særskilte behov i forhold til hva som anses å være ordinære utgifter for en gravferd, siden dette kan innebære relativt høye kostnader.

Komiteen foreslår følgende endring i gravferdsloven § 6. Rett til grav

Andre ledd nytt tredje og fjerde punktum skal lyde:

Ved gravlegging i grav som er særskilt tilrettelagt for å imøtekomme religiøse og livssynsmessige (minoriteters) behov, dekkes kostnadene av hjemkommunen når denne ikke selv har et slikt tilbud. Det samme vil gjelde for eldre, funksjonshemmede og andre personer som er registrert bosatt i institusjon utenfor kommunen, når kommunen ikke har egnet botilbud.

4.4 Kirkegårdens betegnelse og beliggenhet

Komiteen har notert seg at svært mange av høringsinstansene har uttalt seg om de endringer som er foreslått, og at mange har kommentarer til enkelte av forslagene, selv om de langt på vei kan gi sin tilslutning til disse.

Komiteen mener ordningen med at våre kirkegårder og gravlunder er offentlige gravplasser bør videreføres.

En god del kirkegårder er i løpet av de siste tiårene og av ulike årsaker, anlagt på annet sted enn rundt kirken. Mange av disse blir benevnt som gravlund eller gravplass. Komiteen ser at betegnelsen gravlund benyttes mange steder, men andre steder er det mer naturlig å benytte betegnelsen gravplass. Begge betegnelser bør kunne benyttes.

Komiteen slutter seg i hovedsak til de synspunkter Kirkerådet har kommet med i sin uttalelse.

Komiteen mener det vil være mest riktig og naturlig å betegne nye gravlundsanlegg som plasseres uten tilknytning til en kirke, som gravlund eller gravplass, men at kirkegårder som ligger rundt en kirke, fortsatt bør betegnes som kirkegård, også dersom det foretas en utvidelse. Noe annet finner komiteen som svært unaturlig, lite hensiktsmessig og et brudd på en historisk tung tradisjon. Det vil være unaturlig å benytte et annet navn på kirkegården enn navnet på kirken. Komiteen mener det er uheldig og merkelig at en slik innarbeidet betegnelse er foreslått tatt ut av lovverket, og foreslår at betegnelsen opprettholdes.

Komiteen registrerer at det er ulike meninger om å oppheve bestemmelsen i gravferdsloven § 2 første ledd andre punktum om at kirkegård i alminnelighet anlegges i hvert sokn og i nærheten av kirke. Komiteen mener bestemmelsen bør kunne stå, men foreslår en endring som også vil understreke betydningen av at kirkegårder anlegges nært til der mennesker bor, noe også departementet og mange høringsinstanser understreker som betydningsfullt.

Mange steder, ikke minst utenfor bysentra, foregår gravferdsseremonien i kirken, og kisten bæres ut til graven. Dette er en viktig del av gravferden for svært mange, som bør videreføres, samtidig som en bør ivareta minoriteters behov på en god måte. Kremasjonsprosenten tilsier heller ikke at det vil være en tradisjon som er på vei ut. Komiteen slutter seg til uttalelsen fra KA som mener at:

Det er problematisk hvis etablering av nye gravlund/gravplass-arealer i hovedsak skal skje adskilt fra kirkebyggene. Etter hvert som eksisterende kirkegårdsarealer benyttes fullt ut vil

dette kunne svekke muligheten for å videreføre den sterke tradisjonen med gravlegging ved kirke. Etablering av nye gravlund/gravplass-arealer atskilt fra kirkebyggene bør derfor være et supplement til gjeldende tradisjon med nærhet mellom kirkegård og kirkebygg.

Komiteen foreslår følgende endringer i gravferdslovens tittel og diverse bestemmelser

Tittel på loven skal lyde:

Lov om kirkegårder/gravlunder, kremasjon og gravferd (gravferdsloven)

I følgende bestemmelser skal uttrykket *kirkegård* endres til *kirkegård/gravlund*:

1. Overskrift kapittel 1
2. § 1 første, andre og tredje ledd
3. Overskrift § 2
4. § 2 første og andre ledd
5. § 3 første og andre ledd
6. Overskrift § 4
7. § 4 første og tredje ledd.
8. Overskrift § 5
9. § 5
10. § 6 første og andre ledd
11. § 7 første ledd
12. Overskrift § 8
13. § 8 første ledd og tredje ledd
14. § 10 sjuende ledd (kirkegårdsmyndigheten erstattes med kirkegårdsmyndigheten/gravferdsmyndigheten)
15. § 14 første og andre ledd
16. § 18 andre og tredje ledd
17. § 21 første ledd
18. § 22
19. § 25 andre ledd

§ 2. Krav til kirkegård/gravlund

Første ledd andre punktum skal lyde:

Kirkegård/gravlund skal i alminnelighet anlegges i nærheten av kirke, gravkapell eller annet egnet sted.

4.5 Fra vigsling av kirkegård til seremoni på gravlund

Komiteen har merket seg at mange høringsinstanser har merknader til dette forslaget, både at begrepet vigsling tas ut av loven, og at adgangen for Den norske kirke til å vigsle kirkegård vil bli begrenset. Samtidig er det ulike syn på hvordan vigsling eller seremoni eller innvielse av ny kirkegård skal foregå, bl.a. om det bør være vigsling av gravfelt eller enkeltgraver.

Videre foreslås det at en slik seremoni ikke må ”utformes eller gjennomføres slik at den forhåner eller på en krenkende eller sårende måte viser ringeakt for de andre tros- og livssynssamfunnene som gravlegger sine medlemmer på den samme gravlund”. Mange høringsinstanser stiller spørsmål om hvem som i tilfelle skal avgjøre hva som vil være krenkende eller sårende. Slike formuleringer vil kunne medføre at dersom noen føler seg krenket eller såret, og dermed diskriminert, vil det kunne bli nærmest håpløst både å finne gode ordninger med mindre de er svært nøytrale, og hvem som skal kunne ta stilling til en eventuell klage. Komiteen foreslår at en kun benytter begrepet ringeakt.

Komiteen mener det vil være opp til det enkelte tros- og livssynssamfunn å evt. forestå en slik seremoni, og hvilket begrep en benytter om en slik seremoni. Den norske kirke bør fortsatt benytte betegnelsen vigsling. Komiteen mener vigsling må gjennomføres etter kirkens liturgi før en kristen gravferd kan holdes. Hva en vigsling innebærer og hvordan liturgien skal utformes og gjennomføres vil Kirkemøtet måtte utrede og behandle på nytt bl.a. på bakgrunn av en evt. ny bestemmelse. Dette vil også gjelde spørsmålet om vigsling av hele kirkegården, av gravfelt eller enkeltgraver. Komiteen ser at de kirkelige høringsinstansene har ulike syn på dette.

Komiteen støtter Kirkemøtets uttalelse til NOU 2006:2, der Kirkemøtet uttaler: ”Å gravlegges i vigslet jord og nær kirke har lange og dype tradisjoner i vårt samfunn,” og ”det vil oppleves som et stort tap dersom kirkens medlemmer ikke fortsatt kan gravlegges i tilknytning til sin kirke.”

Komiteen foreslår derfor at en gravferdsloven bruker betegnelsen: *Seremoni ved innvielse* eller *Vigsling/innvielse/ av kirkegård/gravlund*.

Videre mener komiteen at spørsmål om slike seremonier ved innvielse av ny kirkegård bør være et aktuelt tema i kontaktmøtene, men at dette også bør være tema for Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) med sikte på å finne fram til ordninger, seremonier og gjennomføring som ikke virker krenkende for andre. STL skriver i sin uttalelse at for noen av STLs medlemmer vil det ”være problematisk å åpne for en praksis der ulike seremonielle handlinger ”legges oppå hverandre” på det samme geografiske arealet.”

Komiteen foreslår følgende endringer i gravferdsloven § 5. Innvielse/vigsling av gravlund
Overskriften skal lyde:

Vigsling/seremoni ved innvielse av gravlund

§ 5 skal lyde:

Tros- og livssynssamfunn som er virksomme på stedet skal gis anledning til å gjennomføre en vigsling/seremoni når en ny gravlund tas i bruk. En slik høytidelighet må ikke utformes eller gjennomføres slik at den viser ringeakt for andre tros- eller livssynssamfunnene som gravlegger sine medlemmer på den samme gravlund.

4.6 Frister ved gravferd og kremasjon

Komiteen har registret at svært mange har uttalt seg om forslaget om å øke fristen for kistegravlegging og kremasjon fra 8 til 14 dager, og at 2/3 av fellestrådene og 80 % av de øvrige høringsinstansene går inn for en slik økning, mens 1/3 av fellestrådene og 20 % av de andre organene vil opprettholde 8-dagersregelen. En del organer, bl.a KA og Presteforeningen, foreslår en økning til ca 10 dager.

Høringsinstansene gir ulike begrunnelser for sine standpunkt, knyttet bl.a. til ønsket om å behandle færre dispensasjoner, behovet for pårørende til å få mer tid til forberedelse av gravferden, de pårørendes sorgprosess, gravferdsforvaltningens behov osv., men også kjøleromskapasitet og økonomiske konsekvenser av en utvidelse.

Komiteen har de vurdert ulike begrunnelsene for hvorfor man støtter/ ikke støtter en utvidelse.

Komiteen mener det er grunn til å ta på alvor at 72,6 % av fellestrådene oppga at de i 2008 hadde innvilget søknad om dispensasjon om forlengelse av fristen. Samtidig har komiteen notert seg at mange er engstelige for at konsekvensen av en utvidelse vil resultere i at gravleggingen blir utsatt til nærmere 14 dager, og at en ikke ønsker en utvikling som i Sverige, der gravferden i

gjennomsnitt først skjer nesten en måned etter dødsfallet. En slik utvikling vil medføre opphoping av kister og behov for å øke kjøleromskapasiteten

Flere instanser peker på at de pårørende trenger gravferden for å komme i gang med sorgprosessen og at det da er viktig at den skjer så snart som mulig. Også de pårørende ønsker å få gravferden gjennomført så snart som mulig etter dødsfallet. Komiteen mener dette er viktige argumenter. Gravferdsforvaltningen må ha en kapasitet som kan imøtekomme dette behovet, og må også ha kapasitet til å gjennomføre gravferd i løpet av to dager der dette er viktig for medlemmer av enkelte trossamfunn.

Komiteen mener at fristen bør utvides. Komiteens flertall (11 medlemmer) foreslår at fristen utvides fra 8 til 10 dager, og antar at en slik utvidelse i de fleste tilfeller vil være tilstrekkelig. Mindretallet (3 medlemmer) ønsker at fristen utvides til 14 dager. Det vil fortsatt være mulig for fellesrådet å forlenge fristen, dersom det foreligger tungtveiende grunner.

Komiteen mener kommunene bør kunne forpliktes til å ha kjølerom som gjør at kister kan oppbevares i tiden fram til gravferd og kremasjon. En undersøkelse utført av KA på oppdrag av kirkedepartementet i 2009, viste at det bare var 2,4 % som ikke har bærerom med kjøling i kommunen. Komiteen viser her også til retningslinjer utarbeidet av Statens Helsetilsyn 9. juni 1999 om hygieniske forholdsregler ved håndtering og transport av lik. Komiteen mener det er grunn til å understreke at de døde må få en verdig behandling og at det også vil gjelde mht. oppbevaring, kjølerom ved gravferd.

Komiteen foreslår følgende endringer i gravferdsloven §§ 10, 12 og 13

§ 10. Kremasjon

Nåværende tredje ledd blir andre ledd og skal lyde:

Kremasjon skal skje i godkjent krematorium og senest 10 dager etter dødsfallet.

§ 12. Frist for gravlegging

Første ledd skal lyde:

Dersom avdøde ikke er blitt kremert, skal gravlegging skje senest 10 dager etter dødsfallet.

§ 13. Unntak fra reglene om frist for kremasjon og gravlegging.

§ 13 skal lyde:

Fristene i § 10 andre ledd og § 12 gjelder ikke når avdødes legeme skal nyttes i samsvar med bestemmelsene i lov 9. februar 1973 om transplantasjon, sykehusobduksjon og avgivelse av lik m.m., eller det er besluttet sakkyndig likundersøkelse i medhold av straffeprosessloven § 228.

Kirkelig fellesråd kan forlenge fristene i § 10 andre ledd og § 12 dersom det foreligger tungtveiende grunner for det.

Dersom vilkårene for oppbevaring av kiste tilsier det, skal kirkelig fellesråd forkorte fristene i § 10 andre ledd og § 12.

Fellessrådets avgjørelse etter denne paragraf kan ikke påklages.

Kommunen sørger for at det finnes tilfredsstillende bærerom for oppbevaring av kister.

4.7 Askespredning

Departementet foreslår ikke endringer i lovbestemmelsen om askespredning, men vil i stedet vurdere å sende ut et nytt rundskriv til fylkesmennene der det klargjøres at det i visse tilfeller kan tillates askespredning i rennende vann. Lovsperr i §§ 9 og 20 mot kirkelig medvirkning foreslås opphevet, jf 4.8.1.

Komiteen ser at høringsinstansene har ulike meninger om det bør legges rette for en liberalisering. Noen ønsker å gå forholdsvis langt både mht hvor askespredning kan foregå og også åpne for fordele asken på flere urner. Andre viser til praksis og mener en bør strammes inn, utarbeide kontrollfunksjoner og unngå at det anlegges private gravminner i naturen. Mange opplever også at askespredning er en privatisert gravferdsform som virker støtende, særlig når en finner at disse er markert i skogs- og fjellområder. Erfaringene viser også at en del pårørende i etterkant ønsker å opprette og ha en grav å gå til.

Komiteen mener vilkårene for askespredning bør være restriktive og heller bør strammes inn enn utvides, og finner ikke å anbefale at det gis tillatelse til spredning i elver og vassdrag eller ferskvann og heller ikke der det er "ualminnelig store vannmengder". Komiteen ser at det imidlertid bør kunne vurderes å gi tillatelse i særskilte tilfeller, for eksempel for sikker og hinduer som praktiserer askespredning i rennende vann, på egnede områder godkjent av fylkesmannen.

Komiteen mener det også bør kunne vurderes å etablere pagode i buddhisttempel og andre former for oppbevaring av urner av hensyn til religionsfriheten, men vil ellers anbefale en restriktiv praksis.

Komiteen mener det er behov for å gjennomgå praksis og utarbeide nærmere retningslinjer for askespredning som gravferdsform. Komiteen finner det uheldig at fylkesmennene praktiserer regelverket ulikt og fastsetter ulike vilkår. Kontrollen med at spredningen skjer i henhold til vilkårene synes å være svak. Komiteen mener veiledningen bør revideres ut fra de erfaringer man har etter at bestemmelsen om askespredning har fungert i 15 år. Komiteen foreslår derfor at departementet evaluerer ordningen og sender ut et nytt rundskriv til Fylkesmennene for å unngå en uheldig praksis og utvikling i forhold til de rammevilkår som fastsettes.

4.8 Gravferdslovgivningens allmenne karakter

4.8.1 Lovregulering av kirkelig medvirkning ved askespredning

Departementet foreslår at § 20 annet ledd siste punktum og § 9 sjettede ledd oppheves, slik at eventuell kirkelig medvirkning ved gravferd som avsluttes med askespredning og evt. ved selve askespredningen kun reguleres i det særskilte kirkelige regelverket.

De fleste høringsinstansene gir sin tilslutning til dette, men enkelte mener at det bør komme tydelig frem i gravferdsloven at askespredning ikke kan kombineres med kirkelig medvirkning ved selve gravferdseremonien. Det har imidlertid ikke vært drøftet eller fastsatt noen ordninger for om kirken skal delta ved selve askespredningen.

Komiteen støtter forslaget og mener bestemmelser om dette bør reguleres i det særskilte kirkelige regelverket, for eksempel i gravferdsordningen og/eller i tjenesteordningen for menighetsprester. Komiteen mener kirken bør kunne medvirke ved en gravferdsseremoni hvor asken i ettertid skal spres, men anser at askespredning teologisk og historisk er en gravferdsform som ligger fjernt fra den kristne gravferdstradisjon.

4.8.2 Saksbehandlingsregler vedrørende krematorium og gravlund

Departementet foreslår endring i gravferdsloven § 4 som innebærer at anlegg, utvidelse, nedleggelse eller annen vesentlig endring av gravlund og bygninger på gravlund ikke kan skje

uten etter tilslutning fra kommunen. Menighetsmøtets særskilt lovregulerte uttalerett ved slike saker foreslås opphevet.

Komiteen har notert seg at de fleste høringsinstansene som har uttalt seg gir sin tilslutning til disse forslagene, men at det er enkelte merknader til menighetsmøtets rolle som uttaleorgan og til bispedømmerådets rolle som planmyndighet og godkjenningsorgan.

De fleste kirkelige høringsorganer mener dagens ordning kan videreføres og at bispedømmerådet fortsatt bør være godkjenningsinstans for slike tiltak. Noen kirkelige og de fleste ikke-kirkelige organer mener godkjenningsmyndigheten bør overføres til fylkesmannen eller kommunen, som har bred planfaglig kompetanse.

Komiteen slutter seg til Kirkerådet, som uttaler at bispedømmerådet kan opptre som statlig fagmyndighet, men at det bør vurderes om slike tillatelser vedrørende anlegg og regulering samles hos fylkesmannen. Bispedømmerådet bør kunne gis anledning til å uttale seg.

Komiteen støtter forslaget om å ta inn kommunens myndighet i budsjettssammenheng, jf gravferdsloven § 3 andre ledd.

Komiteen støtter også forslaget om at bestemmelsen om menighetsmøtets uttalerett i gravferdsloven § 4 tredje ledd oppheves. Dette begrenser ikke menighetsmøtets generelle uttalerett.

Komiteen støtter forslag til endring i gravferdsloven § 4. Anlegg m.v. av gravlund og krematorium

Første ledd skal lyde:

Anlegg, utvidelse, nedleggelse eller annen vesentlig endring av gravlund og bygninger på gravlund kan ikke skje uten etter tilslutning fra kommunen og med tillatelse fra bispedømmerådet. Bispedømmerådet kan sette vilkår for tillatelsen.

Tredje ledd oppheves.

5.1 Rett til grav for dødfødt barn m.m. (jf. Høringssammendraget kap. 4.9)

Departementet foreslår endring i gravferdsloven §§ 6 og 9 som innebærer at retten til fri grav for dødfødte barn også vil gjelde i fars hjemkommune. Videre foreslås det at betegnelsen ”partnerskapsliknende samboerskap” tas ut av lovteksten.

Komiteen registrerer at høringsinstansene støtter forslagene, og komiteen er enig i de foreslåtte endringene.

Komiteen støtter forslag til endring i gravferdsloven §§ 6 og 9

§ 6. Rett til grav

Første ledd skal lyde:

Avdøde personer som ved dødsfallet hadde bopel i kommunen har rett til fri grav på gravlund her. Det samme gjelder dødfødte barn når moren eller faren har bopel i kommunen.

§ 9. Hvem som sørger for gravferden

Andre ledd siste punktum skal lyde:

Ektefelles rett etter denne bestemmelsen gjelder tilsvarende for person som levde i ekteskapsliknende samboerskap med avdøde da dødsfallet fant sted.

5.2 Kremasjon som gravferdsform (jf. Sammendraget kap 4.10)

Departementet foreslår endring i gravferdsloven § 10 som sikter mot normalisering av kremasjon som gravferdsform. Departementet vurderer å nedsette et utvalg for å utrede behovet for endringer i hele systemet for avgifter og annen brukerbetaling ved gravferd.

Komiteen opplever at departementet er passivt i forhold til økonomisk likestilling av kistebegravelse og kremasjon. Komiteen mener tiden er mer enn moden for å gi pålegg om økonomisk likestilling.

Det er behov for snarest mulig å gjennomgå systemet med avgifter og annen brukerbetaling ved gravferd, og også utgifter ved transport av kister og overføring av kister mellom kommuner. Svært mange av høringsinstansene understreker behovet for en slik gjennomgang. Undersøkelser viser også at det er store variasjoner mht kremasjonsavgiften.

Komiteen mener det er grunn til å se på hva som kan gjøres for å øke antall krematorier, bl.a der avstanden mellom krematoriene er stor.

5.3 Endring av meldingsrutiner (jf. Høringssammendraget 4.11)

Komiteen støtter at kravet i § 10 fjerde ledd og i § 11 om at det skal fremlegges legeerklæring ved dødsfall, og kravet i § 11 om at det skal fremlegges kopi av kremasjonsregisteret, oppheves.

5.4 Krigsgraver (jf. Sammendraget 4.12)

Departementet foreslår endring i gravferdsloven § 23 a som innebærer at de grunnleggende forhold vedrørende krigsgraver lovreguleres, og at departementet får hjemmel til å fastsette nærmere regler for vedlikeholdet av krigsgravene og krigsminnesmerkene, og at det økonomiske ansvaret fortsatt skal ligge til staten.

Komiteen støtter dette forslaget. Komiteen vil be departementet å vurdere om dette også bør gjelde andre nedlagte kirkegårder, for eksempel kolerakirkegårder.

Komiteen støtter forslag til endringer i gravferdsloven § 23a. Krigsgraver m.v.

Ny § 23a skal lyde:

Graver for utenlandske soldater og krigsfanger (krigsgraver) fra første og andre verdenskrig skal være fredet uten tidsbegrensning, holdes i hevd og forvaltes med den verdighet som deres egenart tilsier.

Departementet kan gi nærmere regler om forvaltning og vedlikehold av krigsgraver, krigsgravlunder og krigsminnesmerker.

Endringer i kirkeloven

5.1 Tilpasninger til ny organisering av prestetjenesten (jf. 6.1)

Departementet foreslår endringer i kirkeloven § 2, 3, 5, 6, 9 og 11 vedrørende prestegjeld som følge av ny organisering av prestetjenesten.

Komiteen gir sin tilslutning til Kirkerådets uttalelse og vil særlig understreke:

Endringene i kl § 5 bidrar til at en får en ønsket utvidelse av muligheten for å gjøre tilpasninger i den lokalkirkelige organisering. Dette gir et godt grunnlag for å finne nye og gode måter i forhold til å organisere soknets organer slik at kirkeforvaltningen blir funksjonell og effektiv.

Komiteen viser til at den foreslåtte endringen i § 5 gir større muligheter for permanente samarbeidsløsninger mellom kirkelige fellestråd i et prosti. Dette kan gi grunnlag for at det etableres mer robuste enheter som enda bedre kan understøtte det lokale menighetsliv. Forslaget kan imidlertid forstås slik at det ikke kan etableres permanente samarbeidsløsninger mellom kirkelige fellestråd på tvers av prostigrensener eller ut over et prosti. Dette fremstår som en unødvendig begrensning, og komiteen ber om at bestemmelsen justeres slik at det gis mer fleksibilitet for utvikling av samarbeidsløsninger mellom kirkelige fellestråd. Det vises her bl.a. til at det ikke er en slik begrensning i samarbeidsområde i forsøksbestemmelsen i § 5 siste ledd. Evt. bør prostigrensene justeres.

Til forslag om endringen i § 9 femte ledd og § 11 annet ledd, vil komiteen framholde viktigheten av at soknet fortsatt høres i spørsmål om arbeidsfordeling blant prestene, økning eller reduksjon av presteressursene i soknet, samt spørsmål om økning eller reduksjon av tallet på gudstjenester. Dette berører vesentlige interesser for soknet. Komiteen mener de foreslåtte endringene til sammen fratrar eller svekker soknets innflytelse i viktige lokalkirkelige spørsmål. Etter komiteens oppfatning må lover og forskrifter sikre at menigheten/soknet fortsatt blir hørt i spørsmål som berører så viktige interesser for soknet som det her er tale om. Komiteen er åpen for at dette kan skje på annen måte enn ved at menighetsmøtet høres, f.eks. ved at noe av myndigheten etter § 11 annet ledd bokstav c) og d) overføres til menighetsrådet. Samtidig er komiteen opptatt av at menighetsrådet utfører sine oppgaver etter å ha lyttet til menighetsmøtet i viktige saker.

Tjenesteordning for prester § 9 fjerde ledd, første punktum, inneholder bestemmelse om at menighetsmøtet skal høres før det treffes avgjørelse om grensene for et tjenestedistrikt. Når det gjelder tjenesteordningens bestemmelse i § 9, tredje ledd, anser komiteen at denne bestemmelsen ikke sikrer menighetens uttalerett på god nok måte. Komiteen kan ikke se at soknets behov for å bli hørt i spørsmål om økning eller redusering av prestatjenesten i soknet og økning eller redusering av tallet på gudstjenester, d.v.s. i spørsmål om tildeling av presteressurser til soknet m.v., er ivaretatt godt nok i annet regelverk. Etter komiteens oppfatning innebærer særlig forslaget i endring av § 11 annet ledd, en svekkelse av soknets innflytelse i legitime interesser og av balansen og samhandlingen i forholdet mellom embetslinjen og rådslinjen.

Problemet, slik komiteen ser det, er at det etter de endringer som er foreslått ikke lenger vil være noen plikt til å orientere menighetsmøtet om evt. endringer på de områder som faller ut av paragrafen. Dette kan ha uheldige virkninger på det lokalkirkelige engasjement, og oppleves som en "umyndiggjøring av menighetene". Komiteen mener derfor at det er betenkelig å nedjustere menighetsmøtets betydning, uten at den rett som tidligere har ligget til menighetsmøtet nå evt. overføres til menighetsrådet.

Komiteen foreslår at bestemmelsene i § 9, femte ledd og § 11, annet ledd bokstav c) og d) erstattes av et nytt punktum i fjerde ledd:

Menighetsrådet uttaler seg om vesentlige endringer som påvirker omfanget av prestatjenesten i soknet og endringer i det fastsatte tallet på gudstjenester.

Når begrepet prestegjeld er foreslått tatt ut av loven, noe komiteen er enig i, er den bestemmelsen som er foreslått i kl § 6 femte ledd lite tjenlig. Bestemmelsen kan forstås slik at det er biskopen som bestemmer hvilken prest innenfor tjenestedistriktet som skal være medlem av menighetsrådet. Komiteen mener hovedregelen bør forstås og være i samsvar med kl § 6 første ledd, ved at det normalt skal være soknets sokneprest som sitter i menighetsrådet, men at biskopen i særlige tilfeller kan bestemme noe annet. Dette bør imidlertid gjøres etter samråd med menighetsrådet.

6.2 Harmonisering med barneloven (jf. 5.2)

Når det gjelder barns medbestemmelse ved endring av barnets kirkelige tilhørighet, ser komiteen det som naturlig at denne bestemmelsen harmoniseres med barnelovens bestemmelser. Komiteen støtter imidlertid Kirkerådets forslag om at man istedenfor å oppheve kirkelovens § 3 nr 4 andre ledd siste punktum, erstatter den med en henvisning til barnelovens bestemmelser. Dette er tenkt å sikre en tilstrekkelig bevissthet i den kirkelige forvaltning på området.

Komiteen foreslår følgende endring i kirkeloven § 3 nr. 4 andre ledd siste punktum:

Barnets mening skal høres i samsvar med barneloven § 31.

6.4 Tilsetting i Kirkerådets sekretariat (jf. 5.4)

Komiteen gir sin tilslutning til høringsutkastets forslag om et nytt tredje ledd i kirkeloven § 25. Bestemmelsen avklarer at ved tilsetting av tjenestemenn under rådet har Kirkerådet hjemmel til å delegerer tilsettingsmyndighet til et tilsettingsråd.

Komiteen slutter seg til forslag til endring i kirkeloven § 25.

Tredje ledd nytt tredje punktum skal lyde:

Tilsettingsmyndighet kan delegeres til et tilsettingsråd.

6.5 Politiattest (jf. 5.5)

Den foreslåtte endringen i kirkeloven § 29 vil gi en etterlengtet hjemmel for å kunne kreve politiattest/barneomsorgsattest. Komiteen mener bestemmelsen må utformes med et attestkrav, som på idrettens/frivillighetens område. Det vil bli problematisk dersom det skal være opp til arbeidsgivers/oppdragsgivers skjønn om det skal kreves attest for det enkelte tilfelle. Dersom bestemmelsen utformes slik den er foreslått i høringsnotatet, anser komiteen at det vil være hensiktsmessig med nasjonale retningslinjer både for ansatte og frivillige. Det kan innebære utfordringer å få etablert dette i den nåværende kirkelige struktur.

Dersom man skal overlate dette til lokalt skjønn og fra ansettelse til ansettelse, er komiteen av den oppfatning at det kan skape problemer både for arbeidsgiver/oppdragsgiver og for den enkelte ansatte/frivillige i forhold til en siling av hvem man faktisk krever politiattest fra.

Komiteen mener man ved utformingen av paragrafen, også kunne ha benyttet samme ordlyd som i politiregisterloven § 39; ”ha omsorg for eller oppgaver knyttet til mindreårige.” Formuleringen ”kontakt med” kan bli veldig omfattende.

I samme omgang kunne det vært naturlig å vurdere om departementet burde ta inn en lignende attesthjemmel for personer med arbeidsoppgaver innenfor diakoni og omsorg, og ovenfor persongrupper med tilsvarende beskyttelsesbehov, for eksempel institusjonsbeboere og funksjonshemmede.

Komiteen har drøftet om attest også burde kreves av ungdommer mellom 15-18 år som f.eks. er barne- og ungdomsledere. Komiteen mener imidlertid at dette bør drøftes grundigere.

Komiteen forutsetter at utgifter til politiattester vil måtte komme som friske midler fra staten.

Komiteen foreslår følgende endring i kirkeloven § 29 Krav om medlemskap:

Overskrift skal lyde: *Krav om medlemskap m.v.*

Nytt andre ledd skal lyde:

Det skal utstedes barneomsorgsattest, jf politiregisterloven § 39, til bruk for lovbestemte organer i Den norske kirke, for person som lønnet eller ulønnet skal ansettes, utføre

oppgaver eller inneha tillitsverv der vedkommende vil ha omsorg for eller oppgaver knyttet til mindreårige.

6.6 Krav om medlemskap i Den norske kirke for lærere ved teologisk Fakultet (jf. 5.6)

Komiteen har forståelse for Det teologiske fakultets ønske om å oppheve kravet om medlemskap i Den norske kirke for lærere, jf kl § 29 første ledd. Det er derfor viktig at det formelle grunnlaget for den fremtidige relasjon mellom Det teologiske fakultet ved Universitetet i Oslo og Den norske kirke avklares i dialog med kirkens organer.

Professorer som ivaretar bestemte roller og funksjoner i kirkens organer og struktur må være medlemmer av Den norske kirke. Fakultets rolle som høringsorgan sikres etter komiteens mening i departementets forslag til nytt første ledd i § 29: Krav om medlemskap m.v. Men det må drøftes videre i hvilken utstrekning og på hvilket grunnlag fakultetet uttaler seg i kirkelige høringsspørsmål.

Komiteen slutter seg til forslag til endring i kirkeloven § 29 Krav om medlemskap m.v.
Første ledd skal lyde:

Kirkelig tilsatte og ombud skal være medlem av Den norske kirke. Departementet kan dispensere fra kravet når særlige grunner tilsier det.

6.7 Kirkebokføring (jf. 5.7)

Departementet foreslår endring i kirkeloven § 37 som legger til rette for framtidig elektronisk registrering av utførte kirkelige handlinger.

Komiteen ser at nesten samtlige av de høringsinstanser som har uttalt seg om dette forslaget, gir sin tilslutning til en slik ordning.

Komiteen slutter seg til Kirkerådets uttalelse, og mener elektronisk kirkebokføring må tas i bruk så snart som mulig. Ansvarsforhold må avklares.

Det fremlagte forslaget forstår komiteen som et forslag om endring av medium, og ikke endring av kirkebokens innhold. Det er viktig at det fortsatt skal kunne føres register over de handlinger og personer som i dag føres inn i kirkebøkene, i den grad kirken har behov for det og ser dette som tjenlig. Pr. i dag er det ikke hjemmel for at f.eks. faddere som ikke er medlemmer av Den norske kirke, men som har en rolle mht kirkelige handlinger, kan tas inn i medlemsregisteret.

Komiteen støtter forslaget om endring i kirkeloven § 37 Kirkebokføring

Nytt andre ledd skal lyde:

Opplysninger som nevnt i første ledd kan etter nærmere bestemmelse av departementet inntas i medlemsregister for Den norske kirke, jf. § 3 nr. 10.

6.8 Klageadgang for vedtak etter offentlighetsloven (jf. 5.8)

Departementet foreslår endring i kirkeloven § 38 som innebærer at det innføres klageadgang for vedtak etter offentlighetsloven.

Komiteen gir i hovedsak sin tilslutning til Kirkerådets uttalelse. Kirkerådet støtter departementets forslag til endring i kirkeloven § 38, andre ledd, og ser det som viktig at det etableres en klageadgang i disse sakene.

Ut fra dagens kirkeordning ser komiteens flertall (9 medlemmer) det som naturlig at bispedømmerrådet og Kirkerådet er klageinstanser. Utgangspunktet må være at klagende organer vil henvende seg til det nærmest overordnede organ, som i alminnelig forvaltning naturlig er ankeinstans. Dette mener komiteen vil tilsi at bispedømmerrådet bør være ankeinstans for fellesrådene.

Et mindretall (4 medlemmer) mener Kirkerådet bør være klageinstans, slik at en slipper å bygge opp kompetanse på dette feltet ved alle bispedømmekontorene.

Komiteen støtter forslag til endring i kirkeloven § 38. Saksbehandlingsregler

Andre ledd nytt andre og tredje punktum skal lyde:

Vedtak etter offentlighetsloven som er truffet av menighetsrådet eller kirkelig fellesråd, kan påklages til bispedømmerrådet. Vedtak etter offentlighetsloven som er truffet av bispedømmerrådet, kan påklages til Kirkerådet.

6.9 Særskilte ugildhetsbestemmelser (jf. 6.9)

Departementet foreslår endring i kirkeloven § 38 vedrørende ugildhetsbestemmelser for prester.

Departementet anfører at den foreslåtte endringen ”er primært av lovteknisk karakter og innebærer etter departementets vurdering ingen realitetsendring”.

Komiteen gir sin tilslutning til Kirkerådets uttalelse.

Komiteen opplever at bestemmelsen slik den er utformet har gitt grunnlag for ulike tolkninger og praksis i menighetene. Dette er uheldig og skaper ofte frustrasjon og konflikter.

Komiteen anbefaler at departementet i første rekke gir nærmere presiseringer om hvordan bestemmelsen skal praktiseres, for eksempel i form av et rundskriv. Om dette vil klargjøre hvordan bestemmelsen skal forstås og praktiseres, vil det muligens ikke være behov for å endre bestemmelsen.

Komiteen slutter seg ikke til departementets forslag til endring i kirkeloven § 38.

6.10 Regel for innmelding i Den norske kirke (jf. 5.10)

I sin uttalelse anbefalte Kirkerådet en endring i bestemmelsene om innmelding og utmelding av Den norske kirke, som i dag reguleres av kirkeloven § 3 nr 8 og i forskrift om innmelding i og utmelding av Den norske kirke av 01. april 2006.

I korthet fungerer dagens regler slik at innmelding og utmelding skjer ved personlig henvendelse til den lokale kirkebokfører. Utmelding kan etter kl § 3 også skje skriftlig. For innmelding åpnes det ikke for unntak fra regelen om personlig henvendelse i betydningen oppmøte. Grunnen til at dette nå foreslås er bl.a. at saken ble tatt opp i en spørretime på Stortinget.

Kirkerådet mener det i de fleste tilfeller både er hensiktsmessig og viktig at innmelding skjer ved personlig kontakt med den lokale menighet, ved henvendelse til kirkebokfører. Hovedordningen fungerer godt og sikrer blant annet at innmeldinger, som de senere årene har dreid seg om ca 1000 personer årlig, ikke genererer dobbeltmedlemskap mot andre tros- og livssynssamfunn fordi de lokale rutiner anses som godt etterlevd.

Kirkerådet mener det nå bør åpnes for at *personer som er forhindret fra å møte opp kan melde seg inn i Den norske kirke ved skriftlig henvendelse i de tilfeller hvor det åpenbart foreligger tilstrekkelig dokumentasjon.*

Komiteen støtter Kirkerådet forslag.

7. Økonomiske/administrative konsekvenser (jf. Kap. 6)

Departementet mener at de foreslåtte endringene innen gravferdsforvaltningen for å ivareta minoritetenes behov for gravlegging, særskilt tilrettelagte graver m.v. i hovedsak må betegnes som små. Dette gjelder også endringer innen kirkeloven, med unntak av utgifter til politiattest, som koster ca 190 kr pr. attest.

Komiteen har notert seg at flere av høringsuttalelsene mener departementet undervurderer de kostnadmessige effektene av de foreslåtte lovendringene. Forslagene vil kunne medføre betydelige økte kostnader særlig på gravferdssektoren, bl.a. økte investerings- og driftskostnader, kostnader ved tilrettlegging av særskilte graver, og andre utgifter knyttet til minoriteters ønsker i forbindelse med gravferd.

Komiteen mener endringene også vil kunne medføre økt press på kirkeøkonomien og få konsekvenser for det kirkelige tilbudet. Det bør vurderes om kommunene skal pålegges å vedta atskilte bevilgninger til henholdsvis gravferdsforvaltningen og til de kirkelige formål, men komiteen registrerer at det er delte meninger om en slik ordning.

Komiteen viser for øvrig til merknader de kapitlene foran. Dette gjelder bl.a. utgifter til politiattester som komiteen forutsetter blir finansiert med friske midler.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet viser til komiteens merknader og foreslår følgende endringer i gravferdsloven:

Kirkemøtet foreslår følgende endring i gravferdsloven § 23 Forvaltningsansvar

Nytt tredje ledd skal lyde:

Den som har forvaltningsansvaret for gravlegging i kommunen innbyr minst en gang i året tros- og livssynssamfunn som er registrerte i kommunen, til et kontaktmøte for å drøfte hvordan tros- og livssynssamfunnenes behov ved gravferd kan ivaretas. Slike kontaktmøter kan avholdes felles for flere kommuner, og andre kan inviteres til å delta.

Kirkemøtet slutter seg til forslag til endring i gravferdsloven § 1. Hvor gravlegging skal skje

Overskriften skal lyde:

Grunnleggende bestemmelser

Nytt første ledd skal lyde:

Gravlegging skal skje med respekt for avdødes religion eller livssyn.

Kirkemøtet foreslår følgende endring i gravferdsloven § 6. Rett til grav

Andre ledd nytt tredje og fjerde punktum skal lyde:

Ved gravlegging i grav som er særskilt tilrettelagt for å imøtekomme religiøse og livssynsmessige (minoriteters) behov, dekkes kostnadene av hjemkommunen når denne ikke selv har et slikt tilbud. Det samme vil gjelde for eldre, funksjonshemmede og andre personer som er registrert bosatt i institusjon utenfor kommunen, når kommunen ikke har egnet botilbud.

Kirkemøtet foreslår følgende endringer i gravferdslovens tittel og diverse bestemmelser

Tittel på loven skal lyde:

Lov om kirkegårder/gravlunder, kremasjon og gravferd (gravferdsloven)

I følgende bestemmelser skal uttrykket *kirkegård* endres til kirkegård/gravlund:

1. Overskrift kapittel 1
2. § 1 første, andre og tredje ledd
3. Overskrift § 2
4. § 2 første og andre ledd
5. § 3 første og andre ledd
6. Overskrift § 4
7. § 4 første og tredje ledd.
8. Overskrift § 5
9. § 5
10. § 6 første og andre ledd
11. § 7 første ledd
12. Overskrift § 8
13. § 8 første ledd og tredje ledd
14. § 10 sjuende ledd (kirkegårdsmyndigheten erstattes med kirkegårdsmyndigheten/gravferdsmyndigheten)
15. § 14 første og andre ledd
16. § 18 andre og tredje ledd
17. § 21 første ledd
18. § 22
19. § 25 andre ledd

§ 2. Krav til kirkegård/gravlund

Første ledd andre punktum skal lyde:

Kirkegård/gravlund skal i alminnelighet anlegges i nærheten av kirke, gravkapell eller annet egnet sted.

Kirkemøtet foreslår følgende endringer i gravferdsloven § 5. Innvielse/vigsling av gravlund

Overskriften skal lyde:

Vigsling/seremoni ved innvielse av gravlund

§ 5 skal lyde:

Tros- og livssynssamfunn som er virksomme på stedet skal gis anledning til å gjennomføre en vigsling/seremoni når en ny gravlund tas i bruk. En slik høytidelighet må ikke utformes eller gjennomføres slik at den viser ringeakt for andre tros- eller livssynssamfunnene som gravlegger sine medlemmer på den samme gravlunden.

Kirkemøtet foreslår følgende endringer i gravferdsloven §§ 10, 12 og 13

§ 10. Kremasjon

Nåværende tredje ledd blir andre ledd og skal lyde:

Kremasjon skal skje i godkjent krematorium og senest 10 dager etter dødsfallet.

§ 12. Frist for gravlegging

Første ledd skal lyde:

Dersom avdøde ikke er blitt kremert, skal gravlegging skje senest 10 dager etter dødsfallet.

§ 13. Unntak fra reglene om frist for kremasjon og gravlegging.

§ 13 skal lyde:

Fristene i § 10 andre ledd og § 12 gjelder ikke når avdødes legeme skal nyttes i samsvar med bestemmelsene i lov 9. februar 1973 om transplantasjon, sykehusobduksjon og avgivelse av lik m.m., eller det er besluttet sakkyndig likundersøkelse i medhold av straffeprosessloven § 228.

Kirkelig fellesråd kan forlenge fristene i § 10 andre ledd og § 12 dersom det foreligger tungtveiende grunner for det.

Dersom vilkårene for oppbevaring av kiste tilsier det, skal kirkelig fellesråd forkorte fristene i § 10 andre ledd og § 12.

Fellesrådets avgjørelse etter denne paragraf kan ikke påklages.

Kommunen sørger for at det finnes tilfredsstillende bærerom for oppbevaring av kister.

Kirkemøtet gir sin tilslutning til at gravferdsloven § 20 annet ledd siste punktum og § 9 sjette ledd oppheves.

Kirkemøtet støtter forslag til endring i gravferdsloven § 4. Anlegg m.v. av gravlund og krematorium

Første ledd skal lyde:

Anlegg, utvidelse, nedleggelse eller annen vesentlig endring av gravlund og bygninger på gravlund kan ikke skje uten etter tilslutning fra kommunen og med tillatelse fra bispedømmerrådet. Bispedømmerrådet kan sette vilkår for tillatelsen.

Tredje ledd oppheves.

Kirkemøtet støtter forslag til endring i gravferdsloven §§ 6 og 9

§ 6. Rett til grav

Første ledd skal lyde:

Avdøde personer som ved dødsfallet hadde bopel i kommunen har rett til fri grav på gravlund her. Det samme gjelder dødfødte barn når moren eller faren har bopel i kommunen.

§ 9. Hvem som sørger for gravferden

Andre ledd siste punktum skal lyde:

Ektefelles rett etter denne bestemmelsen gjelder tilsvarende for person som levde i ekteskapsliknende samboerskap med avdøde da dødsfallet fant sted.

Kirkemøtet støtter forslag til endringer i gravferdsloven § 23a. Krigsgraver m.v.

Ny § 23a skal lyde:

Graver for utenlandske soldater og krigsfanger (krigsgraver) fra første og andre verdenskrig skal være fredet uten tidsbegrensning, holdes i hevd og forvaltes med den verdighet som deres egenart tilsier.

Departementet kan gi nærmere regler om forvaltning og vedlikehold av krigsgraver, krigsgravlunder og krigsminnesmerker.

2. Kirkemøtet gir sin tilslutning til at følgende endringer foretas i kirkeloven

Kirkemøtet foreslår følgende til endringer i kirkeloven vedrørende prestegjeld:

§ 2. Kirkelig inndeling

Første ledd tredje punktum skal lyde:

Hvert sokn hører til ett prosti.

Fjerde punktum oppheves.

Andre ledd første punktum skal lyde:

Endringer i den kirkelige inndeling og navn på kirke, sokn, prosti og bispedømme fastsettes av Kongen.

§ 5. Soknets organer

Tredje ledd skal lyde:

I prosti hvor ikke alle sokn hører til samme kommune, og i kommuner med særlig mange sokn, kan departementet foreta tilpasninger av bestemmelsene om kirkelig fellesråd.

§ 6. Menighetsrådets sammensetning

Femte ledd skal lyde:

Biskopen bestemmer hvilken prest som skal være medlem av menighetsrådet. Biskopen fordeler prestene innenfor tjenestedistriktet slik at hvert menighetsråd får en prest til medlem. Biskopen bestemmer også hvordan prestene skal være varamedlemmer for hverandre.

§ 9. Menighetsrådets oppgaver

Fjerde ledd skal lyde:

Menighetsrådet uttaler seg om vesentlige endringer som påvirker omfanget av preste-tjenesten i soknet og endringer i det fastsatte tallet på gudstjenester.

§ 11. Menighetsmøtets oppgaver

Andre ledd skal lyde: 29

Før vedkommende myndighet treffer avgjørelse skal menighetsmøtet gis anledning til å uttale seg om oppføring eller nedlegging av kirke, og om deling, sammenslåing eller andre endringer i grensene for sokn.

Kirkemøtet foreslår følgende endringer i § 3 Tilhørighet og medlemskap

Nr 4 andre ledd siste punktum skal lyde:

Barnets mening skal høres i samsvar med barneloven § 31.

Kirkemøtet støtter følgende endring i § 25 Kirkerådet

Tredje ledd nytt tredje punktum skal lyde:

Tilsettingsmyndighet kan delegeres til et tilsettingsråd.

Kirkemøtet foreslår følgende endringer i § 29 Krav om medlemskap m.v.

Første ledd skal lyde:

Kirkelig tilsatte og ombud skal være medlem av Den norske kirke. Departementet kan dispensere fra kravet når særlige grunner tilsier det.

Nytt andre ledd skal lyde:

Det skal utstedes barneomsorgsattest, jf. politiregisterloven § 39, til bruk for lovbestemte organer i Den norske kirke, for person som lønnet eller ulønnet skal ansettes, utføre oppgaver eller inneha tillitsverv der vedkommende vil ha omsorg for eller oppgaver knyttet til mindreårige

Kirkemøtet støtter følgende endring i § 37 Kirkebokføring

Nytt andre ledd skal lyde:

Opplysninger som nevnt i første ledd kan etter nærmere bestemmelse av departementet inntas i medlemsregister for Den norske kirke, jf. § 3 nr. 10.

Kirkemøtet støtter følgende endring i § 38. Saksbehandlingsregler

Andre ledd nytt andre og tredje punktum skal lyde:

Vedtak etter offentlighetsloven som er truffet av menighetsrådet eller kirkelig fellesråd, kan påklages til bispedømmerådet. Vedtak etter offentlighetsloven som er truffet av bispedømmerådet, kan påklages til Kirkerådet.

3. Kirkemøtet ber departementet vurdere ordningen man har bl.a i Sverige hvor avdøde hjemkommune dekker utgiftene til gravlegging uavhengig av hvor vedkommende blir gravlagt, jf komiteens merknader i kap. 4.3
4. Kirkemøtet ber departementet vurdere om tillatelser vedrørende anlegg og regulering av kirkegård bør legges til fylkesmannen, jf komiteens merknader i kap. 4.8.2.
5. Kirkemøtet støtter forslaget om at departementet nedsetter et utvalg for å utrede behovet for endringer når det gjelder avgifter og annen brukerbetaling ved gravferd, jf komiteens merknader i kap. 4.10.
6. Kirkemøtet mener det er behov for å se nærmere på kirkens ordning for vigsling av kirkegård, jf. komiteens merknader i kap. 4.5 og kirkens eventuelle medvirkning ved askespredning, i kap. 4.7 og 4.8.1 og ber Kirkerådet følge opp disse spørsmål.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Dag Landmark

Saksordfører: Jan Erik Sundby

Følgende hadde ordet:

Jan Erik Sundby, Andreas Gotliebsen, Anne Marie Gjerdrum, Ingeborg Midttømme, Roar Petter Strømme, Terje Fjeldheim, Wenche Haugen Havrevoll, Harald Hegstad, Jarle Petter Klungrehaug, Dagrun Olavsrud Anthonsen, Ingrid Vad Nilsen, Janne Kristine Dale Hauger, Trygve Wyller, Kristin Gunleiksrud, Ingmar Ljones, Elisabeth Thorsen, Arne Tveit, Solveig Fiske, Ole D. Mjøs

Endringsforslag til 1. innstilling

Anne Marie Gjerdrum:

§ 13, 2. setning:

Kirkelig fellesråd kan forlenge fristene i § 10 andre ledd og § 12 dersom det foreligger relevante/legitime/gode grunner for det.

Ingeborg Midttømme:

§ 13: Fjerne nest siste ledd.

(Dersom vilkårene for oppbevaring av kiste tilsier det, skal kirkelig fellesråd forkorte fristen).

§ 20 Ny tekst

Slik gravferd (seremoni) utføres av de tros- og livssynssamfunn som gjør vedtak om det.

Roar P. Strømme:

§ 6. Menighetsrådets sammensetning (s. 19)

Femte ledd endres til:

Biskopen bestemmer hvilken prest som skal være medlem av menighetsrådet. Biskopen fordeler prestene innenfor tjenestedistriktet slik at hvert menighetsråd får en prest til medlem. **Normalt skal dette være soknets sokneprest.** Biskopen bestemmer også hvordan prestene skal være varamedlemmer for hverandre.

Terje Fjeldheim:

Pkt. 7: Økonomiske/administrative konsekvenser, 3 avsnitt, siste linje:

”Det bør vurderes om kommunene skal pålegges å...” strykes

Wenche Haugen Havrevoll:

s. 6, § 2:

Ta ut det som står i parentes:

Kirkegård/gravlund skal i alminnelighet anlegges i nærheten av kirke eller gravkapell (eller annet egnet sted).

Prøvevotering

§ 13. Unntak fra reglene om frist for kremasjon og gravlegging.:

Avstemning etter ønske fra komiteen om fristen skal være 8, 10 eller 14 dager.

Klart flertall for 10 dager.

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Andre innstilling fra komité F

Komiteens merknader

Generelle merknader

Komiteen anser at høringsnotatet sammen med høringsuttalelsene og det høringssammendraget som foreligger, gir et godt grunnlag for å foreslå aktuelle endringer i gravferdsloven og kirkeloven.

Komiteen har merket seg de signaler og ønsker som er kommet inn både fra tros- og livssynssamfunn, fra de organer som ivaretar gravferdsforvaltningen, og fra andre instanser som har synspunkter på disse områdene.

Komiteen har notert seg at mellom 85 – 100 % av de høringsinstansene som har avgitt uttalelse, har gitt sin tilslutning til mange av forslagene, men at det også er mange som har merknader og kommentarer til ett eller flere av forslagene.

Komiteen har lagt Kirkerådets uttalelse til grunn for sine merknader, og gir i hovedsak sin tilslutning til denne. Uttalelser fra andre organer og instanser understreker flere av Kirkerådets anliggender, samtidig som det også er kommet inn synspunkter og momenter som komiteen har vurdert.

Komiteen mener det er viktig at gravferdslovgivningen og gravferdspraksisen ivaretar klare ønsker og behov hos minoritetene, samtidig som lovgivningen bevarer og viderefører den kristne gravferdstradisjonen. Det er likevel viktig at disse utformes og praktiseres på en slik måte at de kan medvirke til å skape forståelse for hverandres ulike ordninger og skikker. Etter komiteens syn er det nødvendig at man i et flerreligiøst og flerkulturelt samfunn legger til rette for en fleksibilitet som ivaretar grunnleggende behov i samsvar med de enkelte religioner

og livssyn. Komiteen finner at dette langt på vei er ivaretatt, noe også et stort flertall av høringsinstansene gir uttrykk for.

Komiteen har notert seg at det mange steder allerede er åpnet opp for ulike ordninger, og at lovgiver gjennom de foreslåtte lovendringene forsøker å tilpasse seg den utvikling og praksis som har skjedd. Komiteen finner dette betimelig, samtidig som komiteen mener det vil være nødvendig å utforme klare bestemmelser og rammer for hva som bør være tillatt.

Samtidig finner komiteen det lite heldig at legitime behov og ønsker som ikke kan begrunnes religiøst eller livssynsmessig, i liten grad er tatt opp i høringsnotatet. Grensedragningen her kan være vanskelig, og komiteen ser det derfor som nødvendig at en i noen grad åpner for lokale variasjoner, samtidig som dette må avveies mot faren for forskjellsbehandling.

Komiteen har på denne bakgrunn vurdert de innspill som er kommet fra høringsinstansene og som på en oversiktlig måte er presentert i høringssammendraget med sikte på å gi tydelige føringer og signaler for den videre prosessen. Komiteen har

derfor lagt vekt på å foreslå endringer i gravferdsloven og kirkeloven, som vi mener vil ivareta disse grunnleggende premisene på en sakssvarende og god måte både overfor pårørende og gravferdsmyndighetene mht hvordan disse bestemmelsene kan forvaltes og praktiseres.

Når det gjelder endringer i kirkeloven, bl.a som følge av endringer i gravferdsloven, ser komiteen dette som en nødvendig revisjon. Kirkemøtet vil komme tilbake til en mer helhetlig gjennomgang av kirkelovgivningen i forbindelse med den fremtidige organiseringen av forholdet mellom kirke og stat.

Komiteen har funnet det sakssvarende å gi sine merknader til de enkelte endringsforslagene i sine komitemerknader. Kirkemøtet bør primært behandle komiteens forslag til vedtak, som er utformet som konkrete forslag til endringer i gravferdsloven og kirkeloven, og peke på saksfelter og problemstillinger som det bør arbeides videre med.

Der komiteen foreslår endringer i lovbestemmelsene i forhold til departementets forslag er disse understreket. (Kapittelinnstillingen følger kapitlene i Høringsnotatet. I parentes står henvisning til Høringssammendraget.)

Kommentarer til de enkelte forslagene

4.1 Årlig kontaktmøte

Høringsmaterialet viser at behovet for et årlig møte mellom gravferdsmyndigheten og tros- og livssynssamfunnene i kommunen er ulikt fra sted til sted. Mange har allerede slike samlinger, mens enkelte opplever at et slikt møte er lite relevant.

Komiteen mener at et slikt årlig kontaktforum bør lovfestes, men at det evt. kan skje i samarbeid med flere kommuner eller på prostinivå.

Det bør være opp til gravferdsmyndighetene lokalt og vurdere i samråd med de impliserte parter hvilke tros- og livssynssamfunn som skal inviteres, i forhold til om de er registrerte på stedet. Hovedregelen bør være de tros- og livssynssamfunn som er registrerte i kommunen, men disse kan ha medlemmer som er bosatt i nabokommunene, som også bør involveres.

Andre representanter for gravferdsvirksomheten, som f.eks. gravferdsbyråer, krematorier, eldreråd og fylkesmannen, kan også inviteres.

Komiteen vil se det som ønskelig at det avholdes jevnliges kontaktmøter på for eksempel fylkes- eller bispedømmenivå, for å drøfte erfaringer, utfordringer og praktiske løsninger, men finner ikke at dette bør lovfestes.

Komiteen foreslår følgende endring i gravferdsloven § 23 Forvaltningsansvar

Nytt tredje ledd skal lyde:

Den som har forvaltningsansvaret for gravlegging i kommunen innbyr minst en gang i året tros- og livssynssamfunn som er registrerte i kommunen, til et kontaktmøte for å drøfte hvordan tros- og livssynssamfunnenes behov ved gravferd kan ivaretas. Slike kontaktmøter kan avholdes felles for flere kommuner, og andre kan inviteres til å delta.

4.2 Hovedbestemmelse om hensyn til religion og livssyn

Komiteen støtter forslaget om å ta inn en ny hovedbestemmelse i en ny § 1 i gravferdsloven som imøtekommer den praksis som har utviklet seg, og som tydeliggjør at det skal tas hensyn til de særskilte behov som medlemmer av tros- og livssynsminoriteter har i forbindelse med gravferd. Avdødes religion eller livssyn skal tillegges særlig vekt. Dette vil innebære at gjeldende regelverk kan fravikes når dette er rimelig og nødvendig for å imøtekomme slike særskilte ønsker.

Komiteen ser at det vil kunne være vanskelig å avgjøre hva som skal vurderes som legitime ønsker i de enkelte tilfeller, og at dette vil kunne medføre et press på gravferdsmyndighetene som vil kunne resultere i en uheldig utglidning. Utviklingen på dette området bør derfor følges med nødvendig oppmerksomhet, og bør være et aktuelt tema for kontaktmøtet som er foreslått opprettet, jf. kap. 4.1. Det bør nærmere presiseres muligheten for klage og hvem som evt. skal være klageinstans.

Komiteen har på bakgrunn av innspill fra høringsorganene, vurdert om ordlyden bør endres, for eksempel ved å benytte religions- og livssynstilhørighet i stedet for religion og livssyn, men mener bestemmelsen bør utformes mer allment for å imøtekomme hensynet til den alminnelige tros- og livssynsfriheten. Det bør likevel presiseres i lovforarbeidene at visse hensyn kan medføre at ikke alle ønsker kan innfris.

Komiteen slutter seg til forslag til endring i gravferdsloven § 1. Hvor gravlegging skal skje

Overskriften skal lyde:

Grunnleggende bestemmelser

Nytt første ledd skal lyde:

Gravlegging skal skje med respekt for avdødes religion eller livssyn.

4.3 Særskilt tilretteleggelse av gravplasser

Komiteen har registrert at mange høringsuttalelser støtter forslaget om at anleggelse av særskilte gravplasser bør lovreguleres, men at det er mange som har merknader til den foreslåtte lovformuleringen. Merknadene gjelder særlig om ordningen med særskilte tilrettelagte graver bør begrenses eller utvides, om kostnadsansvaret skal ligge hos hjemkommunen eller fellesrådet, hva kostnadene vil beløpe seg til, og hvem som skal fastsette disse.

Komiteen mener det bør tilrettelegges for særskilte graver i kommunene, men at dette må vurderes i forhold til behovet. Kommunenes plikt til å sørge for gravplasser etter § 2 bør

videreføres. Dette vil medføre et krav om at en forholdsmessig rimelig andel av de ledige graver bør være særskilt tilrettelagt for å imøtekomme religiøse og livssynsmessige minoriteters behov. Det bør imidlertid kunne legges til rette for et samarbeid mellom nabokommuner med sikte på å få gode ordninger som imøtekommer disse behov. Dette bør skje i kontakt med de aktuelle tros- og livssynsminoritetene som er registrerte på stedet.

Komiteen støtter at det innføres en ordning som innebærer at kostnadsansvaret for gravlegging påhviler hjemkommunen, også når gravlegging skjer i annen kommune. Ordningen bør utvides i forhold til departementets forslag, som begrenser betalingsplikten når hjemkommunen ikke selv har sørget for særskilt tilrettelagte grav.

Komiteen mener utgiftene bør dekkes av kommunen.

Prinsipielt mener komiteen at de pårørende bør kunne bestemme hvor avdøde skal gravlegges, og at kostnadene dekkes av vedkommendes hjemkommune, slik ordningen er i Sverige. Bakgrunnen for dette er bl.a. at familien ikke er bosatt i en kommune gjennom hele livet, men flytter og bor i ulike kommuner. Mobiliteten bør ikke være et hinder for at en kan gravlegges i den kommunen der familien har tilhørighet.

I første omgang bør det legges til rette for at eldre personer o.a. som ufrivillig "blir plassert" på institusjon utenfor hjemstedkommunen, og dermed mister retten til fri grav m.m. Det gjelder også for unge i etableringsfasen. Det vil også i noen grad gjelde mulighetene til å få gravplass på den kirkegården som er soknets kirkegård, siden flyttingen kan medføre at de vil sokne til en annen kirkegård. I slike tilfeller mener komiteen at avdøde ikke bør miste retten til å bli gravlagt på den kirkegård avdøde hadde tilhørighet til, og at kommunen bør dekke de ekstra kostnadene dette evt. vil medføre.

Komiteen har notert seg at mange høringsinstanser er opptatt av slike ordninger, og at det må legges til rette for refusjonsordninger etter nærmere fastsatte retningslinjer og satser for beregning av kostnadene og hvilke kostnader refusjonen skal dekke. Komiteen mener disse spørsmål bør utredes av det utvalg departementet vurderer å nedsette, jf høringsnotatet kap. 5.2 om kremasjon som gravferdsform, jf hørings sammendraget kap. 4.10.

Bestemmelsen her må sees i lys av bestemmelsen i kap. 4.2, og at det vil være påkrevd å vurdere hvilke ønsker som er rimelig og nødvendig å imøtekomme mht særskilte behov i forhold til hva som anses å være ordinære utgifter for en gravferd siden dette kan innebære relativt høye kostnader.

Komiteen foreslår følgende endring i gravferdsloven § 6. Rett til grav

Andre ledd nytt tredje og fjerde punktum skal lyde:

Ved gravlegging i grav som er særskilt tilrettelagt for å imøtekomme religiøse og livssynsmessige (minoriteters) behov, dekkes kostnadene av hjemkommunen når denne ikke selv har et slikt tilbud. Det samme vil gjelde for eldre, funksjonshemmede og andre personer som er registrert bosatt i institusjon utenfor kommunen, når kommunen ikke har egnet botilbud.

4.4 Kirkegårdens betegnelse og beliggenhet

Komiteen har notert seg at svært mange av høringsinstansene har uttalt seg om de endringer som er foreslått, og at mange har kommentarer til enkelte av forslagene, selv om de langt på vei kan gi sin tilslutning til disse.

Komiteen mener ordningen med at våre kirkegårder og gravlunder er offentlige gravplasser bør videreføres.

En god del kirkegårder er i løpet av de siste tiårene og av ulike årsaker, anlagt på annet sted enn rundt kirken. Mange av disse blir benevnt som gravlund eller gravplass. Komiteen ser at betegnelsen gravlund benyttes mange steder, men andre steder er det mer naturlig å benytte betegnelsen gravplass. Begge betegnelser bør kunne benyttes.

Komiteen slutter seg i hovedsak til de synspunkter Kirkerådet har kommet med i sin uttalelse.

Komiteen mener det vil være mest riktig og naturlig å betegne nye gravlundsanlegg som plasseres uten tilknytning til en kirke, som gravlund eller gravplass, men at kirkegårder som ligger rundt en kirke, fortsatt bør betegnes som kirkegård, også dersom det foretas en utvidelse. Noe annet finner komiteen som svært unaturlig, lite hensiktsmessig og et brudd på en historisk tung tradisjon. Det vil være unaturlig å benytte et annet navn på kirkegården enn navnet på kirken. Komiteen mener det er uheldig og merkelig at en slik innarbeidet betegnelse er foreslått å tas ut av lovverket, og foreslår at betegnelsen opprettholdes.

Komiteen registrerer at det er ulike meninger om å oppheve bestemmelsen i gravferdsloven § 2 første ledd andre punktum om at kirkegård i alminnelighet anlegges i hvert sokn og i nærheten av kirke. Komiteen mener bestemmelsen bør kunne stå, men foreslår en endring, som også vil understreke betydningen av at kirkegårder anlegges nært til der mennesker bor, noe også departementet og mange høringsinstanser understreker som betydningsfullt.

Mange steder ikke minst utenfor bysentra, foregår gravferdsseremonien i kirken, og kisten bæres ut til graven. Dette er en viktig del av gravferden for svært mange og som bør videreføres, samtidig som en bør ivareta minoriteters behov på en god måte. Kremasjonsprosenten tilsier heller ikke at det vil være en tradisjon som er på vei ut. Komiteen slutter seg til uttalelsen fra KA som mener at:

Det er problematisk hvis etablering av nye gravlund/gravplass-arealer i hovedsak skal skje adskilt fra kirkebyggene. Etter hvert som eksisterende kirkegårdsarealer benyttes fullt ut vil dette kunne svekke muligheten for å videreføre den sterke tradisjonen med gravlegging ved kirke. Etablering av nye gravlund/gravplass-arealer atskilt fra kirkebyggene bør derfor være et supplement til gjeldende tradisjon med nærhet mellom kirkegård og kirkebygg.

Komiteen foreslår følgende endringer i gravferdslovens tittel og diverse bestemmelser

Tittel på loven skal lyde:

Lov om kirkegårder/gravlunder, kremasjon og gravferd (gravferdsloven)

I følgende bestemmelser skal uttrykket *kirkegård* endres til *kirkegård/gravlund*:

1. Overskrift kapittel 1
2. § 1 første, andre og tredje ledd
3. Overskrift § 2
4. § 2 første og andre ledd
5. § 3 første og andre ledd
6. Overskrift § 4
7. § 4 første og tredje ledd.
8. Overskrift § 5
9. § 5

10. § 6 første og andre ledd
11. § 7 første ledd
12. Overskrift § 8
13. § 8 første ledd og tredje ledd
14. § 10 sjuende ledd (kirkegårdsmyndigheten erstattes med kirkegårdsmyndigheten/gravferdsmyndigheten)
15. § 14 første og andre ledd
16. § 18 andre og tredje ledd
17. § 21 første ledd
18. § 22
19. § 25 andre ledd

§ 2. Krav til kirkegård/gravlund

Første ledd andre punktum skal lyde:

Kirkegård/gravlund skal i alminnelighet anlegges i nærheten av kirke, gravkapell eller annet egnet sted.

4.5 Fra vigsling av kirkegård til seremoni på gravlund

Komiteen har merket seg at mange høringsinstanser har merknader til dette forslaget, både at begrepet vigsling tas ut av loven, og at adgangen for Den norske kirke til å vigsle kirkegård vil bli begrenset. Samtidig er det ulike syn på hvordan vigsling eller seremoni eller innvielse av ny kirkegård skal foregå, bl.a. om det bør være vigsling av gravfelt eller enkeltgraver.

Videre foreslås det at en slik seremoni ikke må ”utformes eller gjennomføres slik at den forhåner eller på en krenkende eller sårende måte viser ringeakt for de andre tros- og livssynssamfunnene som gravlegger sine medlemmer på den samme gravlund”. Mange høringsinstanser stiller spørsmål om hvem som i tilfelle skal avgjøre hva som vil være krenkende eller sårende. Slike formuleringer vil kunne medføre at dersom en føler seg krenket eller såret, og dermed diskriminert, vil det kunne bli nærmest håpløst å finne gode ordninger med mindre de er svært nøytrale, og hvem skal kunne ta stilling til en eventuell klage. Komiteen foreslår at en kun benytter begrepet ringeakt.

Komiteen mener det vil være opp til det enkelte tros- og livssynssamfunn å evt. forestå en slik seremoni, og hvilket begrep en benytter om en slik seremoni. Den norske kirke bør fortsatt benytte betegnelsen vigsling. Komiteen mener vigsling må gjennomføres etter kirkens liturgi før en kristen gravferd kan holdes. Hva en vigsling innebærer og hvordan liturgien skal utformes og gjennomføres vil Kirkemøtet måtte utrede og behandle på nytt bl.a. på bakgrunn av en evt. ny bestemmelse. Dette vil også gjelde spørsmålet om vigsling av hele kirkegården, av gravfelt eller enkeltgraver. Komiteen ser at de kirkelige høringsinstansene har ulike syn på dette.

Komiteen støtter Kirkemøtets uttalelse til NOU 2006:2, der Kirkemøtet uttaler: ”Å gravlegges i vigslet jord og nær kirke har lange og dype tradisjoner i vårt samfunn,” og ”det vil oppleves som et stort tap dersom kirkens medlemmer ikke fortsatt kan gravlegges i tilknytning til sin kirke.”

Komiteen foreslår derfor at en gravferdsloven bruker betegnelsen: *Seremoni ved innvielse eller Vigsling/innvielse/ av kirkegård/gravlund.*

Videre mener komiteen at spørsmål om slike seremonier ved innvielse av ny kirkegård bør være et aktuelt tema i kontaktmøtene, men at dette også bør være tema for Samarbeidsrådet

for tros- og livssynssamfunn (STL) med sikte på å finne fram til ordninger, seremonier og gjennomføring som ikke virker krenkende for andre. STL skriver i sin uttalelse at for noen av STLs medlemmer vil det "være problematisk å åpne for en praksis der ulike seremonielle handlinger "legges oppå hverandre" på det samme geografiske arealet."

Komiteen foreslår følgende endringer i gravferdsloven § 5. Innvielse/vigsling av gravlund

Overskriften skal lyde:

Vigsling/seremoni ved innvielse av gravlund

§ 5 skal lyde:

Tros- og livssynssamfunn som er virksomme på stedet skal gis anledning til å gjennomføre en vigsling/ seremoni når en ny gravlund tas i bruk. En slik høytidelighet må ikke utformes eller gjennomføres slik at den viser ringeakt for andre tros- eller livssynssamfunnene som gravlegger sine medlemmer på den samme gravlund.

4.6 Frister ved gravferd og kremasjon

Komiteen har registret at svært mange har uttalt seg om forslaget om å øke fristen for kistegravlegging og kremasjon fra 8 til 14 dager, og at 2/3 av fellestrådene og 80 % av de øvrige høringsinstansene går inn for en slik økning, mens 1/3 av fellestrådene og 20 % av de andre organene vil opprettholde 8-dagersregelen. En del organer, bl.a KA og Presteforeningen, foreslår en økning til ca 10 dager.

Høringsinstansene gir ulike begrunnelser for sine standpunkt, knyttet bl.a. til ønsket om å behandle færre dispensasjoner, behovet for pårørende til å få mer tid til forberedelse av gravferden, de pårørendes sorgprosess, gravferdsforvaltningens behov osv., men også kjøleromskapasitet og økonomiske konsekvenser av en utvidelse.

Komiteen har vurdert i ulike begrunnelsene for hvorfor man støtter/ ikke støtter en utvidelse.

Komiteen mener det er grunn til å ta på alvor at 72,6 % av fellestrådene oppga at de i 2008 hadde innvilget søknad om dispensasjon om forlengelse av fristen. Samtidig har komiteen notert seg at mange er engstelige for at konsekvensen av en utvidelse vil resultere i at gravleggingen blir utsatt til nærmere 14 dager, og at en ikke ønsker en utvikling som i Sverige, der gravferden i gjennomsnitt først skjer nesten en måned etter dødsfallet. En slik utvikling vil medføre opphoping av kister og behov for å øke kjøleromskapasiteten

Flere instanser peker på at de pårørende trenger gravferden for å komme i gang med sorgprosessen og at det da er viktig at den skjer så snart som mulig. Også de pårørende ønsker å få gravferden gjennomført så snart som mulig etter dødsfallet. Komiteen mener dette er viktige argumenter. Gravferdsforvaltningen må ha en kapasitet som kan imøtekomme dette behovet, og må også ha kapasitet til å gjennomføre gravferd i løpet av to dager der dette er viktig for medlemmer av enkelte trossamfunn.

Komiteen mener at fristen bør utvides. Komiteen foreslår at fristen utvides fra 8 til 10 dager, og antar at en slik utvidelse i de fleste tilfeller vil være tilstrekkelig. Det vil fortsatt være mulig for fellestrådet å forlenge fristen, dersom det foreligger tungtveiende grunner.

Komiteen finner begrepet "tungtveiende grunner" som en tilfredsstillende betegnelse for de tilfeller der det fortsatt skal være mulig å utvide fristen. Søknader om utsettelse må behandles i hvert enkelt tilfelle og med nødvendig fleksibilitet, men forskjellsbehandling bør unngås.

Komiteen mener kommunene bør kunne forpliktes til å ha kjølerom som gjør at kister kan

oppbevares i tiden fram til gravferd og kremasjon. En undersøkelse utført av KA på oppdrag av kirke departementet i 2009, viste at det bare var 2,4 % som ikke har bårerom med kjøling i kommunen. Komiteen viser her også til retningslinjer utarbeidet av Statens Helsetilsyn 9. juni 1999 om hygieniske forholdsregler ved håndtering og transport av lik. Komiteen mener det er grunn til å understreke at de døde må få en verdig behandling og at det også vil gjelde mht. oppbevaring, kjølerom ved gravferd.

Komiteen foreslår følgende endringer i gravferdsloven §§ 10, 12 og 13

§ 10. Kremasjon

Nåværende tredje ledd blir andre ledd og skal lyde:

Kremasjon skal skje i godkjent krematorium og senest 10 dager etter dødsfallet.

§ 12. Frist for gravlegging

Første ledd skal lyde:

Dersom avdøde ikke er blitt kremert, skal gravlegging skje senest 10 dager etter dødsfallet.

§ 13. Unntak fra reglene om frist for kremasjon og gravlegging.

§ 13 skal lyde:

Fristene i § 10 andre ledd og § 12 gjelder ikke når avdødes legeme skal nyttes i samsvar med bestemmelsene i lov 9. februar 1973 om transplantasjon, sykehusobduksjon og avgivelse av lik m.m., eller det er besluttet sakkyndig likundersøkelse i medhold av straffeprosessloven § 228.

Kirkelig fellesråd kan forlenge fristene i § 10 andre ledd og § 12 dersom det foreligger tungtveiende grunner for det.

Dersom vilkårene for oppbevaring av kiste tilsier det, skal kirkelig fellesråd forkorte fristene i § 10 andre ledd og § 12.

Fellesrådets avgjørelse etter denne paragraf kan ikke påklages.

Kommunen sørger for at det finnes tilfredsstillende bårerom for oppbevaring av kister.

4.7 Askespredning

Departementet foreslår ikke endringer i lovbestemmelsen om askespredning, men vil i stedet vurdere å sende ut et nytt rundskriv til fylkesmennene der det klargjøres at det i visse tilfeller kan tillates askespredning i rennende vann. Lovsperre i §§ 9 og 20 mot kirkelig medvirkning foreslås opphevet, jf 4.8.1.

Komiteen ser at høringsinstansene har ulike meninger om det bør legges rette for en liberalisering. Noen ønsker å gå forholdsvis langt både mht hvor askespredning kan foregå og også åpne for fordele asken på flere urner. Andre viser til praksis og mener en bør stramme inn, utarbeide kontrollfunksjoner og unngå at det anlegges private gravminner i naturen. Mange opplever også at askespredning er en privatisert gravferdsform som virker støtende, særlig når en finner at disse er markert i skogs- og fjellområder. Erfaringene viser også at en del pårørende i etterkant ønsker å opprette og ha en grav å gå til.

Formålet i denne omgang er å vurdere hvordan ulike ønsker fra religiøse minoriter kan imøtekommes, og ikke drøfte Den norske kirkes forhold til askespredning som gravferdsform.

Komiteen mener vilkårene for askespredning bør være restriktive og heller bør strammes inn enn utvides, og finner ikke å anbefale at det gis tillatelse til spredning i elver og vassdrag eller ferskvann og heller ikke der det er "ualminnelig store vannmengder". Komiteen ser at det imidlertid bør kunne vurderes å gi tillatelse i særskilte tilfeller, for eksempel for sikker og

hinduer som praktiserer askespredning i rennende vann på egnede områder godkjent av fylkesmannen.

Komiteen mener det også bør kunne vurderes å etablere pagode i buddhisttempel og andre former for oppbevaring av urner av hensyn til religionsfriheten, men vil ellers anbefale en restriktiv praksis.

Komiteen mener det er behov for å gjennomgå praksis og utarbeide nærmere retningslinjer for askespredning som gravferdsform. Komiteen finner det uheldig at fylkesmennene praktiserer regelverket ulikt og fastsetter ulike vilkår, og at kontrollen med at spredningen skjer i henhold til vilkårene synes å være svak. Komiteen mener veiledningen bør revideres ut fra de erfaringer man har etter at bestemmelsen om askespredning har fungert i 15 år. Komiteen foreslår derfor at departementet evaluerer ordningen og sender ut et nytt rundskriv til Fylkesmennene for å unngå en uheldig praksis og utvikling i forhold til de rammevilkår som fastsettes.

4.8 Gravferdslovgivningens allmenne karakter

4.8.1 Lovregulering av kirkelig medvirkning ved askespredning

Departementet foreslår at § 20 annet ledd siste punktum og § 9 sjette ledd oppheves, slik at eventuell kirkelig medvirkning ved gravferd som avsluttes med askespredning og evt. ved selve askespredningen kun reguleres i det særskilte kirkelige regelverket.

De fleste høringsinstansene gir sin tilslutning til dette, men enkelte mener at det bør komme tydelig frem i gravferdsloven at askespredning ikke kan kombineres med kirkelig medvirkning ved selve gravferdseremonien. Det har imidlertid ikke vært drøftet eller fastsatt noen ordninger for om kirken skal delta ved selve askespredningen

Komiteen støtter forslaget og mener bestemmelser om dette bør reguleres i det særskilte kirkelige regelverket, for eksempel i gravferdsordningen og/eller i tjenesteordningen for menighetsprester. Komiteen anser at askespredning teologisk og historisk er en gravferdsform som ligger fjernt fra den kristne gravferdstradisjon, men mener kirken bør kunne medvirke ved en gravferdsseremoni hvor asken i ettertid skal spres. Dette må utredes nærmere og i tilfelle reguleres i den særskilte kirkelige lovgivning.

4.8.2 Saksbehandlingsregler vedrørende krematorium og gravlund

Departementet foreslår endring i gravferdsloven § 4 som innebærer at anlegg, utvidelse, nedleggelse eller annen vesentlig endring av gravlund og bygninger på gravlund ikke kan skje uten etter tilslutning fra kommunen. Menighetsmøtets særskilt lovregulerte uttalerett ved slike saker foreslås opphevet.

Komiteen har notert seg at de fleste høringsinstansene som har uttalt seg gir sin tilslutning til disse forslagene, men at det er enkelte merknader til menighetsmøtets rolle som uttaleorgan og til bispedømmerådets rolle som planmyndighet og godkjenningsorgan.

De fleste kirkelige høringsorganer mener dagens ordning kan videreføres og at bispedømmerådet fortsatt bør være godkjenningsinstans for slike tiltak. Noen kirkelige og de fleste ikke-kirkelige organer mener godkjenningsmyndigheten bør overføres til fylkesmannen eller kommunen, som har bred planfaglig kompetanse.

Komiteen slutter seg til Kirkerådet, som uttaler at bispedømmerådet kan opptre som statlig fagmyndighet, men at det bør vurderes om slike tillatelser vedrørende anlegg og regulering bør samles hos fylkesmannen. Bispedømmerådet bør kunne gis anledning til å uttale seg.

Komiteen støtter forslaget om å ta inn kommunens myndighet i budsjettssammenheng, jf gravferdsloven § 3 andre ledd.

Komiteen støtter også forslaget om at bestemmelsen om menighetsmøtets uttalerett i gravferdsloven § 4 tredje ledd oppheves. Dette begrenser ikke menighetsmøtets generelle uttalerett.

Komiteen støtter forslag til endring i gravferdsloven § 4. Anlegg m.v. av gravlund og krematorium

Første ledd skal lyde:

Anlegg, utvidelse, nedleggelse eller annen vesentlig endring av gravlund og bygninger på gravlund kan ikke skje uten etter tilslutning fra kommunen og med tillatelse fra bispedømmerådet. Bispedømmerådet kan sette vilkår for tillatelsen.

Tredje ledd oppheves.

5.1 Rett til grav for dødfødt barn m.m. (jf. Høringssammendraget kap. 4.9)

Departementet foreslår endring i gravferdsloven §§ 6 og 9 som innebærer at retten til fri grav for dødfødte barn også vil gjelde i fars hjemkommune. Videre foreslås det at betegnelsen ”partnerskapsliknende samboerskap” tas ut av lovteksten.

Komiteen registrerer at høringsinstansene støtter forslagene, og komiteen er enig i de foreslåtte endringene.

Komiteen støtter forslag til endring i gravferdsloven §§ 6 og 9

§ 6. Rett til grav

Første ledd skal lyde:

Avdøde personer som ved dødsfallet hadde bopel i kommunen har rett til fri grav på gravlund her. Det samme gjelder dødfødte barn når moren eller faren har bopel i kommunen.

§ 9. Hvem som sørger for gravferden

Andre ledd siste punktum skal lyde:

Ektefelles rett etter denne bestemmelsen gjelder tilsvarende for person som levde i ekteskapsliknende samboerskap med avdøde da dødsfallet fant sted.

5.2 Kremasjon som gravferdsform (jf. Høringssammendraget kap. 4.10)

Departementet foreslår endring i gravferdsloven § 10 som sikter mot normalisering av kremasjon som gravferdsform. Departementet vurderer å nedsette et utvalg for å utrede behovet for endringer i hele systemet for avgifter og annen brukerbetaling ved gravferd.

Komiteen opplever at departementet er passiv i forhold til økonomisk likestilling av kistebegravelse og kremasjon. Komiteen mener tiden er mer enn moden for å gi pålegg om økonomisk likestilling.

Det er behov for snarest mulig å gjennomgå systemet med avgifter og annen brukerbetaling ved gravferd, og også utgifter ved transport av kister og overføring av kister mellom kommuner. Svært mange av høringsinstansene understreker behovet for en slik gjennomgang. Undersøkelser viser også at det er store variasjoner mht kremasjonsavgiften.

Komiteen mener det er grunn til å se på hva som kan gjøres for å øke antall krematorier, bl.a der avstanden mellom krematoriene er stor.

5.3 Endring av meldingsrutiner (jf. Høringssammendraget kap.4.11)

Komiteen støtter at kravet i § 10 fjerde ledd og i § 11 om at det skal fremlegges legeerklæring ved dødsfall, og kravet i § 11 om at det skal fremlegges kopi av kremasjonsregisteret, oppheves.

5.4 Krigsgraver (jf. Sammendraget kap. 4.12)

Departementet foreslår endring i gravferdsloven § 23 a som innebærer at de grunnleggende forhold vedrørende krigsgraver lovreguleres, og at departementet får hjemmel til å fastsette nærmere regler for vedlikeholdet av krigsgravene og krigsminnesmerkene, og at det økonomiske ansvaret fortsatt skal ligge til staten.

Komiteen støtter dette forslaget. Komiteen vil be departementet å vurdere om dette også bør gjelde andre nedlagte kirkegårder, for eksempel kolerakirkegårder.

Komiteen støtter forslag til endringer i gravferdsloven § 23a. Krigsgraver m.v.

Ny § 23a skal lyde:

Graver for utenlandske soldater og krigsfanger (krigsgraver) fra første og andre verdenskrig skal være fredet uten tidsbegrensning, holdes i hevd og forvaltes med den verdighet som deres egenart tilsier.

Departementet kan gi nærmere regler om forvaltning og vedlikehold av krigsgraver, krigsgravlunder og krigsminnesmerker.

Endringer i kirkeloven

5.1 Tilpasninger til ny organisering av prestetjenesten (jf. Høringssammendraget kap. 6.1)

Departementet foreslår endringer i kirkeloven § 2, 3, 5, 6, 9 og 11 vedrørende prestegjeld som følge av ny organisering av prestetjenesten.

Komiteen gir sin tilslutning til Kirkerådets uttalelse og vil særlig understreke:

Endringene i kl § 5 bidrar til at en får en ønsket utvidelse av muligheten for å gjøre tilpasninger i den lokalkirkelige organisering. Dette gir et godt grunnlag for å finne nye og gode måter i forhold til å organisere soknets organer, slik at kirkeforvaltningen blir funksjonell og effektiv.

Komiteen viser til at den foreslåtte endringen i § 5 gir større muligheter for permanente samarbeidsløsninger mellom kirkelig fellelråd i et prosti. Dette kan gi grunnlag for at det etableres mer robuste enheter som enda bedre kan understøtte det lokale menighetsliv. Forslaget kan imidlertid forstås slik at det ikke kan etableres permanente samarbeidsløsninger mellom kirkelige fellelråd på tvers av prostigrenser eller ut over et prosti. Dette fremstår som en unødvendig begrensning, og komiteen ber om at bestemmelsen justeres slik at det gis mer fleksibilitet for utvikling av samarbeidsløsninger mellom kirkelige fellelråd. Det vises her bl.a. til at det ikke er en slik begrensning i samarbeidsområde i forsøksbestemmelsen i § 5 siste ledd. Evt. bør prostigrensene justeres.

Til forslag om endringen i § 9 femte ledd og § 11 annet ledd, vil komiteen framholde viktigheten av at soknet fortsatt høres i spørsmål om arbeidsfordeling blant prestene, økning eller reduksjon av presteressursene i soknet, samt spørsmål om økning eller reduksjon av tallet på gudstjenester. Dette berører vesentlige interesser for

soknet. Komiteen mener de foreslåtte endringene til sammen fratrar eller svekker soknets innflytelse i viktige lokalkirkelige spørsmål. Etter komiteens oppfatning må lover og forskrifter sikre at menigheten/soknet fortsatt blir hørt i spørsmål som berører så viktige interesser for soknet som det her er tale om. Komiteen er åpen for at dette kan skje på annen måte enn ved at menighetsmøtet høres, f.eks. ved at noe av myndigheten etter § 11 annet ledd bokstav c) og d) overføres til menighetsrådet. Samtidig er komiteen opptatt av at menighetsrådet utfører sine oppgaver etter å ha lyttet til menighetsmøtet i viktige saker.

Tjenesteordning for prester § 9 fjerde ledd, første punktum, inneholder bestemmelse om at menighetsmøtet skal høres før det treffes avgjørelse om grensene for et tjenestedistrikt. Når det gjelder tjenesteordningens bestemmelse i § 9, tredje ledd, anser komiteen at denne bestemmelsen ikke sikrer menighetens uttalerett på god nok måte. Komiteen kan ikke se at soknets behov for å bli hørt i spørsmål om økning eller redusering av prestedtjenesten i soknet og økning eller redusering av tallet på gudstjenester, d.v.s. i spørsmål om tildeling av presteressurser til soknet m.v., er ivare tatt godt nok i annet regelverk. Etter komiteens oppfatning innebærer særlig forslaget i endring av § 11 annet ledd, en svekkelse av soknets innflytelse i legitime interesser og av balansen og samhandlingen i forholdet mellom embetslinjen og rådslinjen.

Problemet, slik komiteen ser det, er at det etter de endringer som er foreslått ikke lenger vil være noen plikt til å orientere menighetsmøtet om evt. endringer på de områder som faller ut av paragrafen. Dette kan ha uheldige virkninger på det lokalkirkelige engasjement, og oppleves som en "umyndiggjøring av menighetene". Komiteen mener derfor at det er betenkelig å nedjustere menighetsmøtets betydning, uten at den rett som tidligere har ligget til menighetsmøtet nå evt. overføres til menighetsrådet.

Komiteen foreslår at bestemmelsene i § 9 femte ledd og § 11 annet ledd bokstav c) og d) erstattes, og at § 9 femte ledd skal lyde:

Menighetsrådet uttaler seg om vesentlige endringer som påvirker omfanget av prestedtjenesten i soknet og endringer i det fastsatte tallet på gudstjenester.

Når begrepet prestegjeld er foreslått tatt ut av loven, noe komiteen er enig i, er den bestemmelsen som er foreslått i kl § 6 femte ledd lite tjenlig. Bestemmelsen kan forstås slik at det er biskopen som bestemmer hvilken prest innenfor tjenestedistriktet som skal være medlem av menighetsrådet. Komiteen mener hovedregelen bør forstås og være i samsvar med kl § 6 første ledd, ved at det normalt skal være soknets sokneprest som sitter i menighetsrådet, men at biskopen i særlige tilfeller kan bestemme noe annet. Dette bør imidlertid gjøres etter samråd med menighetsrådet. Komiteen foreslår at dette tas inn i § 6 femte ledd: *Biskopen kan fravike bestemmelsen i første ledd første punktum, og bestemme at en annen prest skal være medlem av menighetsrådet.*

6.2 Harmonisering med barneloven (jf. Sammendraget kap. 5.2)

Når det gjelder barns medbestemmelse ved endring av barnets kirkelige tilhørighet, ser komiteen det som naturlig at denne bestemmelsen harmoniseres med barnelovens bestemmelser. Komiteen støtter imidlertid Kirkerådets forslag om at man istedenfor å oppheve kirkelovens § 3 nr 4 andre ledd siste punktum, erstatter den med en henvisning til barnelovens bestemmelser i § 31. Dette er tenkt å sikre en tilstrekkelig bevissthet i den kirkelige forvaltning på området.

Komiteen foreslår følgende endring i kirkeloven § 3 nr. 4 andre ledd siste punktum:

Barnets mening skal høres i samsvar med barneloven.

6.4 Tilsetting i Kirkerådets sekretariat (jf. Sammendraget kap. 5.4)

Komiteen gir sin tilslutning til høringsutkastets forslag om et nytt tredje ledd i kirkeloven § 25. Bestemmelsen avklarer at ved tilsetting av tjenestemenn under rådet har Kirkerådet hjemmel til å delegere tilsettingsmyndighet til et tilsettingsråd.

Komiteen slutter seg til forslag til endring i kirkeloven § 25.

Tredje ledd nytt tredje punktum skal lyde:

Tilsettingsmyndighet kan delegeres til et tilsettingsråd.

6.5 Politiattest (jf. Sammendraget kap. 5.5)

Den foreslåtte endringen i kirkeloven § 29 vil gi en etterlengtet hjemmel for å kunne kreve politiattest/barneomsorgsattest. Komiteen mener bestemmelsen må utformes med et attestkrav, som på idrettens/frivillighetens område. Det vil bli problematisk dersom det skal være opp til arbeidsgivers/oppdragsgivers skjønn om det skal kreves attest for det enkelte tilfelle. Dersom bestemmelsen utformes slik den er foreslått i høringsnotatet, anser komiteen at det vil være hensiktsmessig med nasjonale retningslinjer både for ansatte og frivillige. Det kan innebære utfordringer å få etablert dette i den nåværende kirkelige struktur.

Dersom man skal overlate dette til lokalt skjønn og fra ansettelse til ansettelse, er komiteen av den oppfatning at det kan skape problemer både for arbeidsgiver/oppdragsgiver og for den enkelte ansatte/frivillige i forhold til en siling av hvem man faktisk krever politiattest fra.

Komiteen mener man ved utformingen av paragrafen, også kunne ha benyttet samme ordlyd som i politiregisterloven § 39; ”ha omsorg for eller oppgaver knyttet til mindreårige.” Formuleringen ”kontakt med” kan bli veldig omfattende.

I samme omgang kunne det vært naturlig å vurdere om departementet burde ta inn en lignende attesthjemmel for personer med arbeidsoppgaver innenfor diakoni og omsorg, og ovenfor persongrupper med tilsvarende beskyttelsesbehov, for eksempel institusjonsbeboere og funksjonshemmede.

Komiteen har drøftet om attest også burde kreves av ungdommer mellom 15-18 år som f.eks. er barne- og ungdomsledere. Komiteen mener imidlertid at dette bør drøftes grundigere.

Komiteen forutsetter at utgifter til politiattester vil måtte komme som friske midler fra staten. Departementet har anslått at utgiftene det første året vil ligge opp mot 1,5 mill. kroner og deretter vil være synkende. Komiteen anser det for et rimelig nivå, men regner med at det er behov for å se nærmere på ulike sider ved ordningen når den skal etableres, og at det da vil være nødvendig å vurdere dette i forhold til kostnadene.

Komiteen foreslår følgende endring i kirkeloven § 29 Krav om medlemskap:

Overskrift skal lyde: *Krav om medlemskap m.v.*

Nytt andre ledd skal lyde:

Det skal utstedes barneomsorgsattest, jf politiregisterloven § 39, til bruk for lovbestemte organer i Den norske kirke, for person som lønnet eller ulønnet skal ansettes, utføre oppgaver eller inneha tillitsverv der vedkommende vil ha omsorg for eller oppgaver knyttet til mindreårige.

6.6 Krav om medlemskap i Den norske kirke for lærere ved teologisk Fakultet (jf. Høringssammendraget kap. 5.6)

Komiteen har forståelse for Det teologiske fakultets ønske om å oppheve kravet om medlemskap i Den norske kirke for lærere, jf kl § 29 første ledd. Det er derfor viktig at det formelle grunnlaget for den fremtidige relasjon mellom Det teologiske fakultet ved Universitetet i Oslo og Den norske kirke avklares i dialog med kirkens organer.

Professorer som ivaretar bestemte roller og funksjoner i kirkens organer og struktur må være medlemmer av Den norske kirke. Fakultetets rolle som høringsorgan sikres etter komiteens mening i departementets forslag til nytt første ledd i § 29: Krav om medlemskap m.v. Men det må drøftes videre i hvilken utstrekning og på hvilket grunnlag fakultetet uttaler seg i kirkelige høringsspørsmål.

Komiteen slutter seg til forslag til endring i kirkeloven § 29 Krav om medlemskap m.v.

Første ledd skal lyde:

Kirkelig tilsatte og ombud skal være medlem av Den norske kirke. Departementet kan dispensere fra kravet når særlige grunner tilsier det.

6.7 Kirkebokføring (jf. Sammendraget kap. 5.7)

Departementet foreslår endring i kirkeloven § 37 som legger til rette for framtidig elektronisk registrering av utførte kirkelige handlinger.

Komiteen ser at nesten samtlige av de høringsinstanser som har uttalt seg om dette forslaget, gir sin tilslutning til en slik ordning.

Komiteen slutter seg til Kirkerådets uttalelse, og mener elektronisk kirkebokføring må tas i bruk så snart som mulig. Ansvarsforhold må avklares.

Det fremlagte forslaget forstår komiteen som et forslag om endring av medium, og ikke endring av kirkebokens innhold. Det er viktig at det fortsatt skal kunne føres register over de handlinger og personer som i dag føres inn i kirkebøkene, i den grad kirken har behov for det og ser dette som tjenlig. Pr. i dag er det ikke hjemmel for at f.eks. faddere som ikke er medlemmer av Den norske kirke, men som har en rolle mht kirkelige handlinger, kan tas inn i medlemsregisteret.

Komiteen støtter forslaget om endring i kirkeloven § 37 Kirkebokføring

Nytt andre ledd skal lyde:

Opplysninger som nevnt i første ledd kan etter nærmere bestemmelse av departementet inntas i medlemsregister for Den norske kirke, jf. § 3 nr. 10.

6.8 Klageadgang for vedtak etter offentlighetsloven (jf. Sammendraget kap. 5.8)

Departementet foreslår endring i kirkeloven § 38 som innebærer at det innføres klageadgang for vedtak etter offentlighetsloven.

Komiteen gir i hovedsak sin tilslutning til Kirkerådets uttalelse. Kirkerådet støtter departementets forslag til endring i kirkeloven § 38, andre ledd, og ser det som viktig at det etableres en klageadgang i disse sakene.

Ut fra dagens kirkeordning ser komiteens flertall (9 medlemmer) det som naturlig at bispedømmerrådet og Kirkerådet er klageinstanser. Utgangspunktet må være at klagende organer vil henvende seg til det nærmest overordnede organ, som i alminnelig forvaltning naturlig er ankeinstans. Dette mener komiteen vil tilsi at bispedømmerrådet bør være ankeinstans for fellelrådene.

Et mindretall (4 medlemmer) mener Kirkerådet bør være klageinstans, slik at en slipper å bygge opp kompetanse på dette feltet ved alle bispedømmekontorene.

Komiteen støtter forslag til endring i kirkeloven § 38. Saksbehandlingsregler

Andre ledd nytt andre og tredje punktum skal lyde:

Vedtak etter offentlighetsloven som er truffet av menighetsrådet eller kirkelig fellesråd, kan påklages til bispedømmerådet. Vedtak etter offentlighetsloven som er truffet av bispedømmerådet, kan påklages til Kirkerådet.

6.9 Særskilte ugildhetsbestemmelser (jf. Kap. 6.9)

Departementet foreslår endring i kirkeloven § 38 vedrørende ugildhetsbestemmelser for prester. Departementet anfører at den foreslåtte endringen ”er primært av lovteknisk karakter og innebærer etter departementets vurdering ingen realitetsendring”.

Komiteen gir sin tilslutning til Kirkerådets uttalelse.

Komiteen opplever at bestemmelsen slik den er utformet har gitt grunnlag for ulike tolkninger og praksis i menighetene. Dette er uheldig og skaper ofte frustrasjon og konflikter.

Komiteen anbefaler at departementet i første rekke gir nærmere presiseringer om hvordan bestemmelsen skal praktiseres i form av et rundskriv. Komiteen forutsetter at dette skjer i kontakt med berørte organer. Dersom rundskrivet klargjør hvordan bestemmelsen skal forstås og praktiseres, vil det muligens ikke være behov for å endre bestemmelsen.

Komiteen slutter seg ikke til departementets forslag til endring i kirkeloven § 38.

6.10 Regel for innmelding i Den norske kirke (jf. Kap. 5.10)

I sin uttalelse anbefalte Kirkerådet en endring i bestemmelsene om innmelding og utmelding av Den norske kirke, som i dag reguleres av kirkeloven § 3 nr 8 og i forskrift om innmelding i og utmelding av Den norske kirke av 01. april 2006.

I korthet fungerer dagens regler slik at innmelding og utmelding skjer ved personlig henvendelse til den lokale kirkebokfører. Utmelding kan etter kl § 3 også skje skriftlig. For innmelding åpnes det ikke for unntak fra regelen om personlig henvendelse i betydningen oppmøte. Grunnen til at dette nå foreslås er bl.a. at saken ble tatt opp i en spørretime på Stortinget.

Kirkerådet mener det i de fleste tilfeller både er hensiktsmessig og viktig at innmelding skjer ved personlig kontakt med den lokale menighet, ved henvendelse til kirkebokfører. Hovedordningen fungerer godt og sikrer blant annet at innmeldinger, som de senere årene har dreid seg om ca 1000 personer årlig, ikke genererer dobbeltmedlemskap mot andre tros- og livssynssamfunn fordi de lokale rutiner anses som godt etterlevd.

Kirkerådet mener det nå bør åpnes for at *personer som er forhindret fra å møte opp kan melde seg inn i Den norske kirke ved skriftlig henvendelse i de tilfeller hvor det åpenbart foreligger tilstrekkelig dokumentasjon.*

Komiteen støtter Kirkerådets forslag.

7. Økonomiske/administrative konsekvenser (jf. Kap. 6)

Departementet mener at de foreslåtte endringene innen gravferdsforvaltningen for å ivareta minoritetenes behov for gravlegging, særskilt tilrettelagte graver m.v. i hovedsak må betegnes

som små. Dette gjelder også endringer innen kirkeloven, med unntak av utgifter til politiattest, som koster ca 190 kr pr. attest.

Komiteen mener endringene også vil kunne medføre økt press på kirkeøkonomien og få konsekvenser for det kirkelige tilbudet. Komiteen har notert seg at flere av høringsuttalelsene mener departementet undervurderer de kostnadmessige effektene av de foreslåtte lovendringene. Forslagene vil kunne medføre betydelige økte kostnader særlig på gravferdssektoren, bl.a. økte investerings- og driftskostnader, kostnader ved tilrettlegging av særskilte graver, og andre utgifter knyttet til minoriteters ønsker i forbindelse med gravferd.

Komiteen viser for øvrig til merknader de kapitlene foran. Dette gjelder bl.a utgifter til politiattester, som komiteen forutsetter blir finansiert med friske midler.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet viser til komiteens merknader og foreslår følgende endringer i gravferdsloven:

Kirkemøtet foreslår følgende endring i gravferdsloven § 23 Forvaltningsansvar

Nytt tredje ledd skal lyde:

Den som har forvaltningsansvaret for gravlegging i kommunen innbyr minst en gang i året tros- og livssynssamfunn som er registrerte i kommunen, til et kontaktmøte for å drøfte hvordan tros- og livssynssamfunnenes behov ved gravferd kan ivaretas. Slike kontaktmøter kan avholdes felles for flere kommuner, og andre kan inviteres til å delta.

Kirkemøtet slutter seg til forslag til endring i gravferdsloven § 1. Hvor gravlegging skal skje

Overskriften skal lyde:

Grunnleggende bestemmelser

Nytt første ledd skal lyde:

Gravlegging skal skje med respekt for avdødes religion eller livssyn.

Kirkemøtet foreslår følgende endring i gravferdsloven § 6. Rett til grav

Andre ledd nytt tredje og fjerde punktum skal lyde:

Ved gravlegging i grav som er særskilt tilrettelagt for å imøtekomme religiøse og livssynsmessige (minoriteters) behov, dekkes kostnadene av hjemkommunen når denne ikke selv har et slikt tilbud. Det samme vil gjelde for eldre, funksjonshemmede og andre personer som er registrert bosatt i institusjon utenfor kommunen, når kommunen ikke har egnet botilbud.

Kirkemøtet foreslår følgende endringer i gravferdslovens tittel og diverse bestemmelser

Tittel på loven skal lyde:

Lov om kirkegårder/gravlunder, kremasjon og gravferd (gravferdsloven)

I følgende bestemmelser skal uttrykket *kirkegård* endres til kirkegård/gravlund:

1. Overskrift kapittel 1
2. § 1 første, andre og tredje ledd
3. Overskrift § 2
4. § 2 første og andre ledd
5. § 3 første og andre ledd
6. Overskrift § 4
7. § 4 første og tredje ledd.

8. Overskrift § 5
9. § 5
10. § 6 første og andre ledd
11. § 7 første ledd
12. Overskrift § 8
13. § 8 første ledd og tredje ledd
14. § 10 sjuende ledd (kirkegårdsmyndigheten erstattes med kirkegårdsmyndigheten/gravferdsmyndigheten)
15. § 14 første og andre ledd
16. § 18 andre og tredje ledd
17. § 21 første ledd
18. § 22
19. § 25 andre ledd

§ 2. Krav til kirkegård/gravlund
Første ledd andre punktum skal lyde:

Kirkegård/gravlund skal i alminnelighet anlegges i nærheten av kirke, gravkapell eller annet egnet sted.

Kirkemøtet foreslår følgende endringer i gravferdsloven § 5. Innvielse/vigsling av gravlund
Overskriften skal lyde:

Vigsling/seremoni ved innvielse av gravlund

§ 5 skal lyde:

Tros- og livssynssamfunn som er virksomme på stedet skal gis anledning til å gjennomføre en vigsling/ seremoni når en ny gravlund tas i bruk. En slik høytidelighet må ikke utformes eller gjennomføres slik at den viser ringeakt for andre tros- eller livssynssamfunnene som gravlegger sine medlemmer på den samme gravlund.

Kirkemøtet foreslår følgende endringer i gravferdsloven §§ 10, 12 og 13

§ 10. Kremasjon

Nåværende tredje ledd blir andre ledd og skal lyde:

Kremasjon skal skje i godkjent krematorium og senest 10 dager etter dødsfallet.

§ 12. Frist for gravlegging

Første ledd skal lyde:

Dersom avdøde ikke er blitt kremert, skal gravlegging skje senest 10 dager etter dødsfallet.

§ 13. Unntak fra reglene om frist for kremasjon og gravlegging.

§ 13 skal lyde:

Fristene i § 10 andre ledd og § 12 gjelder ikke når avdødes legeme skal nyttes i samsvar med bestemmelsene i lov 9. februar 1973 om transplantasjon, sykehusobduksjon og avgivelse av lik m.m., eller det er besluttet sakkyndig likundersøkelse i medhold av straffeprosessloven § 228.

Kirkelig fellesråd kan forlenge fristene i § 10 andre ledd og § 12 dersom det foreligger tungtveiende grunner for det.

Dersom vilkårene for oppbevaring av kiste tilsier det, skal kirkelig fellesråd forkorte fristene i § 10 andre ledd og § 12.

Fellesrådets avgjørelse etter denne paragraf kan ikke påklages.

Kommunen sørger for at det finnes tilfredsstillende bårerom for oppbevaring av kister.

Kirkemøtet gir sin tilslutning til at gravferdsloven § 20 annet ledd siste punktum og § 9 sjette ledd oppheves.

Kirkemøtet støtter forslag til endring i gravferdsloven § 4. Anlegg m.v. av gravlund og krematorium

Første ledd skal lyde:

Anlegg, utvidelse, nedleggelse eller annen vesentlig endring av gravlund og bygninger på gravlund kan ikke skje uten etter tilslutning fra kommunen og med tillatelse fra bispedømmerådet. Bispedømmerådet kan sette vilkår for tillatelsen.

Tredje ledd oppheves.

Kirkemøtet støtter forslag til endring i gravferdsloven §§ 6 og 9

§ 6. Rett til grav

Første ledd skal lyde:

Avdøde personer som ved dødsfallet hadde bopel i kommunen har rett til fri grav på gravlunden her. Det samme gjelder dødfødte barn når moren eller faren har bopel i kommunen.

§ 9. Hvem som sørger for gravferden

Andre ledd siste punktum skal lyde:

Ektefelles rett etter denne bestemmelsen gjelder tilsvarende for person som levde i ekteskapsliknende samboerskap med avdøde da dødsfallet fant sted.

Kirkemøtet støtter forslag til endringer i gravferdsloven § 23a. Krigsgraver m.v.

Ny § 23a skal lyde:

Graver for utenlandske soldater og krigsfanger (krigsgraver) fra første og andre verdenskrig skal være fredet uten tidsbegrensning, holdes i hevd og forvaltes med den verdighet som deres egenart tilsier.

Departementet kan gi nærmere regler om forvaltning og vedlikehold av krigsgraver, krigsgravlunder og krigsminnesmerker.

2. Kirkemøtet gir sin tilslutning til at følgende endringer foretas i kirkeloven

Kirkemøtet foreslår følgende til endringer i kirkeloven vedrørende prestegjeld:

§ 2. Kirkelig inndeling

Første ledd tredje punktum skal lyde:

Hvert sokn hører til ett prosti.

Fjerde punktum oppheves.

Andre ledd første punktum skal lyde:

Endringer i den kirkelige inndeling og navn på kirke, sokn, prosti og bispedømme fastsettes av Kongen.

§ 5. Soknets organer

Tredje ledd skal lyde:

I prosti hvor ikke alle sokn hører til samme kommune, og i kommuner med særlig mange sokn, kan departementet foreta tilpasninger av bestemmelsene om kirkelig fellesråd.

§ 6. Menighetsrådets sammensetning

Femte ledd skal lyde:

Biskopen kan fravike bestemmelsen i første ledd første punktum, og bestemme at en annen prest skal være medlem av menighetsrådet. Biskopen fordeler prestene innenfor tjenstedistriktet slik at hvert menighetsråd får en prest til medlem. Biskopen bestemmer også hvordan prestene skal være varamedlemmer for hverandre.

§ 9. Menighetsrådets oppgaver

Femte ledd skal lyde:

Menighetsrådet uttaler seg om vesentlige endringer som påvirker omfanget av preste-tjenesten i soknet og endringer i det fastsatte tallet på gudstjenester.

§ 11. Menighetsmøtets oppgaver

Andre ledd skal lyde: 29

Før vedkommende myndighet treffer avgjørelse skal menighetsmøtet gis anledning til å uttale seg om oppføring eller nedlegging av kirke, og om deling, sammenslåing eller andre endringer i grensene for sokn.

Kirkemøtet foreslår følgende endringer i § 3 Tilhørighet og medlemskap

Nr 4 andre ledd siste punktum skal lyde:

Barnets mening skal høres i samsvar med barneloven § 31.

Kirkemøtet støtter følgende endring i § 25 Kirkerådet

Tredje ledd nytt tredje punktum skal lyde:

Tilsettingsmyndighet kan delegeres til et tilsettingsråd.

Kirkemøtet foreslår følgende endringer i § 29 Krav om medlemskap m.v.

Første ledd skal lyde:

Kirkelig tilsatte og ombud skal være medlem av Den norske kirke. Departementet kan dispensere fra kravet når særlige grunner tilsier det.

Nytt andre ledd skal lyde:

Det skal utstedes barneomsorgsattest, jf politiregisterloven § 39, til bruk for lovbestemte organer i Den norske kirke, for person som lønnet eller ulønnet skal ansettes, utføre oppgaver eller inneha tillitsverv der vedkommende vil ha omsorg for eller oppgaver knyttet til mindreårige

Kirkemøtet støtter følgende endring i § 37 Kirkebokføring

Nytt andre ledd skal lyde:

Opplysninger som nevnt i første ledd kan etter nærmere bestemmelse av departementet inntas i medlemsregister for Den norske kirke, jf. § 3 nr. 10.

Kirkemøtet støtter følgende endring i § 38. Saksbehandlingsregler

Andre ledd nytt andre og tredje punktum skal lyde:

Vedtak etter offentlighetsloven som er truffet av menighetsrådet eller kirkelig fellesråd, kan påklages til bispedømmerrådet. Vedtak etter offentlighetsloven som er truffet av bispedømmerrådet, kan påklages til Kirkerådet.

3. Kirkemøtet ber departementet vurdere ordningen man har bl.a i Sverige hvor avdødes hjemkommune dekker utgiftene til gravlegging uavhengig av hvor vedkommende blir gravlagt, jf komiteens merknader i kap. 4.3

4. Kirkemøtet ber departementet vurdere om tillatelser vedrørende anlegg og regulering av kirkegård bør legges til fylkesmannen, jf komiteens merknader i kap. 4.8.2.

5. Kirkemøtet støtter forslaget om at departementet nedsetter et utvalg for å utrede behovet for endringer når det gjelder avgifter og annen brukerbetaling ved gravferd, jf komiteens merknader i kap. 4.10.

6. Kirkemøtet ber departementet i kontakt med berørte instanser, utarbeide et rundskriv som nærmere presiserer hvordan ugildhetsbestemmelsen i kirkeloven § 38 skal forstås og praktiseres.

7. Kirkemøtet mener det er behov for å se nærmere på kirkens ordning for vigsling av kirkegård, jf. komiteens merknader i kap. 4.5 og kirkens eventuelle medvirkning ved askespredning, i kap. 4.7 og 4.8.1 og ber Kirkerådet følge opp disse spørsmål.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Dag Landmark

Saksordfører: Jan Erik Sundby

Følgende hadde ordet:

Jan Erik Sundby, Wenche Haugen Havrevoll

Endringsforslag til 2. innstilling

Forslag fra 1. plenumssamling:

Anne Marie Gjerdrum: Ikke tatt inn av komiteen. Fastholder ikke sitt forslag

Ingeborg Midttømme: Ikke tatt inn av komiteen. Opprettholder forslaget. Til votering.

Roar Petter Strømme: Er ivaretatt i dokumentet

Terje Fjeldheim: Er ivaretatt i dokumentet

Wenche Haugen Havrevoll: Ikke tatt inn av komiteen. Opprettholder forslaget. Til votering.

Wenche Haugen Havrevoll:

s. 6, § 2:

Ta ut det som står i parentesen:

Kirkegård/gravlund skal i alminnelighet anlegges i nærheten av kirke eller gravkapell (eller annet egnet sted).

Ingeborg Midttømme:

§ 13: Fjerne nest siste ledd.

(Dersom vilkårene for oppbevaring av kiste tilsier det, skal kirkelig fellesråd forkorte fristen).

§ 20 Ny tekst

Slik gravferd (seremoni) utføres av de tros- og livssynssamfunn som gjør vedtak om det.

Votering

Havrevolls forslag fikk 27 stemmer og falt.

Midttømmes forslag (§ 13) fikk 17 stemmer og falt.

Midttømmes forslag (§ 20) fikk 8 stemmer og falt.

101 stemmeberettigede.

Kirkemøtets vedtak

1. Kirkemøtet viser til komiteens merknader og foreslår følgende endringer i gravferdsloven:

Kirkemøtet foreslår følgende endring i gravferdsloven § 23 Forvaltningsansvar

Nytt tredje ledd skal lyde:

Den som har forvaltningsansvaret for gravlegging i kommunen innbyr minst en gang i året tros- og livssynssamfunn som er registrerte i kommunen, til et kontaktmøte for å drøfte hvordan tros- og livssynssamfunnenes behov ved gravferd kan ivaretas. Slike kontaktmøter kan avholdes felles for flere kommuner, og andre kan inviteres til å delta.

Kirkemøtet slutter seg til forslag til endring i gravferdsloven § 1. Hvor gravlegging skal skje

Overskriften skal lyde:

Grunnleggende bestemmelser

Nytt første ledd skal lyde:

Gravlegging skal skje med respekt for avdødes religion eller livssyn.

Kirkemøtet foreslår følgende endring i gravferdsloven § 6. Rett til grav

Andre ledd nytt tredje og fjerde punktum skal lyde:

Ved gravlegging i grav som er særskilt tilrettelagt for å imøtekomme religiøse og livssynsmessige (minoriteters) behov, dekkes kostnadene av hjemkommunen når denne ikke selv har et slikt tilbud. Det samme vil gjelde for eldre, funksjonshemmede og andre personer som er registrert bosatt i institusjon utenfor kommunen, når kommunen ikke har egnet botilbud.

Kirkemøtet foreslår følgende endringer i gravferdslovens tittel og diverse bestemmelser

Tittel på loven skal lyde:

Lov om kirkegårder/gravlunder, kremasjon og gravferd (gravferdsloven)

I følgende bestemmelser skal uttrykket *kirkegård* endres til kirkegård/gravlund:

1. Overskrift kapittel 1
2. § 1 første, andre og tredje ledd
3. Overskrift § 2
4. § 2 første og andre ledd
5. § 3 første og andre ledd
6. Overskrift § 4
7. § 4 første og tredje ledd.
8. Overskrift § 5
9. § 5
10. § 6 første og andre ledd
11. § 7 første ledd
12. Overskrift § 8
13. § 8 første ledd og tredje ledd
14. § 10 sjuende ledd (kirkegårdsmyndigheten erstattes med kirkegårdsmyndigheten/gravferdsmyndigheten)
15. § 14 første og andre ledd
16. § 18 andre og tredje ledd
17. § 21 første ledd
18. § 22
19. § 25 andre ledd

§ 2. Krav til kirkegård/gravlund
Første ledd andre punktum skal lyde:

Kirkegård/gravlund skal i alminnelighet anlegges i nærheten av kirke, gravkapell eller annet egnet sted.

Kirkemøtet foreslår følgende endringer i gravferdsloven § 5. Innvielse/vigsling av gravlund
Overskriften skal lyde:

Vigsling/seremoni ved innvielse av gravlund

§ 5 skal lyde:

Tros- og livssynssamfunn som er virksomme på stedet skal gis anledning til å gjennomføre en vigsling/ seremoni når en ny gravlund tas i bruk. En slik høytidelighet må ikke utformes eller gjennomføres slik at den viser ringeakt for andre tros- eller livssynssamfunnene som gravlegger sine medlemmer på den samme gravlund.

Kirkemøtet foreslår følgende endringer i gravferdsloven §§ 10, 12 og 13

§ 10. Kremasjon

Nåværende tredje ledd blir andre ledd og skal lyde:

Kremasjon skal skje i godkjent krematorium og senest 10 dager etter dødsfallet.

§ 12. Frist for gravlegging

Første ledd skal lyde:

Dersom avdøde ikke er blitt kremert, skal gravlegging skje senest 10 dager etter dødsfallet.

§ 13. Unntak fra reglene om frist for kremasjon og gravlegging.

§ 13 skal lyde:

Fristene i § 10 andre ledd og § 12 gjelder ikke når avdødes legeme skal nyttes i samsvar med bestemmelsene i lov 9. februar 1973 om transplantasjon, sykehusobduksjon og avgivelse av lik m.m., eller det er besluttet sakkyndig likundersøkelse i medhold av straffeprosessloven § 228.

Kirkelig fellesråd kan forlenge fristene i § 10 andre ledd og § 12 dersom det foreligger tungtveiende grunner for det.

Dersom vilkårene for oppbevaring av kiste tilsier det, skal kirkelig fellesråd forkorte fristene i § 10 andre ledd og § 12.

Fellesrådets avgjørelse etter denne paragraf kan ikke påklages.

Kommunen sørger for at det finnes tilfredsstillende bærerom for oppbevaring av kister.

Kirkemøtet gir sin tilslutning til at gravferdsloven § 20 annet ledd siste punktum og § 9 sjettede ledd oppheves.

Kirkemøtet støtter forslag til endring i gravferdsloven § 4. Anlegg m.v. av gravlund og krematorium

Første ledd skal lyde:

Anlegg, utvidelse, nedleggelse eller annen vesentlig endring av gravlund og bygninger på gravlund kan ikke skje uten etter tilslutning fra kommunen og med tillatelse fra bispedømmerrådet. Bispedømmerrådet kan sette vilkår for tillatelsen.

Tredje ledd oppheves.

Kirkemøtet støtter forslag til endring i gravferdsloven §§ 6 og 9

§ 6. Rett til grav

Første ledd skal lyde:

Avdøde personer som ved dødsfallet hadde bopel i kommunen har rett til fri grav på gravlunden her. Det samme gjelder dødfødte barn når moren eller faren har bopel i kommunen.

§ 9. Hvem som sørger for gravferden

Andre ledd siste punktum skal lyde:

Ektefelles rett etter denne bestemmelsen gjelder tilsvarende for person som levde i ekteskapsliknende samboerskap med avdøde da dødsfallet fant sted.

Kirkemøtet støtter forslag til endringer i gravferdsloven § 23a. Krigsgraver m.v.

Ny § 23a skal lyde:

Graver for utenlandske soldater og krigsfanger (krigsgraver) fra første og andre verdenskrig skal være fredet uten tidsbegrensning, holdes i hevd og forvaltes med den verdighet som deres egenart tilsier.

Departementet kan gi nærmere regler om forvaltning og vedlikehold av krigsgraver, krigsgravlunder og krigsminnesmerker.

2. Kirkemøtet gir sin tilslutning til at følgende endringer foretas i kirkeloven

Kirkemøtet foreslår følgende til endringer i kirkeloven vedrørende prestegjeld:

§ 2. Kirkelig inndeling

Første ledd tredje punktum skal lyde:

Hvert sokn hører til ett prosti.

Fjerde punktum oppheves.

Andre ledd første punktum skal lyde:

Endringer i den kirkelige inndeling og navn på kirke, sokn, prosti og bispedømme fastsettes av Kongen.

§ 5. Soknets organer

Tredje ledd skal lyde:

I prosti hvor ikke alle sokn hører til samme kommune, og i kommuner med særlig mange sokn, kan departementet foreta tilpasninger av bestemmelsene om kirkelig fellesråd.

§ 6. Menighetsrådets sammensetning

Femte ledd skal lyde:

Biskopen kan fravike bestemmelsen i første ledd første punktum, og bestemme at en annen prest skal være medlem av menighetsrådet. Biskopen fordeler prestene innenfor tjenstedistriktet slik at hvert menighetsråd får en prest til medlem. Biskopen bestemmer også hvordan prestene skal være varamedlemmer for hverandre.

§ 9. Menighetsrådets oppgaver

Femte ledd skal lyde:

Menighetsrådet uttaler seg om vesentlige endringer som påvirker omfanget av prestedtjenesten i soknet og endringer i det fastsatte tallet på gudstjenester.

§ 11. Menighetsmøtets oppgaver

Andre ledd skal lyde: 29

Før vedkommende myndighet treffer avgjørelse skal menighetsmøtet gis anledning til å uttale seg om oppføring eller nedlegging av kirke, og om deling, sammenslåing eller andre endringer i grensene for sokn.

Kirkemøtet foreslår følgende endringer i § 3 Tilhørighet og medlemskap

Nr 4 andre ledd siste punktum skal lyde:

Barnets mening skal høres i samsvar med barneloven § 31.

Kirkemøtet støtter følgende endring i § 25 Kirkerådet

Tredje ledd nytt tredje punktum skal lyde:

Tilsettingsmyndighet kan delegeres til et tilsettingsråd.

Kirkemøtet foreslår følgende endringer i § 29 Krav om medlemskap m.v.

Første ledd skal lyde:

Kirkelig tilsatte og ombud skal være medlem av Den norske kirke. Departementet kan dispensere fra kravet når særlige grunner tilsier det.

Nytt andre ledd skal lyde:

Det skal utstedes barneomsorgsattest, jf politiregisterloven § 39, til bruk for lovbestemte organer i Den norske kirke, for person som lønnet eller ulønnet skal ansettes, utføre oppgaver eller inneha tillitsverv der vedkommende vil ha omsorg for eller oppgaver knyttet til mindreårige

Kirkemøtet støtter følgende endring i § 37 Kirkebokføring

Nytt andre ledd skal lyde:

Opplysninger som nevnt i første ledd kan etter nærmere bestemmelse av departementet inntas i medlemsregister for Den norske kirke, jf. § 3 nr. 10.

Kirkemøtet støtter følgende endring i § 38. Saksbehandlingsregler

Andre ledd nytt andre og tredje punktum skal lyde:

Vedtak etter offentlighetsloven som er truffet av menighetsrådet eller kirkelig fellesråd, kan påklages til bispedømmerådet. Vedtak etter offentlighetsloven som er truffet av bispedømmerådet, kan påklages til Kirkerådet.

3. Kirkemøtet ber departementet vurdere ordningen man har bl.a i Sverige hvor avdødes hjemkommune dekker utgiftene til gravlegging uavhengig av hvor vedkommende blir gravlagt, jf komiteens merknader i kap. 4.3
4. Kirkemøtet ber departementet vurdere om tillatelser vedrørende anlegg og regulering av kirkegård bør legges til fylkesmannen, jf komiteens merknader i kap. 4.8.2.
5. Kirkemøtet støtter forslaget om at departementet nedsetter et utvalg for å utrede behovet for endringer når det gjelder avgifter og annen brukerbetaling ved gravferd, jf komiteens merknader i kap. 4.10.
6. Kirkemøtet ber departementet i kontakt med berørte instanser, utarbeide et rundskriv som nærmere presiserer hvordan ugildhetsbestemmelsen i kirkeloven § 38 skal forstås og praktiseres.
6. Kirkemøtet mener det er behov for å se nærmere på kirkens ordning for vigsling av kirkegård, jf. komiteens merknader i kap. 4.5 og kirkens eventuelle medvirkning ved askespredning, i kap. 4.7 og 4.8.1 og ber Kirkerådet følge opp disse spørsmål.

Enstemmig vedtatt.

KM 10/10 Retningsliner for bruk av liturgiske farger

Saksdokument:

KM 07.1/10   Saksorientering

Første innstilling frå komité E

Samandrag av saksorienteringa

Saka gjeld gjennomsyn av retningsliner for bruk av liturgiske fargar på bakgrunn av gudstenestereforma, særleg utforminga av ny Tekstbok for Den norske kyrkja.

Merknader frå komiteen

Komiteen legg saksutgreiinga til grunn og vil lyfte fram:

Dei liturgiske fargane er ein viktig del av symbolspråket i kyrkja og er med å gjera liturgien i kyrkja rikare. Dei fire fargane som vart innførde med gudstenestereforma i 1977, kvitt, fiolett, raudt og grønt, har blitt godt mottekne i kyrkja. For å auke medvitet rundt dei, vil det vere viktig for barn, unge og vaksne å få opplæring i kva fargane tyder. Dei fire fargane bør framleis vera dei liturgiske hovudfargane.

Svart har blitt vurdert som ny liturgisk farge i ei høyring, og eit fleirtal gjekk inn for dette som farge på langfredag. I framlegget til Kyrkjemøtet er svart farge likevel teke ut. Komiteen gjer framlegg om å innføre svart som ein valfri, alternativ liturgisk farge til fiolett på langfredag, og berre på denne eine dagen i kyrkjeåret. Det betyr at ein tillet bruk av svart stola på denne dagen. Eit mindretal i komiteen går ikkje inn for dette og vil ikkje at svart skal vere ein liturgisk farge.

Svart kan vere eit dramatisk og høveleg uttrykk for langfredag og på ein meningsfull måte gje kontrast til overvinninga av døden Påskedag. Den stør opp under dei liturgiske skikkane som har vakse fram i mange kyrkjelydar dei siste tiåra for å tydeleggjere særpreget ved ulike dagar i den stille veka. Det gjeld særleg skikken å avdekke altaret etter gudstenesta skjærtorsdag som innleiing til langfredag, og å ta bort andre uttrykk for fest og glede i kyrkjerommet.

I salmane våre er budskapet på langfredag til dømes uttrykt soleis:

*Solen på himmelen lukket sitt øye
den dag da solen på korset gikk ned.
Da stod naturen i dobbelt dødsøyne,
dobbelt formørkelse var der da skjedd.
Men på vår påskedag så man opprunnet
Begge de soler som syntes forsvunnet.
Halleluja, halleluja! (Petter Dass i NoS 174)*

Når svart vert ein valfri tilleggsfarge på denne særprega dagen i kyrkjeåret, rokkar den ikkje ved fiolett som fargen for førebuing, bot og sorg. Svart skal ikkje nyttast ved sørgjegudstenester eller gravferd. Komiteen foreslår fylgjande 4 tillegg i retningslinene, punkt 1:

- I tillegg kan svart nyttast som eit valfritt alternativ til fiolett på langfredag. Det er ein farge for mysteriet knytt til langfredagen.

- Langfredag: fiolett – eller svart.

I samband med at den nye tekstboka endrar namn på 6. søndag etter påske, til Søndag før pinse, og ynskjer å knytte denne dagen nærare til pinsa, gjev Kyrkjerådet framlegg om å endre fargen frå kvitt til raudt på denne dagen. Komiteen er samd i at dagen skal knytast til pinsa, men vil likevel ikkje gå inn for å endre fargen til raudt. I jule- og påskehøgtida endrar ein ikkje farge før sjølve høgtida er der, og det meiner komiteen at ein ikkje skal gjere før pinse heller. Forholdet mellom søndag før pinse og pinsedag samsvarer med skilnaden mellom fastelavn, med sin grønne farge, og fastetida med fiolett. Komiteen gjer difor framlegg om at Søndag før pinse framleis skal høyre til påsketida og ha kvitt som liturgisk farge, og foreslår fylgjande endring i retningslinene,

punkt 2:

- Påsketida (Påskennatt – Søndag før pinse’): kvitt/gyllent.

Kyrkjerådet gjer også framlegg om å oppjustere Treeiningssøndagen til ein festdag, og foreslår at fargen denne dagen vert kvitt. Komiteen er samd i at denne dagen vert ein festdag. Ein har drøfta om fargen skal vere raudt for å markere at veka etter pinse er ei festveke som avsluttast med Treeiningssøndag. Komiteen har slutta seg til Kyrkjerådet sitt forslag om at fargen for Treeiningssøndag skal vere kvitt. Med dette samlar dagen dei tre høgtidene jul, påske og pinse.

Kyrkjerådet gjer også framlegg om å nytte kvitt, raudt eller kyrkjeårsfargen på gudstenester med konfirmasjon. Den kvite fargen knyt attende til dåpen og gjev uttrykk for fest og glede. Den raude fargen stadfestar at ein er innlemma i kyrkja og fargen symboliserer krafta frå Den heilage ande og etterfylging av Kristus. Ein vil tilrå kvitt eller raudt som farge ved konfirmasjon, og ikkje kyrkjeårsfargen. Komiteen foreslår difor fylgjande endring i retningslinene, punkt 5:

- Ved konfirmasjon: raudt eller kvitt.

Komiteen foreslår også eit tilleggsord i siste setning i punkt 3:

- Ved ordinasjon/vigsling, kyrkjevigsling og kyrkjejubileum bruker ein raudt.

Retningslinjer for bruk av liturgiske farger

Bokmål

1. Fargene er en viktig del av kirkens symbolspråk. De er med på å berike kirkens liturgier og er synlige uttrykk for kirkeårstider og feiringer. Gjennom kirkens historie har forskjellige farger og fargenyanser vært i bruk, avhengig av tradisjon, geografi og kultur. Det er likevel fire liturgiske *hovedfarger* som går igjen og som gjelder i Den norske kirke.
  - a) Hvitt (eller gyllent) er fargen for Kristus-høytidene, fest og glede.
  - b) Fiolett er fargen for forberedelse, bot og sorg.
  - c) Rødt er fargen for Ånden og kirken, blod, ild og martyrium.
  - d) Grønt er fargen for vekst og livskraft.

Det er ønskelig at alle kirker har messehaker og stola, evt. også prekestolklede og antependium i de fire hovedfargene (fortrinnsvis grønt og hvitt).

De fire hovedfargene kan brukes i ulike valører alt etter lokale forhold. Både *hvitt* og *gyllent* kan brukes som festfarge.

2. Hovedperioder i kirkeåret:

Adventstiden: fiolett

Juletiden (Julaften t.o.m. Kristi åpenbaringsdag): hvitt

Åpenbaringstiden (2.søndag i åpenbaringstiden – Fastelavnssøndag): grønt

Fastetiden (Askeonsdag-Påskeaften): fiolett

Palmesøndag: fiolett

Skjærtorsdag: fiolett

Langfredag: fiolett

Påskeaften: fiolett

Påsketiden (Påskenaftn – Søndag før pinse): hvitt/gyllent

Pinse (Pinsedag – Andre pinsedag): rødt

Treenighetssøndag: hvitt/gyllent

Treenighetstiden: grønt

Farger på spesielle dager:

Hvitt: Maria budskapsdag

Sankthans (Jonsok)

Mikkelsmess

Allehelgensdag

Andre helgendager

Rødt: Stefanusdagen (Andre juledag)

Aposteldagen (6. søndag i treenighetstiden)

Olavsdagen (Olsok)

Andre martyrdager

Fiolett: Bots- og bededag (20. søndag i treenighetstiden)

Grønt: Høsttakkefest

Skaperverkets dag

1. og 17. mai brukes grønt eller kirkeårstidens farge.

3. Ved høymesse og andre gudstjenester på søndag og andre kirkelige helligdager brukes vanligvis kirkeårstidens farge. Dette gjelder også dåp, når den inngår i hovedgudstjenesten. Ved ordinasjon/vigsling, kirkevigsling og kirkejubileum er liturgisk farge rødt.
4. Ved gudstjenester på hverdager brukes vanligvis fargen for nærmest foregående søndag eller helligdag. Unntatt fra denne regelen er uken etter de dager som foran er kalt ”spesielle dager”. På lørdager kan fargen for kommende søndag brukes.
5. Ved kirkelige handlinger utenom hovedgudstjenesten og ved særskilte gudstjenester brukes fargene vanligvis slik:
Ved dåp: hvitt eller kirkeårstidens farge
Ved konfirmasjon: rødt eller hvitt/gyllent
Ved vigsel: hvitt/gyllent

Ved gravferd: fiolett
Ved skriftemål: fiolett
Ved sørgegudstjenester: fiolett

Nynorsk

1. Fargane er ein viktig del av symbolspråket i kyrkja. Dei er med på å gjera liturgien i kyrkja rikare og er synlege uttrykk for kyrkjeårstider og feiringar. Gjennom kyrkjehistoria har det vore brukt ulike fargar og fargenyansar alt etter tradisjon, geografi og kultur. Det er likevel fire liturgiske *hovudfargar* som går igjen og som gjeld i Den norske kyrkja..
  - a) Kvitt (eller gyllent) er fargen for Kristus-høgtidene, fest og glede.
  - b) Fiolett er fargen for førebuing, bot og sorg.
  - c) Raudt er fargen for Anden og kyrkja, blod, eld og martyrium.
  - d) Grønt er fargen for vokster og livskraft.

Det er eit ønske at alle kyrkjer har messehakel og stola, ev. også preikestolklede og antependium i dei fire hovudfargane (helst grønt og kvitt).

Dei fire hovudfargane kan ha ulike valørar alt etter lokale tilhøve. Både *kvitt* og *gyllent* kan vera festfarge.

2. Hovudperiodar i kyrkjeåret:

Adventstida: fiolett

Juletida (Julaftan – Kristi openberringsdag): kvitt/gyllent

Openberringstida (2. søndag i åpenbaringstida – Fastelavn)

Fastelavnssøndag: grønt

Fastetida (Oskeonsdag – Påskeaftan): fiolett

Palmesøndag: fiolett

Skjærtorsdag: fiolett

Langfredag: fiolett

Påskeaftan: fiolett

Påsketida (Påskennatt – Søndag før pinse): kvitt/gyllent

Pinse (Pinsedag – Andre pinsedag): raudt

Treeiningssøndag: kvitt/gyllent

Treeiningstida: grønt

Fargar på spesielle dagar:

Kvitt: Maria bodskapsdag

Jonsok

Mikkelsmess

Helgemessesøndag

Andre helgendagar

Raudt: Stefanusdagen (Andre juledag)

Aposteldagen (6. søndag i treeiningstida)

Olavsdagen (Olsok)

Andre martyrdagar

Fiolett: Bots- og bededag (20. søndag i treeiningstida)
Grønt: Hausttakkefest
Skaparverkdagen

1. og 17. mai bruker ein grønt eller fargen for kyrkjeårstida.
3. Ved høgmesse og andre gudstenester på søndagar og andre kyrkjelege helgedagar er det vanleg å bruka fargen for kyrkjeårstida. Det same gjeld når det er dåp i hovudgudstenesta. Ved ordinasjon/vigsling, kyrkjevigsling og kyrkjejubileum bruker ein raudt.
4. Ved gudstenester på kvardagar er det vanleg å bruka fargen for siste søndagen eller helgedagen. Denne regelen gjeld ikkje i veka etter dei dagane som ovanfor er kalla ”spesielle dagar”. På laurdagar kan ein bruka fargen for komande søndag.
5. Ved kyrkjelege handlingar utanom hovudgudstenesta og ved spesielle gudstenester er det vanleg å bruka fargane slik:
Ved dåp: kvitt eller fargen for kyrkjeårstida
Ved konfirmasjon: raudt eller kvitt
Ved vigsel: kvitt/gyllent
Ved gravferd: fiolett
Ved skriftemål: fiolett
Ved sørgjegudstenester: fiolett

Framlegg til vedtak

1. Kyrkjemøtet vedtek ”Retningslinjer for bruk av liturgiske fargar ” i Den norske kyrkja.
2. Retningslinjene trer i kraft 1. søndag i advent 2011.
3. Desse retningslinjene skal ikkje vere til hinder for at ein ved særskilde høve kan gjere bruk av historiske kyrkjetekstilar, som høyrer til ei lokal kyrkje.
4. Kyrkjemøtet gjev Kyrkjerådet fullmakt til, om naudsynt, å justere retningslinjene i forhold til den vidare handsaming av gudstenestereforma fram mot endelege liturgiske ordningar.

Plenumsbehandling

Dirigent: Helene Bjerkestrand
Saksordførar: May Lisbeth Hovlid Aurdal

Desse hadde ordet:

May Lisbeth Hovlid Aurdal, Harald Hegstad, Lars Erlend Kielland, Egil Morland, Svein Malmbekk, Ole Christian Kvarme, Aslag Lajord, Elisabeth Thorsen, Tor Singasaas, Dag Landmark, Harald Askeland

Endringsframlegg

Harald Hegstad:
I retningslinjenes pkt. 1, s. 3, 4. linje:

”Det forklarende tillegget går ut: ”Det er en farge for langfredagens mysterium.”

Lars Erlend Kielland:

Tilleggene som omhandler svart som liturgisk farge, tas ut.

Egil Morland:

Setningen i pkt. 1: ”I tillegg kan svart... ” går ut.

Ole Christian Kvarme:

I pkt. 4 i framlegg til vedtak strykes ordene: ”fram mot endelege liturgiske ordningar”.

Kiellands framlegg vert tatt inn av komiteen.

Hegstads framlegg vert tatt inn av komiteen.

Morlands framlegg vert tatt inn av komiteen.

Kvarmes framlegg vert tatt inn av komiteen.

Votering

Bruk av svart som liturgisk farge:

Forslaget fikk 22 stemmer og falt.

108 stemmer avgitt

Kyrkjemøte sitt vedtak

1. Kyrkjemøtet vedtek ”Retningsliner for bruk av liturgiske fargar ” i Den norske kyrkja.
2. Retningslinene trer i kraft 1. søndag i advent 2011.
3. Desse retningslinene skal ikkje vere til hinder for at ein ved særskilde høve kan gjere bruk av historiske kyrkjetekstilar, som høyrer til ei lokal kyrkje.
4. Kyrkjemøtet gjev Kyrkjerådet fullmakt til, å justere retningslinene i forhold til den vidare handsaming av gudstenestereforma.

Enstemmig vedtatt.

KM 11/10 Valgregler, herunder særskilte regler for de kirkelige valg 2011, representasjon for samisk kirkeliv og døvekirken. Evaluering av demokratireformen

Saksdokumenter:

KM 11.1/10	Saksorientering
KM 11.1.1/10	Evalueringsrapport Kirkevalget 2009.pfd
KM 11.1.2/10	Rapport_Kyrkjevalet_2009.pdf
KM 11.1.3/10	Særskilte regler for de kirkelige valg 2011
KM 11.1.4/10	Vurdering av foreslåtte endringer i kirkevalgordningen
KM 11.1.5/10	Erfaringer sammenslåtte menighetsråd 2009.doc

Første innstilling fra komité G

Sammendrag av saksorienteringen

I. Evaluering av Kirkevalget 2009

Med overleveringen av evalueringsrapporten "Når alle stemmer teller..." fra Stiftelsen Kirkeforskning (KIFO) og Det teologiske Menighetsfakultetet (MF) har Den norske kirke fått verdifull kunnskap. Ikke bare om avvikling av kirkevalg i praktisk og teknisk forstand, men også om medlemmers bevissthet om sitt medlemskap og hva som motiverer til deltakelse i kirkens demokratiske prosesser.

Den interne rapporten "Kyrkjevalet 2009" ble lagt fram for Kirkerådet i mars 2010. Selv om den eksterne rapporten er langt mer omfattende både i form og innhold, er det noen felles trekk mellom de to rapportene. Begge rapportene ser, tross klare forbedringspunkt, preferansevalget som en valgform som også bør gjennomføres ved Kirkevalget i 2011. Videre tematiserer rapportene de konkrete forutsetningene i kirkeforliket og kirkens svar på dette.

Kirkevalget 2009 har lært oss mye både om hva som fungerer, og hva som kunne fungert bedre. Videre i denne saken blir det lagt fram en rekke endringsforslag i valgreglene til Kirkevalget i 2011, både til menighetsrådsvalg og til valg på bispedømmeråd/Kirkemøte.

Demokratireformen er mer enn en valgteknisk reform. Formålet med demokratireformen er å utvikle kirkens ordninger og organisasjon slik at disse støtter opp under medlemmers deltakelse og eierskap. Demokratireformen skal bidra til at kirken kan være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen kirke for folket i en ny tid.

II. Valg av menighetsråd. Endringer og justeringer av valgregler for valget i 2011.

I forbindelse med Kirkevalget i 2009 vedtok Kirkemøtet kun mindre endringer i regler for valg av menighetsråd.

For å gjøre stemmegivning enklest mulig for velgerne når Kirkevalget avholdes sammen med kommune- og fylkestingsvalget i 2011 foreslås det forenklinger/standardisering av velgerens muligheter til endring på stemmeseddelen. Dette vil også gjøre opptellingsarbeidet enklere.

På bakgrunn av evalueringen av Kirkevalget 2009 drøftes hvordan velgernes endringer på stemmesedlene i større grad kan få reell betydning når det er flere kandidater på listen enn

minstekravet (antall medlemmer pluss varamedlemmer som skal velges). Det foreslås å endre opptellingsreglene slik at alle kandidater på listen får reell mulighet til å bli valgt inn.

Det foreslås to terminologiske endringer: begrepene ”kumulering” og ”forhåndskumulering” som ikke lenger benyttes ved de politiske valg, foreslås erstattet med begrepene ”tilleggsstemme” og ”stemmetillegg”.

Opptellingsreglene for forholdstallsvalg foreslås revidert slik at de samsvarer med opptellingsreglene i valgloven av 2002. For å unngå henvisning til valgloven i regeltekstene, foreslås det å ta bestemmelsene inn i regelverket for valg av menighetsråd. De aktuelle reglene er bearbejdet og tilpasset regler for valg av menighetsråd. Det foreslås også forenklinger i prosedyrene ved forhåndsstemming. Disse forenklingene har som konsekvens at velgere som har forhåndsstemt ikke lenger kan stemme på valgdagen.

Prøveordningen med valg på halve menighetsrådet annet hvert år, foreslås forlenget fram til 2013. I prøvemenighetene medfører det at funksjonstiden for menighetsrådsmedlemmene som ble valgt i 2009, blir fire år. En underveisevaluering av ordningen foretas høsten 2010, mens endelig evaluering av ordningen finner sted etter valget i 2011.

Prøveordningen med sammenslåtte menighetsråd foreslås også forlenget. Dette må avklares med departementet før Kirkemøtet. Et notat som sammenfatter de foreløpige erfaringene er vedlagt.

I saksorienteringen drøftes også andre merknader og forslag til justering av valgregler, forbedring av veiledninger etc.

III. Valg av bispedømmeråd og Kirkemøte. Endringer og justeringer av valgregler for valget i 2011.

Evalueringen av Kirkevalget 2009 viser behov for å gjennomgå preferansevalgordningen og gjøre nødvendige endringer og justeringer i regelverket med sikte på forbedringer og forenklinger av ordningen. På den positive siden har ordningen flyttet makt fra nominasjonskomiteen til velgerne. Ordningen med supplerende nominasjon har også fungert godt og bidratt til å øke tilfanget på reelle valgalternativer, samtidig som det har gitt økt innflytelse til kirkens medlemmer. På den annen side var ordningen ny og krevende for velgerne. Det var et høyt antall forkastede stemmer. Det viste seg også at uforholdsmessig mange kandidater med etternavn på bokstaver tidlig i alfabetet ble valgt inn. Det er nødvendig med forenklinger og forbedringer av ordningen før Kirkevalget i 2011 hvis en skal videreføre ordningen med preferansevalg.

Det anbefales å videreføre forsøket med preferansevalg også i 2011 for å få en bedre utprøving av ordningen, og for å få et bredere erfaringsgrunnlag før det konkluderes om framtidig valgordning. Det foreslås endringer i ordningen som skal gjøre stemmegivningen enklere for velgeren, og bidra til at velgeren lettere kan gjøre seg kjent med kandidatene og treffe et valg. Følgende endringer foreslås:

- Reduksjon av antall leke kandidater som skal nomineres av nominasjonskomiteen fra 21 til 18.
- Forbedret presentasjon av kandidatene, slik at presentasjonen inneholder kandidatenes syn på aktuelle kirkelige spørsmål.

- Forenklet oppsett av stemmeseddelen slik at preferansene angis med tallverdier i én kolonne til venstre for kandidatens navn.
- Angivelse på kandidatlisten av hvilke kandidater som er fremkommet ved supplerende nominasjon. Kandidatlisten settes opp i alfabetisk rekkefølge.
Det anbefales å finne ordninger som legger til rette for kandidatenes egenprofilering og for at personer eller grupperinger kan bekjentgjøre (konkurrerende) anbefalinger for stemmegivning.

I tillegg til dette er det nødvendig med bedre informasjon om kandidatene og bedre distribusjon av informasjonen til velgerne.

Kirkerådet anbefaler videre at forsøksordningene med kombinasjon av direkte og indirekte valg og med rent direkte valg videreføres i 2011, og at en følger samme prosedyre for fastsetting av forsøk i de enkelte bispedømmer. 10 av 11 bispedømmer ønsker å videreføre samme forsøksordning i 2011 som de hadde i 2009.

Kirkevalget 2011 foreslås berammet til 11.-12.september 2011, samme dager som kommune- og fylkestingsvalget. Fristene for innsending av stemmesedler, opptelling og kunngjøring av valgresultat må justeres i samsvar med dette.

Som ved Kirkevalget i 2009 foreslås det at bestemmelsene som begrenser adgangen til gjenvalg settes ut av kraft også i 2011.

I tråd med Kirkerådets anmodning i september 2010 er det utarbeidet forslag til ordning hvor valg av prest og lek kirkelig tilsatt finner sted samtidig med direkte valg(omgang) av leke medlemmer.

Andre spørsmål, som styrkeforholdet mellom leke medlemmer, prester og lek kirkelig tilsatte, og om kategorien lek kirkelig tilsatt skal innlemmes i kategorien leke medlemmer, involverer mer omfattende spørsmål som bør sees i sammenheng med utredningen av framtidig kirkeordning.

IV. Valg av representanter for samisk kirkeliv til bispedømmeråd og Kirkemøte og til Samisk kirkeråd ved de kirkelige valg i 2011.

Kirkemøtet ba i sak KM 11/08 om at det skulle nedsettes en arbeidsgruppe som skulle legge fram forslag til nye ordninger for valg av representanter for samisk kirkeliv til bispedømmeråd og Kirkemøte før valget 2011. En arbeidsgruppe utarbeidet forslag til prøveordninger som ble bearbeidet og lagt fram for Samisk kirkeråd og Kirkerådet i mai 2010. På bakgrunn av denne behandlingen ble det utarbeidet forslag til regelendringer som også berørte Statutter for Samisk kirkeråd. Forslaget ble sendt på høring sommeren 2010, og behandlet av Samisk kirkeråd i september 2010. På bakgrunn av Samisk kirkeråds vedtak, besluttet Kirkerådet i september 2010 å ikke realitetsbehandle forslaget.

V. Valg av representant fra Døvemenighetene til Oslo bispedømmeråd og Kirkemøtet ved de kirkelige valg i 2011.

Kirkemøtet ba i sak KM 11/08 om at det skulle nedsettes en arbeidsgruppe som bl.a. skulle vurdere å øke den døvekirkelige representasjonen i bispedømmeråd og Kirkemøtet. Spørsmålet er ett av flere spørsmål som berører sammensetningen av bispedømmeråd og Kirkemøtet, og vil kreve en mer omfattende utredning og behandling som det anbefales at Kirkemøtet tar etter valget i 2011 og frem mot valget i 2015.

Etter drøftelser med Døvemenighetenes fellestråd, legges det i denne omgang fram forslag om å gjennomføre valget på samme måte som i 2009. Det ble da gjort forsøk med at nominasjonskomiteen for leke medlemmer i Oslo bispedømme også var nominasjonskomitee for det særskilte valget av representant for døvemenighetene i Oslo bispedømmeråd.

VI. Justeringer i øvrig regelverk

Det foreslås også mindre justeringer av *Regler for valg av Kirkeråd, Regler om formene for menighetsrådets og kirkelig fellestråds virksomhet, Regler om formene for bispedømmerådets virksomhet, Statutter for mellomkirkelig råd, og Statutter for Samisk kirkeråd.*

Komiteens merknader

Komiteen legger saksorienteringen til grunn med følgende merknader:

Halvveis i demokratireformen har Den norske kirke gjort viktige erfaringer i arbeidet med utviklingen av valgordningene. Kirkevalget i 2009 medførte en vesentlig økning i deltakelsen og i engasjement omkring valget. Evalueringen legger et godt grunnlag for videre utvikling av Den norske kirkes valgordninger. Komiteen ser også behov for tiltak som kan stimulere til økt deltakelse i valget.

For begge valg

Komiteen ber om at det legges økt vekt på informasjon til ungdom i alderen 15-18 år for å stimulere til økt valgdeltakelse.

Komiteen ber om at det arbeides videre med forståelsen av "særlige tilfelle" i reglene som omhandler muligheten for stemmerett i annet sokn enn bostedssoknet, særlig med tanke på unge velgere som har flyttet hjemmefra for å gå på skole. Komiteen ber om at prosedyrene for søknad om dispensasjon forenkles.

Valg av menighetsråd

Komiteen slutter seg til forslagene til endringer i regler for valg av menighetsråd. Komiteen ser dette som gode forenklinger som gir kandidatene mer likeverdige muligheter for å bli valgt, og som forenkler opptellingsarbeidet.

Valg av bispedømmeråd og Kirkemøte

Komiteen har vurdert erfaringene med preferansevalg. Komiteen vil gi uttrykk for at ordningen slik den ble gjennomført i 2009 opplevdes krevende for velgerne, og med et høyt antall forkastede stemmer. Komiteen har gjennomført en bred diskusjon av preferansevalg som ordning. Komiteen har konkludert med at preferansevalg bør prøves en gang til, ved valget i 2011, før en trekker konklusjoner om framtidig valgordning. Det er enighet i komiteen om at ordningen må forenkles så mye som mulig. Komiteen er positiv til forslaget om at velgernes preferanser skal angis i én kolonne til venstre på stemmeseddelen, og mener det vil gjøre stemmeseddelen mer oversiktlig.

Komiteen vil understreke betydningen av at kandidatene presenteres på en måte som i større grad enn i 2009 gir velgerne grunnlag for et reelt valg. Komiteen ser at det er store utfordringer med å tilrettelegge og distribuere informasjonen om kandidatene slik at den når velgerne og kan være til hjelp når velgerne skal avgi stemme. Når det gjelder fastsetting av hvilke aktuelle kirkelig spørsmål det skal legges vekt på av nominasjonskomiteen, mener

komiteen at nominasjonskomiteene bør kunne få innspill og forslag – f.eks. fra valgrådet, Kirkerådet o.a. Komiteen ønsker at det utarbeides veiledende forslag til spørsmålsstillinger som kan bidra til å tydeliggjøre valgalternativer. Det er viktig at kandidatenes svar er korte og konsise når de benyttes i kandidatpresentasjon.

Komiteen har valgt å ikke drøfte nærmere spørsmål omkring direkte og indirekte valg og koblingen av kirkevalg med offentlige valg, men anser dette som spørsmål som bør drøftes på nytt i forbindelse med utforming av framtidig valgordning etter 2011.

Komiteen er positiv til at ordningen med supplerende nominasjon videreføres, og viser til de gode erfaringene med ordningen fra valget i 2009.

Komiteen anser det uheldig med merking på stemmeseddelen av hvilke kandidater som er fremmet ved supplerende nominasjon eller av andre grupper av kandidater. Komiteen foreslår endring av *Regler for valg av BDR III*, § 7-14 ved at siste punktum strykes.

Komiteen foreslår at alfabetisk ordning av stemmeseddelen opprettholdes, men det må framgå tydeligere på stemmeseddelen at listen er satt opp alfabetisk og uprioritert. To av komiteens medlemmer ønsker at nominasjonskomiteen skal avgjøre rekkefølgen på lista.

Komiteen vil understreke at informasjonen til velgerne om framgangsmåte ved stemmegivning må være så enkel og klar som mulig.

Komiteen har blitt orientert om bakgrunnen for at det ikke er foreslått endringer i ordning for valg av representanter for Samisk kirkeliv til bispedømmeråd og Kirkemøtet og for valg av representanter til Samisk kirkeråd, og om planene for videre utredning av dette.

Komiteen har merket seg at flere ordinerte prester er valgt inn i bispedømmeråd i kategorien for leke medlemmer. Komiteen ser at dette reiser prinsipielle spørsmål med omfattende konsekvenser som derfor bør utredes og avklares før Kirkevalget 2015.

(Oppsummering av komiteens endringer i forslag til vedtak i forhold til den utsendte saksorienteringen:

Vedtaket pkt. 1 er bygget ut

Endringer i vedtakets pkt. 2, Særskilte regler for valg av menighetsråd:

§ 7.1, tredje ledd, første punktum: *...nominasjonskomite på 3-5 medlemmer...* endres til *...nominasjonskomite på minst 3 medlemmer...*

§ 7.2, annet ledd, sjette punktum strykes. (*"Forslagsstillerne kan delegere avgjørelsen til den tillitsvalgte for listen"*)

§ 7.3, tredje ledd, siste punktum strykes. (*"Forslagsstillerne kan delegere avgjørelsen til den tillitsvalgte for listen"*)

§ 10.9 annet ledd: ordene *"stemmeseddelkonvolutt(e) og"* strykes.

Endring i pkt. 3, Særskilte regler for valg av bispedømmeråd og Kirkemøte:

III § 7-14 annet punktum strykes. (*"Det angis på stemmeseddelen hvilke kandidater som er nominert ved supplerende nominasjon"*)

Nytt pkt. 12 og 14 er tatt inn.)

Forslag til vedtak

1. Halvveis i demokratireformen har Den norske kirke gjort viktige erfaringer i arbeidet med utviklingen av valgordningene. Kirkevalget i 2009 medførte en vesentlig økning i deltakelsen og i engasjement omkring valget. Evalueringsrapporten *Når alle stemmer teller... Evaluering av demokratireformen i Den norske kirke: Kirkevalget 2009* legger et godt grunnlag for videre utvikling av Den norske kirkes valgordninger. Kirkemøtet ser imidlertid klare behov for forbedringer og har i den sammenheng merket seg de utfordringer og forslag som er anført i evalueringsrapporten. Kirkemøtet tar rapporten til etterretning.

2. Kirkemøtet fastsetter som *Særskilte regler for valg av menighetsråd ved de kirkelige valg 2011*, de særskilte regler for valg av menighetsråd ved valgordningsforsøkene i 2009 med følgende endringer.

a. Bokmål:

Overskriften skal lyde:

Særskilte regler for valg av menighetsråd ved de kirkelige valg 2011 (bokmål):

Ingressen skal lyde:

Fastsatt av Kirkemøtet 15. november 1996 med hjemmel i lov av 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kirke § 6 første ledd. Med endringer fastsatt av Kirkemøtet 18. november 2000, særskilte regler for menighetsrådsvalget i 2009 fastsatt av Kirkemøtet 15. november 2008 og særskilte regler for valg av menighetsråd i 2011 fastsatt av Kirkemøtet [vedtakets dato]. november 2010 med hjemmel i lov av 7. juni 1996 nr.31 om Den norske kirke § 6 første ledd og § 24 sjuende ledd.

Ny § 1.3 skal lyde:

Menighetsrådet (valgstyret) fører en valgbok over forhold som angår valget, jf. §§ 10.11, 11.3 og 12.5. Der det i tillegg til valgstyret er stemmestyre, jf. § 2.4, utarbeider hvert stemmestyre en rapport over det som behandles i anledning valgtinget på hvert enkelt stemmested, jf. § 11.3.

§ 2.1, første punktum skal lyde:

Valg av menighetsråd skal i 2011 holdes i alle landets menigheter på en og samme dag, mandag 12. september.

§ 2.2, annet ledd skal lyde:

I døvemenighetene kan valget finne sted i tilknytning til gudstjeneste søndag 11. september, og for øvrig gjennomføres som forhåndsstemming.

§ 2.3, annet ledd, annet punktum skal lyde:

Stemmegivningen mandag må ikke foregå senere enn kl. 21.

§ 2.4 skal lyde:

Menighetsrådet kan bestemme at stemmegivningen skal foregå på flere steder i soknet. Der menighetsrådet bestemmer at inndelingen skal følge kommunens stemmekretser, og disse ikke samsvarer med soknegrensene eller de kirkelige stemmekretsene, kan menighetsrådene i de berørte sokn inngå samarbeid om avviklingen av valget i en stemmekrets. På hvert stemmested foregår stemmegivningen for en viss del av manntallet.

Til å lede valgtinget på hvert enkelt stemmested oppnevner menighetsrådet for hvert sted et stemmestyre på minst 3 medlemmer som har stemmerett ved valget. Menighetsrådet oppnevner ett av medlemmene, fortrinnsvis blant sine egne medlemmer, til leder av stemmestyret.

§ 2.5 oppheves.

§ 2.6, fjerde punktum skal lyde:

Nærmere regler om utsendelse av valgkort i forbindelse med valget i 2011 gis av Kirkerådet.

§ 6.2 skal lyde:

Ved forholdstallsvalg vil menighetsrådet bli sammensatt av representanter fra de forskjellige listene, etter det forholdsmessige antall stemmer hver liste får, jf. § 12.4, pkt. d og f. Ved tilleggsstemme (kumulering)/strykning og oppføring av navn fra andre lister vil velgerne også kunne endre rekkefølgen på den enkelte liste, og slik påvirke utfallet når det gjelder hvilke personer fra listene som får flest stemmer og dermed velges, jf. § 12.4, pkt. e og g.

§ 6.3 skal lyde:

Ved flertallsvalg vil menighetsrådet bli sammensatt i rekkefølge ut fra det antall stemmer den enkelte kandidat får. Ved tilleggsstemme (kumulering)/strykning og oppføring av nye navn, vil velgerne også ved flertallsvalg kunne påvirke utfallet når det gjelder hvilke personer som får flest stemmer og dermed velges.

§ 7.1 a skal lyde:

a) skal være kommet inn til menighetsrådets leder senest 1. mai 2011.

§ 7.1 b skal lyde:

b. skal være egenhendig underskrevet av 10 stemmeberettigede forslagsstillere,

§ 7.1 c skal lyde:

c. skal tydelig angi hvilket valg det gjelder (navn på sokn, gruppe og valgdager) og som overskrift (foran navnene på kandidatene) ha navnene på forslagsstillerne,

§ 7.1 d skal lyde:

d. skal angi en tillitsvalgt blant forslagsstillerne som menighetsrådet kan henvende seg til ved forhandlinger om listeforlaget,

§ 7.1 Nytt annet ledd til femte ledd (etter første ledd bokstav h.) skal lyde:

Menighetsrådet ser til at det blir stilt kandidatliste(r) til valget.

*Menighetsrådet kan oppnevne en nominasjonskomite på **minimum 3** medlemmer som forestår arbeidet med å skaffe fram kandidater til menighetsrådet. Nominasjonskomiteen skaffer også fram ytterligere forslagsstillere slik at det blir 10 forslagsstillere inkludert nominasjonskomiteens medlemmer. Forslagsstillerne foretar den endelige prioritering av kandidatlisten.*

Alternativt kan menighetsrådet oppnevne 10 forslagsstillere som får i oppdrag å skaffe fram kandidater til menighetsrådet og foreta prioriteringen av kandidatlisten.

Når menighetsrådet er kjent med at det vil bli fremmet forslag til kandidatliste(r) av grupper av kirkemedlemmer, kan menighetsrådet avstå fra å oppnevne nominasjonskomite eller forslagsstillere.

§ 7.1 niende og tiende ledd skal lyde:

Ved flertallsvalg må kandidatlisten minst ha så mange forskjellige kandidater som det skal velges medlemmer og varamedlemmer til sammen, jf. kirkeloven § 6 første ledd. Listen kan imidlertid ikke inneholde mer enn det dobbelte antall navn. Det kan ikke gis stemmetillegg til kandidater (forhåndskumulering).

Ved forholdstallsvalg skal forslaget være utfylt i tydelig rekkefølge med så mange forskjellige eller inntil en gang gjentatte navn (stemmetillegg/forhåndskumulering) som det skal

velges faste medlemmer. Gjentatte navn skal stå først på listen, og gjentakelsen skal skje på plassen nærmest etter. Forslaget skal dessuten i fortsatt rekkefølge utfylles med fem andre forskjellige navn.

§ 7.2, første ledd skal lyde:

Et forslag til kandidatliste ved forholdstallsvalg må ikke ha forslagsstiller eller kandidat felles med andre forslag.

§ 7.2, annet ledd, første og andre punktum skal lyde:

Står en forslagsstiller bak flere lister, skal menighetsrådet pålegge forslagsstilleren innen en bestemt frist å si fra hvilken kandidatliste vedkommende vil stå som forslagsstiller til. Svarer forslagsstilleren ikke, strykes navnet fra listen over forslagsstillere på samtlige lister.

§ 7.2, annet ledd, femte punktum og nytt sjette punktum skal lyde:

Forslagsstillerne bestemmer hvilket navn som skal settes i stedet og om navnet skal settes inn på den tomme plassen eller nederst på listen.

§ 7.3, første ledd skal lyde:

Menighetsrådet avgjør om forslagene til kandidatlistene skal godkjennes, og undersøker om kandidatene og forslagsstillerne oppfyller de lovbestemte vilkår. Menighetsrådet skal da ved forhandlinger med den tillitsvalgte for listen søke å bringe forslag i foreskrevet stand.

§ 7.3, tredje ledd skal lyde:

Dersom en kandidat blir fritatt, strykes navnet. Forslagsstillerne bestemmer hvilket navn som skal settes i stedet og om navnet skal settes inn på den tomme plassen eller nederst på listen.

§ 7.5 skal lyde:

Menighetsrådet skal kunngjøre de godkjente kandidatlistene snarest mulig og senest 10. august 2011, når forhåndsstemmingen starter.

§ 10.1 annet ledd, femte punktum skal lyde:

En velger som forhåndsstemmer kan ikke avgi stemme ved valgtinget.

§ 10.7 nytt annet til fjerde punktum skal lyde:

Stemmemottaker kan forlange at en ukjent velger godtgjør at han er den han gir seg ut for å være. Velgeren bør ha med valgkort til forhåndsstemmegivningen, jf. § 10.9. Har velgeren ikke med valgkort, fylles det ut et valgkort på stedet med opplysninger om velgerens navn, adresse og fødselsdato

§ 10.8 nytt tredje punktum skal lyde:

Det benyttes særskilt stemmeseddelkonvolutt ved valg av menighetsråd.

§ 10.9 skal lyde:

Stemmemottakeren gir deretter velgeren en omslagskonvolutt. I denne legger velgeren selv konvolutt med stemmeseddelen, og eventuell stemmeseddelkonvolutt for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet, jf. Regler for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet III, § 10-1.

Stemmemottakeren skal underskrive på valgkortet og påføre tid og sted for stemmegivningen. Stemmemottaker legger deretter valgkortet ned i en omslagskonvolutt, limer den igjen og fører stemmegivningen på liste (jf. § 10.10) i velgerens påsyn.

§ 10.10, nytt annet punktum skal lyde:

Det føres en liste over forhåndsstemmer i eget sokn og en annen liste over forhåndsstemmer som oversendes andre sokn.

§ 10.11 skal lyde:

Menighetsrådets leder eller den menighetsrådets leder bemyndiger, mottar forhåndsstemmene og listen over avgitte stemmer, og fører inn på listen de tilsendte forhåndsstemmer som er avgitt utenfor soknet. Forhåndsstemmene skal nummereres fortløpende på listen, og det samme nummer settes på omslagskonvolutt.

Når menighetsrådet skal begynne å åpne og behandle disse forhåndsstemmer, skal menighetsrådets leder legge frem den forannevnte liste og alle de forhåndsstemmer som er innført før valgtinget. Menighetsrådet gjennomgår listen over forhåndsstemmer før valgtinget og krysser av i manntallet for godkjente forhåndsstemmegivninger. Listen tas inn i valgboken.

§ 11.3 skal lyde:

Menighetsrådets/valgstyrets leder fører inn i valgboken alt som behandles og avgjøres på valgtinget. I valgboken innføres datoene for kunngjøring om utlegging av manntall og valgting.

Foregår stemmegivningen på flere steder i soknet fører stemmestyrets leder det som behandles i anledning valgtinget i en egen rapport. Rapporten tas inn i valgboken.

Blir det innsigelse mot at valget holdes, bokføres innsigelsen og grunnen.

Valgstyret/stemmestyret avgjør hver innsigelse så snart den er reist og gir opplysninger om klageadgang etter § 13.

Etter at stemmegivningen er avsluttet, kontrollerer valgstyret eller stemmestyret det som er bokført. Leder i valgstyret eller stemmestyret og de tilstedeværende medlemmer skriver under. Dette gjøres hver dag, dersom valgtinget foregår over flere dager.

§ 11.4 skal lyde:

Når valget er åpnet får de velgerne som er innført i manntallet, anledning til å stemme etter hvert som de møter frem. Velgere som har stemt på forhånd kan ikke avgi stemme.

Fremgangsmåten er slik: Velgeren går til de utlagte stemmesedlene, og vises deretter til en del av valglokalet, hvor vedkommende usett kan gjøre eventuelle endringer på stemmeseddelen.

Stemmeseddelen og ev. stemmeseddelen for valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet, brettes deretter sammen med teksten inn. Stemmesedlene stemples deretter med et stempel som identifiserer hvilket sokn stemmen(e) er avlagt i, og det settes ett kryss i manntallet. Velgeren legger så de(n) stemplede stemmeseddelen(-dlene) i en låst urne.

Velgere som på grunn av funksjonshemming har behov for assistanse ved stemmegivningen, kan få den nødvendige hjelp av en person som vedkommende selv utpeker, og som har fylt 14 år.

Valgstyret kan forlange at en ukjent velger godtgjør at han er den han gir seg ut for å være.

Foregår stemmegivningen på flere steder i soknet, skal også velgere som ikke står i vedkommende del av manntallet få adgang til å avgi stemme. Disse skal imidlertid ikke legge stemmeseddelen i valgurnen, men legge den i en stemmeseddelkonvolutt og gi den til stemmestyret. Dette skal legge konvolutt i et særskilt omslag, legge ved valgkort med opplysninger om velgerens navn, adresse og fødselsdato, klebe det til, og gi det til menighetsrådet etter at stemmegivningen er avsluttet.

Også den som er nektet stemmerett etter menighetsrådets avgjørelse eller av andre grunner ikke er innført i manntallet, skal få adgang til å avgi stemme. Vedkommende skal ikke legge stemmeseddelen i valgurnen, men legge den i en stemmeseddelkonvolutt og gi den til stemmestyret. Dette skal legge konvolutt i særskilt omslag, legge ved valgkort med opplysninger om velgerens navn, adresse og fødselsdato, klebe det til, oppbevare det ubrutt og gi det til menighetsrådet etter at stemmegivningen er avsluttet.

§ 11.5 skal lyde:

Ved flertallsvalg kan velgeren:

- gi tilleggsstemme til kandidater på valglisten ved å sette et kryss i ruten til venstre for navnet. Ved opptellingen får da kandidaten(e) to stemmer hver.
- tilføye navn på valglisten én gang. Disse kan ikke gis tilleggsstemme.
- stryke navn på valgliste ved å sette strek over navnet. Disse kandidatene telles ikke.

Ved forholdstallsvalg kan velgeren:

- gi tilleggsstemme til kandidater på valglisten ved å sette et kryss i ruten til venstre for navnet. Kandidater med stemmetillegg (forhåndskumulering) kan bare gis én tilleggsstemme. Ved opptellingen får kandidaten(e) to stemmer hver. Kandidat(er) med stemmetillegg får tre stemmer.
- føre opp navn fra andre valglistene én gang. Disse kan ikke gis tilleggsstemme.
- stryke navn fra valglisten ved å sette strek over navnet. Disse kandidatene telles ikke. Påførte navn som ikke tidligere står på noen godkjent valgliste settes ved forholdstallsvalg ut av betraktning.

§ 12.2 skal lyde:

Opptellingen foretas av de personer menighetsrådet har bestemt, og under menighetsrådets tilsyn.

a. Menighetsrådet gjennomgår listen over avgitte forhåndsstemmer før valgtinget, og krysser av i manntallet for dem som har avlagt forhåndsstemme. Forhåndsstemmene oppbevares separat til valgtinget er avsluttet. Stemmeseddelkonvoluttene legges deretter ned i valgurnen for vedkommende krets.

b. Ved opptellingen undersøker menighetsrådet først om de velgere som har stemt utenfor den valgkrets de hører hjemme i, har adgang til å stemme. Hvis dette er i orden, settes et kryss ved navnet i manntallet og stemmeseddelkonvolutten legges ned i valgurnen for vedkommende krets. I motsatt fall vrakes stemmegivningen og omslaget forvares uåpnet.

§ 12.3 skal lyde:

Ved flertallsvalg følger opptellingen følgende prosedyre:

- a. Antall avkryssninger i manntallslisten(e) telles opp.
- b. Valgurnen(e) åpnes. Eventuelle stemmeseddelkonvolutter (jf § 12.2) åpnes. Stemmesedlene stemples og blandes med de øvrige stemmesedlene.
- c. Det totale antall stemmesedler telles opp.
- d. Stemmesedlene ordnes i grupper for urettede og rettede stemmesedler.
- e. De urettede stemmesedlene telles av minst to personer. Hver kandidat gis én stemme pr. urettet stemmeseddel. Antallet føres inn på lister som føres av minst to personer.
- f. Ved opptellingen av de rettede stemmesedlene registreres alle endringer velgerne har gjort på stemmesedlene. Kandidater som har fått tilleggsstemmer får to stemmer hver. Tilføyde navn får én stemme hver. Navn som er strøket på stemmesedlene telles ikke (telles som null). Øvrige kandidater får én stemme pr. stemmeseddel. Et medlem av tellekorpset leser opp navnene som har fått tilleggsstemme, tilføyde navn og navn som er strøket. Deretter leveres stemmesedlene til et annet medlem som kontrollerer opplysningene. Minst to personer fører hver sin liste. Disse listene sammenlignes med jevne mellomrom. En stemmeseddel skal forkastes dersom den er merket slik at det går frem hvem velgeren er.
- g. Ved valgoppgjøret teller en de stemmer som er avgitt på den enkelte kandidat, d.v.s. at antall stemmer på urettede og rettede lister summeres for hver kandidat. De kandidater som har fått flest stemmer, blir medlemmer av menighetsrådet, og de kandidater som kommer deretter i stemmetall, blir varamedlemmer. Hvis flere kandidater har fått like mange stemmer, avgjør rekkefølgen på den offisielle listen utfallet.

§ 12.4 skal lyde:

Ved forholdstallsvalg følges opptellingsprosedyrene i § 12.3 pkt. a-c. Deretter følges følgende prosedyre:

- a. Stemmesedlene ordnes i grupper for hver valgliste. For hver valgliste ordnes stemmesedlene i grupper for urettede og rettede stemmesedler.
- b. De urettede stemmesedlene telles av minst to personer. Antallet føres inn på lister som føres av minst to personer.
- c. Ved opptellingen av de rettede stemmesedlene registreres alle endringer velgerne har gjort på stemmesedlene. Et medlem av tellekorpset leser opp navnene som har fått tilleggsstemme, navn ført over fra andre lister og navn som er strøket. Deretter leveres

stemmesedlene til et annet medlem som kontrollerer opplysningene. Minst to personer fører hver sin liste. Disse listene sammenlignes med jevne mellomrom.

En stemmeseddel skal forkastes dersom den er merket slik at det går frem hvem velgeren er, eller ikke har en overskrift som viser hvilken kandidatliste den gjelder.

d. Deretter beregnes de enkelte listenes listestemmetall. Hver stemmeseddel teller like mange listestemmer som det skal velges medlemmer til menighetsrådet. Ved oppføring av navn fra annen valgliste, trekkes det fra én listestemme pr. navn på valglisten, mens det legges til én listestemme pr. navn på den andre valglisten.

e. Deretter beregnes kandidatenes personlige stemmer. Kandidater med stemmetillegg (ført opp to ganger) får 2 stemmer pr. stemmeseddel. Ved tilleggsstemme får disse kandidatene 3 stemmer. Kandidater uten stemmetillegg får 1 stemme. Ved tilleggsstemme får disse kandidatene 2 stemmer. Kandidater som er strøket får ingen stemme. Kandidater med stemmetillegg som bare er strøket én gang, får 1 stemme.

f. Ved valgoppgjøret legges listestemmetallet til grunn for mandatfordelingen som skjer i henhold til St. Laguës modifiserte metode. Det innebærer at hver listes stemmetall divideres med 1,4-3-5-7 osv. Hvert stemmetall skal divideres så mange ganger som det er nødvendig for å finne det antall mandater listen skal ha. Det første mandatet tilfaller den listen som har den største kvotienten. Det andre mandatet tilfaller den listen som har den nest største kvotienten osv. Hvis flere lister har samme kvotient, tilfaller mandatet den av listene som har størst stemmetall. Har de samme stemmetall, avgjøres det ved loddtrekning hvilken liste mandatet skal tilfalle.

g. Når det er avgjort hvor mange mandater en valgliste skal ha, fordeler valgstyret representantplassene til kandidatene på listen. Kandidatene kåres i rekkefølge etter antall mottatte personlige stemmer. Har flere kandidater fått like mange stemmer, eller ingen stemmer, er rekkefølgen på listen avgjørende. Deretter kåres så vidt mulig 5 vararepresentanter pr. liste etter den videre rekkefølge i antall mottatte personlige stemmer.

§ 12.5 skal lyde

Utfallet av valget og andre data som skal innberettes om valget skal føres inn elektronisk på fastsatt skjema i valgmodulen i Den norske kirkes medlemsregister sammen med angivelse av det samlede antall stemmeberettigede som har avgitt stemme ved valget. Utskrift av rapport fra valgmodulen tas inn i valgbooken, og sendes i kopi til prostene.

Valgbooken tas inn som vedlegg til menighetsrådets møtebok og underskrives av samtlige tilstedeværende medlemmer av menighetsrådet.

Menighetsrådets leder sender uten opphold melding til dem som er valgt.

Innberetning til bispedømmerrådet om valg på menighetsråd skjer elektronisk i medlemsregisterets valgmodul, jf. første ledd. Menighetsrådets leder sørger for at innberetning gjennom valgmodulen finner sted i samarbeid med den lokale kirkeadministrasjonen.

Bestemmelse om Utgifter ved menighetsrådsvalg
Årstallet endres til 2011.

Endringene gjøres gjeldende ved menighetsrådsvalget i 2011.

b. Nynorsk

Overskrifta skal lyde:

Særskilte reglar for val av sokneråd ved kyrkjevalet 2011 (nynorsk)

Ingressen skal lyde:

Fastsett av Kyrkjemøtet 15. november 1996 (KM 18A/96) med heimel i lov av 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kyrkja § 6 første ledd. Endra av Kyrkjemøtet 18. november 2000. Særskilte reglar for val av sokneråd i 2009 fastsett av Kyrkjemøtet 15. november 2008 og særskilte reglar for val av sokneråd i 2011 fastsett av Kyrkjemøtet [dato for vedtaket] november 2010 med heimel i lov av 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kyrkja § 6 første ledd og § 24 sjuande ledd.

Ny § 1.3 skal lyde:

Soknerådet (valstyret) fører ei valbok over tilhøve som angår valet, jf. §§ 10.11, 11.3 og 12.5. Der det er røystestyret i tillegg til valstyret, jf. § 2.4, skal kvart røystestyre utarbeide ein rapport over det som vert handsama i samband med valtinget på kvar einskild røystestad, jf. § 11.3.

§ 2.1, første punktum skal lyde:

Val av sokneråd skal i 2011 haldast i alle sokn i landet på ein og same dag, måndag 12. september.

§ 2.2, andre leddet skal lyde:

I døvekyrkjene kan valet finne stad i samband med gudsteneste søndag 11. september, og elles verte gjennomført som førehandsrøysting.

§ 2.3, andre ledd et, andre punktum skal lyde:

Røystinga måndag må avsluttast seinast kl. 21.

§ 2.4 skal lyde:

Soknerådet kan avgjera at røystinga skal skje på fleire stader i soknet. Der soknerådet fastset at inndelinga skal følgja valkrinsane i kommunen, og desse ikkje samsvarar med soknegrensene eller dei kyrkjelege valkrinsane, kan sokneråda i dei sokna dette gjeld samarbeida om avviklinga av valet i ein valkrins. På kvar røystestad skjer røystinga for ein viss del av manntalet.

Soknerådet oppnemner eit røystestyre på minst 3 medlemmar for kvar stad til å leia valtinget på kvar einskild røystestad. Medlemmar av røystestyret må ha røysterett ved valet. Soknerådet oppnemner eitt av medlemmene, helst eit medlem av soknerådet, til leiar av røystestyret.

§ 2.5 vert oppheva.

§ 2.6, fjerde punktum skal lyde:

Nærare reglar om utsending av valkort i samband med valet i 2011 vert gjeve av Kyrkjerådet.

§ 6.2 skal lyde:

Ved forholdstalsval vert soknerådet samansett av representantar frå dei ulike listene, som svarar til røystetalet kvar liste får, jf. § 12.4, pkt. d og f. Ved tilleggsrøyst (kumulering)/stryking og oppføring av namn frå andre lister vil veljarane óg kunna endra rekkefølgja på den einskilde lista, og såleis verka inn på resultatet når det gjeld kva for personar frå listene som får flest røyster og dermed vert valde, jf. § 12.4, pkt. e og g.

§ 6.3 skal lyde:

Ved fleirtalsval vert soknerådet samansett i rekkefølgje ut frå det røystetalet den einskilde kandidaten får. Ved tilleggsrøyst (kumulering)/stryking og oppføring av nye namn, vil veljarane og kunna ha innverknad på resultatet ved fleirtalsval når det gjeld kva for personer som får flest røyster og dermed vert valde.

§ 7.1 a skal lyde:

a) skal vere komme inn til leiaren av soknerådet seinast 1. mai 2011.

§ 7.1 b skal lyde:

b. skal vera eigenhendig underskrive av 10 røysteføre forslagsstillarar,

§ 7.1 c skal lyde:

c. skal oppgje tydeleg kva for val det gjeld (namn på sokn, gruppe og valdato) og ha namna på forslagsstillarane som overskrift (framfor namna på kandidatane),

§ 7.1 d skal lyde:

d. skal oppgje ein tillitsvald blant forslagsstillarane som soknerådet kan venda seg til ved drøftingar om listeframlegget,

Nytt andre ledd til femte ledd etter 7.1.h. skal lyde:

Soknerådet syter for at det vert stilt kandidatliste(r) til valet.

*Soknerådet kan oppnemne ein nominasjonskomité på **minimum 3** medlemmer som leier arbeidet med å finne kandidatar til soknerådet. Nominasjonskomiteen finn også fram ytterlegare forslagsstillarar, slik at det vert 10 forslagsstillarar inkludert medlemmene av nominasjonskomiteen. Forslagsstillarane gjer den endelege prioriteringa av kandidatlista.*

Som alternativ kan soknerådet oppnemne 10 forslagsstillarar som får til oppgåve å finne kandidatar til soknerådet og gjere prioriteringa av kandidatlista.

Kjenner soknerådet til at det vil bli fremja framlegg til kandidliste(r) frå grupper av kyrkjemedlemmer, kan soknerådet avstå frå oppnemning av nominasjonskomité eller forslagsstillarar.

§ 7.1 niande og tiande ledd skal lyde:

Ved fleirtalsval må kandidatlista minst ha så mange ulike kandidatar som det skal veljast medlemmer og varamedlemmer til saman, jf. kyrkjelova § 6 første ledd. Lista kan likevel ikkje innehalda meir enn dobbelt så mange namn. Det er ikkje tillate med røystetillegg til kandidatar (kumulering på førehand).

Ved forholdstalsval skal framlegget vera fylt ut i tydeleg rekkefølge med så mange ulike namn eller namn som er tekne opp att inntil ein gong (røystetillegg/kumulering på førehand) som det skal veljast faste medlemmer. Namn som er tekne opp att skal stå først på lista, og oppattakinga skal skje på plassen som følgjer. Framlegget skal dessutan fyllast ut i vidare rekkefølge med fem andre ulike namn.

§ 7.2, første ledd skal lyde:

Eit framlegg til kandidatliste ved forholdstalsval må ikkje ha ein forslagsstillar eller kandidat som er identisk med andre framlegg.

§ 7.2, andre ledd, første og andre punktum skal lyde:

Har forslagsstillaren stilt seg bak fleire lister, skal soknerådet be forslagsstillaren innan ein fastsett frist å seie frå kva for kandidatliste vedkomande vil stå som forslagsstillar til. Om forslagsstillaren ikkje svarer, vert namnet fjerna frå lista over forslagsstillarar på alle lister.

§ 7.2, annet ledd, femte punktum skal lyde:

Forslagsstillarane avgjer kva for namn som skal setjast i staden og om namnet skal setjast inn på den tomme plassen eller nedst på lista.

§ 7.3, første ledd skal lyde:

Soknerådet avgjer om framlegga til kandidatlistar skal godkjennast, og undersøker om kandidatane og forslagsstillarane fyller dei lovbundne vilkåra. Soknerådet skal då søka å bringa framlegg i føreskriven stand gjennom drøftingar med den tillitsvalde for lista.

§ 7.3, tredje ledd skal lyde:

Dersom ein kandidat vert friteken, vert namnet stroke. Forslagsstillarane avgjer kva namn som skal setjast i staden og om namnet skal setjast inn på den tomme plassen eller nedst på lista.

§ 7.5 skal lyde:

Soknerådet skal kunngjera dei godkjente kandidatlistene snarast mogeleg og seinast 10. august 2011, når førehandsrøystinga startar.

§ 10.1 annet ledd, femte punktum skal lyde

Ein veljar som røystar på førehand, kan ikkje røyste på valtinget.

§ 10.7 nytt annet til fjerde punktum skal lyde:

Røystemottakaren kan krevja at ein ukjent veljar godtgjer at han er den han gir seg ut for å vera. Veljaren bør ha med valkortet til førehandsrøystinga, jf. § 10.9. Om veljaren ikkje har med seg valkortet, skal det fyllast ut valkort på staden med opplysningar om veljarens namn, adresse og fødselsdato.

§ 10.8 nytt tredje punktum skal lyde:

Ved val av sokneråd vert det nytta særskilt røystesetelkonvolutt.

§ 10.9 skal lyde:

Røystemottakaren gir deretter veljaren ein omslagskonvolutt. I denne legg veljaren sjølv konvolutt med røystesetelen, og eventuelt røystesetelkonvolutt for val av bispedømeråd og Kyrkjemøtet, jf. Reglar for val av bispedømeråd og Kyrkjemøtet III, § 10-1.

Røystemottakaren skal skriva under på valkortet og skriva på tid og stad for røystinga. Deretter legg røystemottakaren valkortet ned i ein omslagskonvolutt, klistrar den til og fører røystinga på liste (jf. § 10.10) i veljaren sitt påsyn.

§ 10.10 nytt andre punktum skal lyde:

Det vert ført ei liste over førehandsrøyster i eige sokn, og ei anna liste over førehandsrøyster som vert sende til andre sokn.

§ 10.11 skal lyde:

Leiaren i soknerådet eller den leiaren gjev mynde, tek imot førehandsrøystene og lista over avgjevne røyster, og fører inn på lista dei tilsende førehandsrøystene som er avgjevne utanfor soknet. Førehandsrøystene skal nummererast i rekkefølge på lista, og same nummer vert sett på omslagskonvolutt.

Når soknerådet skal byrja å opna og handsame desse førehandsrøystene, skal leiaren leggja fram den lista som er nemnt over og alle førehandsrøystene som er førte inn før valtinget. Soknerådet går igjennom lista over førehandsrøystingar før valtinget, og set kryss i manntalet for godkjende førehandsrøystingar. Lista vert teken inn i valboka.

§ 11.3 skal lyde:

Leiaren i soknerådet/valstyret fører alt som vert handsama og avgjort på valtinget inn i valboka. I valboka vert datoane for kunngjering om utlegging av manntal og valting ført inn.

Dersom røystinga skjer på fleire stader i soknet, bokfører leiaren i røystestyret det som vert handsama i samband med valtinget i ein eigen rapport. Rapporten vert teken inn i valboka.

Dersom det vert motsegn mot at valet vert halde, skal motsegna og grunnen bokførast. Valstyret/røystestyret avgjer kvar motsegn så snart den er reist, og gir opplysningar om klagegangen etter § 13.

Etter at røystinga er avslutta, kontrollerar valstyret eller røystestyret det som er bokført. Leiar i valstyret eller røystestyret og dei medlemmane som er til stades skriv under. Dette vert gjort kvar dag dersom valtinget går over fleire dagar.

§ 11.4 skal lyde:

Når valet er opna får dei veljarane som er førte inn i manntalet høve til å røysta etterkvart som dei møter fram. Veljarar som har røysta på førehand kan ikkje røyste.

Framgangsmåten er slik: Veljaren går først til staden der røystesetlane er lagt ut. Deretter vert veljaren vist til ein del av vallokalet der han kan gjere eventuelle endringar på røystesetelen. Røystesetelen og ev. røystesetel for val til bispedømeråd og Kyrkjemøtet vert deretter bretta med teksten inn. Deretter vert røystesetlane stempla med eit stempel som identifiserer kva for sokn røysta gjeld, og ein set eitt kryss i manntalet. Veljaren legg så den(dei) stempla røystesetelen(-lane) i ei låst urne.

Veljarar som grunna funksjonshemming treng hjelp når dei skal røysta, kan få den hjelpa som er naudsynt av ein person som vedkomande peikar ut sjølv, og som har fylt 14 år.

Valstyret kan krevja at ein ukjent veljar godtgjer at han er den han gir seg ut for å vera.

Dersom røystringa går føre seg på fleire stader i soknet, skal òg veljarar som ikkje står i vedkomande del av manntalet få høve til å stemma. Desse skal likevel ikkje leggja røystesetelen i valurna, men leggja den i ein røystesetelkonvolutt og gi den til røystestyret. Dette skal leggja konvolutt i eit særskild omslag saman med valkort med opplysningar om namn, adresse og fødselsdato på veljaren, klistra det til, og gi det til soknerådet etter at røystringa er avslutta.

Den som er nekta røysterett etter avgjerd frå soknerådet, eller av andre grunnar ikkje er ført inn i manntalet, skal òg få høve til å røysta. Vedkomande skal ikkje leggja røystesetelen i valurna, men leggja den i ein røystesetelkonvolutt og gi den til røystestyret. Dette skal leggja konvolutt i eit særskild omslag saman med valkort med opplysningar om namn, adresse og fødselsdato på veljaren, klistra det til, taka vare på det forseгла og gi det til soknerådet etter at røystringa er avslutta.

§ 11.5 skal lyde:

Ved fleirtalsval kan veljaren:

- gi tilleggsrøyst til kandidatar på vallista ved å setje eit kryss i ruta til venstre for namnet. Ved oppteljinga får då kandidaten/kandidatane to røyster kvar.
- føye til namn på vallista ein gong. Desse kan ikkje få tilleggsrøyst.
- stryke namn på vallista ved å setje strek over namnet. Desse kandidatane vert ikkje talde.

Ved forholdstalsval kan veljaren:

- gi tilleggsrøyst til kandidatar på vallista ved å setje eit kryss i ruta til venstre for namnet. Kandidatar med røystetillegg (kumulering på førehand) kan berre få ei tilleggsrøyst. Ved oppteljinga får kandidaten/kandidatane to røyster kvar. Kandidat(ar) med røystetillegg får tre røyster.
- føre opp namn frå andre vallister ein gong. Desse kan ikkje få tilleggsrøyst.
- stryke namn frå vallista ved å setje strek over namnet. Desse kandidatane vert ikkje talde.

Påførte namn som ikkje står på noka godkjent valliste frå før, vert ikkje tekne omsyn til ved forholdstalsval.

§ 12.2 skal lyde:

Oppteljinga vert gjort av dei personane som soknerådet har peika ut, og under tilsyn frå soknerådet.

a. Soknerådet går igjennom lista over førehandsrøystringar før valtinget, og set kryss i manntalet for dei som har røysta på førehand. Førehandsrøystene vert tekne vare på for seg til røystringa på valtinget er avslutta. Røystesetelkonvoluttane vert deretter lagt i valurna for vedkomande krins.

b. Ved oppteljinga undersøker soknerådet først om dei veljarane som har røysta utanfor valkrinsen dei høyrer heime i, har rett til å røysta. Dersom dette er i orden, vert det sett eit kryss ved namnet i manntalet, og røystesetelkonvolutt vert lagt i valurna for vedkomande krins. I motsett fall vert røystringa vraka, og omslaget teke vare på uopna.

§ 12.3 skal lyde:

Ved fleirtalsval følgjer oppteljinga denne framgangsmåten:

- a. Kryss i manntalslista(-ene) vert talde.
  - b. valurna(-ene) vert opna. Eventuelle røystesetelkonvoluttar (jf § 12.2) vert opna.
- Røystesetlane vert stempla og blanda med dei øvrige røystesetlane.
- c. Røystesetlane vert talde.
  - d. Røystesetlane vert ordna i grupper for retta og uretta røystesetlar.
  - e. Dei uretta røystesetlane vert talde av minst to personar. Kvar av kandidatane får ei røyst for kvar uretta røystesetel. Talet vert ført inn på lister som vert førte av minst to personar.
  - f. Ved oppteljinga av dei retta røystesetlane vert alle endringar veljarane har gjort på røystesetelen registrerte. Kandidatar som har fått tilleggsrøyster får to røyster kvar. Namn som er føydde til får ei røyst kvar. Namn som er strokne på røystesetlane vert ikkje talde (vert talde som null). Resten av kandidatane får ei røyst for kvar røystesetel. Eit medlem av teljekorpset les

opp namna som har fått tilleggsrøyst, namn som er føydde til og namn som er strokne. Deretter vert røystesetlane leverte til eit anna medlem som kontrollerer opplysningane. Minst to personar fører kvar si liste. Desse listene vert samanlikna med jamne mellomrom.

Ein røystesetel vert forkasta dersom han er merka slik at det går fram kven veljaren er.

g. Ved valoppgeret tel ein dei røystene som er gitt til den einskilde kandidaten, d.v.s. at det samla talet på røyster på uretta og retta lister vert summerte for kvar kandidat. Dei kandidatane som har fått flest røyster, vert medlemmer av soknerådet, og dei kandidatane som kjem deretter i røystetal, vert varamedlemmer. Dersom fleire kandidatar har fått like mange røyster, er det rekkefølgja på den offisielle lista som er avgjerande.

§ 12.4 skal lyde:

Ved forholdstalsval følgjer ein framgangsmåten i § 12.3 pkt. a-c. Deretter følgjer ein denne framgangsmåten:

a. Røystesetlane vert ordna i grupper for kvar av vallistene. For kvar valliste vert røystesetlane ordna i grupper for retta og uretta røystesetlar.

b. Dei uretta røystesetlane vert talde av minst to personar. Talet på røystesetlar vert ført inn på lister som minst to personar fører.

c. Ved oppteljinga av dei retta røystesetlane vert alle endringar veljarane har gjort på røystesetelen registrerte. Eit medlem av teljekorpset les opp namna som har fått tilleggsrøyst, namn som er førte over frå andre lister og namn som er strokne. Deretter vert røystesetlane leverte til eit anna medlem som kontrollerer opplysningane. Minst to personar fører kvar si liste. Desse listene vert samanlikna med jamne mellomrom.

Ein røystesetel vert forkasta dersom den er merka slik at det går fram kven veljaren er, eller ikkje har ei overskrift som viser kva for kandidatliste den gjeld..

d. Etter dette reknar ein ut listerøystetalet for kvar av vallistene. Kvar røystesetel tel like mange listerøyster som det skal veljast medlemmer til soknerådet. Når det er ført opp namn frå ei anna valliste, vert det trekt frå ei listerøyst for kvart namn på vallista, medan det vert lagt til ei listerøyst for kvart namn på den andre vallista.

e. Etter dette reknar ein ut det personlege røystetalet for kvar av kandidatane.

Kandidatar med røystetillegg (som er førte opp to gonger) får 2 røyster for kvar røystesetel. Har kandidaten fått tilleggsrøyst, får kandidaten då 3 røyster. Kandidatar utan røystetillegg får 1 røyst. Har kandidaten fått tilleggsrøyst får kandidaten då 2 røyster. Kandidatar som er strokne får inga røyst. Kandidatar med røystetillegg som berre er strokne ein gong får 1 røyst.

f. Ved valoppgeret legg ein talet på listerøyster til grunn for mandatfordelinga.

Fordelinga skjer etter St. Laguës modifiserte metode. Det vil seie at røystetalet for kvar av listene vert dividert med 1,4-3-5-7 osv. Kvart røystetal skal dividerast så mange gonger som trengst for å finne det talet på mandat som lista skal ha. Det første mandatet går til den lista som har den største kvotienten. Det andre mandatet går til den lista som har den nest største kvotienten osv. Dersom fleire lister har same kvotient, går mandatet til den av listene som har det største røystetalet. Dersom røystetalet er likt, trekkjer ein lodd om kva for liste mandatet skal gå til.

g. Når det er avgjort kor mange mandat ei valliste skal ha, fordeler valstyret representantplassane til kandidatane på lista. Kandidatane vert kåra i rekkefølge etter talet på personlege røyster. Dersom fleire kandidatar har fått like mange røyster, eller ingen røyster, er det rekkefølgja på lista som avgjer. Deretter vert det om det er mogleg kåra 5 vararepresentantar for kvar liste etter den vidare rekkefølgja når det gjeld personleg røystetal.

§ 12.5 skal lyde

Resultatet av valet og andre data som skal rapporterast om valet skal førast inn elektronisk på fastsett skjema i valmodulen i Den norske kyrkja sitt medlemsregister, saman med oppgåve over det samla talet på røysteføre som har røysta ved valet. Utskrift av rapport frå valmodulen vert teke i valboka, og send i kopi til prosten.

Valboka vert teken inn som vedlegg til soknerådet si møtebok og vert underskriven av alle medlemmene av soknerådet som er til stades.

Leiaren i soknerådet sender straks melding til dei som er valde.

Rapport til bispedømmerådet om val på sokneråd skjer elektronisk i valmodulen i medlemsregisteret, jf. første leddet. Leiaren i soknerådet syter for at rapportering gjennom valmodulen finn stad i samarbeid med den lokale kyrkjeadministrasjonen.

Bestemmelse om *Utgifter ved soknerådsva*
Årstalet vert endra til 2011.

Endringane vert gjort gjeldande ved soknerådsvalet i 2011.

3. Under forutsetning av departementets godkjenning av romertall I og II, fastsetter Kirkemøtet som *Særskilte regler for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet i 2011* de særskilte regler for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet i 2009 med følgende endringer:

Overskriften skal lyde:

Særskilte regler for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet 2011

Ingressen skal lyde:

Fastsatt av Kirkemøtet 15. november 2008 (KM 11/08) med hjemmel i kirkeloven § 23 andre ledd, § 24 sjuende og åttende ledd, med endringer vedtatt på Kirkemøtet [vedtakets dato] november 2010. Reglene trer i stedet for reglene om valg og sammensetning av Kirkemøtet og bispedømmeråd i kirkeloven §§ 23 og 24 og gjeldende Regler for valg av bispedømmeråd.

I, ingressen skal lyde:

Fastsatt med hjemmel i kirkeloven § 24 åttende ledd under forutsetning av departementets godkjenning.

I, 1. ledd skal lyde:

Reglene om sammensetning og valg av bispedømmeråd (kl § 23, første og annet ledd) erstattes ved valget i 2011 av følgende regler:

II, ingressen skal lyde:

Fastsatt med hjemmel i kirkeloven § 24 åttende ledd under forutsetning av departementets godkjenning.

II, 1. ledd skal lyde:

Reglene om sammensetning og valg av Kirkemøte (kl § 24, første ledd) erstattes ved valget i 2011 av følgende regler:

III, § 2-1, første punktum skal lyde:

Direkte valg/direkte valgogang av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøte skal i 2011 holdes i alle landets menigheter på en og samme dag, mandag 12. september.

III, § 2-5, annet punktum skal lyde:

Stemmene må være kommet valgrådet i hende innen 1. desember 2011.

III, § 6-3 skal lyde:

Kirkemøtet avgjør etter forslag fra bispedømmerådene hvilken ordning som skal benyttes i hvilket bispedømme ved valget på leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøte i 2011.

III, § 7-1 annet ledd, annet punktum skal lyde:

Bispedømmerådene informerer valgrådet og prostene om dette senest innen 1. januar 2011.

III, § 7-2, annet punktum skal lyde

Møtet finner sted innen 1. mars.

III, § 7-3 første ledd, første punktum skal lyde:

Bispedømmerådet skal i god tid, senest 1. januar 2011, sende en oppfordring til menighetsrådene om innen 15. mars å fremme forslag på inntil fire leke kandidater til bispedømmerådet.

III, § 7-4 skal lyde:

Etter utløpet av fristen innkalles nominasjonskomiteen til et eller flere møter der en setter opp en foreløpig kandidatliste på 18 navn.

Nominasjonskomiteen sender kandidatlisten med de 18 kandidatene til valgrådet innen 1. mai, sammen med en liste over øvrige opplysninger om kandidatene (jf. § 7-15). Kandidatlisten offentliggjøres samtidig.

III, § 7-6, nytt annet ledd skal lyde:

Nominasjonskomiteen bør tilstrebe bredde i kandidatenes syn på aktuelle kirkelige spørsmål og skal i forbindelse med nominasjonen innhente kandidatenes syn på slike spørsmål. Nominasjonskomiteen fastsetter selv hvilke spørsmål som skal forelegges kandidatene.

III, § 7-8 skal lyde:

Ved valget i 2011 settes regelen om at den som har gjort tjeneste som valgt medlem av bispedømmerådet i to sammenhengende valgperioder, ikke kan velges igjen for den derpå følgende valgperiode, ut av kraft.

III, § 7-13, nytt annet punktum skal lyde:

Kandidatlisten offentliggjøres innen 8. juni.

III, § 7-15 fjerde punktum skal lyde:

Det forutsettes at presentasjonen også omfatter hva kandidatene særlig vil arbeide for/ser som viktige satsingsområder og opplysninger om kandidatenes syn på aktuelle kirkelige spørsmål, jf § 7-6 annet ledd.

III, § 8-2 skal lyde:

Det lokale valgstyret/stemmestyret sørger for at stemmeseddelkonvolutter og omslagskonvolutter er tilgjengelig ved forhåndsstemming og i valglokalet, jf. Regler for valg av menighetsråd § 8.5.

For indirekte valgomgang vises til VIII § 1-1.

III, § 10-1 skal lyde:

Forhåndsstemming ved direkte valg/direkte valgomgang finner sted etter samme regler som for forhåndsstemming ved menighetsrådsvalget, jf. Regler for valg av menighetsråd § 10 med særskilte regler om perioden for forhåndsstemming (§ 10-2) for valget i 2011.

Det benyttes særskilt stemmeseddelkonvolutt ved forhåndsstemming ved direkte valg/direkte valgomgang til bispedømmeråd og Kirkemøtet.

III, § 11-1, annet ledd og tredje ledd skal lyde:

De avgitte stemmesedler telles. Stemmesedlene sendes sammen med et følgeskriv i særskilt konvolutt for dette formål direkte til valgrådet innen 14. september.

I følgeskrivet skal det gis opplysninger om a) navn på soknet, b) antall avgitte stemmer, c) underskrift. Følgeskrivet fylles ut i medlemsregisterets valgmodul før det skrives ut og underskrives. Antall avgitte stemmer må registreres i medlemsregisterets valgmodul før utskrift av følgeskrivet.

III, § 11-2, annet ledd skal lyde:

Stemmesedlene legges i tilsendt stemmeseddelkonvolutt som lukkes i møtet og sendes sammen med et følgeskriv i omslagskonvolutt direkte til valgrådet innen 1. desember.

III, § 11-3 skal lyde

Ved preferansevalg skal velgeren rangere kandidatene ved å skrive tall i kolonnen til venstre for kandidatenes navn. Velgerens første preferanse markeres med tallet én, andreprefereansen ved tallet to osv. Velgeren skal rangere minst én kandidat. Velgeren kan rangere så mange kandidater som velgeren ønsker. Det skal gå tydelig fram av stemmeseddelen at kandidatlisten er ordnet alfabetisk og ikke er prioritert.

III, § 12-1, tredje punktum oppheves

III, § 12-1, nytt annet ledd skal lyde:

For at en stemmeseddel som ikke er korrekt utfylt ikke skal forkastes, må velgerens preferanse og rangering framgå på en entydig måte. Hvis samme tall (preferanse) er anført ved flere kandidater, kommer ikke disse preferansene og preferansene i nummerrekkefølge etter disse i betraktning ved opptellingen. Stemmesedler som er utfylt slik at det ikke er mulig å tolke noen entydig rangering, skal forkastes.

III, § 12-12 skal lyde:

Når det antall representanter som skal kåres etter den direkte valggangen er kåret, fortsetter opptellingen etter reglene i §§ 12-10 og 12-11 slik at det rangeres så mange kandidater som det samlet skal velges representanter ved den indirekte valggangen og vararepresentanter (tre eller fire pluss seks).

IV, § 2-2, første punktum skal lyde:

Bispedømmerådene i de tre nordligste bispedømmene skal i god tid, senest 1. januar 2011, sende en oppfordring til samtlige menighetsråd i de respektive samiske språkområder om å fremme forslag på henholdsvis 3 nord-, lule- og sørsamiske representanter, hvorav minst 2 leke.

IV, § 2-3, første ledd skal lyde:

Nominasjonskomiteen for leke bispedømmerådsmedlemmer i de tre nordligste bispedømmene, skal sette opp en alfabetisk liste på henholdsvis 5 nord-, lule- og sørsamiske representanter, hvorav minst 3 leke.

V, § 2-2, første ledd skal lyde:

Oslo bispedømmeråd skal i god tid, senest innen 1. januar 2011, sende en oppfordring til samtlige menighetsråd i Døvekirken om å fremme forslag på fire leke kandidater til det ordinære valget.

VI, § 1-1, annet punktum skal lyde:

Møtet avholdes innen 1. mars 2011.

VI, § 1-2, første punktum skal lyde:

Bispedømmerådet skal i god tid, senest 1. januar 2011, sende en oppfordring til prestene i offentlig kirkelig prestestilling i bispedømmet om innen 15. mars å fremme forslag til geistlig medlem av bispedømmerådet.

VI, § 1-4, første ledd, første punktum skal lyde:

Nominasjonskomiteen sender kandidatlisten med de 5 kandidatene til valgrådet innen 1. mai, sammen med en liste over øvrige opplysninger om kandidatene.

VI, § 1-4, femte ledd skal lyde:

Valgrådet setter opp den endelige kandidatlisten innen 8. juni og sørger for at kandidatlisten/stemmeseddelen blir mangfoldiggjort og sendt prestene i offentlig kirkelig prestestilling i bispedømmet, herunder for Oslo bispedømmes del prester i Døvekirken, innen 1. oktober sammen med en egen presentasjon av kandidatene, jf. § 1-3, siste ledd, og med angivelse av frist for innsending av stemmesedler (innen 1. desember).

VI, § 1-6 skal lyde:

Stemmeseddelen legges i tilsendt stemmeseddelkonvolutt som lukkes og sendes sammen med et følgeskriv i omslagskonvolutt direkte til valgrådet innen 1. desember. Stemmesedler fra flere prester i en menighet kan legges sammen i tilsendte omslagskonvolutt. Det skal i følgeskrivet fremgå hvem som har stemt.

VI, § 2-1, tredje ledd skal lyde:

Ved valget i 2011 settes regelen om at den som har gjort tjeneste som valgt medlem av bispedømmerådet i to sammenhengende valgperioder, ikke kan velges igjen for den derpå følgende valgperiode, ut av kraft.

VII, § 1-1, annet punktum skal lyde:

Møtet avholdes innen 1. mars 2011.

VII, § 1-1, nytt annet ledd skal lyde:

Der tungtveiende grunner tilsier at det ikke er mulig å gjennomføre valgmøte, kan valgrådet gi dispensasjon. I slike tilfeller skal følgende prosedyre følges:

- *Kirkevergen ved prostesetet sammenkaller en representant fra hver yrkesgruppe til et møte hvor det oppstilles en eller flere kandidater til nominasjonskomiteen. Representantene utpekes etter forslag fra de tillitsvalgte for yrkesgruppene. En bør forsøke å få med representanter for ulike sokn i prostiet.*
- *Forslaget(ene) sendes ut på avstemning blant de stemmeberettigede leke kirkelig tilsatte i prostiet. Avstemningen finner sted på e-post innen fristen for avholdelse av valgmøte.*

VII, § 1-2, første punktum skal lyde:

Bispedømmerådet skal i god tid, senest 1. januar 2011, sende en oppfordring til de leke kirkelig tilsatte i bispedømmet om innen 15. mars å fremme forslag til geistlig medlem av bispedømmerådet.

VII § 1-4, første ledd, første punktum skal lyde:

Nominasjonskomiteen sender kandidatlisten med de 5 kandidatene til valgrådet innen 1. mai, sammen med en liste over øvrige opplysninger om kandidatene.

VII, § 1-4, femte ledd skal lyde:

Valgrådet setter opp den endelige kandidatlisten innen 8. juni og sørger for at kandidatlisten/stemmeseddelen blir mangfoldiggjort og sendt samtlige stemmeberettigede leke kirkelig tilsatte i bispedømmet, herunder for Oslo bispedømmes del leke kirkelig tilsatte i Døvekirken, innen 1. oktober sammen med en egen presentasjon av kandidatene, jf. § 1-3, siste ledd, og med angivelse av frist for innsending av stemmesedler (innen 1. desember).

VII, § 1-6 skal lyde:

Stemmeseddelen legges i tilsendt stemmeseddelkonvolutt som lukkes og sendes sammen med et følgeskriv i omslagskonvolutt direkte til valgrådet innen 1. desember. Stemmesedler fra leke kirkelig tilsatte i en menighet kan legges sammen i tilsendte omslagskonvolutt. Det skal i følgeskrivet fremgå hvem som har stemt.

VII, § 2-1, fjerde ledd skal lyde:

Ved valget i 2011 settes regelen om at den som har gjort tjeneste som valgt medlem av bispedømmerådet i to sammenhengende valgperioder, ikke kan velges igjen for den derpå følgende valgperiode, ut av kraft.

VIII, § 1-1, første punktum og nytt andre punktum skal lyde:

Bispedømmerådet sørger for trykking og utsendelse av stemmesedler. Bispedømmerådet sørger for utsendelse av stemmeseddelkonvolutter og omslagskonvolutter til de stemmeberettigede ved indirekte valg av leke medlemmer, valg av representanter for samisk kirkeliv og døvemenighetene, og valg av prest og lek kirkelig tilsatt.

Andre punktum blir tredje punktum.

VIII, § 1-2, første ledd, annet punktum skal lyde:

Frist for innberetning av resultatet ved direkte valg/direkte valgomgang på leke medlemmer er 23. september.

VIII, § 1-6 skal lyde:

Det nyvalgte bispedømmerrådet trer i funksjon 1. januar 2012.

VIII, § 3-1 skal lyde:

Reglene gjøres gjeldende ved valg til bispedømmeråd og Kirkemøte i 2011.

4. Kirkerådet fastsetter følgende endringer i *Regler for valg av Kirkeråd*:

Ingressen skal lyde:

Fastsatt av Kirkemøtet 15. november 2009 (KM 06/09) med hjemmel i lov av 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kirke § 25 fjerde ledd, med endringer fastsatt av Kirkemøtet [vedtakets dato] november 2010.

§ 1-2 skal lyde:

Kirkerådet velges for en periode på 4 år, og trer i funksjon umiddelbart etter Kirkemøtet hvor valget har funnet sted.

§ 5-4 skal lyde:

Lederen velges for 2 år. Ved valg av leder midt i valgperioden, velger Kirkemøtet leder blant rådets medlemmer. Lederen kan gjenvelges. Kirkemøtets valgkomite forbereder og gjennomfører valget av leder midt i valgperioden. Kirkerådet velger selv nestleder for en periode på 2 år.

Endringene gjøres gjeldende fra og med valg av Kirkeråd i 2012.

5. Kirkemøtet fastsetter følgende endringer i *Regler for formene for menighetsrådets og kirkelig fellesråds virksomhet*:

Overskrift og ingress skal lyde:

Regler om formene for menighetsrådets og kirkelig fellesråds virksomhet

Med hjemmel i kirkeloven § 8 tredje ledd og § 13 tredje ledd fastsettes følgende særskilte regler om formene for menighetsrådets og kirkelig fellesråds virksomhet som følge av valgordningsforsøkene i 2011 – vedtatt av Kirkemøtet [vedtakets dato] november 2010.

§§ 1-1 og 1-2 skal lyde:

1. Menighetsrådet trer i funksjon 1. november i valgåret. Valgperioden strekker seg til og med 31. oktober i valgperiodens siste år. Kirkelig fellesråd trer i funksjon 1. desember i valgåret. Valgperioden strekker seg til og med 30. november i valgperiodens siste år.

Menighetsråd med fellesrådsfunksjoner trer i funksjon som menighetsråd 1. november i valgåret, og i fellesrådsfunksjonene 1. desember i valgåret.

2. Konstituerende møte i det nyvalgte menighetsrådet avholdes innen utgangen av oktober i valgåret. Konstituerende møte i det nyvalgte kirkelig fellesråd avholdes innen utgangen av november i valgåret. Møtet kalles sammen av lederen av det fratredende rådet med minst 14 dagers varsel. Det er vedtaksført når minst 2/3 av medlemmene er til stede.

Endringen gjøres gjeldende ved tiltredelsen av nye menighetsråd og kirkelige fellesråd i 2011.

6. Kirkemøtet fastsetter følgende endringer i *Regler om formene for bispedømmerådets virksomhet*:

Ingressen skal lyde:

Fastsatt av Kirkemøtet 15. november 1996 (KM 19C/96) med hjemmel i lov av 7.juni 1996 nr. 31 om Den norske kirke § 23 siste ledd.

§ 1-3 oppheves.

7. Kirkemøtet fastsetter følgende endring i *Statutter for Mellomkirkelig råd*:

Ingressen skal lyde:

Vedtatt av Kirkemøtet 1985 (KM 23/85). Sist endret [vedtakets dato] november 2010.

§ 5, fjerde ledd skal lyde:

Rådet trer i funksjon umiddelbart etter Kirkemøtet hvor valget har funnet sted.

8. Kirkemøtet fastsetter følgende endring i *Statutter for Samisk kirkeråd*:

Ingressen skal lyde:

Vedtatt av Kirkemøtet 1992 (KM 12/92) med hjemmel i lov av 7. juni 1996 nr. 32 om Den norske kirke § 24 femte ledd. Sist endret [vedtakets dato] november 2010.

§ 5, siste ledd skal lyde:

Rådet trer i funksjon umiddelbart etter Kirkemøtet hvor valget har funnet sted.

9. Kirkemøtet fastsetter følgende for menighetene som omfattes av prøveordningen med valg av halve menighetsrådet annet hvert år:

- Forsøksperioden forlenges til 2013.
- Valgperioden for menighetsrådsmedlemmer valgt i 2009 løper i fire år.
- Forsøksmenighetene avholder valg på halve rådet i 2011, med funksjonstid fire år.
- Forsøksmenighetene avholder valg på halve rådet i 2013 for fire år, med mulighet for at valgperioden forkortes til to år hvis ordningen ikke videreføres ved valget i 2015.
- Forsøksmenigheter som ønsker å avslutte forsøket gir melding om dette til bispedømmerådet. I disse menighetene velges hele rådet på nytt i 2011. Menighetsrådsmedlemmer valgt i 2009 avslutter sin valgperiode etter to år.
- Prøveordningen evalueres etter menighetsrådsvalget i 2011.

10. Kirkemøtet anbefaler at prøveordningen med sammenslåtte menighetsråd videreføres for valgperioden 2011-2015. Ordningen evalueres etter menighetsrådsvalget i 2011.

11. Følgende forsøksordninger fastsettes for de enkelte bispedømmer ved valg av leke medlemmer ved valg til bispedømmeråd/Kirkemøte i 2011:

Forsøk med direkte valg på alle leke medlemmer av bispedømmerådet/Kirkemøtet:

- Oslo bispedømme
- Hamar bispedømme
- Stavanger bispedømme
- Sør-Hålogaland bispedømme
- Nord-Hålogaland bispedømme

Forsøk med kombinasjon av direkte og indirekte valg på leke medlemmer av bispedømmerådet/Kirkemøtet:

Borg bispedømme
Tunsberg bispedømme
Agder og Telemark bispedømme
Bjørgvin bispedømme
Møre bispedømme
Nidaros bispedømme

12. Kirkemøtet ber Kirkerådet starte utredning av spørsmålet om stemmerett og valgbarhet for ordinerte prester som ikke er i offentlig kirkelig stilling.

13. Kirkerådet gis fullmakt til å gjøre de endringer som eventuelt måtte bli nødvendige.

14. Komitémerknadene følger vedtaket.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Dag Landmark

Saksordfører: Oddrun Remvik

Følgende hadde ordet:

Oddrun Remvik, Erling Birkedal, Hilde N. Ihle, Ingeborg Midttømme, Roar P. Strømme, Egil Morland, Einar Bovim, Kjetil Drangesholt, Øivind Benestad, Jan Erik Sundby, Dag Landmark, Lars E. Kielland, Petter N. Dille, Modulf Aukan, Line Langseth Bakkum, Terje Fonk.

Endringsforslag til 1. innstilling

Hilde Nygaard Ihle:

Ny § 2.1:

Valg av menighetsråd 2011 holdes i alle landets menigheter mandag 12. september. Det kan avholdes valg over to dager, søndag 11. september og mandag 12. september dersom lokalt kommunevalg er slik.

Forslaget ble trukket.

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Andre innstilling fra komité G

Komiteens merknader

Komiteen legger saksorienteringen til grunn med følgende merknader:

Halvveis i demokratireformen har Den norske kirke gjort viktige erfaringer i arbeidet med utviklingen av valgordningene. Kirkevalget i 2009 medførte en vesentlig økning i deltakelsen og i engasjement omkring valget. Evalueringen legger et godt grunnlag for videre utvikling av

Den norske kirkes valgordninger. Komiteen ser også behov for tiltak som kan stimulere til økt deltakelse i valget.

For begge valg

Komiteen ber om at det legges økt vekt på informasjon til ungdom i alderen 15-18 år for å stimulere til økt valgdeltakelse.

Komiteen ber om at det arbeides videre med forståelsen av ”særlige tilfelle” i reglene som omhandler muligheten for stemmerett i annet sokn enn bostedssoknet, særlig med tanke på unge velgere som har flyttet hjemmefra for å gå på skole. Komiteen ber om at prosedyrene for søknad om dispensasjon forenkles.

Valg av menighetsråd

Komiteen slutter seg til forslagene til endringer i regler for valg av menighetsråd. Komiteen ser dette som gode forenklinger som gir kandidatene mer likeverdige muligheter for å bli valgt, og som forenkler opptellingsarbeidet.

Valg av bispedømmeråd og Kirkemøte

Komiteen har vurdert erfaringene med preferansevalg. Komiteen vil gi uttrykk for at ordningen slik den ble gjennomført i 2009 opplevdes krevende for velgerne, og med et høyt antall forkastede stemmer. Komiteen har gjennomført en bred diskusjon av preferansevalg som ordning. Komiteen har konkludert med at preferansevalg bør prøves en gang til, ved valget i 2011, før en trekker konklusjoner om framtidig valgordning. Det er enighet i komiteen om at ordningen må forenkles så mye som mulig. Komiteen er positiv til forslaget om at velgernes preferanser skal angis i én kolonne til venstre på stemmeseddelen, og mener det vil gjøre stemmeseddelen mer oversiktlig.

Komiteen vil understreke betydningen av at kandidatene presenteres på en måte som i større grad enn i 2009 gir velgerne grunnlag for et reelt valg. Komiteen ser at det er store utfordringer med å tilrettelegge og distribuere informasjonen om kandidatene slik at den når velgerne og kan være til hjelp når velgerne skal avgi stemme. Når det gjelder fastsetting av hvilke aktuelle kirkelige spørsmål det skal legges vekt på av nominasjonskomiteen, mener komiteen at nominasjonskomiteene bør kunne få innspill og forslag – f.eks. fra valgrådet, Kirkerådet o.a. Komiteen ønsker at det utarbeides veiledende forslag til spørsmålsstillinger som kan bidra til å tydeliggjøre valgalternativer. Det er viktig at kandidatenes svar er korte og konsise når de benyttes i kandidatpresentasjon.

Komiteen har drøftet spørsmål omkring direkte og indirekte valg, samt samtidigheten og nærheten mellom sted for kirkevalg og offentlige valg. Komiteen mener dette bør drøftes videre i forbindelse med utforming av framtidig valgordning etter 2011.

Komiteen er positiv til at ordningen med supplerende nominasjon videreføres, og viser til de gode erfaringene med ordningen fra valget i 2009.

Komiteen anser det uheldig med merking på stemmeseddelen av hvilke kandidater som er fremmet ved supplerende nominasjon eller av andre grupper av kandidater. Komiteen foreslår endring av *Regler for valg av BDR III*, § 7-14 ved at siste punktum strykes.

Komiteen foreslår at alfabetisk ordning av stemmeseddelen opprettholdes, men det må framgå tydeligere på stemmeseddelen at listen er satt opp alfabetisk og uprioritert. To av komiteens medlemmer ønsker at nominasjonskomiteen skal avgjøre rekkefølgen på lista.

Komiteen vil understreke at informasjonen til velgerne om framgangsmåte ved stemmegivning må være så enkel og klar som mulig.

Komiteen har blitt orientert om bakgrunnen for at det ikke er foreslått endringer i ordning for valg av representanter for Samisk kirkeliv til bispedømmeråd og Kirkemøtet og for valg av representanter til Samisk kirkeråd, og om planene for videre utredning av dette.

Komiteen har merket seg at flere ordinerte prester er valgt inn i bispedømmeråd i kategorien for leke medlemmer. Komiteen ser at dette reiser prinsipielle spørsmål med omfattende konsekvenser som derfor bør utredes og avklares før Kirkevalget 2015.

Forslag til vedtak

1. Halvveis i demokratireformen har Den norske kirke gjort viktige erfaringer i arbeidet med utvikling av valgordningene. Kirkevalget i 2009 medførte en vesentlig økning i deltakelse og i engasjement omkring valget. Evalueringsrapporten *Når alle stemmer teller... Evaluering av demokratireformen i Den norske kirke: Kirkevalget 2009* legger et godt grunnlag for videre utvikling av Den norske kirkes valgordninger. Kirkemøtet ser klare behov for forbedringer og har i den sammenheng merket seg de utfordringer og forslag som er anført i evalueringsrapporten. Kirkemøtet tar rapporten til etterretning.

2. Kirkemøtet fastsetter som *Særskilte regler for valg av menighetsråd ved de kirkelige valg 2011*, de særskilte regler for valg av menighetsråd ved valgordningsforsøkene i 2009 med følgende endringer.

a. Bokmål:

Overskriften skal lyde:

Særskilte regler for valg av menighetsråd ved de kirkelige valg 2011 (bokmål):

Ingressen skal lyde:

Fastsatt av Kirkemøtet 15. november 1996 med hjemmel i lov av 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kirke § 6 første ledd. Med endringer fastsatt av Kirkemøtet 18. november 2000, særskilte regler for menighetsrådsvalget i 2009 fastsatt av Kirkemøtet 15. november 2008 og særskilte regler for valg av menighetsråd i 2011 fastsatt av Kirkemøtet [vedtakets dato]. november 2010 med hjemmel i lov av 7. juni 1996 nr.31 om Den norske kirke § 6 første ledd og § 24 sjuende ledd.

Ny § 1.3 skal lyde:

Menighetsrådet (valgstyret) fører en valgbook over forhold som angår valget, jf. §§ 10.11, 11.3 og 12.5. Der det i tillegg til valgstyret er stemmestyre, jf. § 2.4, utarbeider hvert stemmestyre en rapport over det som behandles i anledning valginget på hvert enkelt stemmested, jf. § 11.3.

§ 2.1, første punktum skal lyde:

Valg av menighetsråd skal i 2011 holdes i alle landets menigheter på en og samme dag, mandag 12. september.

§ 2.2, annet ledd skal lyde:

I døvemenighetene kan valget finne sted i tilknytning til gudstjeneste søndag 11. september, og for øvrig gjennomføres som forhåndsstemming.

§ 2.3, annet ledd, annet punktum skal lyde:

Stemmegivningen mandag må ikke foregå senere enn kl. 21.

§ 2.4 skal lyde:

Menighetsrådet kan bestemme at stemmegivningen skal foregå på flere steder i soknet. Der menighetsrådet bestemmer at inndelingen skal følge kommunens stemmekretser, og disse ikke samsvarer med soknegrensene eller de kirkelige stemmekretsene, kan menighetsrådene i de berørte sokn inngå samarbeid om avviklingen av valget i en stemmekrets. På hvert stemmested foregår stemmegivningen for en viss del av manntallet.

Til å lede valgtinget på hvert enkelt stemmested oppnevner menighetsrådet for hvert sted et stemmestyre på minst 3 medlemmer som har stemmerett ved valget. Menighetsrådet oppnevner ett av medlemmene, fortrinnsvis blant sine egne medlemmer, til leder av stemmestyret.

§ 2.5 oppheves.

§ 2.6, fjerde punktum skal lyde:

Nærmere regler om utsendelse av valgkort i forbindelse med valget i 2011 gis av Kirkerådet.

§ 6.2 skal lyde:

Ved forholdstallsvalg vil menighetsrådet bli sammensatt av representanter fra de forskjellige listene, etter det forholdsmessige antall stemmer hver liste får, jf. § 12.4, pkt. d og f. Ved tilleggsstemme (kumulering)/strykning og oppføring av navn fra andre lister vil velgerne også kunne endre rekkefølgen på den enkelte liste, og slik påvirke utfallet når det gjelder hvilke personer fra listene som får flest stemmer og dermed velges, jf. § 12.4, pkt. e og g.

§ 6.3 skal lyde:

Ved flertallsvalg vil menighetsrådet bli sammensatt i rekkefølge ut fra det antall stemmer den enkelte kandidat får. Ved tilleggsstemme (kumulering)/strykning og oppføring av nye navn, vil velgerne også ved flertallsvalg kunne påvirke utfallet når det gjelder hvilke personer som får flest stemmer og dermed velges.

§ 7.1 a skal lyde:

a) skal være kommet inn til menighetsrådets leder senest 1. mai 2011.

§ 7.1 b skal lyde:

b. skal være egenhendig underskrevet av 10 stemmeberettigede forslagsstillere,

§ 7.1 c skal lyde:

c. skal tydelig angi hvilket valg det gjelder (navn på sokn, gruppe og valgdager) og som overskrift (foran navnene på kandidatene) ha navnene på forslagsstillerne,

§ 7.1 d skal lyde:

d. skal angi en tillitsvalgt blant forslagsstillerne som menighetsrådet kan henvende seg til ved forhandlinger om listeforslaget,

§ 7.1 Nytt annet ledd til femte ledd (etter første ledd bokstav h.) skal lyde:

Menighetsrådet ser til at det blir stilt kandidatliste(r) til valget.

Menighetsrådet kan oppnevne en nominasjonskomite på minimum 3 medlemmer som forestår arbeidet med å skaffe fram kandidater til menighetsrådet. Nominasjonskomiteen skaffer også fram

ytterligere forslagsstillere slik at det blir 10 forslagsstillere inkludert nominasjonskomiteens medlemmer. Forslagsstillerne foretar den endelige prioritering av kandidatlisten.

Alternativt kan menighetsrådet oppnevne 10 forslagsstillere som får i oppdrag å skaffe fram kandidater til menighetsrådet og foreta prioriteringen av kandidatlisten.

Når menighetsrådet er kjent med at det vil bli fremmet forslag til kandidatliste(r) av grupper av kirkemedlemmer, kan menighetsrådet avstå fra å oppnevne nominasjonskomite eller forslagsstillere.

§ 7.1 niende og tiende ledd skal lyde:

Ved flertallsvalg må kandidatlisten minst ha så mange forskjellige kandidater som det skal velges medlemmer og varamedlemmer til sammen, jf. kirkeloven § 6 første ledd. Listen kan imidlertid ikke inneholde mer enn det dobbelte antall navn. Det kan ikke gis stemmetillegg til kandidater (forhåndskumulering).

Ved forholdstallsvalg skal forslaget være utfylt i tydelig rekkefølge med så mange forskjellige eller inntil en gang gjentatte navn (stemmetillegg/forhåndskumulering) som det skal velges faste medlemmer. Gjentatte navn skal stå først på listen, og gjentakelsen skal skje på plassen nærmest etter. Forslaget skal dessuten i fortsatt rekkefølge utfylles med fem andre forskjellige navn.

§ 7.2, første ledd skal lyde:

Et forslag til kandidatliste ved forholdstallsvalg må ikke ha forslagsstiller eller kandidat felles med andre forslag.

§ 7.2, annet ledd, første og andre punktum skal lyde:

Står en forslagsstiller bak flere lister, skal menighetsrådet pålegge forslagsstilleren innen en bestemt frist å si fra hvilken kandidatliste vedkommende vil stå som forslagsstiller til. Svarer forslagsstilleren ikke, strykes navnet fra listen over forslagsstillere på samtlige lister.

§ 7.2, annet ledd, femte punktum skal lyde:

Forslagsstillerne bestemmer hvilket navn som skal settes i stedet og om navnet skal settes inn på den tomme plassen eller nederst på listen.

§ 7.3, første ledd skal lyde:

Menighetsrådet avgjør om forslagene til kandidatlister skal godkjennes, og undersøker om kandidatene og forslagsstillerne oppfyller de lovbestemte vilkår. Menighetsrådet skal da ved forhandlinger med den tillitsvalgte for listen søke å bringe forslag i foreskrevet stand.

§ 7.3, tredje ledd skal lyde:

Dersom en kandidat blir fritatt, strykes navnet. Forslagsstillerne bestemmer hvilket navn som skal settes i stedet og om navnet skal settes inn på den tomme plassen eller nederst på listen.

§ 7.5 skal lyde:

Menighetsrådet skal kunngjøre de godkjente kandidatlistene snarest mulig og senest 10. august 2011, når forhåndsstemmingen starter.

§ 10.1 annet ledd, femte punktum skal lyde:

En velger som forhåndsstemmer kan ikke avgi stemme ved valgtinget.

§ 10.7 nytt annet til fjerde punktum skal lyde:

Stemmemottaker kan forlange at en ukjent velger godtgjør at han er den han gir seg ut for å være. Velgeren bør ha med valgkort til forhåndsstemmegivningen, jf. § 10.9. Har velgeren ikke med valgkort, fylles det ut et valgkort på stedet med opplysninger om velgerens navn, adresse og fødselsdato

§ 10.8 nytt tredje punktum skal lyde:

Det benyttes særskilt stemmeseddelkonvolutt ved valg av menighetsråd.

§ 10.9 skal lyde:

Stemmemottakeren gir deretter velgeren en omslagskonvolutt. I denne legger velgeren selv konvolutt med stemmeseddelen, og eventuell stemmeseddelkonvolutt for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet, jf. Regler for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet III, § 10-1.

Stemmemottakeren skal underskrive på valgkortet og påføre tid og sted for stemmegivningen. Stemmemottaker legger deretter valgkortet ned i en omslagskonvolutt, limer den igjen og fører stemmegivningen på liste (jf. § 10.10) i velgerens påsyn.

§ 10.10, nytt annet punktum skal lyde:

Det føres en liste over forhåndsstemmer i eget sokn og en annen liste over forhåndsstemmer som oversendes andre sokn.

§ 10.11 skal lyde:

Menighetsrådets leder eller den menighetsrådets leder bemyndiger, mottar forhåndsstemmene og listen over avgitte stemmer, og fører inn på listen de tilsendte forhåndsstemmer som er avgitt utenfor soknet. Forhåndsstemmene skal nummereres fortløpende på listen, og det samme nummer settes på omslagskonvolutt.

Når menighetsrådet skal begynne å åpne og behandle disse forhåndsstemmer, skal menighetsrådets leder legge frem den forannevnte liste og alle de forhåndsstemmer som er innført før valgtinget. Menighetsrådet gjennomgår listen over forhåndsstemmer før valgtinget og krysser av i manntallet for godkjente forhåndsstemmegivninger. Listen tas inn i valgboken.

§ 11.3 skal lyde:

Menighetsrådets/valgstyrets leder fører inn i valgboken alt som behandles og avgjøres på valgtinget. I valgboken innføres datoene for kunngjøring om utlegging av manntall og valgting.

Foregår stemmegivningen på flere steder i soknet fører stemmestyrets leder det som behandles i anledning valgtinget i en egen rapport. Rapporten tas inn i valgboken.

Blir det innsigelse mot at valget holdes, bokføres innsigelsen og grunnen.

Valgstyret/stemmestyret avgjør hver innsigelse så snart den er reist og gir opplysninger om klageadgang etter § 13.

Etter at stemmegivningen er avsluttet, kontrollerer valgstyret eller stemmestyret det som er bokført. Leder i valgstyret eller stemmestyret og de tilstedeværende medlemmer skriver under. Dette gjøres hver dag, dersom valgtinget foregår over flere dager.

§ 11.4 skal lyde:

Når valget er åpnet får de velgerne som er innført i manntallet, anledning til å stemme etter hvert som de møter frem. Velgere som har stemt på forhånd kan ikke avgi stemme.

Fremgangsmåten er slik: Velgeren går til de utlagte stemmesedlene, og vises deretter til en del av valglokalet, hvor vedkommende usett kan gjøre eventuelle endringer på stemmeseddelen. Stemmeseddelen og ev. stemmeseddelen for valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet, brettes deretter sammen med teksten inn. Stemmesedlene stemples deretter med et stempel som identifiserer hvilket sokn stemmen(e) er avlagt i, og det settes ett kryss i manntallet. Velgeren legger så de(n) stemplede stemmeseddelen(-dlene) i en låst urne.

Velgere som på grunn av funksjonshemming har behov for assistanse ved stemmegivningen, kan få den nødvendige hjelp av en person som vedkommende selv utpeker, og som har fylt 14 år.

Valgstyret kan forlange at en ukjent velger godtgjør at han er den han gir seg ut for å være.

Foregår stemmegivningen på flere steder i soknet, skal også velgere som ikke står i vedkommende del av manntallet få adgang til å avgi stemme. Disse skal imidlertid ikke legge stemmeseddelen i valgurnen, men legge den i en stemmeseddelkonvolutt og gi den til stemmestyret. Dette skal legge konvolutt i et særskilt omslag, legge ved valgkort med opplysninger om velgerens navn, adresse og fødselsdato, klebe det til, og gi det til menighetsrådet etter at stemmegivningen er avsluttet.

Også den som er nektet stemmerett etter menighetsrådets avgjørelse eller av andre grunner ikke er innført i manntallet, skal få adgang til å avgi stemme. Vedkommende skal ikke legge stemmeseddelen i valgurnen, men legge den i en stemmeseddelkonvolutt og gi den til stemmestyret. Dette skal legge konvoluttene i særskilt omslag, legge ved valgkort med opplysninger om velgerens navn, adresse og fødselsdato, klebe det til, oppbevare det ubrutt og gi det til menighetsrådet etter at stemmegivningen er avsluttet.

§ 11.5 skal lyde:

Ved flertallsvalg kan velgeren:

- gi tilleggsstemme til kandidater på valglisten ved å sette et kryss i ruten til venstre for navnet. Ved opptellingen får da kandidaten(e) to stemmer hver.
- tilføye navn på valglisten én gang. Disse kan ikke gis tilleggsstemme.
- stryke navn på valgliste ved å sette strek over navnet. Disse kandidatene telles ikke.

Ved forholdstallsvalg kan velgeren:

- gi tilleggsstemme til kandidater på valglisten ved å sette et kryss i ruten til venstre for navnet. Kandidater med stemmetillegg (forhåndskumulering) kan bare gis én tilleggsstemme. Ved opptellingen får kandidaten(e) to stemmer hver. Kandidat(er) med stemmetillegg får tre stemmer.
- føre opp navn fra andre valgliste én gang. Disse kan ikke gis tilleggsstemme.
- stryke navn fra valglisten ved å sette strek over navnet. Disse kandidatene telles ikke.

Påførte navn som ikke tidligere står på noen godkjent valgliste settes ved forholdstallsvalg ut av betraktning.

§ 12.2 skal lyde:

Opptellingen foretas av de personer menighetsrådet har bestemt, og under menighetsrådets tilsyn.

a. Menighetsrådet gjennomgår listen over avgitte forhåndsstemmer før valgtinget, og krysser av i manntallet for dem som har avlagt forhåndsstemme. Forhåndsstemmene oppbevares separat til valgtinget er avsluttet. Stemmeseddelkonvoluttene legges deretter ned i valgurnen for vedkommende krets.

b. Ved opptellingen undersøker menighetsrådet først om de velgere som har stemt utenfor den valgkrets de hører hjemme i, har adgang til å stemme. Hvis dette er i orden, settes et kryss ved navnet i manntallet og stemmeseddelkonvoluttene legges ned i valgurnen for vedkommende krets. I motsatt fall vrakes stemmegivningen og omslaget forvares uåpnet.

§ 12.3 skal lyde:

Ved flertallsvalg følger opptellingen følgende prosedyre:

- a. Antall avkryssninger i manntallslisten(e) telles opp.
- b. Valgurnen(e) åpnes. Eventuelle stemmeseddelkonvolutter (jf § 12.2) åpnes. Stemmesedlene stemples og blandes med de øvrige stemmesedlene.
- c. Det totale antall stemmesedler telles opp.
- d. Stemmesedlene ordnes i grupper for urettede og rettede stemmesedler.
- e. De urettede stemmesedlene telles av minst to personer. Hver kandidat gis én stemme pr. urettet stemmeseddel. Antallet føres inn på lister som føres av minst to personer.
- f. Ved opptellingen av de rettede stemmesedlene registreres alle endringer velgerne har gjort på stemmesedlene. Kandidater som har fått tilleggsstemmer får to stemmer hver. Tilføyde navn får én stemme hver. Navn som er strøket på stemmesedlene telles ikke (telles som null). Øvrige kandidater får én stemme pr. stemmeseddel. Et medlem av tellekorpset leser opp navnene som har fått tilleggsstemme, tilføyde navn og navn som er strøket. Deretter leveres stemmesedlene til et annet medlem som kontrollerer opplysningene. Minst to personer fører hver sin liste. Disse listene sammenlignes med jevne mellomrom.

En stemmeseddel skal forkastes dersom den er merket slik at det går frem hvem velgeren er.

g. Ved valgoppgjøret teller en de stemmer som er avgitt på den enkelte kandidat, d.v.s. at antall stemmer på urettede og rettede lister summeres for hver kandidat. De kandidater som har fått flest stemmer, blir medlemmer av menighetsrådet, og de kandidater som kommer deretter i stemmetall, blir varamedlemmer. Hvis flere kandidater har fått like mange stemmer, avgjør rekkefølgen på den offisielle listen utfallet.

§ 12.4 skal lyde:

Ved forholdstallsvalg følges opptellingsprosedyrene i § 12.3 pkt. a-c. Deretter følges følgende prosedyre:

a. Stemmesedlene ordnes i grupper for hver valgliste. For hver valgliste ordnes stemmesedlene i grupper for urettede og rettede stemmesedler.

b. De urettede stemmesedlene telles av minst to personer. Antallet føres inn på lister som føres av minst to personer.

c. Ved opptellingen av de rettede stemmesedlene registreres alle endringer velgerne har gjort på stemmesedlene. Et medlem av tellekorpset leser opp navnene som har fått tilleggsstemme, navn ført over fra andre lister og navn som er strøket. Deretter leveres stemmesedlene til et annet medlem som kontrollerer opplysningene. Minst to personer fører hver sin liste. Disse listene sammenlignes med jevne mellomrom.

En stemmeseddel skal forkastes dersom den er merket slik at det går frem hvem velgeren er, eller ikke har en overskrift som viser hvilken kandidatliste den gjelder.

d. Deretter beregnes de enkelte listenes listestemmetall. Hver stemmeseddel teller like mange listestemmer som det skal velges medlemmer til menighetsrådet. Ved oppføring av navn fra annen valgliste, trekkes det fra én listestemme pr. navn på valglisten, mens det legges til én listestemme pr. navn på den andre valglisten.

e. Deretter beregnes kandidatenes personlige stemmer. Kandidater med stemmetillegg (ført opp to ganger) får 2 stemmer pr. stemmeseddel. Ved tilleggsstemme får disse kandidatene 3 stemmer. Kandidater uten stemmetillegg får 1 stemme. Ved tilleggsstemme får disse kandidatene 2 stemmer. Kandidater som er strøket får ingen stemme. Kandidater med stemmetillegg som bare er strøket én gang, får 1 stemme.

f. Ved valgoppgjøret legges listestemmetallet til grunn for mandatfordelingen som skjer i henhold til St. Laguës modifiserte metode. Det innebærer at hver listes stemmetall divideres med 1,4-3-5-7 osv. Hvert stemmetall skal divideres så mange ganger som det er nødvendig for å finne det antall mandater listen skal ha. Det første mandatet tilfaller den listen som har den største kvotienten. Det andre mandatet tilfaller den listen som har den nest største kvotienten osv. Hvis flere lister har samme kvotient, tilfaller mandatet den av listene som har størst stemmetall. Har de samme stemmetall, avgjøres det ved loddtrekning hvilken liste mandatet skal tilfalle.

g. Når det er avgjort hvor mange mandater en valgliste skal ha, fordeler valgstyret representantplassene til kandidatene på listen. Kandidatene kåres i rekkefølge etter antall mottatte personlige stemmer. Har flere kandidater fått like mange stemmer, eller ingen stemmer, er rekkefølgen på listen avgjørende. Deretter kåres så vidt mulig 5 vararepresentanter pr. liste etter den videre rekkefølge i antall mottatte personlige stemmer.

§ 12.5 skal lyde

Utfallet av valget og andre data som skal innberettes om valget skal føres inn elektronisk på fastsatt skjema i valgmodulen i Den norske kirkes medlemsregister sammen med angivelse av det samlede antall stemmeberettigede som har avgitt stemme ved valget. Utskrift av rapport fra valgmodulen tas inn i valgboken, og sendes i kopi til prosten.

Valgboken tas inn som vedlegg til menighetsrådets møtebok og underskrives av samtlige tilstedeværende medlemmer av menighetsrådet.

Menighetsrådets leder sender uten opphold melding til dem som er valgt.

Innberetning til bispedømmerådet om valg på menighetsråd skjer elektronisk i medlemsregisterets valgmodul, jf. første ledd. Menighetsrådets leder sørger for at innberetning gjennom valgmodulen finner sted i samarbeid med den lokale kirkeadministrasjonen.

Bestemmelse om *Utgifter ved menighetsrådsvalg*
Årstallet endres til 2011.

Endringene gjøres gjeldende ved menighetsrådsvalget i 2011.

b. Nynorsk

Overskrifta skal lyde:

Særskilte reglar for val av sokneråd ved kyrkjevalet 2011 (nynorsk)

Ingressen skal lyde:

Fastsett av Kyrkjemøtet 15. november 1996 (KM 18A/96) med heimel i lov av 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kyrkja § 6 første ledd. Endra av Kyrkjemøtet 18. november 2000. Særskilte reglar for val av sokneråd i 2009 fastsett av Kyrkjemøtet 15. november 2008 og særskilte reglar for val av sokneråd i 2011 fastsett av Kyrkjemøtet [dato for vedtaket] november 2010 med heimel i lov av 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kyrkja § 6 første ledd og § 24 sjuande ledd.

Ny § 1.3 skal lyde:

Soknerådet (valstyret) fører ei valbok over tilhøve som angår valet, jf. §§ 10.11, 11.3 og 12.5. Der det er røystestyre i tillegg til valstyret, jf. § 2.4, skal kvart røystestyre utarbeide ein rapport over det som vert handsama i samband med valtinget på kvar einskild røystestad, jf. § 11.3.

§ 2.1, første punktum skal lyde:

Val av sokneråd skal i 2011 haldast i alle sokn i landet på ein og same dag, måndag 12. september.

§ 2.2, andre leddet skal lyde:

I døvekyrkjene kan valet finne stad i samband med gudsteneste søndag 11. september, og elles verte gjennomført som førehandsrøysting.

§ 2.3, andre ledd et, andre punktum skal lyde:

Røystinga måndag må avsluttast seinast kl. 21.

§ 2.4 skal lyde:

Soknerådet kan avgjera at røystinga skal skje på fleire stader i soknet. Der soknerådet fastset at inndelinga skal følgja valkrinsane i kommunen, og desse ikkje samsvarar med soknegrensene eller dei kyrkjelege valkrinsane, kan sokneråda i dei sokna dette gjeld samarbeida om avviklinga av valet i ein valkrins. På kvar røystestad skjer røystinga for ein viss del av manntalet.

Soknerådet oppnemner eit røystestyre på minst 3 medlemmar for kvar stad til å leia valtinget på kvar einskild røystestad. Medlemmar av røystestyret må ha røysterett ved valet. Soknerådet oppnemner eitt av medlemmene, helst eit medlem av soknerådet, til leiar av røystestyret.

§ 2.5 vert oppheva.

§ 2.6, fjerde punktum skal lyde:

Nærare reglar om utsending av valkort i samband med valet i 2011 vert gjeve av Kyrkjerådet.

§ 6.2 skal lyde:

Ved forholdstalsval vert soknerådet samansett av representantar frå dei ulike listene, som svarar til røystetalet kvar liste får, jf. § 12.4, pkt. d og f. Ved tilleggsrøyst (kumulering)/stryking og oppføring av namn frå andre lister vil veljarane óg kunna endra rekkefølga på den einskilde lista, og såleis verka inn på resultatet når det gjeld kva for personar frå listene som får flest røyster og dermed vert valde, jf. § 12.4, pkt. e og g.

§ 6.3 skal lyde:

Ved fleirtalsval vert soknerådet samansett i rekkefølge ut frå det røystetalet den einskilde kandidaten får. Ved tilleggsrøyst (kumulering)/stryking og oppføring av nye namn, vil veljarane og kunna ha innverknad på resultatet ved fleirtalsval når det gjeld kva for personer som får flest røyster og dermed vert valde.

§ 7.1 a skal lyde:

a) skal vere komne inn til leiaren av soknerådet seinast 1. mai 2011.

§ 7.1 b skal lyde:

b. skal vera eigenhendig underskrive av 10 røysteføre forslagsstillarar,

§ 7.1 c skal lyde:

c. skal oppgje tydeleg kva for val det gjeld (namn på sokn, gruppe og valdato) og ha namna på forslagsstillarane som overskrift (framfor namna på kandidatane),

§ 7.1 d skal lyde:

d. skal oppgje ein tillitsvald blant forslagsstillarane som soknerådet kan venda seg til ved drøftingar om listeframlegget,

Nytt andre ledd til femte ledd etter 7.1.h. skal lyde:

Soknerådet syter for at det vert stilt kandidatliste(r) til valet.

Soknerådet kan oppnemne ein nominasjonskomité på minimum 3 medlemmer som leier arbeidet med å finne kandidatar til soknerådet. Nominasjonskomiteen finn også fram ytterlegare forslagsstillarar, slik at det vert 10 forslagsstillarar inkludert medlemmene av nominasjonskomiteen. Forslagsstillarane gjer den endelege prioriteringa av kandidatlista.

Som alternativ kan soknerådet oppnemne 10 forslagsstillarar som får til oppgåve å finne kandidatar til soknerådet og gjere prioriteringa av kandidatlista.

Kjenner soknerådet til at det vil bli fremja framlegg til kandidliste(r) frå grupper av kyrkjemedlemmer, kan soknerådet avstå frå oppnemning av nominasjonskomité eller forslagsstillarar.

§ 7.1 niande og tiande ledd skal lyde:

Ved fleirtalsval må kandidatlista minst ha så mange ulike kandidatar som det skal veljast medlemmer og varamedlemmer til saman, jf. kyrkjelova § 6 første ledd. Lista kan likevel ikkje innehalda meir enn dobbelt så mange namn. Det er ikkje tillate med røystetillegg til kandidatar (kumulering på førehand).

Ved forholdstalsval skal framlegget vera fylt ut i tydeleg rekkefølge med så mange ulike namn eller namn som er tekne opp att inntil ein gong (røystetillegg/kumulering på førehand) som det skal veljast faste medlemmer. Namn som er tekne opp att skal stå først på lista, og oppattakinga skal skje på plassen som følgjer. Framlegget skal dessutan fyllast ut i vidare rekkefølge med fem andre ulike namn.

§ 7.2, første ledd skal lyde:

Eit framlegg til kandidatliste ved forholdstalsval må ikkje ha ein forslagsstillar eller kandidat som er identisk med andre framlegg.

§ 7.2, andre ledd, første og andre punktum skal lyde:

Har forslagsstillaren stilt seg bak fleire lister, skal soknerådet be forslagsstillaren innan ein fastsett frist å seie frå kva for kandidatliste vedkomande vil stå som forslagsstillar til. Om forslagsstillaren ikkje svarer, vert namnet fjerna frå lista over forslagsstillarar på alle lister.

§ 7.2, annet ledd, femte punktum skal lyde:

Forslagsstillarane avgjer kva for namn som skal setjast i staden og om namnet skal setjast inn på den tomme plassen eller nedst på lista.

§ 7.3, første ledd skal lyde:

Soknerådet avgjer om framlegga til kandidatlistar skal godkjennast, og undersøker om kandidatane og forslagsstillarane fyller dei lovbundne vilkåra. Soknerådet skal då søka å bringa framlegg i føreskriven stand gjennom drøftingar med den tillitsvalde for lista.

§ 7.3, tredje ledd skal lyde:

Dersom ein kandidat vert fritaken, vert namnet stroke. Forslagsstillarane avgjer kva namn som skal setjast i staden og om namnet skal setjast inn på den tomme plassen eller nedst på lista.

§ 7.5 skal lyde:

Soknerådet skal kunngjera dei godkjente kandidatlistene snarast mogeleg og seinast 10. august 2011, når førehandsrøystinga startar.

§ 10.1 annet ledd, femte punktum skal lyde

Ein veljar som røystar på førehand, kan ikkje røyste på valtinget.

§ 10.7 nytt annet til fjerde punktum skal lyde:

Røystemottakaren kan krevja at ein ukjent veljar godtgjer at han er den han gir seg ut for å vera. Veljaren bør ha med valkortet til førehandsrøystinga, jf. § 10.9. Om veljaren ikkje har med seg valkortet, skal det fyllast ut valkort på staden med opplysningar om veljarens namn, adresse og fødselsdato.

§ 10.8 nytt tredje punktum skal lyde:

Ved val av sokneråd vert det nytta særskilt røystesetelkonvolutt.

§ 10.9 skal lyde:

Røystemottakaren gir deretter veljaren ein omslagskonvolutt. I denne legg veljaren sjølv konvolutt med røystesetelen, og eventuelt røystesetelkonvolutt for val av bispedømeråd og Kyrkjemøtet, jf. Reglar for val av bispedømeråd og Kyrkjemøtet III, § 10-1.

Røystemottakaren skal skriva under på valkortet og skriva på tid og stad for røystinga. Deretter legg røystemottakaren valkortet ned i ein omslagskonvolutt, klistrar den til og fører røystinga på liste (jf. § 10.10) i veljaren sitt påsyn.

§ 10.10 nytt andre punktum skal lyde:

Det vert ført ei liste over førehandsrøyster i eige sokn, og ei anna liste over førehandsrøyster som vert sende til andre sokn.

§ 10.11 skal lyde:

Leiaren i soknerådet eller den leiaren gjev mynde, tek imot førehandsrøystene og lista over avgjevne røyster, og fører inn på lista dei tilsende førehandsrøystene som er avgjevne utanfor soknet. Førehandsrøystene skal nummererast i rekkefølge på lista, og same nummer vert sett på omslagskonvolutt.

Når soknerådet skal byrja å opna og handsame desse førehandsrøystene, skal leiaren leggja fram den lista som er nemnt over og alle førehandsrøystene som er førte inn før valtinget. Soknerådet går igjennom lista over førehandsrøystingar før valtinget, og set kryss i manntalet for godkjende førehandsrøystingar. Lista vert teken inn i valboka.

§ 11.3 skal lyde:

Leiaren i soknerådet/valstyret fører alt som vert handsama og avgjort på valtinget inn i valboka. I valboka vert datoane for kunngjering om utlegging av manntal og valting ført inn.

Dersom røystinga skjer på fleire stader i soknet, bokfører leiaren i røystestyret det som vert handsama i samband med valtinget i ein eigen rapport. Rapporten vert teken inn i valboka.

Dersom det vert motsegn mot at valet vert halde, skal motsegna og grunnen bokførast. Valstyret/røystestyret avgjer kvar motsegn så snart den er reist, og gir opplysningar om klagegangen etter § 13.

Etter at røystinga er avslutta, kontrollerar valstyret eller røystestyret det som er bokført. Leiar i valstyret eller røystestyret og dei medlemmane som er til stades skriv under. Dette vert gjort kvar dag dersom valtinget går over fleire dagar.

§ 11.4 skal lyde:

Når valet er opna får dei veljarane som er førte inn i manntalet høve til å røysta etterkvart som dei møter frem. Veljarar som har røysta på førehand kan ikkje røyste.

Framgangsmåten er slik: Veljaren går først til staden der røystesetlane er lagt ut. Deretter vert veljaren vist til ein del av vallokalet der han kan gjere eventuelle endringar på røystesetelen. Røystesetelen og ev. røystesetel for val til bispedømeråd og Kyrkjemøtet vert deretter bretta med teksten inn. Deretter vert røystesetlane stempla med eit stempel som identifiserer kva for sokn røysta gjeld, og ein set eitt kryss i manntalet. Veljaren legg så den(dei) stempla røystesetelen(-lane) i ei låst urne.

Veljarar som grunna funksjonshemming treng hjelp når dei skal røysta, kan få den hjelpa som er naudsynt av ein person som vedkomande peikar ut sjølv, og som har fylt 14 år.

Valstyret kan krevja at ein ukjent veljar godtgjer at han er den han gir seg ut for å vera.

Dersom røystinga går føre seg på fleire stader i soknet, skal òg veljarar som ikkje står i vedkomande del av manntalet få høve til å stemma. Desse skal likevel ikkje leggja røystesetelen i valurna, men leggja den i ein røystesetelkonvolutt og gi den til røystestyret. Dette skal leggja konvolutten i eit særskild omslag saman med valkort med opplysningar om namn, adresse og fødselsdato på veljaren, klistra det til, og gi det til soknerådet etter at røystinga er avslutta.

Den som er nekta røysterett etter avgjerd frå soknerådet, eller av andre grunnar ikkje er ført inn i manntalet, skal òg få høve til å røysta. Vedkomande skal ikkje leggja røystesetelen i valurna, men leggja den i ein røystesetelkonvolutt og gi den til røystestyret. Dette skal leggja konvolutten i eit særskild omslag saman med valkort med opplysningar om namn, adresse og fødselsdato på veljaren, klistra det til, taka vare på det forsegla og gi det til soknerådet etter at røystinga er avslutta.

§ 11.5 skal lyde:

Ved fleirtalsval kan veljaren:

- gi tilleggsrøyst til kandidatar på vallista ved å setje eit kryss i ruta til venstre for namnet. Ved oppteljinga får då kandidaten/kandidatane to røyster kvar.
- føye til namn på vallista ein gong. Desse kan ikkje få tilleggsrøyst.
- stryke namn på vallista ved å setje strek over namnet. Desse kandidatane vert ikkje talde.

Ved forholdstalsval kan veljaren:

- gi tilleggsrøyst til kandidatar på vallista ved å setje eit kryss i ruta til venstre for namnet. Kandidatar med røystetillegg (kumulering på førehand) kan berre få ei tilleggsrøyst. Ved oppteljinga får kandidaten/kandidatane to røyster kvar. Kandidat(ar) med røystetillegg får tre røyster.
- føre opp namn frå andre vallister ein gong. Desse kan ikkje få tilleggsrøyst.
- stryke namn frå vallista ved å setje strek over namnet. Desse kandidatane vert ikkje talde.

Påførte namn som ikkje står på noka godkjent valliste frå før, vert ikkje tekne omsyn til ved forholdstalsval.

§ 12.2 skal lyde:

Oppteljinga vert gjort av dei personane som soknerådet har peika ut, og under tilsyn frå soknerådet.

a. Soknerådet går igjennom lista over førehandsrøystingar før valtinget, og set kryss i manntalet for dei som har røysta på førehand. Førehandsrøystene vert tekne vare på for seg til røystinga på valtinget er avslutta. Røystesetelkonvoluttane vert deretter lagt i valurna for vedkomande krins.

b. Ved oppteljinga undersøkjer soknerådet først om dei veljarane som har røysta utanfor valkrinsen dei høyrer heime i, har rett til å røysta. Dersom dette er i orden, vert det sett

eit kryss ved namnet i manntalet, og røystesetelkonvoluttan vert lagt i valurna for vedkomande krins. I motsett fall vert røystinga vraka, og omslaget teke vare på uopna.

§ 12.3 skal lyde:

Ved fleirtalsval følgjer oppteljinga denne framgangsmåten:

a. Kryss i manntalslista(-ene) vert talde.

b. valurna(-ene) vert opna. Eventuelle røystesetelkonvoluttar (jf § 12.2) vert opna.

Røystesetlane vert stempla og blanda med dei øvrige røystesetlane.

c. Røystesetlane vert talde.

d. Røystesetlane vert ordna i grupper for retta og uretta røystesetlar.

e. Dei uretta røystesetlane vert talde av minst to personar. Kvar av kandidatane får ei røyst for kvar uretta røystesetel. Talet vert ført inn på lister som vert førte av minst to personar.

f. Ved oppteljinga av dei retta røystesetlane vert alle endringar veljarane har gjort på røystesetelen registrerte. Kandidatar som har fått tilleggsrøyster får to røyster kvar. Namn som er føydde til får ei røyst kvar. Namn som er strokne på røystesetlane vert ikkje talde (vert talde som null). Resten av kandidatane får ei røyst for kvar røystesetel. Eit medlem av teljekorpset les opp namna som har fått tilleggsrøyst, namn som er føydde til og namn som er strokne. Deretter vert røystesetlane leverte til eit anna medlem som kontrollerer opplysningane. Minst to personar fører kvar si liste. Desse listene vert samanlikna med jamne mellomrom.

Ein røystesetel vert forkasta dersom han er merka slik at det går fram kven veljaren er.

g. Ved valoppgeret tel ein dei røystene som er gitt til den einskilde kandidaten, d.v.s. at det samla talet på røyster på uretta og retta lister vert summerte for kvar kandidat. Dei kandidatane som har fått flest røyster, vert medlemmer av soknerådet, og dei kandidatane som kjem deretter i røystetal, vert varamedlemmer. Dersom fleire kandidatar har fått like mange røyster, er det rekkefølga på den offisielle lista som er avgjerande.

§ 12.4 skal lyde:

Ved forholdstalsval følgjer ein framgangsmåten i § 12.3 pkt. a-c. Deretter følgjer ein denne framgangsmåten:

a. Røystesetlane vert ordna i grupper for kvar av vallistene. For kvar valliste vert røystesetlane ordna i grupper for retta og uretta røystesetlar.

b. Dei uretta røystesetlane vert talde av minst to personar. Talet på røystesetlar vert ført inn på lister som minst to personar fører.

c. Ved oppteljinga av dei retta røystesetlane vert alle endringar veljarane har gjort på røystesetelen registrerte. Eit medlem av teljekorpset les opp namna som har fått tilleggsrøyst, namn som er førte over frå andre lister og namn som er strokne. Deretter vert røystesetlane leverte til eit anna medlem som kontrollerer opplysningane. Minst to personar fører kvar si liste. Desse listene vert samanlikna med jamne mellomrom.

Ein røystesetel vert forkasta dersom den er merka slik at det går fram kven veljaren er, eller ikkje har ei overskrift som viser kva for kandidatliste den gjeld.

d. Etter dette reknar ein ut listerøystetalet for kvar av vallistene. Kvar røystesetel tel like mange listerøyster som det skal veljast medlemmer til soknerådet. Når det er ført opp namn frå ei anna valliste, vert det trekt frå ei listerøyst for kvart namn på vallista, medan det vert lagt til ei listerøyst for kvart namn på den andre vallista.

e. Etter dette reknar ein ut det personlege røystetalet for kvar av kandidatane.

Kandidatar med røystetillegg (som er førte opp to gonger) får 2 røyster for kvar røystesetel. Har kandidaten fått tilleggsrøyst, får kandidaten då 3 røyster. Kandidatar utan røystetillegg får 1 røyst. Har kandidaten fått tilleggsrøyst får kandidaten då 2 røyster. Kandidatar som er strokne får inga røyst. Kandidatar med røystetillegg som berre er strokne ein gong får 1 røyst.

f. Ved valoppgeret legg ein talet på listerøyster til grunn for mandatfordelinga.

Fordelinga skjer etter St. Laguës modifiserte metode. Det vil seie at røystetalet for kvar av listene vert dividert med 1,4-3-5-7 osv. Kvart røystetal skal dividerast så mange gonger som trengst for å finne det talet på mandat som lista skal ha. Det første mandatet går til den lista som har den største kvotienten. Det andre mandatet går til den lista som har den nest største kvotienten osv. Dersom fleire lister har same kvotient, går mandatet til den av listene som har

det største røystetalet. Dersom røystetalet er likt, trekkjer ein lodd om kva for liste mandatet skal gå til.

g. Når det er avgjort kor mange mandat ei valliste skal ha, fordeler valstyret representantplassane til kandidatane på lista. Kandidatane vert kåra i rekkefølgje etter talet på personlege røyster. Dersom fleire kandidatar har fått like mange røyster, eller ingen røyster, er det rekkefølgja på lista som avgjer. Deretter vert det om det er mogleg kåra 5 vararepresentantar for kvar liste etter den vidare rekkefølgja når det gjeld personleg røystetal.

§ 12.5 skal lyde

Resultatet av valet og andre data som skal rapporterast om valet skal førast inn elektronisk på fastsett skjema i valmodulen i Den norske kyrkja sitt medlemsregister, saman med oppgåve over det samla talet på røysteføre som har røysta ved valet. Utskrift av rapport frå valmodulen vert teke i valboka, og send i kopi til prosten.

Valboka vert teken inn som vedlegg til soknerådet si møtebok og vert underskriven av alle medlemmene av soknerådet som er til stades.

Leiaren i soknerådet sender straks melding til dei som er valde.

Rapport til bispedømmerådet om val på sokneråd skjer elektronisk i valmodulen i medlemsregisteret, jf. første leddet. Leiaren i soknerådet syter for at rapportering gjennom valmodulen finn stad i samarbeid med den lokale kyrkjeadministrasjonen.

Bestemmelse om *Utgifter ved soknerådsva*
Årstalet vert endra til 2011.

Endringane vert gjort gjeldande ved soknerådsvalet i 2011.

3. Under forutsetning av departementets godkjenning av romertall I og II, fastsetter Kirkemøtet som *Særskilte regler for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet i 2011* de særskilte regler for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet i 2009 med følgende endringer:

Overskriften skal lyde:

Særskilte regler for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet 2011

Ingressen skal lyde:

Fastsatt av Kirkemøtet 15. november 2008 (KM 11/08) med hjemmel i kirkeloven § 23 andre ledd, § 24 sjuende og åttende ledd, med endringer vedtatt på Kirkemøtet [vedtakets dato] november 2010. Reglene trer i stedet for reglene om valg og sammensetning av Kirkemøtet og bispedømmeråd i kirkeloven §§ 23 og 24 og gjeldende Regler for valg av bispedømmeråd.

I, ingressen skal lyde:

Fastsatt med hjemmel i kirkeloven § 24 åttende ledd under forutsetning av departementets godkjenning.

I, 1. ledd skal lyde:

Reglene om sammensetning og valg av bispedømmeråd (kl § 23, første og annet ledd) erstattes ved valget i 2011 av følgende regler:

II, ingressen skal lyde:

Fastsatt med hjemmel i kirkeloven § 24 åttende ledd under forutsetning av departementets godkjenning.

II, 1. ledd skal lyde:

Reglene om sammensetning og valg av Kirkemøte (kl § 24, første ledd) erstattes ved valget i 2011 av følgende regler:

III, § 2-1, første punktum skal lyde:

Direkte valg/direkte valgomgang av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøte skal i 2011 holdes i alle landets menigheter på en og samme dag, mandag 12. september.

III, § 2-5, annet punktum skal lyde:

Stemmene må være kommet valgrådet i hende innen 1. desember 2011.

III, § 6-3 skal lyde:

Kirkemøtet avgjør etter forslag fra bispedømmerådene hvilken ordning som skal benyttes i hvilket bispedømme ved valget på leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøte i 2011.

III, § 7-1 annet ledd, annet punktum skal lyde:

Bispedømmerådene informerer valgrådet og prostene om dette senest innen 1. januar 2011.

III, § 7-2, annet punktum skal lyde

Møtet finner sted innen 1. mars.

III, § 7-3 første ledd, første punktum skal lyde:

Bispedømmerådet skal i god tid, senest 1. januar 2011, sende en oppfordring til menighetsrådene om innen 15. mars å fremme forslag på inntil fire leke kandidater til bispedømmerådet.

III, § 7-4 skal lyde:

Etter utløpet av fristen innkalles nominasjonskomiteen til et eller flere møter der en setter opp en foreløpig kandidatliste på 18 navn.

Nominasjonskomiteen sender kandidatlisten med de 18 kandidatene til valgrådet innen 1. mai, sammen med en liste over øvrige opplysninger om kandidatene (jf. § 7-15). Kandidatlisten offentliggjøres samtidig.

III, § 7-6, nytt annet ledd skal lyde:

Nominasjonskomiteen bør tilstrebe bredde i kandidatenes syn på aktuelle kirkelige spørsmål og skal i forbindelse med nominasjonen innhente kandidatenes syn på slike spørsmål. Nominasjonskomiteen fastsetter selv hvilke spørsmål som skal forelegges kandidatene.

III, § 7-8 skal lyde:

Ved valget i 2011 settes regelen om at den som har gjort tjeneste som valgt medlem av bispedømmerådet i to sammenhengende valgperioder, ikke kan velges igjen for den derpå følgende valgperiode, ut av kraft.

III, § 7-13, nytt annet punktum skal lyde:

Kandidatlisten offentliggjøres innen 8. juni.

III, § 7-15 fjerde punktum skal lyde:

Det forutsettes at presentasjonen også omfatter hva kandidatene særlig vil arbeide for/ser som viktige satsingsområder og opplysninger om kandidatenes syn på aktuelle kirkelige spørsmål, jf § 7-6 annet ledd.

III, § 8-2 skal lyde:

Det lokale valgstyret/stemmestyret sørger for at stemmeseddelkonvolutter og omslagskonvolutter er tilgjengelig ved forhåndsstemming og i valglokalet, jf. Regler for valg av menighetsråd § 8.5.

For indirekte valgomgang vises til VIII § 1-1.

III, § 10-1 skal lyde:

Forhåndsstemming ved direkte valg/direkte valgomgang finner sted etter samme regler som for forhåndsstemming ved menighetsrådsvalget, jf. Regler for valg av menighetsråd § 10 med særskilte regler om perioden for forhåndsstemming (§ 10-2) for valget i 2011.

Det benyttes særskilt stemmeseddelkonvolutt ved forhåndsstemming ved direkte valg/direkte valgomgang til bispedømmeråd og Kirkemøtet.

III, § 11-1, annet ledd og tredje ledd skal lyde:

De avgitte stemmesedler telles. Stemmesedlene sendes sammen med et følgeskriv i særskilt konvolutt for dette formål direkte til valgrådet innen 14. september.

I følgeskrivet skal det gis opplysninger om a) navn på soknet, b) antall avgitte stemmer, c) underskrift. Følgeskrivet fylles ut i medlemsregisterets valgmodul før det skrives ut og underskrives. Antall avgitte stemmer må registreres i medlemsregisterets valgmodul før utskrift av følgeskrivet.

III, § 11-2, annet ledd skal lyde:

Stemmesedlene legges i tilsendt stemmeseddelkonvolutt som lukkes i møtet og sendes sammen med et følgeskriv i omslagskonvolutt direkte til valgrådet innen 1. desember.

III, § 11-3 skal lyde

Ved preferansevalg skal velgeren rangere kandidatene ved å skrive tall i kolonnen til venstre for kandidatenes navn. Velgerens første preferanse markeres med tallet én, andrepreferansen ved tallet to osv. Velgeren skal rangere minst én kandidat. Velgeren kan rangere så mange kandidater som velgeren ønsker. Det skal gå tydelig fram av stemmeseddelen at kandidatlisten er ordnet alfabetisk og ikke er prioritert.

III, § 12-1, tredje punktum oppheves

III, § 12-1, nytt annet ledd skal lyde:

For at en stemmeseddel som ikke er korrekt utfylt ikke skal forkastes, må velgerens preferanse og rangering framgå på en entydig måte. Hvis samme tall (preferanse) er anført ved flere kandidater, kommer ikke disse preferansene og rangeringene i nummerrekkefølge etter disse i betraktning ved opptellingen. Stemmesedler som er utfylt slik at det ikke er mulig å tolke noen entydig rangering, skal forkastes.

III, § 12-12 skal lyde:

Når det antall representanter som skal kåres etter den direkte valgomgangen er kåret, fortsetter opptellingen etter reglene i §§ 12-10 og 12-11 slik at det rangeres så mange kandidater som det samlet skal velges representanter ved den indirekte valgomgangen og vararepresentanter (tre eller fire pluss seks).

IV, § 2-2, første punktum skal lyde:

Bispedømmerådene i de tre nordligste bispedømmene skal i god tid, senest 1. januar 2011, sende en oppfordring til samtlige menighetsråd i de respektive samiske språkområder om å fremme forslag på henholdsvis 3 nord-, lule- og sørsamiske representanter, hvorav minst 2 leke.

IV, § 2-3, første ledd skal lyde:

Nominasjonskomiteen for leke bispedømmerådsmedlemmer i de tre nordligste bispedømmene, skal sette opp en alfabetisk liste på henholdsvis 5 nord-, lule- og sørsamiske representanter, hvorav minst 3 leke.

V, § 2-2, første ledd skal lyde:

Oslo bispedømmeråd skal i god tid, senest innen 1. januar 2011, sende en oppfordring til samtlige menighetsråd i Døvekirken om å fremme forslag på fire leke kandidater til det ordinære valget.

VI, § 1-1, annet punktum skal lyde:

Møtet avholdes innen 1. mars 2011.

VI, § 1-2, første punktum skal lyde:

Bispedømmerådet skal i god tid, senest 1. januar 2011, sende en oppfordring til prestene i offentlig kirkelig prestestilling i bispedømmet om innen 15. mars å fremme forslag til geistlig medlem av bispedømmerådet.

VI, § 1-4, første ledd, første punktum skal lyde:

Nominasjonskomiteen sender kandidatlisten med de 5 kandidatene til valgrådet innen 1. mai, sammen med en liste over øvrige opplysninger om kandidatene.

VI, § 1-4, femte ledd skal lyde:

Valgrådet setter opp den endelige kandidatlisten innen 8. juni og sørger for at kandidatlisten/stemmeseddelen blir mangfoldiggjort og sendt prestene i offentlig kirkelig prestestilling i bispedømmet, herunder for Oslo bispedømmes del prester i Døvekirken, innen 1. oktober sammen med en egen presentasjon av kandidatene, jf. § 1-3, siste ledd, og med angivelse av frist for innsending av stemmesedler (innen 1. desember).

VI, § 1-6 skal lyde:

Stemmeseddelen legges i tilsendt stemmeseddelkonvolutt som lukkes og sendes sammen med et følgeskriv i omslagskonvolutt direkte til valgrådet innen 1. desember. Stemmesedler fra flere prester i en menighet kan legges sammen i tilsendte omslagskonvolutt. Det skal i følgeskrivet fremgå hvem som har stemt.

VI, § 2-1, tredje ledd skal lyde:

Ved valget i 2011 settes regelen om at den som har gjort tjeneste som valgt medlem av bispedømmerådet i to sammenhengende valgperioder, ikke kan velges igjen for den derpå følgende valgperiode, ut av kraft.

VII, § 1-1, annet punktum skal lyde:

Møtet avholdes innen 1. mars 2011.

VII, § 1-1, nytt annet ledd skal lyde:

Der tungtveiende grunner tilsier at det ikke er mulig å gjennomføre valgmøte, kan valgrådet gi dispensasjon. I slike tilfeller skal følgende prosedyre følges:

- *Kirkevergen ved prostesetet sammenkaller en representant fra hver yrkesgruppe til et møte hvor det oppstilles en eller flere kandidater til nominasjonskomiteen. Representantene utpekes etter forslag fra de tillitsvalgte for yrkesgruppene. En bør forsøke å få med representanter for ulike sokn i prostiet.*
- *Forslaget(ene) sendes ut på avstemning blant de stemmeberettigede leke kirkelig tilsatte i prostiet. Avstemningen finner sted på e-post innen fristen for avholdelse av valgmøte.*

VII, § 1-2, første punktum skal lyde:

Bispedømmerådet skal i god tid, senest 1. januar 2011, sende en oppfordring til de leke kirkelig tilsatte i bispedømmet om innen 15. mars å fremme forslag til geistlig medlem av bispedømmerådet.

VII § 1-4, første ledd, første punktum skal lyde:

Nominasjonskomiteen sender kandidatlisten med de 5 kandidatene til valgrådet innen 1. mai, sammen med en liste over øvrige opplysninger om kandidatene.

VII, § 1-4, femte ledd skal lyde:

Valgrådet setter opp den endelige kandidatlisten innen 8. juni og sørger for at kandidatlisten/stemmeseddelen blir mangfoldiggjort og sendt samtlige stemmeberettigede leke kirkelig tilsatte i bispedømmet, herunder for Oslo bispedømmes del leke kirkelig tilsatte i Døvekirken, innen 1. oktober sammen med en egen presentasjon av kandidatene, jf. § 1-3, siste ledd, og med angivelse av frist for innsending av stemmesedler (innen 1. desember).

VII, § 1-6 skal lyde:

Stemmeseddelen legges i tilsendt stemmeseddelkonvolutt som lukkes og sendes sammen med et følgeskriv i omslagskonvolutt direkte til valgrådet innen 1. desember. Stemmesedler fra leke kirkelig tilsatte i en menighet kan legges sammen i tilsendte omslagskonvolutt. Det skal i følgeskrivet fremgå hvem som har stemt.

VII, § 2-1, fjerde ledd skal lyde:

Ved valget i 2011 settes regelen om at den som har gjort tjeneste som valgt medlem av bispedømmerådet i to sammenhengende valgperioder, ikke kan velges igjen for den derpå følgende valgperiode, ut av kraft.

VIII, § 1-1, første punktum og nytt andre punktum skal lyde:

Bispedømmerådet sørger for trykking og utsendelse av stemmesedler. Bispedømmerådet sørger for utsendelse av stemmeseddelkonvolutter og omslagskonvolutter til de stemmeberettigede ved indirekte valg av leke medlemmer, valg av representanter for samisk kirkeliv og døvemenighetene, og valg av prest og lek kirkelig tilsatt.

Andre punktum blir tredje punktum.

VIII, § 1-2, første ledd, annet punktum skal lyde:

Frist for innberetning av resultatet ved direkte valg/direkte valgomgang på leke medlemmer er 23. september.

VIII, § 1-6 skal lyde:

Det nyvalgte bispedømmerådet trer i funksjon 1. januar 2012.

VIII, § 3-1 skal lyde:

Reglene gjøres gjeldende ved valg til bispedømmeråd og Kirkemøte i 2011.

4. Kirkerådet fastsetter følgende endringer i *Regler for valg av Kirkeråd*:

Ingressen skal lyde:

Fastsatt av Kirkemøtet 15. november 2009 (KM 06/09) med hjemmel i lov av 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kirke § 25 fjerde ledd, med endringer fastsatt av Kirkemøtet [vedtakets dato] november 2010.

§ 1-2 skal lyde:

Kirkerådet velges for en periode på 4 år, og trer i funksjon umiddelbart etter Kirkemøtet hvor valget har funnet sted.

§ 5-4 skal lyde:

Lederen velges for 2 år. Ved valg av leder midt i valgperioden, velger Kirkemøtet leder blant rådets medlemmer. Lederen kan gjenvelges. Kirkemøtets valgkomite forbereder og gjennomfører valget av leder midt i valgperioden. Kirkerådet velger selv nestleder for en periode på 2 år.

Endringene gjøres gjeldende fra og med valg av Kirkeråd i 2012.

5. Kirkemøtet fastsetter følgende endringer i *Regler for formene for menighetsrådets og kirkelig fellesråds virksomhet*:

Overskrift og ingress skal lyde:

Regler om formene for menighetsrådets og kirkelig fellesråds virksomhet

Med hjemmel i kirkeloven § 8 tredje ledd og § 13 tredje ledd fastsettes følgende særskilte regler om formene for menighetsrådets og kirkelig fellesråds virksomhet som følge av valgordningsforsøkene i 2011 – vedtatt av Kirkemøtet [vedtakets dato] november 2010.

§§ 1-1 og 1-2 skal lyde:

1. Menighetsrådet trer i funksjon 1. november i valgåret. Valgperioden strekker seg til og med 31. oktober i valgperiodens siste år. Kirkelig fellesråd trer i funksjon 1. desember i valgåret. Valgperioden strekker seg til og med 30. november i valgperiodens siste år.

Menighetsråd med fellesrådsfunksjoner trer i funksjon som menighetsråd 1. november i valgåret, og i fellesrådsfunksjonene 1. desember i valgåret.

2. Konstituerende møte i det nyvalgte menighetsrådet avholdes innen utgangen av oktober i valgåret. Konstituerende møte i det nyvalgte kirkelig fellesråd avholdes innen utgangen av november i valgåret. Møtet kalles sammen av lederen av det fratredende rådet med minst 14 dagers varsel. Det er vedtaksført når minst 2/3 av medlemmene er til stede.

Endringen gjøres gjeldende ved tiltredelsen av nye menighetsråd og kirkelige fellesråd i 2011.

6. Kirkemøtet fastsetter følgende endringer i Regler om formene for bispedømmerådets virksomhet:

Ingressen skal lyde:

Fastsatt av Kirkemøtet 15. november 1996 (KM 19C/96) med hjemmel i lov av 7.juni 1996 nr. 31 om Den norske kirke § 23 siste ledd.

§ 1-3 oppheves.

7. Kirkemøtet fastsetter følgende endring i Statutter for Mellomkirkelig råd:

Ingressen skal lyde:

Vedtatt av Kirkemøtet 1985 (KM 23/85). Sist endret [vedtakets dato] november 2010.

§ 5, fjerde ledd skal lyde:

Rådet trer i funksjon umiddelbart etter Kirkemøtet hvor valget har funnet sted.

8. Kirkemøtet fastsetter følgende endring i Statutter for Samisk kirkeråd:

Ingressen skal lyde:

Vedtatt av Kirkemøtet 1992 (KM 12/92) med hjemmel i lov av 7. juni 1996 nr. 32 om Den norske kirke § 24 femte ledd. Sist endret [vedtakets dato] november 2010.

§ 5, siste ledd skal lyde:

Rådet trer i funksjon umiddelbart etter Kirkemøtet hvor valget har funnet sted.

9. Kirkemøtet fastsetter følgende for menighetene som omfattes av prøveordningen med valg av halve menighetsrådet annet hvert år:

- Forsøksperioden forlenges til 2013.
- Valgperioden for menighetsrådsmedlemmer valgt i 2009 løper i fire år.
- Forsøksmenighetene avholder valg på halve rådet i 2011, med funksjonstid fire år.
- Forsøksmenighetene avholder valg på halve rådet i 2013 for fire år, med mulighet for at valgperioden forkortes til to år hvis ordningen ikke videreføres ved valget i 2015.

- Forsøksmenigheter som ønsker å avslutte forsøket gir melding om dette til bispedømmerådet. I disse menighetene velges hele rådet på nytt i 2011. Menighetsrådsmedlemmer valgt i 2009 avslutter sin valgperiode etter to år.
- Prøveordningen evalueres etter menighetsrådsvalget i 2011.

10. Kirkemøtet anbefaler at prøveordningen med sammenslåtte menighetsråd videreføres for valgperioden 2011-2015. Ordningen evalueres etter menighetsrådsvalget i 2011.

11. Følgende forsøksordninger fastsettes for de enkelte bispedømmer ved valg av leke medlemmer ved valg til bispedømmeråd/Kirkemøte i 2011:

Forsøk med direkte valg på alle leke medlemmer av bispedømmerådet/Kirkemøtet:

Oslo bispedømme
 Hamar bispedømme
 Stavanger bispedømme
 Sør-Hålogaland bispedømme
 Nord-Hålogaland bispedømme

Forsøk med kombinasjon av direkte og indirekte valg på leke medlemmer av bispedømmerådet/Kirkemøtet:

Borg bispedømme
 Tunsberg bispedømme
 Agder og Telemark bispedømme
 Bjørgvin bispedømme
 Møre bispedømme
 Nidaros bispedømme

12. Kirkemøtet ber Kirkerådet starte utredning av spørsmålet om stemmerett og valgbarhet for ordinerte prester som ikke er i offentlig kirkelig stilling.

13. Kirkerådet gis fullmakt til å gjøre de endringer som eventuelt måtte bli nødvendige.

14. Komitémerknadene følger vedtaket.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Dag Landmark

Saksordfører: Oddrun Remvik

Følgende hadde ordet:

Øivind Benestad

Endringsforslag til andre innstilling

Øivind Benestad:

Supplerende nominasjon til bispedømmevalg:

Supplerende nominasjon krever støtte fra minst 100 kirkemedlemmer fra 3 ulike menigheter i prostiet. Maksimum 50 % av underskriverne kan komme fra én og samme menighet.

Votering

Øivind Benestads forslag ble vedtatt med 55 stemmer, mot 51 stemmer.

106 stemmeberettigede.

Kirkemøtets vedtak

1. Halvveis i demokratireformen har Den norske kirke gjort viktige erfaringer i arbeidet med utvikling av valgordningene. Kirkevalget i 2009 medførte en vesentlig økning i deltakelse og i engasjement omkring valget. Evalueringsrapporten *Når alle stemmer teller... Evaluering av demokratireformen i Den norske kirke: Kirkevalget 2009* legger et godt grunnlag for videre utvikling av Den norske kirkes valgordninger. Kirkemøtet ser klare behov for forbedringer og har i den sammenheng merket seg de utfordringer og forslag som er anført i evalueringsrapporten. Kirkemøtet tar rapporten til etterretning.

2. Kirkemøtet fastsetter som *Særskilte regler for valg av menighetsråd ved de kirkelige valg 2011*, de særskilte regler for valg av menighetsråd ved valgordningsforsøkene i 2009 med følgende endringer.

a. Bokmål:

Overskriften skal lyde:

Særskilte regler for valg av menighetsråd ved de kirkelige valg 2011 (bokmål):

Ingressen skal lyde:

Fastsatt av Kirkemøtet 15. november 1996 med hjemmel i lov av 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kirke § 6 første ledd. Med endringer fastsatt av Kirkemøtet 18. november 2000, særskilte regler for menighetsrådsvalget i 2009 fastsatt av Kirkemøtet 15. november 2008 og særskilte regler for valg av menighetsråd i 2011 fastsatt av Kirkemøtet [vedtakets dato]. november 2010 med hjemmel i lov av 7. juni 1996 nr.31 om Den norske kirke § 6 første ledd og § 24 sjuende ledd.

Ny § 1.3 skal lyde:

Menighetsrådet (valgstyret) fører en valgbok over forhold som angår valget, jf. §§ 10.11, 11.3 og 12.5. Der det i tillegg til valgstyret er stemmestyre, jf. § 2.4, utarbeider hvert stemmestyre en rapport over det som behandles i anledning valgtinget på hvert enkelt stemmested, jf. § 11.3.

§ 2.1, første punktum skal lyde:

Valg av menighetsråd skal i 2011 holdes i alle landets menigheter på en og samme dag, mandag 12. september.

§ 2.2, annet ledd skal lyde:

I døvemenighetene kan valget finne sted i tilknytning til gudstjeneste søndag 11. september, og for øvrig gjennomføres som forhåndsstemming.

§ 2.3, annet ledd, annet punktum skal lyde:

Stemmegivningen mandag må ikke foregå senere enn kl. 21.

§ 2.4 skal lyde:

Menighetsrådet kan bestemme at stemmegivningen skal foregå på flere steder i soknet. Der menighetsrådet bestemmer at inndelingen skal følge kommunens stemmekretser, og disse ikke samsvarer med soknegrensene eller de kirkelige stemmekretsene, kan menighetsrådene i de berørte sokn inngå samarbeid om avviklingen av valget i en stemmekrets. På hvert stemmested foregår stemmegivningen for en viss del av manntallet.

Til å lede valgtinget på hvert enkelt stemmested oppnevner menighetsrådet for hvert sted et stemmestyre på minst 3 medlemmer som har stemmerett ved valget. Menighetsrådet oppnevner ett av medlemmene, fortrinnsvis blant sine egne medlemmer, til leder av stemmestyret.

§ 2.5 oppheves.

§ 2.6, fjerde punktum skal lyde:

Nærmere regler om utsendelse av valgkort i forbindelse med valget i 2011 gis av Kirkerådet.

§ 6.2 skal lyde:

Ved forholdstallsvalg vil menighetsrådet bli sammensatt av representanter fra de forskjellige listene, etter det forholdsmessige antall stemmer hver liste får, jf. § 12.4, pkt. d og f. Ved tilleggsstemme (kumulering)/strykning og oppføring av navn fra andre lister vil velgerne også kunne endre rekkefølgen på den enkelte liste, og slik påvirke utfallet når det gjelder hvilke personer fra listene som får flest stemmer og dermed velges, jf. § 12.4, pkt. e og g.

§ 6.3 skal lyde:

Ved flertallsvalg vil menighetsrådet bli sammensatt i rekkefølge ut fra det antall stemmer den enkelte kandidat får. Ved tilleggsstemme (kumulering)/strykning og oppføring av nye navn, vil velgerne også ved flertallsvalg kunne påvirke utfallet når det gjelder hvilke personer som får flest stemmer og dermed velges.

§ 7.1 a skal lyde:

a) skal være kommet inn til menighetsrådets leder senest 1. mai 2011.

§ 7.1 b skal lyde:

b. skal være egenhendig underskrevet av 10 stemmeberettigede forslagsstillere,

§ 7.1 c skal lyde:

c. skal tydelig angi hvilket valg det gjelder (navn på sokn, gruppe og valgdager) og som overskrift (foran navnene på kandidatene) ha navnene på forslagsstillerne,

§ 7.1 d skal lyde:

d. skal angi en tillitsvalgt blant forslagsstillerne som menighetsrådet kan henvende seg til ved forhandlinger om listeforlaget,

§ 7.1 Nytt annet ledd til femte ledd (etter første ledd bokstav h.) skal lyde:

Menighetsrådet ser til at det blir stilt kandidatliste(r) til valget.

Menighetsrådet kan oppnevne en nominasjonskomite på minimum 3 medlemmer som forestår arbeidet med å skaffe fram kandidater til menighetsrådet. Nominasjonskomiteen skaffer også fram ytterligere forslagsstillere slik at det blir 10 forslagsstillere inkludert nominasjonskomiteens medlemmer. Forslagsstillerne foretar den endelige prioritering av kandidatlisten.

Alternativt kan menighetsrådet oppnevne 10 forslagsstillere som får i oppdrag å skaffe fram kandidater til menighetsrådet og foreta prioriteringen av kandidatlisten.

Når menighetsrådet er kjent med at det vil bli fremmet forslag til kandidatliste(r) av grupper av kirkemedlemmer, kan menighetsrådet avstå fra å oppnevne nominasjonskomite eller forslagsstillere.

§ 7.1 niende og tiende ledd skal lyde:

Ved flertallsvalg må kandidatlisten minst ha så mange forskjellige kandidater som det skal velges medlemmer og varamedlemmer til sammen, jf. kirkeloven § 6 første ledd. Listen kan imidlertid ikke inneholde mer enn det dobbelte antall navn. Det kan ikke gis stemmetillegg til kandidater (forhåndskumulering).

Ved forholdstallsvalg skal forslaget være utfylt i tydelig rekkefølge med så mange forskjellige eller inntil en gang gjentatte navn (stemmetillegg/forhåndskumulering) som det skal

velges faste medlemmer. Gjentatte navn skal stå først på listen, og gjentakelsen skal skje på plassen nærmest etter. Forslaget skal dessuten i fortsatt rekkefølge utfylles med fem andre forskjellige navn.

§ 7.2, første ledd skal lyde:

Et forslag til kandidatliste ved forholdstallsvalg må ikke ha forslagsstiller eller kandidat felles med andre forslag.

§ 7.2, annet ledd, første og andre punktum skal lyde:

Står en forslagsstiller bak flere lister, skal menighetsrådet pålegge forslagsstilleren innen en bestemt frist å si fra hvilken kandidatliste vedkommende vil stå som forslagsstiller til. Svarer forslagsstilleren ikke, strykes navnet fra listen over forslagsstillere på samtlige lister.

§ 7.2, annet ledd, femte punktum skal lyde:

Forslagsstillerne bestemmer hvilket navn som skal settes i stedet og om navnet skal settes inn på den tomme plassen eller nederst på listen.

§ 7.3, første ledd skal lyde:

Menighetsrådet avgjør om forslagene til kandidatlistene skal godkjennes, og undersøker om kandidatene og forslagsstillerne oppfyller de lovbestemte vilkår. Menighetsrådet skal da ved forhandlinger med den tillitsvalgte for listen søke å bringe forslag i foreskrevet stand.

§ 7.3, tredje ledd skal lyde:

Dersom en kandidat blir fritatt, strykes navnet. Forslagsstillerne bestemmer hvilket navn som skal settes i stedet og om navnet skal settes inn på den tomme plassen eller nederst på listen.

§ 7.5 skal lyde:

Menighetsrådet skal kunngjøre de godkjente kandidatlistene snarest mulig og senest 10. august 2011, når forhåndsstemmingen starter.

§ 10.1 annet ledd, femte punktum skal lyde:

En velger som forhåndsstemmer kan ikke avgi stemme ved valgtinget.

§ 10.7 nytt annet til fjerde punktum skal lyde:

Stemmemottaker kan forlange at en ukjent velger godtgjør at han er den han gir seg ut for å være. Velgeren bør ha med valgkort til forhåndsstemmegivningen, jf. § 10.9. Har velgeren ikke med valgkort, fylles det ut et valgkort på stedet med opplysninger om velgerens navn, adresse og fødselsdato

§ 10.8 nytt tredje punktum skal lyde:

Det benyttes særskilt stemmeseddelkonvolutt ved valg av menighetsråd.

§ 10.9 skal lyde:

Stemmemottakeren gir deretter velgeren en omslagskonvolutt. I denne legger velgeren selv konvolutt med stemmeseddelen, og eventuell stemmeseddelkonvolutt for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet, jf. Regler for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet III, § 10-1.

Stemmemottakeren skal underskrive på valgkortet og påføre tid og sted for stemmegivningen. Stemmemottaker legger deretter valgkortet ned i en omslagskonvolutt, limer den igjen og fører stemmegivningen på liste (jf. § 10.10) i velgerens påsyn.

§ 10.10, nytt annet punktum skal lyde:

Det føres en liste over forhåndsstemmer i eget sokn og en annen liste over forhåndsstemmer som oversendes andre sokn.

§ 10.11 skal lyde:

Menighetsrådets leder eller den menighetsrådets leder bemyndiger, mottar forhåndsstemmene og listen over avgitte stemmer, og fører inn på listen de tilsendte forhåndsstemmer som er avgitt utenfor soknet. Forhåndsstemmene skal nummereres fortløpende på listen, og det samme nummer settes på omslagskonvolutt.

Når menighetsrådet skal begynne å åpne og behandle disse forhåndsstemmer, skal menighetsrådets leder legge frem den forannevnte liste og alle de forhåndsstemmer som er innført før valgtinget. Menighetsrådet gjennomgår listen over forhåndsstemmer før valgtinget og krysser av i manntallet for godkjente forhåndsstemmegivninger. Listen tas inn i valgboken.

§ 11.3 skal lyde:

Menighetsrådets/valgstyrets leder fører inn i valgboken alt som behandles og avgjøres på valgtinget. I valgboken innføres datoene for kunngjøring om utlegging av manntall og valgting.

Foregår stemmegivningen på flere steder i soknet fører stemmestyrets leder det som behandles i anledning valgtinget i en egen rapport. Rapporten tas inn i valgboken.

Blir det innsigelse mot at valget holdes, bokføres innsigelsen og grunnen.

Valgstyret/stemmestyret avgjør hver innsigelse så snart den er reist og gir opplysninger om klageadgang etter § 13.

Etter at stemmegivningen er avsluttet, kontrollerer valgstyret eller stemmestyret det som er bokført. Leder i valgstyret eller stemmestyret og de tilstedeværende medlemmer skriver under. Dette gjøres hver dag, dersom valgtinget foregår over flere dager.

§ 11.4 skal lyde:

Når valget er åpnet får de velgerne som er innført i manntallet, anledning til å stemme etter hvert som de møter frem. Velgere som har stemt på forhånd kan ikke avgi stemme.

Fremgangsmåten er slik: Velgeren går til de utlagte stemmesedlene, og vises deretter til en del av valglokalet, hvor vedkommende usett kan gjøre eventuelle endringer på stemmeseddelen.

Stemmeseddelen og ev. stemmeseddelen for valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet, brettes deretter sammen med teksten inn. Stemmesedlene stemples deretter med et stempel som identifiserer hvilket sokn stemmen(e) er avlagt i, og det settes ett kryss i manntallet. Velgeren legger så de(n) stemplede stemmeseddelen(-dlene) i en låst urne.

Velgere som på grunn av funksjonshemming har behov for assistanse ved stemmegivningen, kan få den nødvendige hjelp av en person som vedkommende selv utpeker, og som har fylt 14 år.

Valgstyret kan forlange at en ukjent velger godtgjør at han er den han gir seg ut for å være.

Foregår stemmegivningen på flere steder i soknet, skal også velgere som ikke står i vedkommende del av manntallet få adgang til å avgi stemme. Disse skal imidlertid ikke legge stemmeseddelen i valgurnen, men legge den i en stemmeseddelkonvolutt og gi den til stemmestyret. Dette skal legge konvolutt i et særskilt omslag, legge ved valgkort med opplysninger om velgerens navn, adresse og fødselsdato, klebe det til, og gi det til menighetsrådet etter at stemmegivningen er avsluttet.

Også den som er nektet stemmerett etter menighetsrådets avgjørelse eller av andre grunner ikke er innført i manntallet, skal få adgang til å avgi stemme. Vedkommende skal ikke legge stemmeseddelen i valgurnen, men legge den i en stemmeseddelkonvolutt og gi den til stemmestyret. Dette skal legge konvolutt i særskilt omslag, legge ved valgkort med opplysninger om velgerens navn, adresse og fødselsdato, klebe det til, oppbevare det ubrutt og gi det til menighetsrådet etter at stemmegivningen er avsluttet.

§ 11.5 skal lyde:

Ved flertallsvalg kan velgeren:

- gi tilleggsstemme til kandidater på valglisten ved å sette et kryss i ruten til venstre for navnet. Ved optellingen får da kandidaten(e) to stemmer hver.
- tilføye navn på valglisten én gang. Disse kan ikke gis tilleggsstemme.
- stryke navn på valgliste ved å sette strek over navnet. Disse kandidatene telles ikke.

Ved forholdstallsvalg kan velgeren:

- gi tilleggsstemme til kandidater på valglisten ved å sette et kryss i ruten til venstre for navnet. Kandidater med stemmetillegg (forhåndskumulering) kan bare gis én tilleggsstemme. Ved opptellingen får kandidaten(e) to stemmer hver. Kandidat(er) med stemmetillegg får tre stemmer.
- føre opp navn fra andre valglistene én gang. Disse kan ikke gis tilleggsstemme.
- stryke navn fra valglisten ved å sette strek over navnet. Disse kandidatene telles ikke. Påførte navn som ikke tidligere står på noen godkjent valgliste settes ved forholdstallsvalg ut av betraktning.

§ 12.2 skal lyde:

Opptellingen foretas av de personer menighetsrådet har bestemt, og under menighetsrådets tilsyn.

a. Menighetsrådet gjennomgår listen over avgitte forhåndsstemmer før valgtinget, og krysser av i manntallet for dem som har avlagt forhåndsstemme. Forhåndsstemmene oppbevares separat til valgtinget er avsluttet. Stemmeseddelkonvoluttene legges deretter ned i valgurnen for vedkommende krets.

b. Ved opptellingen undersøker menighetsrådet først om de velgere som har stemt utenfor den valgkrets de hører hjemme i, har adgang til å stemme. Hvis dette er i orden, settes et kryss ved navnet i manntallet og stemmeseddelkonvolutten legges ned i valgurnen for vedkommende krets. I motsatt fall vrakes stemmegivningen og omslaget forvares uåpnet.

§ 12.3 skal lyde:

Ved flertallsvalg følger opptellingen følgende prosedyre:

- a. Antall avkryssninger i manntallslisten(e) telles opp.
- b. Valgurnen(e) åpnes. Eventuelle stemmeseddelkonvolutter (jf § 12.2) åpnes. Stemmesedlene stemples og blandes med de øvrige stemmesedlene.
- c. Det totale antall stemmesedler telles opp.
- d. Stemmesedlene ordnes i grupper for urettede og rettede stemmesedler.
- e. De urettede stemmesedlene telles av minst to personer. Hver kandidat gis én stemme pr. urettet stemmeseddel. Antallet føres inn på lister som føres av minst to personer.
- f. Ved opptellingen av de rettede stemmesedlene registreres alle endringer velgerne har gjort på stemmesedlene. Kandidater som har fått tilleggsstemmer får to stemmer hver. Tilføyde navn får én stemme hver. Navn som er strøket på stemmesedlene telles ikke (telles som null). Øvrige kandidater får én stemme pr. stemmeseddel. Et medlem av tellekorpset leser opp navnene som har fått tilleggsstemme, tilføyde navn og navn som er strøket. Deretter leveres stemmesedlene til et annet medlem som kontrollerer opplysningene. Minst to personer fører hver sin liste. Disse listene sammenlignes med jevne mellomrom. En stemmeseddel skal forkastes dersom den er merket slik at det går frem hvem velgeren er.
- g. Ved valgoppgjøret teller en de stemmer som er avgitt på den enkelte kandidat, d.v.s. at antall stemmer på urettede og rettede lister summeres for hver kandidat. De kandidater som har fått flest stemmer, blir medlemmer av menighetsrådet, og de kandidater som kommer deretter i stemmetall, blir varamedlemmer. Hvis flere kandidater har fått like mange stemmer, avgjør rekkefølgen på den offisielle listen utfallet.

§ 12.4 skal lyde:

Ved forholdstallsvalg følges opptellingsprosedyrene i § 12.3 pkt. a-c. Deretter følges følgende prosedyre:

- a. Stemmesedlene ordnes i grupper for hver valgliste. For hver valgliste ordnes stemmesedlene i grupper for urettede og rettede stemmesedler.
- b. De urettede stemmesedlene telles av minst to personer. Antallet føres inn på lister som føres av minst to personer.
- c. Ved opptellingen av de rettede stemmesedlene registreres alle endringer velgerne har gjort på stemmesedlene. Et medlem av tellekorpset leser opp navnene som har fått tilleggsstemme, navn ført over fra andre lister og navn som er strøket. Deretter leveres

stemmesedlene til et annet medlem som kontrollerer opplysningene. Minst to personer fører hver sin liste. Disse listene sammenlignes med jevne mellomrom.

En stemmeseddel skal forkastes dersom den er merket slik at det går frem hvem velgeren er, eller ikke har en overskrift som viser hvilken kandidatliste den gjelder.

d. Deretter beregnes de enkelte listenes listestemmetall. Hver stemmeseddel teller like mange listestemmer som det skal velges medlemmer til menighetsrådet. Ved oppføring av navn fra annen valgliste, trekkes det fra én listestemme pr. navn på valglisten, mens det legges til én listestemme pr. navn på den andre valglisten.

e. Deretter beregnes kandidatenes personlige stemmer. Kandidater med stemmetillegg (ført opp to ganger) får 2 stemmer pr. stemmeseddel. Ved tilleggsstemme får disse kandidatene 3 stemmer. Kandidater uten stemmetillegg får 1 stemme. Ved tilleggsstemme får disse kandidatene 2 stemmer. Kandidater som er strøket får ingen stemme. Kandidater med stemmetillegg som bare er strøket én gang, får 1 stemme.

f. Ved valgoppgjøret legges listestemmetallet til grunn for mandatfordelingen som skjer i henhold til St. Laguës modifiserte metode. Det innebærer at hver listes stemmetall divideres med 1,4-3-5-7 osv. Hvert stemmetall skal divideres så mange ganger som det er nødvendig for å finne det antall mandater listen skal ha. Det første mandatet tilfaller den listen som har den største kvotienten. Det andre mandatet tilfaller den listen som har den nest største kvotienten osv. Hvis flere lister har samme kvotient, tilfaller mandatet den av listene som har størst stemmetall. Har de samme stemmetall, avgjøres det ved loddtrekning hvilken liste mandatet skal tilfalle.

g. Når det er avgjort hvor mange mandater en valgliste skal ha, fordeler valgstyret representantplassene til kandidatene på listen. Kandidatene kåres i rekkefølge etter antall mottatte personlige stemmer. Har flere kandidater fått like mange stemmer, eller ingen stemmer, er rekkefølgen på listen avgjørende. Deretter kåres så vidt mulig 5 vararepresentanter pr. liste etter den videre rekkefølge i antall mottatte personlige stemmer.

§ 12.5 skal lyde

Utfallet av valget og andre data som skal innberettes om valget skal føres inn elektronisk på fastsatt skjema i valgmodulen i Den norske kirkes medlemsregister sammen med angivelse av det samlede antall stemmeberettigede som har avgitt stemme ved valget. Utskrift av rapport fra valgmodulen tas inn i valgboen, og sendes i kopi til prostene.

Valgboken tas inn som vedlegg til menighetsrådets møtebok og underskrives av samtlige tilstedeværende medlemmer av menighetsrådet.

Menighetsrådets leder sender uten opphold melding til dem som er valgt.

Innberetning til bispedømmerrådet om valg på menighetsråd skjer elektronisk i medlemsregisterets valgmodul, jf. første ledd. Menighetsrådets leder sørger for at innberetning gjennom valgmodulen finner sted i samarbeid med den lokale kirkeadministrasjonen.

Bestemmelse om Utgifter ved menighetsrådsvalg
Årstallet endres til 2011.

Endringene gjøres gjeldende ved menighetsrådsvalget i 2011.

b. Nynorsk

Overskrifta skal lyde:

Særskilte reglar for val av sokneråd ved kyrkjevalet 2011 (nynorsk)

Ingressen skal lyde:

Fastsett av Kyrkjemøtet 15. november 1996 (KM 18A/96) med heimel i lov av 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kyrkja § 6 første ledd. Endra av Kyrkjemøtet 18. november 2000. Særskilte reglar for val av sokneråd i 2009 fastsett av Kyrkjemøtet 15. november 2008 og særskilte reglar for val av sokneråd i 2011 fastsett av Kyrkjemøtet [dato for vedtaket] november 2010 med heimel i lov av 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kyrkja § 6 første ledd og § 24 sjuande ledd.

Ny § 1.3 skal lyde:

Soknerådet (valstyret) fører ei valbok over tilhøve som angår valet, jf. §§ 10.11, 11.3 og 12.5. Der det er røystestyret i tillegg til valstyret, jf. § 2.4, skal kvart røystestyre utarbeide ein rapport over det som vert handsama i samband med valtinget på kvar einskild røystestad, jf. § 11.3.

§ 2.1, første punktum skal lyde:

Val av sokneråd skal i 2011 haldast i alle sokn i landet på ein og same dag, måndag 12. september.

§ 2.2, andre leddet skal lyde:

I døvekyrkjene kan valet finne stad i samband med gudsteneste søndag 11. september, og elles verte gjennomført som førehandsrøysting.

§ 2.3, andre ledd et, andre punktum skal lyde:

Røystinga måndag må avsluttast seinast kl. 21.

§ 2.4 skal lyde:

Soknerådet kan avgjera at røystinga skal skje på fleire stader i soknet. Der soknerådet fastset at inndelinga skal følgja valkrinsane i kommunen, og desse ikkje samsvarar med soknegrensene eller dei kyrkjelege valkrinsane, kan sokneråda i dei sokna dette gjeld samarbeida om avviklinga av valet i ein valkrins. På kvar røystestad skjer røystinga for ein viss del av manntalet.

Soknerådet oppnemner eit røystestyre på minst 3 medlemmar for kvar stad til å leia valtinget på kvar einskild røystestad. Medlemmar av røystestyret må ha røysterett ved valet. Soknerådet oppnemner eitt av medlemmene, helst eit medlem av soknerådet, til leiar av røystestyret.

§ 2.5 vert oppheva.

§ 2.6, fjerde punktum skal lyde:

Nærare reglar om utsending av valkort i samband med valet i 2011 vert gjeve av Kyrkjerådet.

§ 6.2 skal lyde:

Ved forholdstalsval vert soknerådet samansett av representantar frå dei ulike listene, som svarar til røystetalet kvar liste får, jf. § 12.4, pkt. d og f. Ved tilleggsrøyst (kumulering)/stryking og oppføring av namn frå andre lister vil veljarane óg kunna endra rekkefølga på den einskilde lista, og såleis verka inn på resultatet når det gjeld kva for personar frå listene som får flest røyster og dermed vert valde, jf. § 12.4, pkt. e og g.

§ 6.3 skal lyde:

Ved fleirtalsval vert soknerådet samansett i rekkefølge ut frå det røystetalet den einskilde kandidaten får. Ved tilleggsrøyst (kumulering)/stryking og oppføring av nye namn, vil veljarane og kunna ha innverknad på resultatet ved fleirtalsval når det gjeld kva for personer som får flest røyster og dermed vert valde.

§ 7.1 a skal lyde:

a) skal vere komme inn til leiaren av soknerådet seinast 1. mai 2011.

§ 7.1 b skal lyde:

b. skal vera eigenhendig underskrive av 10 røysteføre forslagsstillarar,

§ 7.1 c skal lyde:

c. skal oppgje tydeleg kva for val det gjeld (namn på sokn, gruppe og valdato) og ha namna på forslagsstillarane som overskrift (framfor namna på kandidatane),

§ 7.1 d skal lyde:

d. skal oppgje ein tillitsvald blant forslagsstillarane som soknerådet kan venda seg til ved drøftingar om listeframlegget,

Nytt andre ledd til femte ledd etter 7.1.h. skal lyde:

Soknerådet syter for at det vert stilt kandidatliste(r) til valet.

Soknerådet kan oppnemne ein nominasjonskomité på minimum 3 medlemmer som leier arbeidet med å finne kandidatar til soknerådet. Nominasjonskomiteen finn også fram ytterlegare forslagsstillarar, slik at det vert 10 forslagsstillarar inkludert medlemmene av nominasjonskomiteen. Forslagsstillarane gjer den endelege prioriteringa av kandidatlista.

Som alternativ kan soknerådet oppnemne 10 forslagsstillarar som får til oppgåve å finne kandidatar til soknerådet og gjere prioriteringa av kandidatlista.

Kjenner soknerådet til at det vil bli fremja framlegg til kandidliste(r) frå grupper av kyrkjemedlemmer, kan soknerådet avstå frå oppnemning av nominasjonskomité eller forslagsstillarar.

§ 7.1 niande og tiande ledd skal lyde:

Ved fleirtalsval må kandidatlista minst ha så mange ulike kandidatar som det skal veljast medlemmer og varamedlemmer til saman, jf. kyrkjelova § 6 første ledd. Lista kan likevel ikkje innehalda meir enn dobbelt så mange namn. Det er ikkje tillate med røystetillegg til kandidatar (kumulering på førehand).

Ved forholdstalsval skal framlegget vera fylt ut i tydeleg rekkefølge med så mange ulike namn eller namn som er tekne opp att inntil ein gong (røystetillegg/kumulering på førehand) som det skal veljast faste medlemmer. Namn som er tekne opp att skal stå først på lista, og oppattakinga skal skje på plassen som følgjer. Framlegget skal dessutan fyllast ut i vidare rekkefølge med fem andre ulike namn.

§ 7.2, første ledd skal lyde:

Eit framlegg til kandidatliste ved forholdstalsval må ikkje ha ein forslagsstillar eller kandidat som er identisk med andre framlegg.

§ 7.2, andre ledd, første og andre punktum skal lyde:

Har forslagsstillaren stilt seg bak fleire lister, skal soknerådet be forslagsstillaren innan ein fastsett frist å seie frå kva for kandidatliste vedkomande vil stå som forslagsstillar til. Om forslagsstillaren ikkje svarer, vert namnet fjerna frå lista over forslagsstillarar på alle lister.

§ 7.2, annet ledd, femte punktum skal lyde:

Forslagsstillarane avgjer kva for namn som skal setjast i staden og om namnet skal setjast inn på den tomme plassen eller nedst på lista.

§ 7.3, første ledd skal lyde:

Soknerådet avgjer om framlegga til kandidatlistar skal godkjennast, og undersøker om kandidatane og forslagsstillarane fyller dei lovbundne vilkåra. Soknerådet skal då søka å bringa framlegg i føreskriven stand gjennom drøftingar med den tillitsvalde for lista.

§ 7.3, tredje ledd skal lyde:

Dersom ein kandidat vert friteken, vert namnet stroke. Forslagsstillarane avgjer kva namn som skal setjast i staden og om namnet skal setjast inn på den tomme plassen eller nedst på lista.

§ 7.5 skal lyde:

Soknerådet skal kunngjera dei godkjente kandidatlistene snarast mogeleg og seinast 10. august 2011, når førehandsrøystinga startar.

§ 10.1 annet ledd, femte punktum skal lyde

Ein veljar som røystar på førehand, kan ikkje røyste på valtinget.

§ 10.7 nytt annet til fjerde punktum skal lyde:

Røystemottakaren kan krevja at ein ukjent veljar godtgjer at han er den han gir seg ut for å vera. Veljaren bør ha med valkortet til førehandsrøystinga, jf. § 10.9. Om veljaren ikkje har med seg valkortet, skal det fyllast ut valkort på staden med opplysningar om veljarens namn, adresse og fødselsdato.

§ 10.8 nytt tredje punktum skal lyde:

Ved val av sokneråd vert det nytta særskilt røystesetelkonvolutt.

§ 10.9 skal lyde:

Røystemottakaren gir deretter veljaren ein omslagskonvolutt. I denne legg veljaren sjølv konvolutt med røystesetelen, og eventuelt røystesetelkonvolutt for val av bispedømeråd og Kyrkjemøtet, jf. Reglar for val av bispedømeråd og Kyrkjemøtet III, § 10-1.

Røystemottakaren skal skriva under på valkortet og skriva på tid og stad for røystinga. Deretter legg røystemottakaren valkortet ned i ein omslagskonvolutt, klistrar den til og fører røystinga på liste (jf. § 10.10) i veljaren sitt påsyn.

§ 10.10 nytt andre punktum skal lyde:

Det vert ført ei liste over førehandsrøyster i eige sokn, og ei anna liste over førehandsrøyster som vert sende til andre sokn.

§ 10.11 skal lyde:

Leiaren i soknerådet eller den leiaren gjev mynde, tek imot førehandsrøystene og lista over avgjevne røyster, og fører inn på lista dei tilsende førehandsrøystene som er avgjevne utanfor soknet. Førehandsrøystene skal nummererast i rekkefølge på lista, og same nummer vert sett på omslagskonvolutt.

Når soknerådet skal byrja å opna og handsame desse førehandsrøystene, skal leiaren leggja fram den lista som er nemnt over og alle førehandsrøystene som er førte inn før valtinget. Soknerådet går igjennom lista over førehandsrøystingar før valtinget, og set kryss i manntalet for godkjende førehandsrøystingar. Lista vert teken inn i valboka.

§ 11.3 skal lyde:

Leiaren i soknerådet/valstyret fører alt som vert handsama og avgjort på valtinget inn i valboka. I valboka vert datoane for kunngjering om utlegging av manntal og valting ført inn.

Dersom røystinga skjer på fleire stader i soknet, bokfører leiaren i røystestyret det som vert handsama i samband med valtinget i ein eigen rapport. Rapporten vert teken inn i valboka.

Dersom det vert motsegn mot at valet vert halde, skal motsegna og grunnen bokførast. Valstyret/røystestyret avgjer kvar motsegn så snart den er reist, og gir opplysningar om klagegangen etter § 13.

Etter at røystinga er avslutta, kontrollerar valstyret eller røystestyret det som er bokført. Leiar i valstyret eller røystestyret og dei medlemmane som er til stades skriv under. Dette vert gjort kvar dag dersom valtinget går over fleire dagar.

§ 11.4 skal lyde:

Når valet er opna får dei veljarane som er førte inn i manntalet høve til å røysta etterkvart som dei møter fram. Veljarar som har røysta på førehand kan ikkje røyste.

Framgangsmåten er slik: Veljaren går først til staden der røystesetlane er lagt ut. Deretter vert veljaren vist til ein del av vallokalet der han kan gjere eventuelle endringar på røystesetelen. Røystesetelen og ev. røystesetel for val til bispedømeråd og Kyrkjemøtet vert deretter bretta med teksten inn. Deretter vert røystesetlane stempla med eit stempel som identifiserer kva for sokn røysta gjeld, og ein set eitt kryss i manntalet. Veljaren legg så den(dei) stempla røystesetelen(-lane) i ei låst urne.

Veljarar som grunna funksjonshemming treng hjelp når dei skal røysta, kan få den hjelpa som er naudsynt av ein person som vedkomande peikar ut sjølv, og som har fylt 14 år.

Valstyret kan krevja at ein ukjent veljar godtgjer at han er den han gir seg ut for å vera.

Dersom røystringa går føre seg på fleire stader i soknet, skal òg veljarar som ikkje står i vedkomande del av manntalet få høve til å stemma. Desse skal likevel ikkje leggja røystesetelen i valurna, men leggja den i ein røystesetelkonvolutt og gi den til røystestyret. Dette skal leggja konvolutt i eit særskild omslag saman med valkort med opplysningar om namn, adresse og fødselsdato på veljaren, klistra det til, og gi det til soknerådet etter at røystringa er avslutta.

Den som er nekta røysterett etter avgjerd frå soknerådet, eller av andre grunnar ikkje er ført inn i manntalet, skal òg få høve til å røysta. Vedkomande skal ikkje leggja røystesetelen i valurna, men leggja den i ein røystesetelkonvolutt og gi den til røystestyret. Dette skal leggja konvolutt i eit særskild omslag saman med valkort med opplysningar om namn, adresse og fødselsdato på veljaren, klistra det til, taka vare på det forseгла og gi det til soknerådet etter at røystringa er avslutta.

§ 11.5 skal lyde:

Ved fleirtalsval kan veljaren:

- gi tilleggsrøyst til kandidatar på vallista ved å setje eit kryss i ruta til venstre for namnet. Ved oppteljinga får då kandidaten/kandidatane to røyster kvar.
- føye til namn på vallista ein gong. Desse kan ikkje få tilleggsrøyst.
- stryke namn på vallista ved å setje strek over namnet. Desse kandidatane vert ikkje talde.

Ved forholdstalsval kan veljaren:

- gi tilleggsrøyst til kandidatar på vallista ved å setje eit kryss i ruta til venstre for namnet. Kandidatar med røystetillegg (kumulering på førehand) kan berre få ei tilleggsrøyst. Ved oppteljinga får kandidaten/kandidatane to røyster kvar. Kandidat(ar) med røystetillegg får tre røyster.
- føre opp namn frå andre vallister ein gong. Desse kan ikkje få tilleggsrøyst.
- stryke namn frå vallista ved å setje strek over namnet. Desse kandidatane vert ikkje talde.

Påførte namn som ikkje står på noka godkjent valliste frå før, vert ikkje tekne omsyn til ved forholdstalsval.

§ 12.2 skal lyde:

Oppteljinga vert gjort av dei personane som soknerådet har peika ut, og under tilsyn frå soknerådet.

a. Soknerådet går igjennom lista over førehandsrøystringar før valtinget, og set kryss i manntalet for dei som har røysta på førehand. Førehandsrøystene vert tekne vare på for seg til røystringa på valtinget er avslutta. Røystesetelkonvoluttane vert deretter lagt i valurna for vedkomande krins.

b. Ved oppteljinga undersøker soknerådet først om dei veljarane som har røysta utanfor valkrinsen dei høyrer heime i, har rett til å røysta. Dersom dette er i orden, vert det sett eit kryss ved namnet i manntalet, og røystesetelkonvolutt vert lagt i valurna for vedkomande krins. I motsett fall vert røystringa vraka, og omslaget teke vare på uopna.

§ 12.3 skal lyde:

Ved fleirtalsval følgjer oppteljinga denne framgangsmåten:

- a. Kryss i manntalslista(-ene) vert talde.
  - b. valurna(-ene) vert opna. Eventuelle røystesetelkonvoluttar (jf § 12.2) vert opna.
- Røystesetlane vert stempla og blanda med dei øvrige røystesetlane.
- c. Røystesetlane vert talde.
  - d. Røystesetlane vert ordna i grupper for retta og uretta røystesetlar.
  - e. Dei uretta røystesetlane vert talde av minst to personar. Kvar av kandidatane får ei røyst for kvar uretta røystesetel. Talet vert ført inn på lister som vert førte av minst to personar.
  - f. Ved oppteljinga av dei retta røystesetlane vert alle endringar veljarane har gjort på røystesetelen registrerte. Kandidatar som har fått tilleggsrøyster får to røyster kvar. Namn som er føydde til får ei røyst kvar. Namn som er strokne på røystesetlane vert ikkje talde (vert talde som null). Resten av kandidatane får ei røyst for kvar røystesetel. Eit medlem av teljekorpset les

opp namna som har fått tilleggsrøyst, namn som er føydde til og namn som er strokne. Deretter vert røystesetlane leverte til eit anna medlem som kontrollerer opplysningane. Minst to personar fører kvar si liste. Desse listene vert samanlikna med jamne mellomrom.

Ein røystesetel vert forkasta dersom han er merka slik at det går fram kven veljaren er.

g. Ved valoppgjæret tel ein dei røystene som er gitt til den einskilde kandidaten, d.v.s. at det samla talet på røyster på uretta og retta lister vert summerte for kvar kandidat. Dei kandidatane som har fått flest røyster, vert medlemmer av soknerådet, og dei kandidatane som kjem deretter i røystetal, vert varamedlemmer. Dersom fleire kandidatar har fått like mange røyster, er det rekkefølgja på den offisielle lista som er avgjerande.

§ 12.4 skal lyde:

Ved forholdstalsval følgjer ein framgangsmåten i § 12.3 pkt. a-c. Deretter følgjer ein denne framgangsmåten:

a. Røystesetlane vert ordna i grupper for kvar av vallistene. For kvar valliste vert røystesetlane ordna i grupper for retta og uretta røystesetlar.

b. Dei uretta røystesetlane vert talde av minst to personar. Talet på røystesetlar vert ført inn på lister som minst to personar fører.

c. Ved oppteljinga av dei retta røystesetlane vert alle endringar veljarane har gjort på røystesetelen registrerte. Eit medlem av teljekorpset les opp namna som har fått tilleggsrøyst, namn som er førte over frå andre lister og namn som er strokne. Deretter vert røystesetlane leverte til eit anna medlem som kontrollerer opplysningane. Minst to personar fører kvar si liste. Desse listene vert samanlikna med jamne mellomrom.

Ein røystesetel vert forkasta dersom den er merka slik at det går fram kven veljaren er, eller ikkje har ei overskrift som viser kva for kandidatliste den gjeld..

d. Etter dette reknar ein ut listerøystetalet for kvar av vallistene. Kvar røystesetel tel like mange listerøyster som det skal veljast medlemmer til soknerådet. Når det er ført opp namn frå ei anna valliste, vert det trekt frå ei listerøyst for kvart namn på vallista, medan det vert lagt til ei listerøyst for kvart namn på den andre vallista.

e. Etter dette reknar ein ut det personlege røystetalet for kvar av kandidatane.

Kandidatar med røystetillegg (som er førte opp to gonger) får 2 røyster for kvar røystesetel. Har kandidaten fått tilleggsrøyst, får kandidaten då 3 røyster. Kandidatar utan røystetillegg får 1 røyst. Har kandidaten fått tilleggsrøyst får kandidaten då 2 røyster. Kandidatar som er strokne får inga røyst. Kandidatar med røystetillegg som berre er strokne ein gong får 1 røyst.

f. Ved valoppgjæret legg ein talet på listerøyster til grunn for mandatfordelinga.

Fordelinga skjer etter St. Laguës modifiserte metode. Det vil seie at røystetalet for kvar av listene vert dividert med 1,4-3-5-7 osv. Kvart røystetal skal dividerast så mange gonger som trengst for å finne det talet på mandat som lista skal ha. Det første mandatet går til den lista som har den største kvotienten. Det andre mandatet går til den lista som har den nest største kvotienten osv. Dersom fleire lister har same kvotient, går mandatet til den av listene som har det største røystetalet. Dersom røystetalet er likt, trekkjer ein lodd om kva for liste mandatet skal gå til.

g. Når det er avgjort kor mange mandat ei valliste skal ha, fordeler valstyret representantplassane til kandidatane på lista. Kandidatane vert kåra i rekkefølge etter talet på personlege røyster. Dersom fleire kandidatar har fått like mange røyster, eller ingen røyster, er det rekkefølgja på lista som avgjer. Deretter vert det om det er mogleg kåra 5 vararepresentantar for kvar liste etter den vidare rekkefølgja når det gjeld personleg røystetal.

§ 12.5 skal lyde

Resultatet av valet og andre data som skal rapporterast om valet skal førast inn elektronisk på fastsett skjema i valmodulen i Den norske kyrkja sitt medlemsregister, saman med oppgåve over det samla talet på røysteføre som har røysta ved valet. Utskrift av rapport frå valmodulen vert teke i valboka, og send i kopi til prosten.

Valboka vert teken inn som vedlegg til soknerådet si møtebok og vert underskriven av alle medlemmene av soknerådet som er til stades.

Leiaren i soknerådet sender straks melding til dei som er valde.

Rapport til bispedømmerådet om val på sokneråd skjer elektronisk i valmodulen i medlemsregisteret, jf. første leddet. Leiaren i soknerådet syter for at rapportering gjennom valmodulen finn stad i samarbeid med den lokale kyrkjeadministrasjonen.

Bestemmelse om *Utgifter ved soknerådsva*
Årstalet vert endra til 2011.

Endringane vert gjort gjeldande ved soknerådsvalet i 2011.

3. Under forutsetning av departementets godkjenning av romertall I og II, fastsetter Kirkemøtet som *Særskilte regler for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet i 2011* de særskilte regler for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet i 2009 med følgende endringer:

Overskriften skal lyde:

Særskilte regler for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet 2011

Ingressen skal lyde:

Fastsatt av Kirkemøtet 15. november 2008 (KM 11/08) med hjemmel i kirkeloven § 23 andre ledd, § 24 sjuende og åttende ledd, med endringer vedtatt på Kirkemøtet [vedtakets dato] november 2010. Reglene trer i stedet for reglene om valg og sammensetning av Kirkemøtet og bispedømmeråd i kirkeloven §§ 23 og 24 og gjeldende Regler for valg av bispedømmeråd.

I, ingressen skal lyde:

Fastsatt med hjemmel i kirkeloven § 24 åttende ledd under forutsetning av departementets godkjenning.

I, 1. ledd skal lyde:

Reglene om sammensetning og valg av bispedømmeråd (kl § 23, første og annet ledd) erstattes ved valget i 2011 av følgende regler:

II, ingressen skal lyde:

Fastsatt med hjemmel i kirkeloven § 24 åttende ledd under forutsetning av departementets godkjenning.

II, 1. ledd skal lyde:

Reglene om sammensetning og valg av Kirkemøte (kl § 24, første ledd) erstattes ved valget i 2011 av følgende regler:

III, § 2-1, første punktum skal lyde:

Direkte valg/direkte valgomgang av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøte skal i 2011 holdes i alle landets menigheter på en og samme dag, mandag 12. september.

III, § 2-5, annet punktum skal lyde:

Stemmene må være kommet valgrådet i hende innen 1. desember 2011.

III, § 6-3 skal lyde:

Kirkemøtet avgjør etter forslag fra bispedømmerådene hvilken ordning som skal benyttes i hvilket bispedømme ved valget på leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøte i 2011.

III, § 7-1 annet ledd, annet punktum skal lyde:

Bispedømmerådene informerer valgrådet og prostene om dette senest innen 1. januar 2011.

III, § 7-2, annet punktum skal lyde

Møtet finner sted innen 1. mars.

III, § 7-3 første ledd, første punktum skal lyde:

Bispedømmerådet skal i god tid, senest 1. januar 2011, sende en oppfordring til menighetsrådene om innen 15. mars å fremme forslag på inntil fire leke kandidater til bispedømmerådet.

III, § 7-4 skal lyde:

Etter utløpet av fristen innkalles nominasjonskomiteen til et eller flere møter der en setter opp en foreløpig kandidatliste på 18 navn.

Nominasjonskomiteen sender kandidatlisten med de 18 kandidatene til valgrådet innen 1. mai, sammen med en liste over øvrige opplysninger om kandidatene (jf. § 7-15). Kandidatlisten offentliggjøres samtidig.

III, § 7-6, nytt annet ledd skal lyde:

Nominasjonskomiteen bør tilstrebe bredde i kandidatenes syn på aktuelle kirkelige spørsmål og skal i forbindelse med nominasjonen innhente kandidatenes syn på slike spørsmål. Nominasjonskomiteen fastsetter selv hvilke spørsmål som skal forelegges kandidatene.

III, § 7-8 skal lyde:

Ved valget i 2011 settes regelen om at den som har gjort tjeneste som valgt medlem av bispedømmerådet i to sammenhengende valgperioder, ikke kan velges igjen for den derpå følgende valgperiode, ut av kraft.

III, § 7-11, første punktum skal lyde:

Et antall stemmeberettigede kirkemedlemmer i et prosti, minimum 100 fra tre ulike sokn, hvorav maksimum 50 % av forslagsstillerne kan komme fra ett og samme sokn, kan fremme alternative kandidater i den supplerende nominasjon.

III, § 7-13, nytt annet punktum skal lyde:

Kandidatlisten offentliggjøres innen 8. juni.

III, § 7-15 fjerde punktum skal lyde:

Det forutsettes at presentasjonen også omfatter hva kandidatene særlig vil arbeide for/ser som viktige satsingsområder og opplysninger om kandidatenes syn på aktuelle kirkelige spørsmål, jf § 7-6 annet ledd.

III, § 8-2 skal lyde:

Det lokale valgstyret/stemmestyret sørger for at stemmeseddelkonvolutter og omslagskonvolutter er tilgjengelig ved forhåndsstemming og i valglokalet, jf. Regler for valg av menighetsråd § 8.5.

For indirekte valgomgang vises til VIII § 1-1.

III, § 10-1 skal lyde:

Forhåndsstemming ved direkte valg/direkte valgomgang finner sted etter samme regler som for forhåndsstemming ved menighetsrådsvalget, jf. Regler for valg av menighetsråd § 10 med særskilte regler om perioden for forhåndsstemming (§ 10-2) for valget i 2011.

Det benyttes særskilt stemmeseddelkonvolutt ved forhåndsstemming ved direkte valg/direkte valgomgang til bispedømmeråd og Kirkemøtet.

III, § 11-1, annet ledd og tredje ledd skal lyde:

De avgitte stemmesedler telles. Stemmesedlene sendes sammen med et følgeskriv i særskilt konvolutt for dette formål direkte til valgrådet innen 14. september.

I følgeskrivet skal det gis opplysninger om a) navn på soknet, b) antall avgitte stemmer, c) underskrift. Følgeskrivet fylles ut i medlemsregisterets valgmodul før det skrives ut og underskrives. Antall avgitte stemmer må registreres i medlemsregisterets valgmodul før utskrift av følgeskrivet.

III, § 11-2, annet ledd skal lyde:

Stemmesedlene legges i tilsendt stemmeseddelkonvolutt som lukkes i møtet og sendes sammen med et følgeskriv i omslagskonvolutt direkte til valgrådet innen 1. desember.

III, § 11-3 skal lyde

Ved preferansevalg skal velgeren rangere kandidatene ved å skrive tall i kolonnen til venstre for kandidatens navn. Velgerens første preferanse markeres med tallet én, andrepreferansen ved tallet to osv. Velgeren skal rangere minst én kandidat. Velgeren kan rangere så mange kandidater som velgeren ønsker. Det skal gå tydelig fram av stemmeseddelen at kandidatlisten er ordnet alfabetisk og ikke er prioritert.

III, § 12-1, tredje punktum oppheves

III, § 12-1, nytt annet ledd skal lyde:

For at en stemmeseddel som ikke er korrekt utfylt ikke skal forkastes, må velgerens preferanse og rangering framgå på en entydig måte. Hvis samme tall (preferanse) er anført ved flere kandidater, kommer ikke disse preferansene og rangeringene i nummerrekkefølge etter disse i betraktning ved opptellingen. Stemmesedler som er utfylt slik at det ikke er mulig å tolke noen entydig rangering, skal forkastes.

III, § 12-12 skal lyde:

Når det antall representanter som skal kåres etter den direkte valggangen er kåret, fortsetter opptellingen etter reglene i §§ 12-10 og 12-11 slik at det rangeres så mange kandidater som det samlet skal velges representanter ved den indirekte valggangen og vararepresentanter (tre eller fire pluss seks).

IV, § 2-2, første punktum skal lyde:

Bispedømmerådene i de tre nordligste bispedømmene skal i god tid, senest 1. januar 2011, sende en oppfordring til samtlige menighetsråd i de respektive samiske språkområder om å fremme forslag på henholdsvis 3 nord-, lule- og sørsamiske representanter, hvorav minst 2 leke.

IV, § 2-3, første ledd skal lyde:

Nominasjonskomiteen for leke bispedømmerådsmedlemmer i de tre nordligste bispedømmene, skal sette opp en alfabetisk liste på henholdsvis 5 nord-, lule- og sørsamiske representanter, hvorav minst 3 leke.

V, § 2-2, første ledd skal lyde:

Oslo bispedømmeråd skal i god tid, senest innen 1. januar 2011, sende en oppfordring til samtlige menighetsråd i Døvekirken om å fremme forslag på fire leke kandidater til det ordinære valget.

VI, § 1-1, annet punktum skal lyde:

Møtet avholdes innen 1. mars 2011.

VI, § 1-2, første punktum skal lyde:

Bispedømmerådet skal i god tid, senest 1. januar 2011, sende en oppfordring til prestene i offentlig kirkelig prestestilling i bispedømmet om innen 15. mars å fremme forslag til geistlig medlem av bispedømmerådet.

VI, § 1-4, første ledd, første punktum skal lyde:

Nominasjonskomiteen sender kandidatlisten med de 5 kandidatene til valgrådet innen 1. mai, sammen med en liste over øvrige opplysninger om kandidatene.

VI, § 1-4, femte ledd skal lyde:

Valgrådet setter opp den endelige kandidatlisten innen 8. juni og sørger for at kandidatlisten/stemmeseddelen blir mangfoldiggjort og sendt prestene i offentlig kirkelig prestestilling

i bispedømmet, herunder for Oslo bispedømmes del prester i Døvekirken, innen 1. oktober sammen med en egen presentasjon av kandidatene, jf. § 1-3, siste ledd, og med angivelse av frist for innsending av stemmesedler (innen 1. desember).

VI, § 1-6 skal lyde:

Stemmeseddelen legges i tilsendt stemmeseddelkonvolutt som lukkes og sendes sammen med et følgeskriv i omslagskonvolutt direkte til valgrådet innen 1. desember. Stemmesedler fra flere prester i en menighet kan legges sammen i tilsendte omslagskonvolutt. Det skal i følgeskrivet fremgå hvem som har stemt.

VI, § 2-1, tredje ledd skal lyde:

Ved valget i 2011 settes regelen om at den som har gjort tjeneste som valgt medlem av bispedømmerådet i to sammenhengende valgperioder, ikke kan velges igjen for den derpå følgende valgperiode, ut av kraft.

VII, § 1-1, annet punktum skal lyde:

Møtet avholdes innen 1. mars 2011.

VII, § 1-1, nytt annet ledd skal lyde:

Der tungtveiende grunner tilsier at det ikke er mulig å gjennomføre valgmøte, kan valgrådet gi dispensasjon. I slike tilfeller skal følgende prosedyre følges:

- *Kirkevergen ved prostesetet sammenkaller en representant fra hver yrkesgruppe til et møte hvor det oppstilles en eller flere kandidater til nominasjonskomiteen. Representantene utpekes etter forslag fra de tillitsvalgte for yrkesgruppene. En bør forsøke å få med representanter for ulike sokn i prostiet.*
- *Forslaget(ene) sendes ut på avstemning blant de stemmeberettigede leke kirkelig tilsatte i prostiet. Avstemningen finner sted på e-post innen fristen for avholdelse av valgmøte.*

VII, § 1-2, første punktum skal lyde:

Bispedømmerådet skal i god tid, senest 1. januar 2011, sende en oppfordring til de leke kirkelig tilsatte i bispedømmet om innen 15. mars å fremme forslag til geistlig medlem av bispedømmerådet.

VII § 1-4, første ledd, første punktum skal lyde:

Nominasjonskomiteen sender kandidatlisten med de 5 kandidatene til valgrådet innen 1. mai, sammen med en liste over øvrige opplysninger om kandidatene.

VII, § 1-4, femte ledd skal lyde:

Valgrådet setter opp den endelige kandidatlisten innen 8. juni og sørger for at kandidatlisten/stemmeseddelen blir mangfoldiggjort og sendt samtlige stemmeberettigede leke kirkelig tilsatte i bispedømmet, herunder for Oslo bispedømmes del leke kirkelig tilsatte i Døvekirken, innen 1. oktober sammen med en egen presentasjon av kandidatene, jf. § 1-3, siste ledd, og med angivelse av frist for innsending av stemmesedler (innen 1. desember).

VII, § 1-6 skal lyde:

Stemmeseddelen legges i tilsendt stemmeseddelkonvolutt som lukkes og sendes sammen med et følgeskriv i omslagskonvolutt direkte til valgrådet innen 1. desember. Stemmesedler fra leke kirkelig tilsatte i en menighet kan legges sammen i tilsendte omslagskonvolutt. Det skal i følgeskrivet fremgå hvem som har stemt.

VII, § 2-1, fjerde ledd skal lyde:

Ved valget i 2011 settes regelen om at den som har gjort tjeneste som valgt medlem av bispedømmerådet i to sammenhengende valgperioder, ikke kan velges igjen for den derpå følgende valgperiode, ut av kraft.

VIII, § 1-1, første punktum og nytt andre punktum skal lyde:

Bispedømmerådet sørger for trykking og utsendelse av stemmesedler. Bispedømmerådet sørger for utsendelse av stemmeseddelkonvolutter og omslagskonvolutter til de stemmeberettigede ved indirekte valg av leke medlemmer, valg av representanter for samisk kirkeliv og døvemenighetene, og valg av prest og lek kirkelig tilsatt.

Andre punktum blir tredje punktum.

VIII, § 1-2, første ledd, annet punktum skal lyde:

Frist for innberetning av resultatet ved direkte valg/direkte valgogang på leke medlemmer er 23. september.

VIII, § 1-6 skal lyde:

Det nyvalgte bispedømmerådet trer i funksjon 1. januar 2012.

VIII, § 3-1 skal lyde:

Reglene gjøres gjeldende ved valg til bispedømmeråd og Kirkemøte i 2011.

4. Kirkerådet fastsetter følgende endringer i *Regler for valg av Kirkeråd*:

Ingressen skal lyde:

Fastsatt av Kirkemøtet 15. november 2009 (KM 06/09) med hjemmel i lov av 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kirke § 25 fjerde ledd, med endringer fastsatt av Kirkemøtet [vedtakets dato] november 2010.

§ 1-2 skal lyde:

Kirkerådet velges for en periode på 4 år, og trer i funksjon umiddelbart etter Kirkemøtet hvor valget har funnet sted.

§ 5-4 skal lyde:

Lederen velges for 2 år. Ved valg av leder midt i valgperioden, velger Kirkemøtet leder blant rådets medlemmer. Lederen kan gjenvelges. Kirkemøtets valgkomite forbereder og gjennomfører valget av leder midt i valgperioden. Kirkerådet velger selv nestleder for en periode på 2 år.

Endringene gjøres gjeldende fra og med valg av Kirkeråd i 2012.

5. Kirkemøtet fastsetter følgende endringer i *Regler for formene for menighetsrådets og kirkelig fellesråds virksomhet*:

Overskrift og ingress skal lyde:

Regler om formene for menighetsrådets og kirkelig fellesråds virksomhet

Med hjemmel i kirkeloven § 8 tredje ledd og § 13 tredje ledd fastsettes følgende særskilte regler om formene for menighetsrådets og kirkelig fellesråds virksomhet som følge av valgordningsforsøkene i 2011 – vedtatt av Kirkemøtet [vedtakets dato] november 2010.

§§ 1-1 og 1-2 skal lyde:

1. Menighetsrådet trer i funksjon 1. november i valgåret. Valgperioden strekker seg til og med 31. oktober i valgperiodens siste år. Kirkelig fellesråd trer i funksjon 1. desember i valgåret. Valgperioden strekker seg til og med 30. november i valgperiodens siste år.

Menighetsråd med fellesrådsfunksjoner trer i funksjon som menighetsråd 1. november i valgåret, og i fellesrådsfunksjonene 1. desember i valgåret.

2. Konstituerende møte i det nyvalgte menighetsrådet avholdes innen utgangen av oktober i valgåret. Konstituerende møte i det nyvalgte kirkelig fellesråd avholdes innen utgangen av november i

valgåret. Møtet kalles sammen av lederen av det fratredende rådet med minst 14 dagers varsel. Det er vedtaksført når minst 2/3 av medlemmene er til stede.

Endringen gjøres gjeldende ved tiltredelsen av nye menighetsråd og kirkelige fellesråd i 2011.

6. Kirkemøtet fastsetter følgende endringer i *Regler om formene for bispedømmerådets virksomhet*:

Inngressen skal lyde:

Fastsatt av Kirkemøtet 15. november 1996 (KM 19C/96) med hjemmel i lov av 7.juni 1996 nr. 31 om Den norske kirke § 23 siste ledd.

§ 1-3 oppheves.

7. Kirkemøtet fastsetter følgende endring i *Statutter for Mellomkirkelig råd*:

Inngressen skal lyde:

Vedtatt av Kirkemøtet 1985 (KM 23/85). Sist endret [vedtakets dato] november 2010.

§ 5, fjerde ledd skal lyde:

Rådet trer i funksjon umiddelbart etter Kirkemøtet hvor valget har funnet sted.

8. Kirkemøtet fastsetter følgende endring i *Statutter for Samisk kirkeråd*:

Inngressen skal lyde:

Vedtatt av Kirkemøtet 1992 (KM 12/92) med hjemmel i lov av 7. juni 1996 nr. 32 om Den norske kirke § 24 femte ledd. Sist endret [vedtakets dato] november 2010.

§ 5, siste ledd skal lyde:

Rådet trer i funksjon umiddelbart etter Kirkemøtet hvor valget har funnet sted.

9. Kirkemøtet fastsetter følgende for menighetene som omfattes av prøveordningen med valg av halve menighetsrådet annet hvert år:

- Forsøksperioden forlenges til 2013.
- Valgperioden for menighetsrådsmedlemmer valgt i 2009 løper i fire år.
- Forsøksmenighetene avholder valg på halve rådet i 2011, med funksjonstid fire år.
- Forsøksmenighetene avholder valg på halve rådet i 2013 for fire år, med mulighet for at valgperioden forkortes til to år hvis ordningen ikke videreføres ved valget i 2015.
- Forsøksmenigheter som ønsker å avslutte forsøket gir melding om dette til bispedømmerådet. I disse menighetene velges hele rådet på nytt i 2011. Menighetsrådsmedlemmer valgt i 2009 avslutter sin valgperiode etter to år.
- Prøveordningen evalueres etter menighetsrådsvalget i 2011.

10. Kirkemøtet anbefaler at prøveordningen med sammenslåtte menighetsråd videreføres for valgperioden 2011-2015. Ordningen evalueres etter menighetsrådsvalget i 2011.

11. Følgende forsøksordninger fastsettes for de enkelte bispedømmer ved valg av leke medlemmer ved valg til bispedømmeråd/Kirkemøte i 2011:

Forsøk med direkte valg på alle leke medlemmer av bispedømmerådet/Kirkemøtet:

Oslo bispedømme

Hamar bispedømme

Stavanger bispedømme
Sør-Hålogaland bispedømme
Nord-Hålogaland bispedømme

Forsøk med kombinasjon av direkte og indirekte valg på leke medlemmer av bispedømmerådet/Kirkemøtet:

Borg bispedømme
Tunsberg bispedømme
Agder og Telemark bispedømme
Bjergvin bispedømme
Møre bispedømme
Nidaros bispedømme

12. Kirkemøtet ber Kirkerådet starte utredning av spørsmålet om stemmerett og valgbarhet for ordinerte prester som ikke er i offentlig kirkelig stilling.

13. Kirkerådet gis fullmakt til å gjøre de endringer som eventuelt måtte bli nødvendige.

14. Komitémerknadene følger vedtaket.

Hele forslaget enstemmig vedtatt.

Deltakere på Kirkemøtet 2010

Medlemmer

Andersen	Leif Christian	Stavanger
Andreassen	Arnhild	Nord-Hålogaland
Anthonsen	Dagrunn Olavsrud	Sør-Hålogaland
Askeland	Harald	Tunsberg
Aukan	Modulf	Møre
Aurdal	May Lisbeth Hovlid	Møre
Bakken	Anne Marie	Nord-Hålogaland
Bakkum	Line Langseth	Hamar
Benestad	Øivind	Agder og Telemark
Berg	Karen-Elin	Oslo
Bergslid	Kjartan	Nidaros
Birkedal	Erling	Borg
Birkenes	Bodil	Bjørgvin
Bjerkestrand	Geir Ivar	Agder og Telemark
Bjerkestrand	Helene	Tunsberg
Bore	Thor Bjarne	Stavanger
Bovim	Einar	Sør-Hålogaland
Bratsberg	Ingjerd Sørhaug	Tunsberg
Bratseth	Solveig Kopperstad	Nidaros
Brunvoll	Hilde Bergfjord	Møre
Byfuglien	Helga Haugland	Borg
Christiansen	Gerd Helene	Nidaros (vara for Trude Holm)
Dahl	Laila	Tunsberg
Dalheim	Anne	SKR
Dekko	Kjellfred	Tunsberg
Dille	Petter Normann	Nidaros
Drangsholt	Kjetil	Agder og Telemark
Eid	Anne Bergsrønning	Nidaros
Eidsvåg	Bjørn Ingvald	Hamar
Eikli	Gabriel	Nidaros (vara for Gunnar Winther)
Eira	Nils Mathis N.	Nord-Hålogaland
Eliassen	Eirik Junge	Nord-Hålogaland
Eliassen	Ivar Jarle	Nord-Hålogaland
Elvebakk	Gunn Hanne	Nord-Hålogaland
Enger	Inger Sofie	Hamar
Espeset	Berit	Stavanger
Fagereng	Jan Ronny	Oslo (vara for Torkil Hvidsten)
Fiske	Solveig	Hamar
Fjeldheim	Terje	Stavanger
Flatø	Karen Andrine	Møre
Fonk	Terje	Tunsberg
Frøshaug	Kirsti Harda	Borg
Gading	Olav	Møre
Gjerdrum	Anne Marie	Nord-Hålogaland (vara for Ingrid Røstad Fløtten)
Godtliebsen	Andreas	Nord-Hålogaland
Grønningsæter	Arne Backer	Valgt på fritt grunnlag
Gunleiksrud	Kristin	Oslo
Halstensen	Cathrine Waaler	Bjørgvin
Hauger	Janne Kristine Dale	Hamar

Havrevoll	Wenche Haugen	Stavanger
Hedberg	Ingjerd Breian	Tunsberg
Hegstad	Harald	Oslo
Hermstad	Marit	Sør-Hålogaland
Holtermann	Harold	Sør-Hålogaland
Husøy	Eldar	Møre
Ihle	Hilde Nygaard	Tunsberg
Indgjerdingen	Frøydis	Borg
Isaksen	Kirsten	Nord-Hålogaland
Isene	Målfrid	Møre
Jule	Ingrun	Hamar
Junker	Karen	Agder og Telemark
Jørgensen	Tor B.	Sør-Hålogaland
Kaspersen	Trude S.	Sør-Hålogaland
Kielland	Lars Erlend	Hamar
Kjølaas	Per Oskar	Nord-Hålogaland
Klungrehaug	Jarle Petter	Oslo
Koppen	Henny	Bjørgvin
Kvarme	Ole Christian	Oslo
Lajord	Aslag	Hamar
Landmark	Dag	Hamar
Lind-Solstad	Katrine	Sør-Hålogaland (vara for Mari H. Dvergsdal)
Lind	Nina	Borg
Lindø	Svein Arne	Stavanger
Ljones	Ingmar	Bjørgvin
Lånke	Ola Torgeir	Nidaros
Malum	Aina Toven	Nidaros
Malmbekk	Svein	Valgt på fritt grunnlag
Midtgarden	Solveig Abelone	Agder og Telemark
Midttømme	Ingeborg	Møre
Mjøs	Ole D.	Nord-Hålogaland
Morland	Egil	Bjørgvin
Myhre	Jofrid Trandem	Borg
Nag	Johannes Leiknes	Stavanger
Nerbøvik	Lars Tore	Møre
Nilsen	Helge	Nidaros
Nordbø	Ingebjørg	Agder og Telemark
Nordhaug	Halvor	Bjørgvin
Olsen	Jan Olav	Agder og Telemark
Ording	Anne Lise Brenna	Hamar
Pettersen	Erling J.	Stavanger
Reinertsen	Stein	Agder og Telemark
Remvik	Oddrun	Oslo
Risholm	Arne Leon	Borg
Saltnes	Knut Rune	Oslo
Singsaas	Tor	Nidaros
Sivertsen	Unny Nome	Sør-Hålogaland
Skjeldal	Magne	Bjørgvin
Skjevesland	Olav	Agder og Telemark
Skaaheim	Anfin	Oslo
Solberg	Bjørn	Borg
Soppeland	Tor	Stavanger
Steinkopf	Tone Synnøve Øygard	Bjørgvin
Stenbakk	Edvard-Olav	Sør-Hålogaland (vara for Ellen Birgitte Pedersen)

Strømme	Roar Petter	Bjørgvin
Sundby	Jan Erik	Borg
Søsveen	Åge	Nidaros
Søyland	Inger Kari	Stavanger
Thorsen	Elisabeth	Oslo
Thorset	Maria Nødland	Tunsberg
Tveit	Arne	Sør-Hålogaland
Tveter	Anne Louise	Oslo (vara for Marius Berge Eide)
Ugulsvik	Monica	Bjørgvin
Vegge	Ivar	Agder og Telemark
Wirgenes	Kjell Rune	Tunsberg
Øygaard	Astrid Ulvestad	Møre
Aarflot	Andreas Henriksen	Borg

Forfall

Dvergsdal	Mari Haave	Sør-Hålogaland
Eide	Marius Berge	Oslo
Fløtten	Ingrid Røstad	Nord-Hålogaland
Holm	Trude	Nidaros
Hvidsten	Torkil	Oslo
Karlsen	Inga	KR
Pedersen	Ellen Birgitte	Sør-Hålogaland
Winther	Gunnar	Nidaros

Forfall uten vara

Mikkelsen	Mareno	Sør-Hålogaland

Representanter fra Ungdommens Kirkemøte

Barkved	Silje Arnevik
Bleiktvedt	Arnstein
Grell	Jonathan Lakmal
Myhre	Kristian

Representanter fra de teologiske fakultetene

Haanes	Vidar	Menighetsfakultetet
Meland	Bård	Misjonshøgskolen
Wyller	Trygve	Det teologiske fakultet

Andre

Andersen	Jorund	KR
Andersen	Nils-Tore	KR
Rinde	Ingunn	KR
Rogne	Kjersti Tytingvåg	KR
Sommer	Harald Nyeggen	KR

Komiteens sammensetning

- L = Lek
 LK = Lek kirkelig tilsatt
 G = Geistlig
 B = Biskop
 UKM = Ungdommens kirkemøte

Kirkemøtet 2010 var fordelt på komiteene A-G.

KOMITE A - Gudstjenestereformen – hovedgudstjenesten			
Etternavn	Fornavn	Kategori	Bispedømme
Andersen	Jorund	KR	(Agder og Telemark)
Andreassen	Arnhild	L	Nord Hålogaland
Bjerkestrand	Helene	L	Tunsberg
Bjerkestrand	Geir Ivar	LK	Agder og Telemark
Bratseth	Solveig	L	Nidaros
Byfuglien	Helga	B	Borg
Dahl	Laila Riksaasen	B	Tunsberg
Eid	Anne Bergsrønning	L	Nidaros
Eidsvåg	Bjørn Ingvald	L	Hamar
Gading	Olav	G	Møre
Hedberg	Ingjerd Breian	L	Tunsberg
Jakmal	Jonathan Grell	UKM	
Flatø	Karen	L	Møre
Klungrehaug	Jarle	LK	Oslo
Mikkelsen	Mareno	L	Sør Hålogaland
Nag	Johannes Leiknes	L	Stavanger
Reinertsen	Stein	G	Agder og Telemark
Strømme	Roar	G	Bjørgvin
Søyland	Inger Kari	L	Stavanger
KOMITE B - Gudstjenestereformen – nattverdliturgi			
Etternavn	Fornavn	Kategori	Bispedømme
Andersen	Leif Christian	L	Stavanger
Benestad	Øyvind Bård	L	Agder og Telemark
Berg	Karin Elin	L	Oslo
Birkenes	Bodil	L	Bjørgvin
Brunvoll	Hilde B	L	Møre
Eira	Nils Mathias Nilsen	L	Nord Hålogaland
Frøshaug	Kirsti H	L	Borg
Kaspersen	Trude	L	Sør Hålogaland
Kielland	Lars Erlend	G	Hamar
Nilsen	Helge	LK	Nidaros
Nordhaug	Halvor	B	Bjørgvin
Malum	Aina	L	Nidaros

Myhre	Kristian	UKM	Ungdommens kirkemøte
Sivertsen	Unny Nome	L	Sør Hålogaland
Skjevesland	Olav	B	Agder og Telemark
Solstad	Katrine Lind	L	Sør Hålogaland
Tveter	Anne Louise	KR	(Oslo)
Soppeland	Tor	L	Stavanger
Steinkopf	Tone Synnøve	LK	Bjørgvin
KOMITE C - Gudstjenestereformen – dåpsliturgi			
Etternavn	Fornavn	Kategori	Bispedømme
Anthonsen	Dagrunn Olavsrud	L	Sør Hålogaland
Bakkum	Line Langseth	L	Hamar
Dekko	Kjellfred	LK	Tunsberg
Fiske	Solveig	B	Hamar
Gotliebsen	Andreas	L	Nord Hålogaland
Grønningsæter	Arne Backer	KR	(Oslo)
Holtermann	Harold	G	Sør Hålogaland
Indgjerdningen	Frøydis	L	Borg
Isaksen	Kirsten	L	Nord Hålogaland
Isene	Målfrid Synnøve	L	Møre
Junker	Karen	L	Agder og Telemark
Lånke	Ola T	L	Nidaros
Morland	Egil	L	Bjørgvin
Pettersen	Erling	B	Stavanger
Saltnes	Knut Rune	L	Oslo
Wirgenes	Kjell Rune	L	Tunsberg
Øygaard	Astrid Ulvestad	LK	Møre
Aano	Kjetil	MKR	Leder
KOMITE D - Gudstjenestereformen – tekstbok			
Etternavn	Fornavn	Kategori	Bispedømme
Bakken	Anne Marie	L	Nord Hålogaland
Bergslid	Kjartan	G	Nidaros
Bleiktvedt	Arnstein	UKM	Ungdommens kirkemøte
Bratsberg	Ingjerd	L	Tunsberg
Espeseth	Berit	G	Stavanger
Gunleiksrud	Kristin	L	Oslo
Halstensen	Cathrine	L	Bjørgvin
Husøy	Eldar	L	Møre
Koppen	Henny	L	Bjørgvin
Kvarme	Ole Christian	B	Oslo
Meland	Bård	MHS	Misjonshøgskolen
Mjøs	Ole Danbolt	L	Nord Hålogaland
Nordbø	Ingebjørg	L	Agder og Telemark
Ording	Anne Lise	L	Hamar
Rogne	Kjersti Tytingvåg	KR	(Møre)
Solberg	Bjørn	L	Borg
Thorset	Maria Nødland	L	Tunsberg
Tveit	Arne	LK	Sør Hålogaland

**KOMITE E - Gudstjenestereformen – alminnelige bestemmelser
- Retningslinjer for bruk av liturgiske farger**

Etternavn	Fornavn	Kategori	Bispedømme
Askeland	Harald	L	Tunsberg
Aurdal	May Lisbeth	L	Møre
Dale	Janne K Hauger	L	Hamar
Dalheim	Anne	SKR	Leder SKR
Eliassen	Ivar Jarle	LK	Nord Hålogaland
Havrevoll	Wenche Haugen	L	Stavanger
Hegstad	Harald	L	Oslo
Hermstad	Marit	L	Sør Hålogaland
Malmbekk	Svein	KR	(Sør Hålogaland)
Midtgarden	Solveig Abelone	L	Agder og Telemark
Myhre	Jofrid	L	Borg
Rinde	Ingunn	KR	Nord Hålogaland
Risholm	Arne Leon	G	Borg
Singsaas	Tor	B	Nidaros
Søsveen	Åge	L	Nidaros
Thorsen	Elisabeth	G	Oslo
Vegge	Ivar	L	Agder og Telemark
Ugulsvik	Monica	L	Bjørgvin

**KOMITE F - Endringer i Lov om den norske kirke og Gravferdslov –
høringsuttalelse**

Etternavn	Fornavn	Kategori	Bispedømme
Aukan	Modulf	L	Møre
Barkved	Silje	UKM	Ungdommens kirkemøte
Bore	Thor Bjarne	L	Stavanger
Bovim	Einar	L	Sør Hålogaland
Dille	Petter Normann	L	Nidaros
Drangsholt	Kjetil	L	Agder og Telemark
Enger	Inger	L	Hamar
Elvebakk	Gunn Hanne	G	Nord Hålogaland
Fjeldheim	Terje	LK	Stavanger
Haanes	Vidar	MF	Menighetsfakultetet
Hvidsten	Torkil	L	Oslo
Ihle	Hilde Nygaard	L	Tunsberg
Kjølaas	Per Oskar	B	Nord Hålogaland
Landmark	Dag	LK	Hamar
Ljones	Ingmar	L	Bjørgvin
Nerbøvik	Lars Tore	L	Møre
Stenbakk	Edvard Olav	L	Sør Hålogaland
Sundby	Jan Erik	LK	Borg

KOMITE G Valgregler, herunder særskilte regler for valg av Kirkemøte og representasjon av døde. Evaluering av demokratireformen

Etternavn	Fornavn	Kategori	Bispedømme
Birkedal	Erling	L	Borg
Christiansen	Gerd Helene	L	Nidaros
Eikli	Gabriel	L	Nidaros
Eliassen	Eirik Junge	L	Nord Hålogaland
Fonk	Terje	G	Tunsberg
Gjerdrum	Anne Marie	L	Nord Hålogaland
Jule	Ingrun	L	Hamar
Jørgensen	Tor	B	Sør Hålogaland
Lajord	Aslak	L	Hamar
Lind	Nina	L	Borg
Lindø	Svein Arne	L	Stavanger
Midttømme	Ingeborg	B	Møre
Olsen	Jan Olav	L	Agder og Telemark
Remvik	Oddrun	L	Oslo
Skaaheim	Anfin	L	Oslo
Skjeldal	Magne	L	Bjørgvin
Sommer	Harald Nyeggen	KR	(Oslo)
Wyller	Trygve	TF	Teologisk fakultet
Aarflot	Andreas H	L	Borg

Sekretariatet

Agøy	Berit Hagen
Akerø	Hans Arne
Aksøy	Kristine
Andresen	Knut
Anti	Stein Erik
Aschim	Per Kristian
Bakkevig	Trond
Bekkelund	Ole Inge
Dehlin	Liv Janne
Duesund	Øyvind
Egeland	Sigrunn
Eide	Sindre
Evenshaug	Trude
Fagerli	Beate
Frydenlund	Kristin
Haavik	Aage
Hauge	Ivar
Hellgren	Guro Kristin
Johnsen	Asta
Johnsen	Jens-Petter
Johnsen	Tore
Karlsen	Kari Winger

Kleven	Kjetil
Kristensen	Vidar
Køhn	Svein Mathias
Langkaas	Randi
Lannem	Dag Eirik
Meling	Øyvind
Myrholdt	Turid
Nyborg	Berit
Rø	Hilde Vormeland
Røsæg	Gerd Karin
Skonnord	Jahn-Oluf
Smørgrav	Hildegunn Opstad
Solbakken	Christofer
Stendal	Synnøve Hinnaland
Tangaard	Per Kristian
Thompson	Siv
Tobiassen	Øyvind
Vartdal	Sissel
Veiteberg	Kari
Westermoen	Gunnar
Wirgernes	Paul Erik

Gjester ved Kirkemøtets åpning

H. M. Kong Harald
Adjutant Odd Roar Kaspersen

Gjester fra regjering, departement, storting, Fylkesmannen m.fl.

Rigmor Aasrud, statsråd FAD
Ragnvald Berggrav, kommunikasjonsavdelingen FAD
Ingrid Vad-Nilsen, ekspedisjonssjef
Marianne Aasen, leder KUF-komiteen
Dagrun Eriksen, første nestleder KUF-komiteen
Svein Harberg, KUF-komiteen
Bente Thorsen, KUF-komiteen
Fylkesmann Erling Lae
Johan Christian Haugan, seniorrådgiver, Fylkesmannen i Vestfold
Berit M. Fadum Carlsen, førstekonsulent, Fylkesmannen i Vestfold
Per-Eivind Johansen, Fylkesordfører i Vestfold
Petter Berg, ordfører Tønsberg
Frank Thrana, kommuneoverlege Tønsberg

Gjester fra Den norske kirke lokalt

David Gjerp, Domprost Tønsberg
Yngve Sagedal, sokneprest Tønsberg domkirke
Øivind Grimsæth, kirkeverge i Tønsberg
Stein Unneberg

Gjester fra nordiske søsterkirker

Gunnar Sibbmark, ledningssekretære Svenska Kyrkan (14.-17.11)

Gjester fra andre kirke- og trossamfunn

Janet Heil, Den anglikanske kirke i Norge, representerer Porvoo/Church of England Arnfinn
Løyning, Synodeformann Den Evangelisk Lutherske Frikirke
Berit Westad, leder Metodistkirkens hovedstyre

Øvrige gjester

Christofer Solbakken, Generalsekretær Bispemøtet
Anne Kirsti Kjenne, leder Kateketforeningen
Helge Taranrød, Utenlandssjef i Sjømannskirken
Per Kristian Knutsen, Sjømannskirken (for styreleder)
Liv Kjersti Skjeggstad, generalsekretær Menneskeverd
Erling Ekroll, Norsk Søndagsskoleforbund
Valgerd Svarstad Haugland, Kirkeverge i Oslo
Eigil Morvig, styreleder KA – Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon
Frank Grimstad, Adm. dir. KA - Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon
Marit Halvorsen Hougsnes, direktør KA – Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon
Rolf Ekenes, NORME
Mette Henriksen Aas, Fagforbundet
Bente Sandvig, leder Samarbeidsrådet for tros- og livsynssamfunn
Alf Petter Hagesæther, Feltprost
Inger Helene Venås, generalsekretær Stiftelsen Signo

Christian Grøtterud, valgt leder Norsk Kristelig Studieråd (kun åpningsmøtet)
Berit Øksnes, IKO
Kåre Rune Hauge, NKSS
Liv Hukset Wang, avdelingsleder Kirkens Nødhjelp
Einar Tjelle, seksjonsleder Kirkens Nødhjelp
Marte H. Ottesen, styreleder Norges kristelige studentforbund
Gaute Brækken, generalsekretær Norges kristelige studentforbund
Turid Barth Pettersen, forlagssjef Bibelselskapet
Benita Christensen, generalsekretær Kirkens Familievern
Elise Sandnes, stiftsdirektør Oslo og KEK-representant
Kari Skår Sørheim, landsstyrelse i NMS
Gunnar Mindestrømmen, leder Presteforeningen
Sven Aasmundtveit, Til Helhet
Heinke Foertsch, leder Fagforbundet teOLOgene
Roar Bredvei, fungerende døveprest
Ole Martin Rudstaden, daglig leder i Acta
Arnt H. Jerpstad, generalsekretær Misjonsalliansen
Trond Dahlen, forbundssekretær MFO
Liv Marie Hofseth, Ung Kirkesang
Olav Fykse Tveit, generalsekretær KV
Anna Fykse Tveit
Knut Syvertsen, Døvekirkenes Fellestråd
Jenny Skumsnes Moe, LVF-representant
Adelheid Firing Hvambal, generalsekretær Norges KFUK-KFUM
Svein Veland, Norges Kristne Råd
Arne Petter Ødelund, musiker
Ingunn Dalan Kosnes, leder NKTF
Elisabeth Torp, prest og daglig leder Kirkens ressursenter mot vold og overgrep
Tom Ofrim, orlogskaptein, stabsprest Fagavdelingen, Feltprestkorps

Øvrige programinnslag

Morgen- og kveldsbønn og avslutningsgudstjenesten

Morgen- og kveldsbønn ble avholdt i Kirkemøtets kapellrom. Det var bispedømmerådene som hadde ansvar for samlingene.

Avslutningsgudstjenesten fant sted i Tønsberg domkirke lørdag 20. november kl.9.00. Gudstjenesten var en folketonemesse fra Ål i Hallingdal. Liturg var Øystein Magelsen, prost i Drammen.. Preken ble holdt av Gunn Hanne Elvebakk, sokneprest i Sandtorg. Musikere var Audun Flaen, Jo Asgeir Lie, Gunnlaug Lien Myhr, Einar Olav Larsen og Eilif Gundersen. Videre bidro Kjellfred Dekko, Egill A Follesø, Odd Vold, Yngve Sagedal, Lajla Kollerud og medlemmer av Tønsberg bispedømmeråd.

Taler, foredrag og hilsener

Direktør Jens-Petter Johnsens preken under åpningsgudstjenesten

Luther glede

Rom 1.16-17. (Lesetekster: Salme 130, Rom 1.16-17 og Joh. 6.37-40)
Åpningsgudstjeneste, Tønsberg Domkirke, 14. november 2010.

Prekenteeksten, som vi allerede har hørt lest på samisk, står skrevet i **Rom 1.16-17:**
”For jeg skammer meg ikke over evangeliet. Det er en Guds kraft til frelse for hver den som tror, jøde først og så greker. For i det åpenbares Guds rettferdighet av tro til tro, slik det står skrevet: Den rettferdige skal leve ved tro.”
Slik lyder Herrens ord

Guds hellighet

Det er 500 år siden Martin Luther i sin mest avgjørende krise i livet spurte ”Hvordan finne en nådig Gud?

Det er et langt sprang til hva vi spør etter i dag.

Vi spør ikke etter en nådig Gud, men om Gud overhode finnes!

Frykt for Gud er byttet med frykt for andre mennesker.

Og vi kjenner oss igjen.

Livsangst og bekymring for de nære ting, er langt vanligere.

Og vi kjenner oss igjen!

Betyr det at den generelle gudsbevisstheten er svekket?

Kanskje, kanskje ikke.

Det er i hvert fall slik at den postmoderne pilegrimen fortsatt er på vei mot det hellige.

Men dyrker vandringen fremfor målet og anelsen fremfor den grensesprengende tro.

Eller er det slik at det syndes mindre blant folk, og at angsten for å bli dømt er mindre?

Neppe!

Antakelig handler det om at gudsbildet er blitt snillere og at forholdet til autoriteter er radikalt forandret.

Det er ikke uten videre galt.

Det gir et godt utfyllende perspektiv på Gud, vår skaper og Far.

Han som elsker oss så høyt at han gjør og gir alt for å redde oss.

Vi er en generasjon nordmenn som roper etter bekreftelse.

Du er noe, du trengs, du er elsket!

Men vi kan ikke forstå Paulus i romerbrevet eller Luther i Svartekloster om vi stopper der.

For de har møtt den hellige Gud, som brenner for det gode, han som ikke tåler urett og krever rettferdighet.

At alle skal få som fortjent.

At vi skal høste det vi har sådd.

Den kjærlige – og **hellige Gud!** Begge deler.

Den kjærlige Gud passer oss så godt.

Men den hellige Gud?
Det passer vår kultur så dårlig.
Vi som har svartelistet ord som skyld og skam.

Den vevre, vakre skuespiller og sanger Edith Piaff setter navn på det og synger om sitt nokså sammensatte liv: "Non, je ne regrette rien" – jeg angrer ingen ting.
Eller alle de ledere som har måttet forlate sine stillinger i full offentlighet.
Har du noen gang hørt dem si: "Jeg tar på meg skylden".
Nei - "de tar ansvar" – såkalt ansvar, og forlater det hele.

Har hele vår kultur mistet evnen til å erkjenne og bekjenne skyld?
Hva skjer da med vårt gudsbilde?
Er det da vi skaper oss et selvlaget bilde av en godmodig og ufarlig Gud.
For å få det til å passe det vi trenger.
Gjerne etter oppskrift fra den norske janteloven: "*Det finnes kanskje en Gud, men om han er til, må han ikke tro at han er noe*"!
Piet Hein: "*Vi velger så rart demokratisk en Gud der er til som vi vil. Så gjør det ikke så meget om han er den Gud som er til*".
Hvem er vi som kan tillate oss det?
Luther og Paulus må lære oss å spørre om igjen: Hvordan få en nådig Gud?

For Guds ansikt

Vi leste salme 130.
Skal vi anta at David opplever seg knust av sin egen skyld og synd mot Batseba og Urias?
Og knust i møte med Gud.
"Fra dypet roper jeg til deg, Herre. Vend øret til når jeg trygler og ber. Hvis du vil gjemme på syndeskyld, Herre, hvem kan da bli stående?"

Luther for Guds ansikt

Fra denne dirrende frykten går vi 2000 år frem i tid.
Til et tårnrom i Svartekloster i Wittenberg i 1513.
Der sitter Martin Luther.
Han sier selv at han "*er grepet av et helt uvanlig brennende ønske om å forstå Paulus i Romerbrevet.*"
Teksten han strever med er vår pretekst.
I lang tid har han strevd med hvordan han, Martin Luther, kan bli stående i møte med Gud.
"Jeg hatet uttrykket "Guds rettferdighet" sier han.
Jeg hadde lært å forstå det slik de lærde vanligvis gjorde; om den aktive rettferdighet. I kraft av denne rettferdighet er Gud rettferdig og straffer syndere og de urettferdige. – Men kunne jeg elske den rettferdige Gud som straffet syndere. Jeg hatet han. For enda jeg levde som en uklanderlig munk, følte jeg meg overfor Gud som en synder."
Hva fant Luther ut?
Han forteller det best selv: "*Da forbarmet Gud seg over meg. Jeg begynte å forstå at Guds rettferdighet er den rettferdighet den rettferdige lever av som en Guds gave, nemlig av tro. Da følte jeg det som jeg likefrem var født på ny og gjennom åpnede dører steg like inn i paradiset.*"

Luther glede!

Det Paulus erklærer og som Martin Luther oppdager på nytt i Tårnrommet, er at Gud selv er den eneste som kan få mennesket til å bli stående fremfor sitt ansikt.

Først i evangeliet, det vil si det glade, gode ordet om redning, lærer vi virkelig Guds rettferdighet å kjenne.

Bortenfor dom og avsløring og tann for tann.

Til syvende og sist betyr Guds rettferdighet det motsatt av korrekt jus.

Dette er noe av det dypeste i evangeliet.

Luther satte det på formelen: *Gott gegen Gott*.

Gud mot Gud.

På korset er det ikke mennesket som kjemper mot Gud eller Gud som kjemper mot mennesket.

Det Gud som kjemper mot Gud.

Luther tenker seg at Guds vrede kjemper med Guds kjærlighet.

Og Gud lar kjærligheten vinne.

Nåden vinner.

Guds rettferdighet er en gave som blir gitt til alle oss urettferdige.

Mange vil si at her i Tårnrommet ble reformasjonen født.

Luther og David og Paulus får lære oss å spørre om igjen.

For fremfor Gud står vi, om vi vil eller ikke.

Og hans nåde trenger vi, enten vi vet det eller ikke.

Skamme seg

”Jeg skammer meg ikke ved evangeliet, sier Paulus.

Våre muslimske venner står frem med den største selvfølgelighet og forteller om sin tro.

Muslimske skoleelever uttrykker med samme selvfølgelighet at de tror på Muhammed.

Mens våre barn allerede har lært seg den norske blygheten.

Vi trenger trosopplæring som lærer barn – og voksne - en stolthet over å være en kristen og en frimodighet til å fortelle at vi tror på Jesus.

Våre mange kristne, nye landsmenn – faktisk flest kristne blant innflytterne – må lære oss den nye frimodigheten.

Det er i så fall ikke første gang i historien at flyktninger og fordrevne har blitt de viktigste budbringerne av evangeliet.

Edinburgh 1910 og misjon

De skammet seg ikke de som først brakte evangeliet videre.

De første disiplene var få, noen tvilte, alle ble forfulgt.

Men det vi ser er at - om ikke budbærerne har kraft i seg så har evangeliet det i seg selv.

Misjonskonferansen i Edinburgh i 1910 skapte en stor visjon om å nå hele verden med evangeliet.

I år markeres 100 års jubileet, senest for få uker siden i Cape Town.

I Edinburgh for 100 år siden møtte nesten bare representanter fra den vestlige del av verden.

På Lausanne konferansen i Cape Town møtte over 4000 representanter for kirker i 200 land, dominert av kirker fra Afrika og Asia.

Den kristne kirkes tyngdepunkt er flyttet til den sørlige halvkule, og det er fremfor alt der den vokser.

Det er et sterkt vitnesbyrd om at evangeliet er en kraft til frelse!

Og det er derfra vi trenger ”misjon i retur” til vår del av verden.

Tolkningsnøkkel til livet

Romerbrevet har nok preget min egen tro ganske sterkt.

Slik kanskje også for mange av dere.

Forkynnelsen i skolelaget i min ungdomstid var ofte en tydelig forkynnelse over Paulus sterke ord: *"Det finnes ikke en som er rettferdig, ikke en."*

Jeg møtte den hellige Gud.

Men også den nådige Gud.

Jeg møtte en like sterk forkynnelse av at vi *"ufortjent og av hans nåde blir erklært rettferdige, frikjøpt i Jesus Kristus."*

For den unge guttekroppen jeg var, ble nok det en tolkningsnøkkel til livet.

Krigen i den store verden har sin årsak.

Også i min lille verden.

For det er jeg som ikke gjør det gode jeg vil.

Og jeg behøver ikke lenger bli overrasket.

For slik er det bare!

Det skapte for meg ikke fordømmelse og selvforakt.

Eller tap av selvbildet.

I stedet ble det en tolkningsnøkkel til livet for meg.

Og: Jeg ble vist et sted å gå med min skyld og gjøre opp min synd.

Få tilgivelse og vite meg elsket og verdsatt – av Gud - og av mennesker – likevel.

Evangeliet er:

Det er bare Gud som kan skape av intet.

Men det er også bare Gud som kan gjøre til intet.

Synd og skyld til intet.

Bare den som innrømmer sannheten om sitt liv, kan erfare betydningen av Guds nåde.

Bare den som kommer ut av bortforklaringens blindspor, kan finne veien som fører til tilgivelse og forsoning med Gud og mennesker.

Det er da det er godt å høre: *"Min nåde er nok for deg! For av nåde er dere frelst, ved tro!"*

Av tro, til tro

Ordet tro kan være et vanskelig ord.

Det kan oppfattes som nye krav jeg må oppfylle.

Tror jeg eller tviler jeg?

Og når tror jeg nok?

Slik kan troen sette grenser og bygge murer.

Men tro er først og fremst et frigjørende ord for alle som er utenfor murene og lengter inn.

For det er ikke min tro som frelser.

Det er den troen rettes mot som frelser.

Det er troen på at Jesus forsonte Gud med oss på korset og døde for å sone våre synder.

Som vi hørte lest: *"Den som ser Sønnen og tror på Han, skal ha evig liv."*

Det er ikke så mye et spørsmål om jeg tror på Gud, men om han tror på meg.

Av tro, til tro!

Der finner vi det store evangeliet – Han tror på meg!

Liv og evangelium

Og da er vi fremme ved prekenens mål.

Det handler om en tro som skaper liv, slik Paulus sier: *"Den rettferdige skal leve ved tro".*

Det er nettopp sammenhengen mellom tro og liv som er Bibelens dype forankring og grunnakkord.

Vi er ikke bare troens kirke, men livets kirke.

Derfor skal vi ikke bare fastholde den lutherske dialektikken mellom lov og evangelium.

Men øve oss på den formulering Per Arne Dahl har gitt oss og som er denne prekenens mål: Liv og evangelium.

Det er slik det blir Luther liv og glede av.

Ære være Faderen, Sønnen og Den hellige Ånd som var, er og blir, en sann Gud fra evighet og til evighet.

Kirkerådsleder Nils-Tore Andersens tale

Deres Majestet, ærede statsråd, representanter fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, fylkesmann og ordfører, kjære gjester og delegater.

Fellesskapet i Kristus forener ulikheter

”Kirken er et hjem for meg!” Det var vår kronprinsesse som uttalte seg slik i Nidarosdomen under Olavfestspillene i sommer. Natt til 1. søndag i advent i år vil barn i hundrevis av kirker synges ”Lys Våken Sangen” hvor en av setningene lyder: ”*Tenk å få være med, å tilhøre slik et sted! Der barna er størst, de små kommer først.*”

Min bønn og mitt ønske er at stadig flere barn og voksne i vårt land skal oppleve kirken slik. Kirken vil være et åndelig hjem. Her skal folk kjenne seg velkommen og forstå det som blir sagt og gjort. Martin Luther skriver at ”*Kirken er en bolig der en skal elske Gud, og høre ham.*” Med alle mine svakheter skal jeg få høre hjemme i et underlig fellesskap som heter kirken. Her er vi forskjellige, men hører likevel sammen.

Fellesskapet i Kristus forener mennesker av forskjellig etnisk avstamning og fra ulike sosiale lag. Av erfaring vet vi at vi tenker forskjellig og uttrykker oss forskjellig. Ved nattverden i menigheten blir jeg gang på gang slått over hvordan fellesskapet i Kristus ved Den Hellige Ånd forener oss på tvers av alle forskjeller, også når det gjelder meninger om teologiske og kirkelige spørsmål.

Tidligere rektor ved det praktisk-teologiske seminar ved Universitetet, Jon Johnson, skrev en gang at ”*vi vil unngå en mengde unødvendige misforståelser om vi har klart for oss de åndelige lover som rår i kirken. Her skal jeg nevne to, og Guds ord gir grei beskjed om begge. Den ene er loven om den hellige forskjellighet i kirken. Den andre er loven om den hellige samhörighet i kirken.*”

Det er rett og slett oppbyggelig å oppleve menigheten som et mangfoldig fellesskap med Kristus i sentrum. Slik vi opplevde det på en markbar måte på årets trosopplæringskonferanse i Lillestrøm. Kirken er ikke en samling likesinnede eller en flokk kopier av meg selv. Den som ser seg selv som ett lem på Kristi kropp, kan få frimodighet til å gjøre sin tjeneste midt i mangfoldigheten i menigheten. Som kirke og som menighet blir vi svekket om vi ikke tar konsekvensen av at vi med en Ånd er døpt til å være en kropp, slik Bibelen uttrykker det! Gud

skapte ikke monotonien som verdens grunnstemning, men symfonien. Slik er det også i kirken!

Lekfolket i den gudstjenestefeirende menighet

I en luthersk kirke er alltid lokalmenigheten det viktigste. Den offentlige oppmerksomhet i forbindelse med debatten om forholdet stat-kirke har hatt større fokus på Kirkemøtet, kirkens eiendommer og den tolvte biskop, - enn på den lokale menigheten. Den gudstjenestefeirende menighet er kirken, og ikke en liten klikk av spesielt interesserte. Det er viktig å holde fast ved at lokalmenigheten er den grunnleggende enhet i kirken, det sted hvor kirken "er". Det er den lokale menighet og ikke bare presten eller de kirkelig tilsatte, eller for den slags skyld Kirkemøtet, eller de spesielt interesserte som er kirkens sentrum. Det må vi aldri glemme i våre interessante drøftninger om Den norske kirkes fremtid!

Et viktig trekk ved fremtidens kirke vil være den helt sentrale rolle lekfolk og frivillige medarbeidere vil måtte spille på alle plan i kirkens og menighetens liv. Vi er alle viktige medarbeidere. Det er god luthersk teologi. Og det er også lekfolk som kan bygge den bro mellom kirke og lokalbefolkning som stadig må fornyes og utbygges. Det er de som lever sitt dagligliv i nærmiljøet i møte med folk flest som kan bygge denne viktige broen mellom kirke og lokalmiljøet. Det er den kontaktflaten som gir menigheten de største muligheter. Derfor må prester og kirkelige ansatte i menighetene utfordre og utruste lekfolket til ulike tjenester. Martin Luther skrev at "*vi er alle prester, så mange som er kristne. De derimot som vi kaller prester, er tjenere som er valgt av oss.*" Kirken består av alle døpte, ikke bare av kirkestabene og enkelte frivillige. Vi skal i fellesskap bygge en menighet.

Hvordan vil Den norske kirkes menighetsarbeid se ut i årene fremover? Jeg tror det vil bli ganske skrøpelig om ikke menighetslemmene aktiviseres og deltar som medarbeidere på ulike måter. Også som gudstjenesteledere må lekfolk kunne brukes til stor velsignelse for menigheten. I en tid med prestemangel er bruken av leke gudstjenesteledere innsatt til tjenesten verken utredet eller utviklet godt nok. Her har biskopene nærmest et ubrukt potensiale til menighetenes beste. Jeg mener at det i hvert prosti burde vigsles noen få leke gudstjenesteledere som kan steppe inn og avlaste prestene i prostiet når det er behov, slik at det ikke blir færre gudstjenester eller messefall. Disse leke gudstjenestelederne innsettes for en angitt periode og gis fullmakt til å lede gudstjenester med nattverd og det som hører høymessen til. Det kan være til glede for prestene og berikelse for menigheten. Det er underlig at man sender ut til menighetene svært unge teologiske studenter uten særlig erfaring som ferieavløsere, mens et opplegg med leke gudstjenesteledere ønsker man ikke å utrede.

Mange har synspunkter på hvordan den ideelle menighet skal fungere. De frivillige organisasjoner driver forsamlinger som noen steder er i sterk vekst. Slike forsamlinger kan mange steder, særlig i de store byene, ha en funksjon som supplement. Bibelgrupper og husfelleskap er også viktige møtesteder for kristne. Slik har det vært i Den norske kirke fra Hans Nielsen Hauges tid. Men menighetene må ikke bli lukkede forsamlinger for noen få utvalgte som mener det samme. Jeg sier ikke at det nødvendigvis skjer, men jeg er redd mange av de nye menighetsdannelsene lett kan oppfattes slik. Hvilket nedslagsfelt og hvilke muligheter ligger det da ikke i Den norske kirkes lokalmenigheter, i selve folkekirken! Min utfordring til lederne i de organisasjonene som danner menighetsforsamlinger er å holde fast ved sin kirketilhørighet og å tydeliggjøre den. Samtidig ber jeg biskoper og kirkeledelse om å finne gode ordninger som gjør at disse organisasjonsmenighetene kan finne sin plass innenfor Den norske kirke og som en del av vår kirke. De har ofte en tenkning som kan tilføre oss som trossamfunn noe nytt.

Jeg tror også det er viktig at de som studerer for å bli prester, kateketer, diakoner, kantorer eller ungdomsarbeidere i vår kirke, formes og utdannes i samspill med lokale menigheter. *Veien til prestatjeneste* (VTP) bør tydeliggjøre at det ikke bare er viktig med kontakt med biskopene i studietiden, men det bør i enda sterkere grad løftes opp betydningen av samarbeid med menighetene om praksis for studentene. Det bør ikke gå an å studere teologi i seks år for å bli prest uten å ha en nær og løpende kontakt med lokalt menighetsarbeid i studietiden! Et samspill mellom menighetene og studentene kan skje på mange måter. I andre kirker i verden er dette nettopp et lokalt menighetsansvar å sende unge mennesker til utdanningsinstitusjonene, og så følge dem opp under studietiden, både i forbønn og direkte kontakt. Slik må det bli også i Den norske kirke! Jeg husker hvordan ulike organisasjonsledere i min ungdomstid oppsøkte unge mennesker og utfordret oss med et personlig kall til tjeneste i kirken. Ett eller annet har gjort at vi ikke lenger har holdt kallstanken like levende i vår kirke i dag. Rekrutteringen til kirkelige stillinger må være en fokusert oppgave for det nye Kirkerådet og Kirkemøtet. Ett av mine råd til det nye Kirkemøtet er: Sett ikke i gang flere store prosesser på samme tid, det være seg reformer eller nye plandokumenter. De prosesser vi har i gang som stat/kirke-prosessen, arbeidet med ny salmebok og IKT-satsningen må selvsagt gå sin gang. Men i alt det Kirkemøtet vedtar må hovedfokus være på lokalmenighetens ve og vel. Det er viktig at Kirkemøtet i den nærmeste tiden arbeider med tiltak som kan styrke lokalmenighetene og rekruttere unge mennesker til lokal kirkelig tjeneste. Jeg har med dette **ikke** sagt at gudstjenestereformen, diakonireformen, kirkemusikkreformen eller trosopplæringsreformen ikke er til beste for lokalmenighetene. Men hvis ikke lokalmenighetene får hjelp og økonomi og inspirasjon til å gjennomføre reformene, så kan det føre til frustrasjon mer enn til styrke og hjelp. Derfor må lokalmenighetenes behov alltid være langt fremme i de debattene dere skal føre med tanke på Den norske kirkes fremtid. Det er lokalmenigheten som er kirken. Alt det andre er støttefunksjoner, og viktige som det.

Trosopplæring, misjon og internasjonalt kirkesamarbeid

Jeg vil gjerne denne gangen si en varm takk til statsråden for friske og økte midler til Trosopplæringsprosjektet. Det har vært en stor glede for meg å følge dette prosjektet helt fra arbeidet med NOU 26 i år 2000 som la grunnlaget for hele prosjektet og frem til det vi opplever i dag. Takk til statsråder og stortingsrepresentanter som med kløkt og visdom manøvrerte saken frem til en lykkelig løsning. Nå må midlene til prosjektet økes i hurtigere tempo, noe statsråden ga sitt bidrag til i årets budsjett. Men med det tempoet vi har i dag vil det enda gå 10 år før vi når 250 mill 2003 kroner! Trosopplæringsreformen har blitt kalt en kommunikasjonsreform i vår kirke. Jeg opplever det som har skjedd i denne sammenheng som en vitalisering av vår kirke. Og dette fortsetter heldigvis.

Ungdommens kirkemøte er et spennende og interessant tiltak i vår kirke. De hadde flere viktige saker oppe til drøfting på sitt møte i sommer. For meg som tidligere misjonsleder gledet det meg sterkt at "*Kom, - og GÅ! Misjon i dag*" var et sentralt tema. Som kirke er vi en del av Guds misjon i denne verden. Gjennom troens liv i ord og handling skal vi bringe Kristus og hans kjærlighet til mennesker omkring oss. En kirke uten misjonsperspektiv er ingen kristen kirke. Kirke og misjon hører sammen. Tenk bare på hvordan dåpsbefaling og misjonsbefaling er knyttet sammen! Budskapet fra Ungdommens kirkemøte var en sterk og tydelig stemme i det samme året som vi markerer hundreårsjubileet for den viktige økumeniske misjonskonferansen i Edinburgh i Skottland i 1910. Misjonsjubileet ble feiret over tre dager i Oslo med stor oppslutning fra hele bredden i norsk kirkeliv. Og på tvers av kirkesamfunnsgrenser var det enighet om en ting - misjon er nødvendig og skal fortsette. Det er interessant at det ikke var noen problemstilling om misjonens tid er forbi - eller om religionsdialog står i motsetning til misjon. Det gledet meg! Det gledet meg også at under

markeringen Lausanne-jubileet i Sør-Afrika var Den norske kirke godt representert og at generalsekretæren i Kirkenes verdensråd, Olav Fykse Tveit, holdt en hilsen ved åpningen. Dermed knyttet han Kirkenes verdensråd sterkere opp til den evangeliske bevegelsen knyttet til Lausanne-deklarasjonen.

Det lutherske verdensforbund var samlet til sin 11. generalforsamling i Stuttgart i juli 2010. Hovedtema var Fadervårs fjerde bønn, 'Gi oss i dag vårt daglige brød'. På svensk TV søndag morgen blir den fjerde bønne ofte utformet slik: "Gi oss i dag det brød vi behøver". Dynamikken mellom det åndelige brødet og våre materielle behov har satt sitt preg på luthersk teologi, og det er interessant å merke seg den vekten de lutherske kirkene legger på diakoni. Tjenesten for vår neste og Ordets forkynnelse er uløselig knyttet sammen i de lutherske kirkers formidling av evangeliet om frelsen i Kristus. Det sies også ofte at å "være luthersk er å være økumenisk". Forankret i vår lutherske lære og tro har vi mye å bidra med inn i et økumenisk fellesskap både i Norge og i den verdensvide kirken. Den norske kirke er nå representert i ledelsen av alle de sentrale økumeniske organisasjonene i verden. I dette ligger det både en forpliktelse og en unik mulighet til å bli beriket av det store trosfellesskapet i den globale kirken.

Om forvaltertanken, vårt forvalter- og kulturansvar

I ett av sine skrifter anbefaler Martin Luther studier av edel kunst og henviser i den sammenheng til apostelens ord at "all Guds skapning er god, og intet å forkaste når det mottas med takk; for det helliges ved Guds ord og bønn." Kirken er kulturbærer og har gjennom historien vært en viktig kunst- og kulturinstitusjon. Den flotteste tittelen på en kirkelig utredning, må vel være "*Kunsten å være kirke*", som kom i 2005. Kirke og kultur har hørt sammen før også, men dette var den bredeste gjennomgangen vi som kirke har gjort. Den norske kirke skal forvalte det tidligere generasjoner har bygget og skapt, levendegjøre kulturen den selv er en del av, og fornye kulturen "*gjennom å ta i bruk de skapende evner mennesker har*", som det heter i visjonsdokumentet. Det er gledelig at vi nå har fått opprettet stillinger som kulturrådgivere i alle bispedømmene pluss en på sentralt hold. Og gjennom kirkens nye kultursatsing ønsker vi å bygge broer mot det profesjonelle kulturlivet i sterkere grad enn vi har gjort til nå. Den norske kirke er den arena i det lokale kulturliv som har størst økning i antall arrangementer. Kirkene våre kan ses på som Norges største kunstgalleri, der ulike kunstarter er representert i et tidsspenn på tusen år. Den norske kirke er en erfaren konsert- og kulturarrangør med et meget stort nedslagsfelt og en lang historie. Vi er arrangør for ca 7000 konserter hvert eneste år. Vi har 900 kirkemusikere ansatt i større eller mindre stillinger, vi har 1200 barne- og ungdomskor og 800 voksenkor.

Den norske kirke er også genuint opptatt av miljøspørsmål. "*Forbruk og rettferd*" er en av de aller viktigste sakene, ved siden av Trosopplæringsreformen, som jeg har vært med å behandle i de tolv årene jeg har vært medlem av kirkemøtet. Fra slutten av 80-tallet og frem til i dag har vern om skaperverket vært en gjenganger i Kirkemøte og Bispemøte. Mye har skjedd i kirkens miljøatsning. På sentralt hold er det gjort et godt og seriøst arbeid i kirken vår. Der vi ikke har nådd frem slik som vi ønsket, er på det lokale plan. Vi har ikke maktet i den lokale menighet å bli en motkultur overfor forbrukersamfunnet i samsvar med den kristne forvaltertanken.

Kirken som verktøy for statens grunnlovsforpliktelser

Vår lutherske arv er i høyeste grad relevant med tanke på arbeidet med å inkludere samisk kirkeliv som en nødvendig og likeverdig del av Den norske kirke. Den katolske kirke på Luthers tid var i stor grad en kirke *på latin*. Den reflekterte i liten grad språket og kulturen til det folket Luther selv tilhørte, og kirken hadde sitt maktsentrum et annet sted i Europa. Dette

var en viktig grunn til at Luther satte morsmålet i sentrum og ga verdi til det tyske folkets musikalske uttrykk. Ikke bare var han opptatt av å oversette Bibelen til morsmålet. Han skapte også en tysk messe med et tysk preg, tilrettelagt for folket. Alle de latinske leddene ble oversatt til tysk, og det var gjort betydelige melodiske tilpasninger.

Luther var med andre ord radikal med sitt dristige program for å bringe Bibel og gudstjenesteliv til folket på deres eget språk, og større samklang med deres egne tradisjoner. I dette perspektivet bør Den norske kirke se inkluderingen av samisk kirkeliv som svært viktig og som et tegn på vår lutherske identitet. Arbeidet med å gi rom for samisk språk, trosarv og kulturuttrykk i kirken, står i direkte forlengelse av Luthers eget program. Og det er mitt håp at dette vil reflekteres når Kirkemøtet neste vår får *Strategiplan for samisk kirkeliv* til endelig behandling.

Kirkerådet har vedtatt, etter ønske fra Samisk kirkeråd, at deres sekretariat skal flyttes fra Oslo til Tromsø. Fortsatt venter vi på økonomisk støtte fra departementet til å gjennomføre den utflyttingen. Det vil koste totalt ca 2,5 mill kroner å etablere sekretariat for Samisk kirkeråd i Tromsø. Etter Kirkerådets mening er denne utflyttingen langt viktigere for kirke og samfunn, og langt rimeligere og langt mer etter kirkens eget ønske, enn å plassere den 12. biskopen i Trondheim. Når regjeringen klarte det kunststykket så må den kunne klare å gi økonomisk dekning for å flytte Samisk kirkeråd til Tromsø!

Til statsråden og regjeringen vil jeg ellers si takk for at årets budsjett viser en tydelig vilje til å satse på Den norske kirke. Vi er takknemlige for den økning vi har fått, og for at det er snakk om friske midler denne gangen! Men vi vil til både statsråden og KUF-komiteen si at dette må bare være begynnelsen. Vi MÅ ha flere preste- og diakonstillinger inn på budsjettet for 2012 i tråd med uttalelsene i Soria-Moria 2. Og vi må også få anledning til å disponere noe mer av avkastningen på OVF-midler som frie midler til arbeidet. Regjeringen må på nytt instruere kommuneledelsen om forpliktelsene i Kirkelovens paragraf 15 til fellestrådenes arbeid, virksomhet og kirkebygg. Her svikter mange kommuner, og fylkesmennene burde bemerke denne svikten tydeligere når kommunenes budsjett foreligger. Paragraf 15 følges ikke opp! Vi går en uhyre viktig periode i møte med store utfordringen i forholdet stat-kirke og den pågående demokratiprosessen. Skal vi bli tatt på alvor i samfunnet som profesjonelle aktører så må det følge friske midler med også til IKT-satsningen. I det lange løp vil dette være en økonomisk besparende satsning. Jeg kan bare legge dette på statsrådets hjerte og si at her må du og dine folk kjempe for folkekirken vår fremover. Om biskop Peter Olavius Bugge går det mange historier. Han var biskop midt på 1800-tallet. En gang hadde en embets søker skrevet at han med tanke på søknaden satte sitt håp først og fremst **til Gud** i himmelen og dernest **til biskopen**. Under søknaden hadde Bugge føyd til før søknaden ble sendt videre til departementet: *"Det gjør meg ondt for den stakkars mann, da ingen av disse to nevnte har noe å si i Kirke departementet."*

Nok om Bugge. Jeg sender nå appellen videre med en mer optimistisk påtegning i håp om at den blir hørt.

Den norske kirke i møte med aktuelle utfordringer i samfunnet

Menneskeverdet er truet i vårt rike samfunn. Mange eldre får ikke den omsorg de er lovet fordi eldreomsorgen svikter mange steder. Personer med funksjonsnedsettelse blir alt for ofte diskriminert av praktiske hindringer og av et lite inkluderende samfunn. Fortsatt er det alt for mange fattige i landet vårt. Fattighuset kan fortelle tragiske historier om det. Veldig mye er bra i vårt samfunn. Det skjer mye positivt i Norge, men fortsatt er det mange uløste oppgaver. Her ligger det diakonale utfordringer til Den norske kirke. Godt vi har Kirkens SOS, Kirkens Bymisjon, Kirkens Nødhjelp, Blå Kors, Frelsesarmeen og alle de andre gode diakonale organisasjonene innen kirken. Men også den lokale menighet utfordres. Diakonien er kirkens

omsorgstjeneste. ”Kirken burde være en drivkraft for et mer rettferdig samfunn,” mener årets mottaker av Raftoprisen, den meksikanske katolske biskopen José Vera López. Han synes åndeligheten ofte blir for selvsentrert. ”Kirken burde være en drivkraft for et mer rettferdig samfunn”, sier han.

Kanskje burde Kirkens røst vært klarere i den viktige debatten om surrogatmødre hvor barn i verste fall gjøres til handelsvare og fattige kvinner utnyttes som fødemaskiner?

Abortspørsmålet er en annen viktig sak. Igjen får vi tall som tyder på at aborttallet øker. I kampen om ekteskapet hadde Kirkemøtet en tydelig høringsuttalelse imot forslaget til ny ekteskapslov. Nå håper jeg at bispemøtets samlivsutvalg kan gi oss frimodighet til å bli en tydelig kirke i samlivsspørsmål generelt. Det er viktig at Den norske kirke taler med en røst i viktige samlivsetiske spørsmål, og ikke i 11 ulike utgaver. Det bør konfirmanter og foreldre kunne kreve av vår kirke.

Om å dele troen

”Ingen menneskelig klokskap kan begripe troen,” sier Martin Luther, og han har rett i det. Men hvordan skal mennesker finne mening og veiledning i en tid hvor felles målestokker for hva som er rett eller sant er borte? Det er et spørsmål som burde oppta oss som kirke med tyngde. Eller sagt på en annen måte: Hvordan kan kirken i et sekulært og pluralistisk samfunn kommunisere det kristne budskap slik at det spiller en rolle i folks liv? I vår gamle tradisjonsrike folkekirke er det et presserende behov for å løfte frem en egen agenda i samfunnet, nemlig evangeliets frigjørende budskap. Det er viktig med et godt omdømme for Den norske kirke, men det er *ikke* kirkens ”anseelse” eller ”posisjon” vi skal verne om, heller ikke det politisk korrekte, men troskapen mot budskapet vi har fått å formidle i ord og handling. Jeg håper at et friere forhold til staten, vil gjøre at Den norske kirke blir en tydeligere folkekirke. Vi vil med årets tema i Kirkemøtet vise tilbake til en av våre viktigste røtter, nemlig reformasjonens troskamp. Jeg håper reformasjonsjubileet i 2017 kan bli en positiv markering av kjernen i vår tro. Den evangelisk-lutherske nøkkel til å forstå Bibelens budskap om krav og gave, lov og evangelium.

Det er en tydelig økende åndelig nysgjerrighet i det norske folk. Ikke alltid i tråd med kirkens lære. Dette må vi møte på en positiv måte. Folk som snakker om sine åndelige erfaringer må bli møtt med åpenhet og respekt av kirken. Det vi minst av alt trenger er kritikk av åndelig nysgjerrighet blant folk. Men kirkeledere og prester skal veilede søkende mennesker, og ikke nøye seg med å avvise dem man mener tar feil. Det forutsetter selvbevissthet om eget ståsted som kirke, og en avklaring av hvor tyngdepunktet i den kristne lære ligger.

Når jeg møter kristne fra andre kirker og kontinenter, blir jeg ikke sjelden overveldet over den takknemlighet de viser over å tilhøre Kirken. En kan se det på dem at troen lever. Inntrykket forsterker seg gjerne ved samtaler. Det bekrefter Paulus’ ord om at han ikke skammer seg over evangeliet. ”Det er en Guds kraft til frelse for hver den som tror, jøde først og så greker.” (Rom 1,16). I Den norske kirke er det ikke sjelden en underlig sjenanse for å vedkjenne seg sin dåp og sin tro. Gruvearbeiderne i Chile både ba til Gud, bøyde kne og lovpriste Gud for hans nærhet i det vanskelige. Det virket så naturlig. Jeg vet det kan sies mye om det. Det har også sine baksider. Men hvorfor er vi så tilbakeholdende med å fortelle andre om vår tro på Jesus Kristus? Det er ingen grunn til å skamme seg over å ha funnet veien som fører til **livet!** La oss oppmuntre hverandre til liv preget av troen. Jeg etterlyser troens begeistring og engasjement og frimodighet i vår kirke. For jeg vet vi kan!

Takk

Jeg nærmer meg veis ende i min tale til Kirkemøtet i år. Som dere har hørt så har jeg ikke lagt vekt på de mange saker som skal behandles på årets Kirkemøte. Kanskje undres du over det. Burde ikke en leder gi føringer i de store sakene? Riktig, men det har jeg da også gjort

sammen med det valgte Kirkerådet i alle de sakspapirene dere har fått. I samtlige saker gir vi innføringer i sakene, føringer med hensyn til vedtak og forslag til behandling. Vi mener den store saken om gudstjenestereformen er meget grundig behandlet. Kirkerådet og bispemøtet er enig i nærmest alle formuleringer og innhold. Nå håper vi på en grundig og god behandling i Kirkemøtet med respekt for det solide arbeid som er utført over mange år og til beste for den lokale menighet.

På vegne av Kirkerådets valgte medlemmer, Mellomkirkelig Råd og Samisk Kirkeråd vil jeg takke administrasjonen ved direktør for gode sakspapirer og godt arbeid i den perioden som nå avsluttes. Takk til hver enkelt av dere ansatte. Dere gjør en fenomenal innsats! Min takk går også til biskopene ved preses i denne perioden, biskop Olav. Takk for ukomplisert og viktig samarbeid. Til sist går min takk til Kirkerådets medlemmer som uten honorar, ærede statsråd, har lest 18 – 20 fullstappede ringpermer med sakspapirer og vært godt forberedt til samtlige møter, over 60 møtedager til sammen i denne perioden. Takk for krevende debatter, gode innspill og god møtekultur. Ingen skal si at det har vært et Kirkeråd uten sterke meninger og ulike synspunkter. Men vi har klart det i fellesskap! Denne takken går samtidig til alle de sentralkirkelige rådene og deres valgte ledere og ansatte. Takk til KA ved direktør for nyttig samarbeid disse fire årene. Utfordringene fremover er mange og store, men jeg mener at vi i fellesskap har gjort en god jobb disse årene for å holde Den norske kirke samlet og i stand til å møte morgendagens utfordringer. Det er rett og slett oppbyggelig å oppleve en kirke som et mangfoldig fellesskap med Kristus i sentrum. For meg er det både loven om den hellige forskjellighet i kirken og loven om den hellige samhörighet i kirken viktig. Alt forent i Kristus.

Artisten Christine Koht anskueliggjorde for oss på Trosopplæringskonferansen i høst oppmuntringens betydning i arbeidet og fellesskapet. Hun ropte det ut at dere i kirken gjør en fantastisk jobb! Ja, det er sant. Alle dere som er her, alle frivillige og alle ansatte i vår bredt sammensatte kirke gjør en fantastisk jobb. Vi må fortsette å si det til hverandre. For det er sant. Takk til alle trofaste medarbeidere, lønnende eller ikke lønnede, de synlige og mer usynlige. Dere er kirken! Takk for alt dere gjør.

Hver gudstjeneste avsluttes med at Guds velsignelse lyses over oss. Guds velsignelse er den største takk og gave vi kan få. Jeg glemmer aldri et besøk på høyplataet i Bolivia, nesten 4000 meter over havet. Jeg skulle spise middag hos en fattig pastor. Og da middagen var over reiste han seg fra bordet og sa at han ville gi meg en stor gave, det beste, vakreste og mest verdifulle han hadde: Guds velsignelse. Midt i sin fattigdom eide han en rikdom, ikke i materielle verdier, men i andre og mer varige verdier. Nå ville han nedbe den velsignelsen over meg. Det var hans gave. Måtte vi alle få leve under de velsignende hender nå og alltid. Måtte vår kirke få gjøre det samme. Da er vi en rik kirke. Men uten Guds velsignelse blir det bare skallet og rammen igjen, og det er noe skrøpelige greier! Herren velsigne og bevare oss som en evangelisk-luthersk kirke med ordet om den oppstandne Kristus i sentrum og med frimodig og glad tjeneste for vår neste.

Godt kirkemøte!

Statsråd Rigmor Aasruds tale

Deres Majestet,
Kjære Kirkemøte

(Innledning)

Det er ett år siden jeg sto på denne talerstolen sist. Da hadde jeg akkurat tatt over som kirkestatsråd. Alt var nytt og ganske overveldende. Når jeg ser tilbake på året som er gått, har det vært et utrolig spennende år. Jeg har reist rundt og besøkt mange av dere. Det har vært lærerikt å se, oppleve og snakke med dere på deres hjemmebane. Jeg har fått stor respekt for alt det gode arbeidet som skjer ute i menighetene – enten det er trosopplæring, kirkevedlikehold, samisk kirkeliv, arbeid for robuste lokale enheter eller diakoni og gudstjenesteutvikling.

Nå føler jeg at jeg har ett års forsprang på mange av dere som er nyvalgte og kommer til Kirkemøtet for første gang. Jeg vil tro at dere kjenner på noe av den uoversiktliggheta jeg følte på i fjor. Men jeg har lyst til å si at hvis dere tar tida til hjelp, og jobber dere gjennom sakene, så blir det veldig spennende etter hvert! Jeg vil gratulere dere med valget til bispedømmeråd og Kirkemøte og ønske lykke til med arbeidet i og for kirka.

(Folkekirke og prester)

Å være kirkestatsråd er å ha et arbeidsfelt som er litt annerledes enn de andre feltene jeg har ansvar for. I alle fall berøres jeg som person på en annen måte enn når jeg tar stilling til tariffspørsmål eller bredbåndsutbygging.

For meg betyr tilhørigheta til folkekirka mye. Det er folkekirka jeg er statsråd for, og det er den jeg ønsker å bevare og fornye. Det er den kirka jeg har møtt på reisene mine – ei kirke som er åpen og raus og inkluderer alle som vil være med. Jeg har møtt både frivillige, folkevalgte og ansatte med et stort engasjement – et engasjement som går ut over det lønnsslippen kan uttrykke. Det er det grunn til å være takknemlig for.

Jeg har også det øverste arbeidsgiveransvaret for ca. 1300 prester, og jeg tror dere vil være enig med meg i at folkekirka dør langsomt hvis prestetjenesten ikke fungerer godt. Derfor er jeg glad for at vi har foreslått en bevilgning til økt prestetjeneste neste år. Vi ønsker å plassere de nye prestene der antallet kirkemedlemmer pr. prest er aller størst – i Borg og Stavanger. Så må dere i bispedømmeråda være med og ta et aktivt ansvar for at vi har en personalpolitikk for prestene som vi kan være stolte av. Det er helt nødvendig dersom vi skal få effekt av midlene vi har satt av til et mer aktivt rekrutteringsarbeid. Vi går mot et presteunderskudd dersom ikke flere unge rekrutteres inn. All erfaring tilsier at den personlige kontakten med og utfordringen til unge mennesker er noe av viktigste vi kan gjøre. Her må alle være med på å gjøre en forskjell og ta ansvar for at kirka også i tiåra framover skal ha mange og gode prester.

Dyktige proster som kan utøve god ledelse av prestetjenesten og bidra til godt samvirke med fellerådene, er også et viktig fokus for oss. Prostereformen har virket noen år. Vi vil ta initiativ til å evaluere reformen for å få mer kunnskap om hvordan den fungerer, og hva som eventuelt bør justeres.

(Kirkebranner – kirkeøkonomi og lokalt samarbeid)

I fjor fortalte jeg om min egen erfaring da Grymyr kirke brant ned i 1999. Det var en sterk opplevelse, som fortsatt gir meg gåsehud. I løpet av det siste året har jeg vært på to nye kirkebranntomter – Hønefoss og Våler i Hedmark. Og det samme skjer overalt: Etter en brann kommer det opp et stort lokalt engasjement. Noen ganger blir dette også til lokale konflikter fordi engasjementet blir så sterkt og følelsene mange. Det er viktig å skape lokale arenaer for gode prosesser slik at det gamle og det nye kan møtes på en konstruktiv måte. Men først og fremst må vi unngå flere kirkebranntomter. Det viktige arbeidet med å brannsikre og vedlikeholde kirkene må fortsette. Vi har foreslått å utvide ramma for rentekompensasjonsordninga for kirkebygg med 400 millioner kroner. Slik bidrar staten aktivt til at kommunene kan ivareta sitt ansvar på dette viktige området.

Så er det også gledelig at regnskapstallene bekrefter at forbedra kommuneøkonomi også betyr bedring i de fleste fellesrådenes økonomi. Et resultat av dette er økt ressursinnsats rettet mot kirkebygga. Mens utgifter knyttet til vedlikehold, rehabilitering og oppføring av kirker utgjorde vel 1,1 mrd. kroner samlet sett for perioden 2002-2005, var tilsvarende beløp for perioden 2006-2009 på nærmere 2,3 milliarder kroner. Et tett og godt samarbeid mellom fellesråd og kommune på administrativt og folkevalgt nivå er helt nødvendig for å sikre lokalkirkas økonomiske framtid.

(Kirkeforliket – demokratireform)

Folkekirka må bevares og fornyes, og kirkeforliket fra 2008 danner en viktig bærebjelke i dette arbeidet. Vi er nå midt inne i demokratireformen, som dere er et resultat av, og som skal ligge til grunn for en videre utvikling av forholdet mellom stat og kirke. Vi har foreslått en bevilgning på rundt 72 millioner kroner til kirkevalgene neste år. Det er mye og sier noe om hvor viktig vi meiner at denna reformen er for kirka. Å engasjere medlemma ved valg er en konstant, men helt nødvendig utfordring for å bevare folkekirka. Det er blant anna gjennom valg vi kan sikre tilhørighet og engasjement, slik at vi ikke får ei kirke for de få.

Jeg har forståelse for at demokratireformen betyr mye arbeid for dere på to korte år. Det blei gjort viktige erfaringer i 2009 som det kan bygges videre på for neste års valg. Og det samme hva dere gjør: Sørg for at det blir enklere å bruke stemmeretten! Min erfaring var at en måtte være mer enn gjennomsnittlig interessert for å få nok kunnskap ved forrige valg.

Så er det viktig for meg å si at demokratireformen er mye mer enn en valgteknisk reform. Dere som er valgt, må kreve å få tilstrekkelig opplæring slik at dere kan utøve den styringa dere er satt til. Når vi fra departementets side stresser dere på mål og resultater, så er det nettopp for å gi dere et nødvendig rom til å utøve styring og ledelse.

(Forliket – preses og grunnlovsendringer m.m.)

Vi holder stø kurs i oppfølgingen av forliket. I løpet av kommende måneder håper vi å være i mål med presessaken. Det har vært sagt mye om prosessen i vår, og mange i denne salen har vært frustrert over at deres votum ikke fikk avgjørende vekt i regjeringa. For det første vil jeg si at engasjement er bra. Her var det et stort engasjement fra hele landet som handler om mye mer enn geografi. Så tar jeg til etterretning at vi ikke klarte å komme til full enighet. Nå håper og tror jeg at vi finner fram til en ordning som blir god for kirka, tilsynsområdet og den som utnevnes.

Dere skal behandle en sak om endringer i gravferdsloven, som også inngår i kirkeforliket. Nå handler det om å få på plass nødvendige endringer i lovverket som ivaretar religiøse og livssynsmessige minoriteter. Samtidig fremmer vi også forslag om noen endringer i

kirkeloven. Vi får på plass en hjemmel for å innhente politiattest ved ansettelse og engasjement av frivillige i Den norske kirke, men jeg vil samtidig si at det er viktig å huske på at dette tiltaket bare kan være ett av mange for å forhindre overgrep.

I samarbeid med Kirkerådet er vi også i gang med å forberede grunnlovsendringene som skal vedtas av Stortinget i 2012. Når grunnlovsendringene vedtas, må vi gjøre noen tilpasninger i annet regelverk. Det arbeides nå blant annet for å få fram et grunnlag for at Kirkemøtet våren 2011 kan behandle en sak om tilsetning av proster og biskoper. Så sier kirkeforliket ikke noe om hva som skal skje av endringer i forholdet mellom stat og kirke etter at avtalen løper ut i 2013. Derfor er det ennå for tidlig å si noe sikkert om veien videre etter utløpet av inneværende stortingsperiode.

Jeg registrerer at Kirkerådet og KA er opptatt av spørsmål om den framtidige organiseringa av kirka. Det er viktig å få til åpne og breie prosesser om framtidens kirke. Jeg meiner at vi allerede nå har et stort behov for å finne fram til mer robuste lokalerheter i kirkeforvaltninga. Vi ser at fellesrådene i mange små kommuner sliter og har vanskelig for å få endene til å møtes. På sikt er dette også en trussel mot folkekirka. Vi må i fellesskap klare å finne fram til ordninger som sikrer ei forsvarlig drift av lokalkirka – jeg mener det er behov for fornying på dette området.

Dere er også kjent med at Kulturdepartementet har satt ned et tros- og livssynspolitisk utvalg. Et slikt utvalg har dere i kirka etterspurt, og utvalgets arbeid vil kunne påvirke veien videre også i forholdet mellom stat og kirke. La meg legge til: Tros- og livssynspolitikken er ikke bare noe vi skal utrede oss fram til i et statlig utvalg. De utfordringene samfunnet vårt står midt oppe i med hensyn til å bli et godt flerkulturelt samfunn, løses ikke på papir. Måten vi møter og inkluderer nye landsmenn på er avgjørende. Her har kirka viktige bidrag å komme med. Jeg har forventninger om at nettopp kirka med sitt budskap om nestekjærlighet kan være en viktig bidragsyter i lokalsamfunna for å skape et inkluderende og nestekjærlig samfunn med respekt for ulikhet.

(Trosopplæring)

Her spiller også trosopplæringa en viktig rolle. Lykkes vi ikke med å nå alle barn og unge i kirka med opplæring i kristen tro, vil oppslutninga om kirka gradvis forsvinne. Tilhørighet og engasjement kommer ikke av seg sjøl. Kirka må ”legge tunge lecablokker i magen på folk”, sa Kristine Koht på trosopplæringskonferansen; ”byggesteiner som barna tar med seg og lever på resten av livet!” Det er godt sagt.

Trosopplæringskonferansen imponerte meg! Der var det liv og røre og engasjerte folk med visjoner og kreativitet av en annen verden! Jeg er stolt over bevilgingene vi har klart å få fram til dette formålet de siste åra. Ennå gjenstår det en del, og alle må dra lasset hvis vi skal nå målene våre. Det betyr store endringer i hele kirka for at barn og unge skal få nødvendig kunnskap og kjennskap. Og da snakker vi ikke om en ”utvida søndagsskole” for de få. Vi snakker om en ”folkebevegelse” (kirkebevegelse) der alle barn og unge skal nås med opplæringstilbud. Skal vi klare å dokumentere at reformen virker etter intensjonen, er vi helt avhengige av at dere i menighetene får gode rapporteringsrutiner på plass. Vi må være sikre på at penga når fram dit de skal, og at måla om bredde og læringsmål for den enkelte nås. Som folkevalgte i kirka har dere en viktig oppgave i å påse at reformen gjennomføres etter intensjonene.

(Avslutning)

Jeg har opplevd mye dette første året som kirkestatsråd, og jeg har fått med meg mange utviklingstrekk som krever nye tanker og arbeidsmåter. Blant annet møter med pilegrimsarbeid, kulturarbeid og fjellpresten i Valdres gjør at jeg håper dere har overskudd til å se på fornying også av kirkas arbeidsmåter. Folks religiøsitet gir seg nye uttrykk, og arbeids- og fritidsmønsteret endrer seg. Det er viktig at kirka er til stede der folk er – enten det er i byen, ved sjøen eller på fjellet.

Det er spennende tider. Jeg vil ønske dere lykke til som beslutningstakere i viktige spørsmål for kirkas framtid, spørsmål som berører mennesker på et djupt plan. Derfor er det viktig at endringer forankres vidt og bredt dersom folkekirka fortsatt skal være kirke for folk flest i landet vårt. Jeg gleder meg til å være med på fortsettelsen.

Godt kirkemøte!

Preses Helga Haugland Byfugliens hilsen

Kirken vår står i store og krevende reformprosesser som får betydning i mange år fremover. Vi deler visjoner og ansvar for å utvikle gode ordninger som ivaretar den riktige balansen mellom fornyelse og kontinuitet. Når vi løfter blikket, ser vi at vi også hører til i det store og mangfoldige kirkefellesskapet over hele jorden. Kirker og kristne søsken i andre deler av verden lever under helt andre vilkår enn vi. Det møtte Bispemøtet da vi i januar 2010 var på solidaritetsreise til den evangelisk lutherske kirken i Jordan og Det hellig land. Antallet kristne minker, og landet der Mesteren levde tømmes for de levende steiner. Situasjonen for en liten kirke er meget krevende. Den siste tids hendelser i Irak med drap på kristne og dødsdom for konvertering til kristen tro i Pakistan påkaller vår forbønn, vår sympati, men også vår handling og påvirkning, som kirke og som samfunn. Dette er en påminning om at vi også stadig skal bidra til at mennesker i vårt land skal ha rett til å utøve sin tro og sitt livssyn og at vi skal holde frem retten til å konvertere.

Kirkens oppdrag er å skape rettferdighet og være til for andre. Diakonien er kirkens omsorgstjeneste og diakontjenesten står på egen kjøll og er en viktig del av kirkens egenart. Det har Bispemøtet ønsket å gjøre tydelig med vårt bidrag ved å løfte frem at den vigslede diakontjenesten hører til vår kirkes rotfestede identitet.

Vår del av verden blir stadig mer sekularisert og samtidig mangfoldig. Samfunnets verdigrunnlag utfordres og må nyformuleres. Med forskjellige utgangspunkt og veier er det mulig å finne frem til samlende verdier i en tid der individualisme, materialisme og selvrealisering truer fellesskapet. Lengselen etter dypere mening med livet og søking etter svar på de store spørsmål merkes midt en velstandskultur, der det kan synes som om tro og religion er på vikende front, og idealet er autonomi og rasjonalitet. Kristne troshistorier fortelles i det offentlige rom. Beretninger om menneskers åndelige erfaringer som ikke lar seg forklare og som går i ulike retninger, utfordrer også kirkens svar. Vi gjør klokt i å lytte med

respekt, innsikt og nysgjerrighet til menneskers erfaring og søken, og på samme tid løfte frem det frigjørende evangeliet om den korsfestede og oppstandne Kristus.

Samlivsspørsmål har vært i fokus den siste tiden. Kirken har gjennom mange år hatt oppmerksomhet knyttet til homofilt samliv og ny ekteskapslov. Det er den direkte foranledningen til at Bispemøtet har nedsatt et samlivsutvalg, som har et videre mandat enn det. Vi erkjenner at vi er i ferd med å få en seksualisert kultur, der sex blir forbruk og barn og svært unge blir pådyttet problemer og påvirkning som de skulle slippe. Når seksualitet løsriver fra verdier som forpliktelse og kjærlighet utfordres kirken til å formidle positivt om seksualitet og holde sammen trofasthet og ansvar med lyst og glede. Det handler om samtale og kommunikasjon.

Kirkens pulsslag er gudstjenesten, som knytter oss sammen med den verdensvide kirke, og vever sammen fortid, nåtid og fremtid. Det er stedet der folkekirkens bredde er mest synlig og har lavest terskel. Det vil vi erfare enda mer ettersom trosopplæringsreformen styrkes i menighetene. Samtidig skal liturgien ta vare på vår lutherske egenart, styrke den økumeniske tilknytningen og bruke et språk som gir uttrykk for tro, tilbedelse og gir oss del i mysteriet, i 2011 og fremover.

Lutherglede er å leve i Guds nåde i Jesus Kristus. Det setter oss fri til å være ærlige og til tjene i Guds verden. Nåden lar oss høre til Guds menighet som er jordens største under.

Fylkesmann Erling Laes hilsen

Deres Majestet, statsråd, deltakere i Kirkemøtet!

Vestfold er et fylke som er beriket med en lang og spennende historie. Daværende fylkesmann Gerckens Bassøe hadde så absolutt et poeng, da han i Turistforeningens årbok for 1947 skrev følgende (jeg siterer):

”Distriktene omkring Oslofjorden er den del av vårt land som fra naturens side er den mest begunstigede. Ganske særlig gjelder dette landet på vestsiden av fjorden. (...) Alt ligger her til rette for utvikling av en høy sivilisasjon.”

Tønsbergensere liker gjerne, med gamle Snorre som sannhetsvitne, å fremholde at Tønsberg er Norges eldste by. De lærde, derimot, strides om årstallet for byens grunnleggelse. Uomtvistelig er det uansett at Tønsberg var et maktsentrum i høymiddelalderen. Ja, den var vel nærmest en hellig by, for med sine tusen innbyggere hadde den trolig seks kirker og to klostre. St. Olavs kirke var Norges eneste og Nordens største rundkirke, bygget på slutten av 1100-tallet som del av et kloster. Munkene ved dette klosteret var meget velskolerte – ikke helt ulikt dagens statsbyråkrater - og har antagelig bistått kongen politisk og administrativt.

Og derfor er dette slett ikke det første kirkemøte i Tønsberg. Det fant sted et annet i 1277 hvor det meste som fantes av gestlige makt møtte frem og inngikk en overenskomst med den verdslige kongemakt. Ved Sættargjerden i Tønsberg gav kong Magnus Lagabøte, som for øvrig ble født på Slottsfjellet, avkall på innblanding i valg av biskoper og abbeder. Kirken, ved erkebiskop Jon Raude, fikk samtidig skatte- og jurisdiksjonsprivilegier. Eller sagt annerledes: Kirken fikk med dette utnevne sine biskoper i fred, – så lenge *det* varte, og sikret seg samtidig penger til å vedlikeholde kirkebygg, så lenge *det* varte. Da som nå likte den verdslige makt godt å utnevne bisper, men den syntes kanskje ikke det var like moro å vedlikeholde kirker. Til gjengjeld gav erkebiskopen avkall på deltagelse i kongevalg. Akkurat denne delen av forliket har stått ved lag i de påfølgende 700 år, mens den verdslige makt har fått utnevne biskoper i luther glede.

Også i dag møtes kongemakt og kirke i gamle Tønsberg. Forholdet mellom stat og kirke er atter i endring. Forliket for to år siden ble ikke inngått i Tønsberg, men i Oslo. Temaene – og resultatene – er likevel noen av de samme som for mer enn 700 år siden.

I en omskiftelig verden er det jammen godt å ha noen evige prosesser!

Jeg siterte innledningsvis fra fylkesmann Gerckens Bassøes artikkel i Turistforeningens årbok for 1947. La meg avslutningsvis gå enda lenger tilbake i tid. I 1919 hold fylkesmann Abraham Berge et foredrag for fylkestinget. Han sa:

”De 4-5 krigsaar har desværre merket vor folkekarakter paa en ikke alltid heldig måte. ... Der har vokst opp i bygd og by en gridskhet efter vinding, som ofte har virket uhyggelig, og en søken efter livsnydelser, en tilbedelse av luksus, som, hvis den fortsætter, vil lægge seg som skabb på folkesjelen. ... Økonomisk set er vi visselig som nation gaat styrket ut av trængselen. For første gang i normannafolkets 100 aars saga er vi blit et velstaaende folk. ... Og selv statens og kommunernes fastlønnede funktionærer, embeds- og bestillingsmænd har faat sine kaar forbedret.”

Han skulle sett Olje-Norge, men alt er jo relativt, i alle fall når det gjelder penger og materielle goder.

Men Kirken *er* der. Nå som før. Den forkynner Guds ord både i Vestfolds 22 middelalderkirker, og i alle de andre, og den hjelper mennesker å leve. Slik har det vært. Slik er det. Og slik vil det alltid være.

Hovedtema: "Luther glede"

Hva vil det si å være evangelisk-luthersk kirke i dag?"

Foredrag ved preses Helga Haugland Byfuglien

Innledning

(Bilde av Luther-rosen)

*I sommer var jeg i Stuttgart på generalforsamlingen i LWF. Der gikk frodige, flotte afrikanske kvinner kledd i vakre mønstrede bomullskjoler med store Lutherrosen slik som denne.

*I 2007 var jeg på besøk i den evangelisk-lutherske kirken i Det hellige land og Jordan. Skolebarna i Beit Sahur produserte vakker keramikk. Et symbol som tydelig gikk igjen på det de lagde var også der Lutherrosen som hovedmotiv.

*Enda lenger tilbake, for femten år siden var jeg sammen med en Borg-delegasjon i Transylvania i Romania og besøkte den lille ungarsk – lutherske kirken som vi har vennsapsavtale med. Vi møtte kirkemedlemmer og så mange vakre kirker. I alle kirkene jeg så, var det skrevet med vakker skrift på korbuen: "Vår Gud han er så fast en Borg".

Jeg ville starte med å dele tre slike Luther-opplevelser med dere inn mot mitt tema:
Hva vil det si å være evangelisk luthersk kirke i dag?

Lutherrosen er Luthers segl fra 1530. Det svarte korset i sentrum, inni det røde hjertet inni den hvite rosen inni den blå sirkelen inni den gyldne ringen.

Hva er vår Luther-glede? Hva gjør oss til glade evangelisk-lutherske kristne?

Vår utfordring i dag og fremover er å ha den gode bevisstheten og den ydmyke stoltheten over å være en evangelisk - luthersk kirke. Kjennskap til våre røtter og vårt særpreget er nyttig når vi løfter blikket mot vår kirkes spennende og krevende fremtid.

For tre år siden var jeg med på en stor europeisk kirkekonferanse i Sibiu i Romania. Med en herlig blanding av mangfoldet i kirkene i Europa var det mye å samtale om, erfare, dufte, undre seg over og glede seg over. Et vell av ulike gudstjenester og ditto forkynnelse var fascinerende. Vi fikk med oss mye. Men da vi siste dagen, som var søndag, skulle velge gudstjenestested for å feire Kristi oppstandelsesdag, gikk vi til den tysk-rumenske lutherske kirken. Og vi kom ut og sa, glade og litt overrasket til hverandre: Her kjente vi oss hjemme: Det var flott salmesang, det var en preken ved en kvinnelig prest, liturgen var mann, det var nattverd der vi mottok brød og vin, med leke utdelere. Vi kjente tilhørigheten, -vi var hjemme.

Noen grunnleggende perspektiver:

Den norske kirke er en evangelisk-luthersk kirke. Dette er nedfelt i Grunnlovens §2. Det inngår også i § 1 i Kirkeloven av 1996. Våre bekjennelser er de tre oldkirkelige bekjennelsene, den nicenske, apotoliske og den mer ukjente og mindre brukte athanasianske. De to første samler de fleste kirker over kloden, den tredje er vestlig.

I tillegg består vår bekjennelse av Confessio Augustana fra 1530 og Den lille katekisme fra 1529. Det er disse to som spesifikt knytter oss til evangelisk -luthersk lære og tradisjon. Confessio Augustana er mye tekst og består av 28 artikler som må leses ut fra sin tid. Den

lille katekisme, med sine forklaringer er det ennå i denne forsamlingen mange som har hatt sitt eget eksemplar av. Vår kirke er i et luthersk fellesskap av 75 mill. i LWF.

Mange vil stille spørsmålet: Er ikke utfordringene våre i det tredje årtusen tid å være kirke i generell forstand, i møte med religiøst mangfold og voksende sekularisering og materialisme i vid forstand? Har ikke vi nok med å løfte frem det kristne budskapet og ikke ha oppmerksomhet på det særlutherske? Er ikke konfesjonenes tid forbi?

Som evangelisk- luthersk kirke har vi en arv å forvalte, fornye og gi videre som et viktig bidrag til Jesu Kristi kirke over hele jorden. Kjernen i luthersk forståelse av det kristne budskapet har stor relevans i møte med mennesker over hele jorden i vår tid. Jeg har funnet at mye Luther-glede er gjemt i et av våre aller vanligste ord, nemlig det lille ordet OG:

- Loven OG evangeliet.
- Samtidig rettferdig OG synder ("Simul justus et peccator").
- Det åndelige OG det verdslige regimentet.
- Det hellige OG det profane.

På en genial måte lærte Luther oss å holde sammen det som synes å være motsetninger. Det er jo også slik at det lutherske OG i disse eksemplene utfylles av det like lutherske ALENE: Nåden alene, troen alene, skriften alene, Kristus alene. Dette kan oppfattes som paradoksalt, men Luther var jo nettopp en som maktet å holde sammen de paradoksene som vår tilværelse er så full av. Derfor blir de lutherske kjernebegrepene OG og ALENE stående side ved side som utfyllende dimensjoner ved både tilværelsen og troen.

Som mennesker og troende søker og lengter vi etter svar på spørsmål som er påtrengende både for individ og for fellesskap, for ethvert menneske som tror og erfarer at det er skapt i Guds bilde inn i en stor sammenheng og som samtidig erfarer ensomheten ved å være "Jeg". Kant formulerte det slik: "Jeg slutter aldri å undre meg over følgende: Stjernehimmelen over meg og moralloven inne i meg." Eller sagt på en annen måte: Hvordan skal jeg leve rett i Guds verden? Hvordan skal jeg komme til rette med alle paradoksene?

Martin Luther ble født i 1483 i Eisleben i Tyskland. Han har gitt navn til en kirke som han aldri hadde tenkt skulle oppstå. Som en from søkende kristen ble han augustiner munk og ordensbror, men strevde noe helt fryktelig med å finne ro og trygghet for sin tro. Det er ikke grunner til å anta at han var særlig utagerende. Heller var han en from mann som ville gi seg hen til Gud. Men han synes å ha hatt en enorm kamp for å komme til rette med sin person, med sin natur og med sin menneskelighet og samtidig være hengiven til Gud som han ønsket å tjene og lengtet etter å finne nåde hos.

Det sies at han ikke før hadde skriftet ferdig, så tok han tak i neste skriftefar for på ny å bekjenne sine synder og høre absolusjonen som satte han fri, enda en liten stund. Luther selv sa følgende: "Alle brødrene i klosteret kan bevitne at hvis jeg hadde fortsatt på samme måte, ville jeg tatt livet av meg selv med våking, bønn, lesning og annet strev".

Luthers store anfektelse og spørsmål var dette: Hvordan kan jeg finne en nådig Gud? Etter kamp og hardt arbeid fant han omsider svaret i Bibelen, som han selv oversatte til tysk: Kjerneord for Luther var for eksempel Romerbrevet 1, 16-17: "For jeg skammer meg ikke over evangeliet. Det er en Guds kraft til frelse for hver den som tror, jøde først og så greker.

For i det åpenbares Guds rettferdighet av tro til tro, slik det står skrevet: Den rettferdige skal leve ved tro.”

Han var overbevist om at han slik knyttet linjene tilbake til Bibelen selv, der Gud åpenbarer seg for oss i Jesus Kristus. Han søkte ikke først og fremst et oppgjør med Kirken.

Den forløsende kraften i nåden brukte han gjennom resten av sitt liv til å produsere et vell av bøker, skrifter, studier og taler. Han står som en av de store tenkerne i vår kultur som satte mennesker fri og som inspirerte vår del av verden så vi knapt kan forstå det. Det er neppe mulig å tenke seg vår vestlige kultur, vitenskap, kristentro og samfunnssyn uten Luthers bidrag. Riktignok var der viktige forløpere i flere europeiske land, men det er helt klart grunn til å si at han var den viktigste personen i fremveksten av protestantisk kristendom.

Det som var det sentrale hos Luther er fremdeles kjernepunktet for en evangelisk-luthersk kirke: Spørsmålet om hvordan vi blir frelst.

I Confessio Augustanas artikkel 4 står følgende:

”Like ens lærer de at menneskene ikke kan bli rettferdiggjort overfor Gud ved egne krefter eller gjerninger, men at de blir rettferdiggjort uten vederlag for Kristi skyld ved troen når de tror at de blir tatt til nåde og at syndene blir forlatt for Kristi skyld.”

Denne sentrale artikkel fra vår bekjennelse representerer det som for Luther var selve sentrum i troen. Hans funn i Bibelen satte han fri og gjorde at han endret sitt navn fra Martin Luder – til Martin Luther – som er kortvarianten av det greske ”eleuteros” - fri. Han fant frem til at nåden i Kristus og den alene frelser, - og han oppdaget friheten i nåden.

Med dette historiske bakteppet trukket opp, er spørsmålet:

På hvilken måte er dette relevant for oss i dag, som enkeltmennesker og som evangelisk-luthersk kirke?

Jeg vil trekke opp tre perspektiver:

Å være evangelisk luthersk kirke i dag vil si å være:

1. En kirke som formidler Guds nåde i Kristus
2. En kirke som kjemper for rettferdighet
3. En mangfoldig kirke

1. En kirke som formidler Guds nåde i Kristus

Fra sist sommer har jeg et inntrykk som sitter: En ung kjekk mann på 35 formidlet til nordiske biskoper om hvordan det er å være vellykket representant for x-generasjonen, som defineres som de som er født mellom 1960 og 1980. Han var en legemliggjøring av et suksessfylt vestlig menneske som plukket på øverste hylle og fremsto som en som hadde fikset livet og fått til og fått det meste av det han ville, allerede. Vellykket familie, interessante venner, imponerende karriere i academia og business. Men så sa han følgende: ”Dette er jo ikke hele sannheten. Min generasjon lever i en forstillelse der vi lurer oss selv og hverandre. Vi lever i Idol – generasjonen, der vi ikke våger å konfrontere verken oss selv eller andre med realitetene om livet slik det er og slik vi opplever det. Så kom utfordringen: ”Dere som er kirkeledere må lære oss å være ærlige, -og dere må snakke med et språk vi forstår.”

Luthers kamp fant sted i en kontekst der kirken krevde bot og avlat for å kunne tilgi og anerkjenne. Nåden ble nådeløs og mennesker måtte gjøre seg fortjent til frelsen.

Det postmoderne mennesket i dagens rike Europa står også i fare for å erfare det nådeløse, på en annen måte enn på Luthers tid, men like fullt. Følelsen av synd, skyld og utilstrekkelighet er der, men gis andre navn. Den naturlige lov, -å være til for andre, virker ennå.

Et nådeløst samfunn er et samfunn der menneskers verdi, status og trygghet avhenger av evnen til å prestere, lykkes, kontrollere og realisere seg selv. Det handler ikke bare om vellykkede 30 – 50 åringer. Vi er som kollektiv i ferd med å utvikle og hengi oss til en prestasjonskultur der vi gir inntrykk av at vi alle er vår egen lykkes smed. Mye handler om å realisere seg selv. Og det skal leveres, evalueres og dokumenteres så hele tilværelsen blir en sammenhengende eksamen som ikke bare er krevende. Det kan også føre til forstillelse og selvforakt. Det kan føre både til skyldfølelse og til dyp ensomhet. Det medfører at det meste av tiden må brukes på å realisere eget liv, innkrøkt i seg selv og bort fra vår neste.

Hva har kirken å si til dette?

Luthers kamp var ikke lik vår eller det moderne menneskets bevisste eller ubevisste kamp, men vi ser likhetstrekk. Midt i en tid med fokus på prestasjoner, på jag etter å være vellykket, er svaret Luther fant fremdeles evangelium: Vi er elsket slik vi er, for Jesu skyld. Nåden er omfavnelsen av våre liv, slik de er. Den er grunnet i Jesu død for vår skyld. Det er oppgjort, for meg. Derfor holder jeg mål, uansett.

Dette berører og gir dyp mening, også i dag.

Også våre nederlag, de som vi mennesker ikke klare å skjule verken for oss selv eller andre, blir møtt med tilgivelsen. Fordi tilgivelsen finnes kan vi våge å være ærlige og å både erkjenne og bekjenne vår synd. Derfor er en evangelisk-luthersk kirke i dag, som siden Luthers tid, en kirke med ett sentrum, en plass som alt det andre orienterer seg ut fra: Guds nåde som alltid venter på oss, fordi det var en som gikk i vårt sted og gav seg selv for oss, slik vi er og ikke slik vi burde være. I troen på Kristus er vi forsonet med Gud.

For Luther var oppdagelsen av friheten i Kristus forløsende. Strevet for å tekkes Gud var over. Han oppdaget gjennom arbeid med Bibelen at han selv og alle andre er elsket inn i Guds rike, -og alle er der på nåde. Kristus har gjort opp for oss, og forsoningen er et mysterium som er gitt oss, som en gave. Vi kommer aldri lenger, men skal vende tilbake til dåpen som gir oss den synlige nåden og som varer hele livet.

For en tid siden fikk jeg et brev fra en jeg kun har møtt en gang. Hun underskrev: Din tilgitte.....

For en varm og vakker hilsen. Nåden alene – ”sola gratia” – gjør oss til et tilgitt fellesskap. Når vi erkjenner vår egen sårbarhet og svakhet, utfordres vi til å leve forsonet, med hverandre og oss selv i et tilgitt og tilgivende fellesskap.

*”Nåden er et ord fra Gud over alle dage. Nåden er når alt er tabt, at få alt tilbake.”
Johannes Møllehave*

Luther fant sin frihet i Bibelen. Derfor ble Guds ord, slik han leste det og forstod det, avgjørende for det han formidlet. Det ble derfor også viktig å gjøre Bibelen tilgjengelig på folks hverdagspråk. Tradisjonene, historien og arven hadde forkludret og fortolket evangeliet på en måte som han erfarte at bandt mennesker og gjorde dem til ofre for maktmisbruk og overgrep. For ham hadde Bibelen et klart sentrum, nemlig evangeliet om Kristus. Det var det forkynte ordet som sammen med dåpen og nattverden, de synlige ordene, rakte mennesker nåden som en gave.

Det er fortsatt kirkens oppgave å formidle ordet om Kristus, som er åpenbaringen, inn i vår tid. Til dette finnes ikke andre kilder enn Skriften.

Betyr dette at vi egentlig bare kunne ha lest Bibelens tekster og så latt det være med det? Nei, i en evangelisk-luthersk tradisjon kan aldri "skriften alene" bli et mantra som motsats til skriftens utleggelse inn i tid og kontekst. Skriften må i sitt rike mangfold tolkes. Sentrum og utgangspunkt for en slik fortolkning må alltid være evangeliet om Kristus, til menneskers frelse, til alle tider. Derfor hører prekenen ufravikelig med i en luthersk gudstjeneste, som en formidling av evangeliet inn en kontekstuell hverdag.

Det er det forkynte og mottatte ordet som er nådemiddelet. Derfor hører også ordet og sakramentene uløselig sammen i en evangelisk-luthersk tradisjon.

Ordet OG sakramentene forutsetter hverandre gjensidig på en slik måte at det er utenkelig å snakke om det ene uten det andre.

Det er nødvendig med en kontinuerlig prosess for å forstå Bibelens ord i lys av vår tid og forstå vår tid ut fra Bibelens ord. Hvordan skulle ellers kirken kunne si noe relevant inn i spørsmål som utfordrer oss, men som generasjoner før ikke visste noe om?

Vi strever i vår kirke med at vi kommer til ulike konklusjoner når skriften skal forstås og fortolkes i aktuelle spørsmål. Vi utfordres til å vurdere hva som er rett og hva som er galt, og vi utfordres til å leve sammen i gjensidig respekt selv om vi på enkelte områder kommer til ulike konklusjoner.

I evangelisk-luthersk tradisjon er det nødvendig med stadig nye bibeloversettelser, bibelforskning og eksegese, og det er nødvendig med nye liturgier. Som den vellykkede dansken i min lille historie sa, må vil kommunisere i et språk som er forståelig. På den måten kan Ordet bringe oss Gud nær, -så troen kan skapes, næres og vokse i våre hjerter.

Så over til det neste hovedpunktet:

2. En kirke som kjemper for rettferdighet

Er en luthersk kirke er en politisk kirke?

Kirken er politisk i en viss forstand. Vår kirke har på ulike vis engasjert seg i politiske saker både her hjemme og internasjonalt. Her kan nevnes ekteskapslov, apartheid, oljeboring og Midt-Østen politikk. Om kirken skal involvere seg i spørsmålet om master over vakre fjorder eller pause i oljeleting må vi være åpne på at det ikke er en enkelt fasit i forhold til. At vi som troende over hele jorden skal løfte røsten i klimasaken er jeg ikke i tvil om. I viktige spørsmål skal kirken både profilere verdier og utfordre politisk ansvarlige.

Rettferdighetslæren setter fri – men er aldri unnskyldning for kristne til å bli værende i en hvilestilling. Gudstjenestens avslutning – slik den har vært til nå – er dypt luthersk: "Gå i fred – tjen Herren med glede". Troen frigjør gjerningene. Mennesket blir frelst ved troen alene, men troen er aldri alene. Den peker alltid utover seg selv. **Nåden alene** gjør at vi ikke skal fortjene verken kjærligheten, tilgivelsen eller rettferdigheten. Men troen bærer frukter. Troen setter mennesker i stand til å møte utfordringene i Guds skapte verden og viser den enkelte hen til en plass hvor han eller hun kan tjene sin neste. Luther utfoldet dette ikke minst i sin lære om de to regimenter.

Luther understreket at verden er Guds skapte verden – som han skapte ved sitt ord – sitt Logos. Åpenhet for fornuft og vitenskap utgjør aldri noen trussel mot kristen tro.

De skapte ordningene er Guds gode ordninger. Vi skal derfor med frimodighet gå inn i samfunnets ordninger. Vi kan skape rettferdighet ved vår frie vilje. Dette virker så opplagt for oss, men var ganske radikalt på Luthers tid. Det ligger et umistelig dynamisk driv i luthersk lære til å ta ansvar for samfunn og verden. Dette synes å ha blitt gjenoppdaget i vår tid.

Alle som gjør en tjeneste i samfunnet gjør en tjeneste for den Gud som skapte verden og de gode ordningene. I et slikt perspektiv blir også hverdagen en gudstjeneste, og det profane blir hellig.

Vi er altså ikke bare rettferdiggjort ved tro, men skal skape rettferdighet ved den samme tro. Nettopp dette setter kirken i bevegelse i kampen for menneskeverd, kampen for religionsfrihet, fordeling av skaperverkets goder, i kampen mot miljøødeleggelsene og til fattigdomsbekjempelse.

Han som gav seg selv på et kors bar og bærer verdens lidelse og smerte. Jesus solidariserer seg med de fattige og lidende.

Vår lutherske identitet gir oss ansvar for å tale profetisk og handle diakonalt. Dette har utviklet diakonien i kirkene, og den har utløst frimodigheten i kirken til å engasjere seg i mange ulike spørsmål. En evangelisk-luthersk kirke må derfor alltid løfte bevisstheten om at enhver kristen har et kall til å gjøre det gode og tjene sin neste. Kirken må alltid la seg utfordre av spørsmålet: Hva ville Jesus ha gjort og hvem ville han ha vært til for i dag?

*”Noen må bære en annens nød, noen må vise mildhet.
Noen må kjempe en annens rett, Gud, la ditt rikes tegn bli sett.”*

Svein Ellingsen

I mitt siste avsnitt vil jeg si noe om den evangelisk-lutherske kirke som:

3. En mangfoldig kirke

I en beskrivelse av kirken som mangfoldig kan vi snakke om et mangfold i både indre og ytre forstand.

I det vi kan kalle ytre forstand er en luthersk kirke en økumenisk kirke blant mangfoldet av kristne kirker i både inn- og utland.

Det er en del av vår kirkes bekjennelse at ”det alltid vil forbli en hellig kirke”. Fellesskapet av lutherske kirker har vært pådrivere i økumenisk arbeid, i flere retninger og som et viktig bidrag i det økumeniske klima. Dette har også vært berikende for oss. Til kirkens sanne enhet er det tilstrekkelig å være enig om evangeliets lære og sakramentenes forvaltning. Den sanne kirke finnes ut fra dette i flere ulike kirker.

Det er mye å glede seg over gjennom de senere års prosesser som har ført oss til avtaler med anglikanerne, gjennom Porvoo avtalen, Nådens fellesskap med Metodistkirken og Felleserklæringen om rettferdiggjørelsen, både fra Romersk-katolsk hold og fra Metodistkirken. Disse avtalene har blant annet forsterket vår opplevelse av kontinuitet, fellesskap og sammenheng. Avtalen med den anglikanske kirke har tydeliggjort verdien av enkeltmenneskers forpliktelse til å forkynne evangeliet. Avtalen med Metodistkirken har beriket oss med en tydeligere forståelse av nådens kraft. Felleserklæringen om rettferdiggjørelsen bekrefter at vi står sammen om forståelsen av at vi blir rettferdiggjort ved troen alene.

Det har vært flere bidragsytere i nyere tid som har medvirket til å åpne opp for og understreke betydningen av kirkens økumeniske perspektiv. Den svenske teologen Nathan Söderblom, som ble tildelt Nobels fredspris for sitt økumeniske arbeid i 1930, har vært en av disse, likeså vår egen Eivind Berggrav som blant annet i 1952 utgav sitt skrift "Kirkene lenges". "Kirkene lenges" er et uttrykk som representerer både forståelsen av selve økumenikkens betydning og som utgjør en drivkraft for økumenisk arbeid, sett i nær tilknytning til Jesu yppersteprestlige bønn i Joh. 17, 21: "Jeg ber at de alle må være ett, likesom du, Far, er i meg og jeg i deg".

Mange av våre toneangivende organisasjoner har også vært del av et økumenisk fellesskap. Den økumeniske vinden har blåst stille og mildt, men også sterkt de senere årene. Vi har merket ringvirkninger i vår kirke også, på ulike nivåer. Økumenikken har styrket vår opplevelse av å være et forsonet mangfold, der vi ser at kirkene, også i vår tid, også i vårt land, møter mennesker og inkluderer mennesker med ulike tyngdepunkt. Vi deler med hverandre i dette mangfoldet. Enhet i mangfold er forutsetning for forsonet mangfold. Gjensidig respekt inkluderer selvkritikk. Det gjelder også vår kirke og vår konfesjon. Reformasjonen og Luther ønsket bare å gjenoppdage kildene til troen som var trofast mot opprinnelsen, i lyset av evangeliet.

Vår kirkes vekt på individualismen og individual-kulturen har til tider oversett betydningen av kirken som fellesskap, kvinner og menn. I vår tradisjon har vekten tidvis ligget så tungt på begrepet "personlig kristen" at noen har opplevd veien til både kirken og til nattverdbordet som for lang for egen del. Vi kjenner på en stor glede over at mange mennesker i vår tid i større grad finner sitt rom i kirken og blir rommet i kirkens fellesskap. Vi er i ferd med å gjenoppta nattverdfeiringen som det vanlige i våre gudstjenester som Kristi nåde synlig hos oss. Nattverdfeiring hører med når gudstjenesten feires. Dette var noe Luther også var opptatt av.

Ulike uttrykk for spiritualitet er en lengsel mange trekkes mot som en motsats til vår tids materialisme og som vår kirke utfordres til å ta mer på alvor. De mange kirkene må finne svar på nye spørsmål, med røtter i den samme troen. Og hele verden er eksponert for lyset fra Kristus. Guds nærvær er basert på innsikten i at Guds lys og sannhet ikke er en motsetning til den moderne verden, men er dens dypeste grunnvoll. Dette vinner gjenklang i lutherske tankegods. Ikke noen kirke eller kirkelig kultur kan reflektere hele lyset av Kristus. De ulike kirkene gir ulike farger og nyanser av lyset fra Kristus. En verden full av spenninger utfordrer oss til å vitne sammen med andre. Den samlede kristenheten taler tydeligere og med mer autoritet og større troverdighet hvis vi gjør det sammen. Felles utfordringer taler tydeligere inn i verdens store utfordringer, som også er våre.

I beskrivelsen av en evangelisk-luthersk kirke i dag er også det vi kan kalle det indre mangfoldet i vår kirke en viktig del av virkeligheten.

Vår lutherske identitet åpner opp for å gi rom for det samme mangfoldet som selve kirkeforståelsen åpner for. Som jeg har vært inne på, utfordrer det oss i forhold til hvordan vi skal kunne leve sammen med ulike syn i forhold til læremessige spørsmål som er både krevende og viktige.

Det utfordrer oss også til å gi rom og aksept for ulike fromhetstradisjoner, lokale varianter, og trolig også med tiden løsere soknebånd.

Som stor folkekirke har vi både privilegiet og utfordringen ved å gi rom for troens mangfold innenfor kirken. Det er forskjell på å være lokal kirke i Trefoldighet, i Trøgstad og i Tana for å si det på den måten, og sånn må det alltid være. Den nye gudstjenesteordningen vil da også i

et slikt perspektiv gi rom for stedege uttrykk som representerer det rike liturgiske og trosmessige mangfoldet som vår kirke rommer på en så verdifull måte.

Det er avgjørende viktig at vi i kirken ikke definerer så stramme rammer og strukturer at det begrenser utfoldelsen av et rikt mangfold som kan gro frem lokalt. I en luthersk kirke med læren om et allment prestedømme, der enhver kristen har et kall til å vitne om troen, er det viktig at det gis rom for både initiativ, engasjement og fleksible ordninger. Samtidig er det også viktig at menighetene ikke i så stor grad utfolder seg selvstendig i kongregasjonalistisk retning at vi mister den enhet og helhet som frem til nå har vært og fortsatt er en så stor rikdom i vår norske folkekirke.

Å finne de gode balansepunktene mellom struktur og fleksibilitet utfordrer oss som kirke, ikke minst i forhold til alle de store reformene som vi nå er midt inne i.

I vårt rike mangfold har vi uansett vår identitet og vår samlende egenart forankret i følgende: Nåden alene og Kristus alene. Dette fundamentet gir frihet til å tro og tjene vår neste og gi rom for nettopp et rikt mangfold, både innenfor vår egen kirke og ut i det store økumeniske fellesskapet, alt til Guds ære. Det er å være evangelisk-luthersk kirke i dag, med blikket mot fremtiden.

*”La oss stå sammen i fred om ditt bord, ansikt til ansikt med verden.
Vi vil bygge din kirke, gå ut på ditt ord, Gud, gi oss styrke til ferden.”*

Stensrud/Kaasa

Avslutning

For å samle trådene mot slutten har jeg altså trukket opp noen linjer fra Martin Luthers tid og fra hans liv. Jeg har så løftet frem at å være evangelisk-luthersk kirke i dag handler om å være en kirke som formidler Guds nåde i Kristus, kjemper for rettferdighet og er en mangfoldig kirke.

Martin Luder skiftet etternavn og tok navnet Luther, ”den frie”.

Dette navnebyttet kan igjen og igjen minne oss om det som er kirkens frihet og enhver kristens frihet. Rom. 8, 38-39:

”For jeg er viss på at verken død eller liv, verken engler eller krefter, verken det som nå er, eller det som kommer, eller noen makt, verken det som er i det høye eller i det dype, eller noen annen skapning, skal kunne skille oss fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus, vår Herre.”

Det handler grunnleggende om å våge å komme tilbake -på ny og på ny- til hans favn som alltid venter på oss med åpne armer og med naglemarkedede hender. Det frigjørende og paradoksale: Vi går med fred. Og tjener Herren med glede.

Biskop Bernt Eidsvig - Den katolske kirke

Innlegg til hovedtemaet

Det er en stor ære og glede å få noen minutter av kirkemøtets tid. Luther er satt i sentrum, og jeg lover å holde meg til min instruks, som sier at temaer er ”hva (jeg) forbinder positivt med Den norske kirke/den lutherske kirke”. Jeg kunne brukt langt tid på det.

Jeg forlot Den norske kirke i 1977, og etterhvert forlot jeg også Norge, for godt trodde jeg selv. Da jeg kom tilbake, noe forbauset, var det ikke bare et gjensyn med egne trosfeller og til nye oppgaver med dem; det var til noe mer enn et høflig gjensyn med Den norske og lutherske kirke: Til et liv og, langt på vei, felles mål med dere. Å overse den kristne tradisjon som samler det store flertall av folket, ville være dumt og arrogant; det skjønte jeg faktisk av meg selv.

Det som overrasket meg var at de par prosent av befolkningen jeg representerte, var verd mer enn positiv oppmerksomhet fra deres side. Jeg opplevde sterk kollegialitet og menneskelig støtte – langt utover hva høflighet skulle tilsi – om det var med biskop Kvarme eller den nyss avgåtte preses, Skjevesland, eller hvem det nå var av biskoper, andre geistlige eller lege. Jeg ble nesten urolig av å føle meg så hjemme blant dere. – Da min forgjenger, biskop J. W. Gran, oppsøkte sine lutherske kollegaer tidlig i 1960-årene, ble han høflig mottatt, men på et par unntagelser nær hadde han følelsen av at de ikke helt skjønte hva han ville.

Den menneskelige side av dette er viktig nok, men viktigere var erkjennelsen av å komme til noe felles. Det katolske er ikke lenger uten hjemstavnsrett, noe som i verste fall kunne forstyrre en protestantisk og nasjonal kirkelig tradisjon ved kunstnere og akademikers konversjoner. Det virker som om dere håper at katolisismen kan gi dere mer enn prosesjonskors og votivlys uten at de lutherske prinsipper røkkes.

Når dere befatter dere med de lutherske røtter, så er de ikke på mysteriøst vis sporløse fra begynnelsen av Frühkatholizismus til Luther. Han var en mann av sin tid og sin kirke og utenkelig uten Augustin og Aquinas, og har som dere vet like godt som jeg – også korrigert den kirke som kaller seg katolsk. Det er bare to av tesene på kirkedøren i Wittenberg som ikke er gangbar katolsk teologi.

Luther har i snart fem hundre år øvet en mildt forandrende innflydelse over katolsk teologi. Kanskje kan han også forandre en kirke som både kaller seg norsk og luthersk til å bli mindre norsk og mindre influert av norske politikere og media? Demokratiske elementer er vel og bra, men hvis vi gir slipp på teokratiet – vilje til å la Gud styre oss – vil nepe demokratiske prinsipper frelse oss. Fader Vår er ingen demokratisk bønn: Vi ber om at Guds vilje må skje også på jorden, også når den ikke passer oss, eventuelt et flertall av nordmenn.

Når dere ber meg si hva jeg forbinder positivt med Den norske kirke, kan jeg lett bli tilbakeskuende. For vår felles historie var god om ikke uproblematisk, fra søndagsskolen til Ungdomsforbundet, Laget, søndagsgudstjenestene og Det teologiske fakultet. Jeg stod i til dels umoden opposisjon til meget av det som ble forkynt og lært, men jeg fikk med meg mer enn jeg ante, for å parafrasere en velkjent boktittel. Flertallet av de hellige menn og kvinner jeg har kjent, har jeg møtt i Den norske kirke. Dere må gjerne tro helgener ikke finnes, men jeg har kjent og kjenner dem blant deres egne. Jeg nevner ingen navn; de blir neppe

kanonisert, men de har funnet noe de fleste av oss må nøye oss med å søke livet gjennom:
Tvers igjennom å bli preget av Gud.

Til vår egen tid: Hellighet begynner med god vilje. God vilje er kanskje heller ikke et tilstrekkelig luthersk begrep for dere, men jeg finner at dette er en egenskap som preger Den norske kirke. Dere vil edle og gode ting: Økumenikk, sosial rettferdighet, likestilling, folkelig liturgi, men også litt høytid og tradisjon, inkludering av de svake, demokrati .... Og dette gjelder både det dere artikulere og det dere gjør. Å møte deres engasjerte menn og kvinner er alltid godt, og jeg går ut fra at det er derfor nordmenn flest holder fast ved sitt medlemskap i Den norske kirke.

Welhaven skrev dessverre ord som ikke bare gjelder ham selv en vakker sommerdag i diktet Høimesse, etter å ha fastslått at hver Hytte var lukket ved Høimessens Tid fordi beboerne var til gudstjeneste. Nu uteblir vel de aller fleste uansett vær og årstid.

Der kimed i Kirken, der laae paa min Vei,
Jeg hørte vel Kaldet, men fulgte det ei..
Saa gik jeg den vinkende Kirke forbi.

Jeg var blant dem som ikke gikk deres kirke forbi, fra jeg var tolv, tretten år gammel til jeg konverterte ti år senere. I Den norske kirkes gudstjeneste lærte jeg ærefrykt for Guds ord, gleden ved å synge til Guds pris; jeg elsker fortsatt formuleringene i den gamle høymessen, jeg ble – stort sett – velsignet med gode prekener....Det var selvsagt en glimrende forberedelse til å bli katolikk, men for de flestes vedkommende vil kjærligheten til Den norske kirkes gudstjeneste nok bli den varige. Dere kan fornye dere så meget dere vil, men kirkens dør er søndagen den bredeste og mest åpne, kirkens terskel den laveste av alt dere tilbyr.

Måtte Gud velsigne dere alle.

Tone Lindheims – Den norske Misjonsallianse

Innlegg til hovedtemaet

Jeg har primært jobbet i tverrkirkelig sammenhenger, så Luther bevisstheten er nok ikke det som ligger lengst fram i panna. Men jeg har vokst opp i den norske kirke og jeg hører hjemme i Den norske Kirke, så jeg har forsøkt å ta utgangspunkt i noe av det jeg opplever som positivt, der jeg ser potensiale og der jeg ser en utfordring for oss som kirke.

Trosopplæring og disippelskap

Med reformasjonens prinsipp om Skriften alene fikk vi ikke bare et teologisk prinsipp. Luthers bibeloversettelser til tysk gav en veldig mye bredere gruppa av kirkas medlemmer tilgang til Bibelen og mulighet til å lære og vokse som kristne. Trosopplæringsreformen i Den norske Kirke kan også ses i denne sammenhengen. Jeg er stolt og begeistra over å være en del av ei kirke som satser så stort og så bredt på trosopplæring, for dette trenger vi. Vi trenger å gi barn, ungdom og voksne mennesker opplæring i troen slik at vi kan vokse i modenhet. Vi trenger tro som har sterke og dype røtter, vi trenger tro som er forankra i livet og som kan møte hverdagens utfordringer både som enkeltpersoner og som samfunn.

Et eksempel. Jeg var så heldig å få være med på Lausanne konferansen i Cape Town i oktober i år. Et av de sterkeste inntrykkene fra den uka var møtet med studentlagslederen fra Rwanda som spurte: Hvordan kunne det gå så galt? 1994 ble 800.000 mennesker drept på 100 dager under folkemordet. På det tidspunktet regnet 90 % av befolkningen seg som kristne – katolikker og protestanter. Kirka i Rwanda var en av verdens hurtigst voksende kirker og ble regnet som arnestedet for den Øst Afrikanske vekkelsen. Hvordan kan en nasjon med 90 % kristne eksplodere i etniske konflikter som tok livet av 800.000 mennesker? Hva sier det om vår måte å drive evangelisering, misjon og trosopplæring når noe slikt kan skje? Studentlederen forteller om tro som manglet røtter og kontekstualisering “Vi lærte å pugge bibelvers utenat, men vi hadde ingen forståelse av hva vår identitet som kristne hadde å si for vår identitet som hutuer eller tutsier, det var ingen tro som var relevant for hverdagen og virkeligheten rundt oss”. I dag jobber kirka i Rwanda med forsoning og studentlagslederen forteller at de i evangeliet på nytt har sett Jesus som både syndebæreren og smertebæreren – han bærer synderens synd og han bærer offerets smerte. Forståelsen og erfaringen av forsoningen på korset gir et livskraftig og relevant utgangspunkt for å arbeide for forsoning mellom hutuer og tutsier i Rwanda i dag. Det er tro som kontekstualiseres, som integreres og som slår røtter og modnes.

Med trosopplæringsreformen har vi en enorm mulighet til å gi troa gode vekstvilkår slik at den får substans, integreres, slår røtter og modnes. Vi må tørre å være grundigere og gå dypere enn å skape entusiasme og begeistring. Vi må ikke nøye oss med å skape kontaktpunkter. Vi må sørge for innhold og dybde. Jeg ønsker meg en trosopplæring som hjelper oss til å koble tro og jobb, tro og relasjoner, som hjelper meg å se hvordan min identitet som kristen har noe å si for hvordan jeg bruker pengene mine, hvordan jeg forholder meg til miljøspørsmål, hvordan jeg møter mennesker som lider – enten de er langt borte eller de bor i nabolaget mitt. Jeg ønsker meg trosopplæring som lærer oss å bli disipler, menn og kvinner som gjør det som er rett, viser barmhjertighet og vandrer ydmykt med Gud.

En misjonerende kirke

Den norske Kirke har sagt at vi skal være en misjonerende kirke og Kirkemøtet i 2006 gav menighetene utfordringen om å være medvandrere gjennom dialog, deling og nærvær slik at evangeliet kan skape tro, livsmot og glede.

Jeg er glad for å tilhøre en kirke som tar på alvor de mørke sidene av kirkens misjonsvirksomhet og menneskers dårlige erfaringer med og få noe tredd ned over hodet, men som samtidig holder fast på at vi skal være en misjonerende kirke. Det skal ikke og behøver ikke å være noen motsetning mellom disse to perspektivene.

Jeg tror vi er på vei inn i en ny tid for kirka. Vi er på vei ut av ei tid der kirka var en betydelig maktfaktor, båndene mellom stat og kirke er i ferd med å gjøres løsere, vi representerer på mange måter ikke lenger en majoritetskultur som står i fare for å undertrykke svake grupper. Kanskje er det på tide å riste av seg noe av forlegenheten som makt- og majoritetsposisjonen en gang gav oss.

Jeg ønsker meg ei kirke som er frimodig på agendaen om å bidra til å skape tro. Jeg ønsker meg ei kirke som ikke lenger er så redd for å misbruke egen makt eller dytte noe ned over hodet på folk at vi ikke tørr å utfordre eller invitere til tro. Vi må ta fol på alvor og behandle dem som myndige, selvstendige mennesker som er nysgjerrige og som ønsker å la seg utfordre av kirkas budskap.

En inkluderende kirke

Det kan høres ut som en motsetning til dette med misjon og disippelskap, men jeg er oppriktig glad for å tilhøre ei kirke som favner så vidt som det Den norske Kirke gjør.

Trefoldighetskirken – stor, rommende favnende. Plass til meg og mitt liv – med det som er bra og med det som har gått i stykker. Ei kirke som tåler, rommer og favner alle livets fasetter.

Ei kirke som ikke bare er kirke for de fattige, for de lidende, for de trengende men også en kirke av de glade, sterke, svake, fattige.

Arnfinn Clemetsens – Karismakirken

Innlegg til hovedtemaet

1. Litt personlig

Jeg vokste opp i ei lita bygd, Skotselv. Mamma og pappa, og spesielt mamma, var aktive i den lille pinsemenigheten.

Mammas arv var sterkt luthersk, mormor som bodde hos oss i hele min oppvekst holdt fast på litt lutherske ståsted, og hadde en sterk innflytelse på meg i barndommen. Både hun og mamma elsket Guds Ord. Det ble mange mannakorn hos mormor gjennom årene!

På pappas side var de fleste vanlige statskirkefolk som bar barna til dåp uten å kalle seg personlig kristne. Det underlige, men kanskje litt typiske, og et apropos til dagen tema, var at jeg fant mer latter og jubel i den mer frisinne familien på pappas side enn i mammas strengt lutherske slekt.

Det var ofte fellesmøter med Pinsevennene, Indremisjonen og Misjonssambandet, men samtidig hadde de eldre i pinsemenigheten en sterk kritisk holdning til Statskirken og lutherdommen. De hadde betalt en pris ved å gå ut.....

Jeg tok et personlig standpunkt for Jesus som 15-åring, og ble aktiv i pinsemenigheten, men også i det tverrkirkelige miljøet i skolelaget. Jeg oppdaget at vi behøvde hverandre.

Kallet til å forkynne lå der fra guttedagene, og etter hvert ble jeg predikant og pastor. Som pastor i frittstående forsamling–Karismakirken - en pinsekirke - har jeg ofte blitt oppfattet i sterk opposisjon til DNK og de etablerte kirkesamfunn. Men den tverrkirkelige arven fra skolelaget og ungdomstiden har alltid vært der, og jeg har alltid verdsatt fellesekristent arbeid. I dag er jeg mer opptatt av mulighetene – og hva vi kan gjøre sammen til det beste for landet.

I mine 29 år som pastor i Stavanger har jeg også hatt den glede å bli kjent med og ha en god relasjon med hele fire biskoper i DNK; Sigurd Lunde, Bjørn Bue, Ernst Båsland, og nå Erling Pettersen. Som ny i Stavanger møtte jeg Sigurd Lunde i 1981, og jeg husker hva han sa til meg når jeg spurte hva han tenkte når folk gikk fra DNK over til pinsemenigheten: ”Bedre å være en aktiv pinsevenn enn et passivt statskirkemedlem”, kom det med et smil.

Når biskop Båsland var på bispevisitas på Skokka hvor vårt kirkebygg ligger, fikk vi besøk av biskopen og soknepresten og deres følge til lunch. Det kaller jeg et godt ekumenisk klima.

2. Hva ser jeg som verdifullt ved en luthersk folkekirke?

- Den lutherske kirkesom del av den historiske lenke.

Den Norske Kirke har ved sin særstilling som statskirke bidratt til å forme utviklingen i det norske samfunn med sine kristne verdier og enestående påvirkningsmuligheter. Den har historisk preget det norske samfunn som en bærer av den kristne kulturarv og en folkelig gudstro.

- Den lutherske kirke som folkekirke/ statskirke.

Den lutherske folkekirken har enestående posisjon som ingen andre kirker har med 80% av folket som medlemmer. Dette gir muligheter ved dåpsopplæring, konfirmasjon, vielser og begravelser. I det hele tatt er mitt hovedinntrykk at Den Norske kirke har en stor åpen dør for mennesker.

Jeg så det nylig på nært hold i familien. Et ungt par med bakgrunn i vår menighet ønsket å gifte seg i den lokale kirken der de bodde. De ble tatt godt imot av presten som inkluderte dem og ga dem en varm og flott vielse som vil bety mye for dem på veien videre.

- Den lutherske teologien.

Martin Luther ga oss reformasjonen, han ga oss tilbake troen på rettferdiggjørelsen ved tro alene, og troen på skriften alene. På dette grunnleggende område er vi alle lutheranere, eller

enda bedre; bibeltroende!

Den lutherske kirke har med sitt teologiske ståsted og sin objektive tilnærming til troen betydd mye. Grunnlaget er Jesu Kristi kors og rettferdigheten ved tro. Selv om jeg personlig har et annet syn på f. eks. dåpen, ser jeg at den lutherske kirke ved sin forvaltning av sakramentene gir folk noe konkret å bygge på utenfor dem selv og deres egne følelser og omstendigheter.

- Det diakonale engasjement.

Den positive vektleggingen på diakonal omsorg og sosial rettferdighet nasjonalt og internasjonalt er også en sterk side ved Den Norske Kirke.

3. Tilslutt litt kritisk søkelys og noen utfordringer

-Jeg vil utfordre Den Norske kirke til å fortsette å være en frimodig kulturbærer og verdiskaper - og våge å vise vei i en ny tid! Stikkord er tydelighet uten fordømmelse, og inkludering og folkelighet uten å bli redusert til en kraftløs institusjon.

- Jeg vil oppmuntre den lutherske folkekirken til å bruke de enestående muligheter man har, og ikke henfalle til å bli en seremonimester som gir folket en religiøs opplevelse i stedet for et møte med den levende og oppstandne Kristus.

En utydelig kirke som mener ”ingenting om allting” eller ”allting om ingenting” vil aldri forandre samfunnet.

Folk ønsker og trenger en åpen, romslig og inkluderende kirke, men også en kirke som viser vei en tid da mennesker spør etter trygge verdier og er mer åpne for det åndelige og religiøse enn på lenge.

- Martin Luther betonte ”Skriften alene”. Skriften alene er et godt og rett grunnlag, den er rettesnor for liv og lære. Men bare når Ordet og Ånden virker sammen blir det liv og kraft. Jeg vil tro at det også må være luthersk kristendom på sitt beste.

- Kirkemøtets motto er ”Luther glede”. Det klinger godt!

Likevel mener jeg at den lutherske teologien og den lutherske kirken på veien mistet mye av Luthers egen glede og evangeliets glede.

Den lutherske vektleggingen av ”lov og nåde”, ”synder og rettferdig”, ”kors og oppstandelse” har ofte gitt en ubalanse med for stor vekt på den ”tunge” siden. Her har den lutherske kirken påvirket all norsk kristendom, og betoningen av oppstandelseskraften og gleden i Kristus har ofte hatt trange kår. Det er ingen frelse utenom Jesu kors, men korset hadde heller ingen kraft hvis Jesus ikke hadde stått opp. Denne ubalansen har skapt en tung form for kristendom.

Det har ofte blitt lite ”Luther glede” og for mye ”Luther DOM”.

- Jeg vil avslutte med å utfordre dere til å være en evangelisk, luthersk kirke med strek under evangelisk.

Sammen har vi som kristne fått et tydelig oppdrag fra vår øverstkommanderende: ”Forkynn evangeliet for alle mennesker!” Evangeliet er gode nyheter og gledelige nyheter til alle! Det er grenseløst og fordomsfritt!

Derfor vil jeg inspirere den lutherske folkekirken til å være en positiv, aktiv misjonerende kirke i Norge. La budskapet om rettferdighet ved tro alene lyde over Norges land!

- Et større mangfold av menigheter – og større åpenhet for gleden og karismatikken – ønsker jeg velkommen til det beste for kirken og de store deler av Norges befolkning som enda ikke har oppfattet at evangeliet er de gode og gledelige nyheter!

Da vil det bli mye ”Luther glede”

Presentasjon av årsmelding for de sentralkirkelige råd 2009

Muntlig orientering ved direktør Jens-Petter Johnsen til KM 03.5.1/10.

Innledning

De senere år har det vært vanlig at Kirkerådets direktør har hatt en gjennomgang av aktuelle saker som Kirkerådet arbeider med i tilknytning til årsmelding og andre orienteringssaker som står på saklisten.

De orienteringssakene som står på sakslista er årsrapport fra De sentralkirkelige råd, Edinburgh-jubileet, Luthersk verdensforbunds generalforsamling, arbeidet med salmebok og liturgisk musikk.

Jeg begrenser eller utelater kommentarer til saker som lederen berørte i sin tale ved åpningen av Kirkemøtet, og på kirkemøtekurset i går, så som blant annet stat og kirke, gudstjenestereform og kirke og kultur.

Nytt Kirkemøte

Det er alltid spennende å være med på historiske begivenheter. Dere er tidenes største Kirkemøte - 124 delegater.

Tre fjerdedeler av dere er på Kirkemøte for første gang.

Bare 19 av dere, i tillegg til biskopene, har vært på Kirkemøte tidligere.

17 av dere er under 30 år – (ingen biskoper i den gruppa) – og samtlige bispedømmer har unge delegater her.

Gjennomsnittsalderen er 49 år på dere som er valgt som leke representanter.

Dere har bare to Kirkemøter å gjøre jobben på.

Det har kostet 73 millioner å få dere valgt!

Vi har store forventninger!

Valg og demokrati

Kirkevalget 2009 er årsaken til at det store flertallet av dere sitter her.

Dere skal i år behandle regelverket for valget 2011.

Valget i fjor er grundig evaluert både av kirken selv og av forskere.

Dette ligger til grunn når vi nå forbereder Kirkevalget 2011.

Valgregler er gjennomgått med tanke på forbedring og forenkling.

Det er gjort noen viktige endringer:

I menighetsrådsvalget 2011 vil velgeren få større innflytelse over hvem som blir valgt blant de foreslåtte kandidatene.

Og ved dette og særlig ved bispedømmerådsvalget vil det bli enklere å avgi stemme.

Kommunikasjon med kirkens medlemmer er en stor og viktig oppgave.

Vi får en unik mulighet til å henvende oss direkte til det enkelte medlem gjennom valgkortet.

1 Politikerne har selv påpekt behovet for bedret kandidatpresentasjon, særlig ved bispedømmerådsvalget.

Det ba vi om bevilgninger til uten at vi har fått det.

Vi må derfor gjøre alt for å utnytte eksisterende kommunikasjonskanaler - for en bedret kandidatpresentasjon er nødvendig.

Videre behandling av stat-kirke-saken

Februar 2011: Kirkerådsbehandling av høringsnotat fra departementet om konsekvenser av

endringer i Grunnloven, herunder utnevning av proster og biskoper
Februar-april 2011: Høring av kirkemøtesak om konsekvenser av endringer i Grunnloven, herunder utnevning av proster og biskoper
Januar-april 2011: Seminarer i bispedømmene om fremtidig kirkeordning og kontakt med ansatteorganisasjoner
April 2011: Kirkemøtebehandling av høringsnotatet fra departementet og seminar om fremtidig kirkeordning
Juni 2011: "Arbeidsgruppen" leverer sitt forslag om ny kirkeordning til Kirkerådets direktør
Juni-september 2011: Forberedelse av kirkerådssak om ny kirkeordning i Kirkerådets sekretariatet
September 2011: Kirkerådets førstegangsbehandling av foreløpig forslag til ny kirkeordning
Høringer og kontakt med de ansattes organisasjoner
Desember 2011: Kirkerådets andregangsbehandling av forslag til ny kirkeordning
April 2012/2013: Kirkemøtets førstegangsbehandling av forslag til ny kirkeordning
April 2013/2014: Kirkemøtets andregangsbehandling av forslag til ny kirkeordning
2014/2015 Stortingsmelding om forholdet mellom stat og kirke

Kirkerettslig kompetanse

Stat - kirke- forliket og kommende lovendringer overfører som kjent myndighet fra staten til kirkelig valgte organer.

I en mer selvstendig kirkeorganisasjon trenger vi økt kompetanse på kirkerett.

Kirkerett er et eget fagområde.

Vi har få kirkerettsjurister i landet.

Jeg vil her særlig utfordre de teologiske fakultetene til å bygge opp kompetanse og opprette egne undervisnings- og forskningsstillinger på feltet, og synliggjøre det i utdanningstilbudet. Det er også nødvendig at departementet utstyres Kirkerådet med stillinger, som ivaretar dette saksfeltet i en fremtidig kirkeordning.

Preses

Mye av forsommeren ble preget av presesdebatten.

Dessverre ble det en lokaliseringdebatt, - og ikke en debatt om hva preses skal gjøre.

Og Kirkemøtets vedtak ble overprøvd av Regjering og Storting.

Det er tatt til etterretning.

Departementet har i høst sendt ut et høringsnotat om de praktiske sider ved etablering av presesfunksjonen.

Kirkerådets arbeidsutvalg har avgitt vårt høringsvar og gitt tilslutning til det meste av departementets forslag til den praktiske utformingen av stillingen og utnevningprosessen.

Men Arbeidsutvalget er kritisk til at lokale instanser i Nidaros domprosti gis stor innflytelse i prosessen frem mot innstilling av kandidater.

Arbeidsutvalget foreslår at Nidaros bispedømmeråd representerer det lokale og Kirkerådet det nasjonale element i avstemningen før Bispemøtet fremmer sin prioriterte innstilling til Regjeringen.

På den måten vil den nasjonale karakteren ved presesembetet styrkes.

Kirkeboka

De manuelt førte skinninnbundne kirkebøkene med oversikt over dåp, faddere, konfirmasjon og andre kirkelige handlinger har røtter tilbake til 1600-tallet.

Men i vårt moderne informasjonssamfunn har kirkebøkene utspilt mye av sin rolle.

Kirkerådet har derfor i forståelse med FAD utarbeidet planer for å avvikle ordningen om

føring av disse bøkene.

Alternativet er å utvide medlemsregisteret slik at denne databasen også kan ivareta kirkens behov for data om de kirkelige handlingene.

Vårt mål er at de håndskrevne kirkebøkene kan bli historie i løpet av neste år.

Kirkens felles IKT-plattform

I 2009 ble det utarbeidet en nasjonal strategi for informasjons- og kommunikasjonsteknologi innenfor Den norske kirke.

Den ble presentert på fjorårets kirkemøte.

Strategien har som mål å samle kirken til ett "IKT-rike" med felles verktøy for alle medarbeidere og kontorer, og løsninger som setter kirkens brukere er i sentrum.

Dette innebærer bedre nettsider, oversikt over kirkens aktiviteter lokalt, regionalt og sentralt, og mulighet for intern informasjonsdeling.

Etter Kirkemøtet i fjor ble det igangsatt et samarbeidsprosjekt mellom KA og Kirkerådet. Det ble nedsatt en styringsgruppe med representanter fra prosjekteierne og fellesråd og bispedømmeråd.

Den vil levere en samlet rapport med anbefalinger i løpet av desember i år.

En felles IKT-løsning for Den norske kirke vil ifølge utredninger redusere dagens totale IKT-utgifter.

Men innføringen av en slik IKT-plattform vil gi store utgifter ved etableringen, såkalte pukkelutgifter.

Vi er avhengig av at de politiske miljøer bidrar til dette, sånn som det er i dag er Den norske kirkes IKT-løsninger ikke i tråd med nasjonale føringer og krav.

Med de nødvendige overføringer vil vi se de første resultatene av IKT-omleggingen fra 2012. Det er interessant at vi akkurat nå er plassert i Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet som har IKT-ansvaret i staten.

Gudstjenestereformen

Etter flere års intenst arbeid med gudstjenestereformen er vi nå endelig kommet dit at Kirkemøtet skal ta beslutninger om ny gudstjeneste, og så skal den implementeres i våre menigheter.

Det ligger foran oss et større arbeid med å innføre reformen i vår kirke, et arbeid som må skje i fellesskap mellom Kirkerådet, arbeidsgivere og arbeidstakere og de involverte på regionalt og lokalt nivå.

Det er opprettet en nasjonal styringsgruppe sammensatt med representanter for disse.

Startskuddet for innføringen av reformen går som kjent første søndag i advent om ett år.

Innen første søndag i advent 2012 regner vi med at alle menighetene har vedtatt en lokal grunnordning og har begynt å ta i bruk den nye liturgien.

Forberedelse til innføring av reformen har allerede skjedd i flere år gjennom faglig debatt, kursing og gjennom bispedømmenes arbeid.

Presten, kantorer, andre kirkelige tilsatte og ikke minst menighetsråd og gudstjenestemedarbeidere for øvrig må skoles og kurses for at denne reformen skal bli slik Kirkemøtet uttrykker – ”en gudstjeneste som berører”.

Salmebok

Kirkerådet har i år satt i gang arbeidet med å fullføre en ny salmebok på grunnlag av høringsuttalelsene til Salmebok 2008 og Kirkerådets vedtak i mars 2010.

Det skal lages en ny salmebok i ett bind.

Salmene skal i hovedsak velges ut fra det totale tilfanget i Salmebok 2008 – det vil si at de

skal velges fra det materialet som salmebokforslaget hadde med fra Norsk Salmebok, Salmer 1997 og de nye salmene.

Forslagene høringsinstansene har kommet med når det gjelder hvilke salmer som bør inn i eller ut av den endelige boka vil bli vektlagt ved utarbeidelsen av ny salmebok.

Veien videre nå er at en prosjektgruppe ferdigstiller salmebokforslaget som skal legges fram for det valgte Kirkerådet til behandling i september 2011.

Biskopene skal ha forslaget på sitt bord i oktober samme år, og så skal Kirkemøtet vedta salmeboka i april 2012.

Boka er planlagt innført i menighetene først om tre år, fra første søndag i advent 2013.

I tråd med høringen arbeides det med å etablere en salmedatabase på Internett, hvor både den nye salmeboka og andre salmer gjøres tilgjengelig som tekst- og lydfiler.

Sannsynligvis vil rettighetsspørsmål kreve at dette blir en eller annen form for betalingsnettsted.

Det gjenstår mange avklaringer, men målsettingen er at vi skal få dette til.

Dåp på bedehus

Flere menighetsliknende forsamlinger, ofte i tilknytning til kristne organisasjoner, har de senere år feiret egne gudstjenester, også med dåp.

Kirkerådet har sammen med Bispemøtet møtt representanter for Normisjon, Indremisjonsforbundet og Norsk luthersk misjonssamband drøftet hvordan vi som kirke og organisasjoner skal forholde oss til denne praksis.

Bispemøtet har behandlet saken og det er enighet om at de som døper i regi av organisasjonene, gjør dette på de respektive organisasjonenes ansvar.

Videre anerkjenner Den norske kirke dåp som blir foretatt på denne måten, og barna blir, når foreldrene ønsker det, medlemmer av og kirkebokført i Den norske kirke.

Nye menighetsdannelser

Det har vært interessant å høre synspunkter fra disse organisasjonslederne om at opprettelsen av slike menighetsliknende forsamlinger ikke bare har med teologisk uenighet å gjøre, men vel så ofte er en reaksjon mot det de vil kalle tilstivnede former både på bedehus og i kirke, og et ønske om nye møte- og gudstjenesteformer.

Den kontakt som er etablert ved denne anledning kan komme til å være viktig for den videre relasjonen mellom Den norske kirke og de kristne organisasjonene.

På Kirkemøtet i 2012 vil vi få til behandling en kirkemøtesak om alternative menighetsdannelser innenfor eller på tvers av den etablerte soknestrutturen. Den kirkemøtebestilte saken om evaluering av bymenigheten Sandnes inngår i denne saken.

Klima

Det felleskirkelige 10-årige samarbeidsprosjektet "Skaperverk og bærekraft" som Kirkemøtet tok initiativ til for noen år siden, preger arbeidet på miljøsidene.

Rett før klimaseilasen i desember i fjor ble nettsiden grønnkirke.no lansert.

Arbeidet med grønne menigheter går framover – vi har nå over 200 registrerte menigheter.

Også bispedømmene bidrar sterkt til å sette klima og grønt arbeid på dagsorden gjennom ressursgruppene for miljø, forbruk og rettferd.

Diakoniatet

Den norske kirke er en tjenende kirke.

Diakontjenesten i menighetene er av avgjørende betydning og det arbeides fortsatt med avklaringen av diakonenes plass i kirkens tjenestemønster.

I denne forbindelse har Bispemøtet tidligere i år sagt at vi heller enn å snakke om embetet, skal snakke om de ulike tjenester.

Saken fremmes på neste Kirkemøte.

Bispemøtets uttalelse forstår diakontjenesten ut i fra diakontjenestens teologiske egenart, dette gir et godt utgangspunkt for en offensiv videreutvikling av kirkens diakoni.

Utviklingshemmede og tros- og livssynsutøvelse

1. desember 2009 lanserte Kirkerådet veiledningspakken "Deltakelse og tilhørighet", dette er materiell for inkludering av mennesker med utviklingshemming i menighetenes liv.

Veiledningspakken er et samarbeidsprosjekt med Norges kristne råd og Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn.

Materiellet skal hjelpe menigheter slik at utviklingshemmede kan bli en naturlig del av menighetslivet – og endatil en ressurs.

Helse- og omsorgsministeren lanserte samtidig rundskrivet "Rett til egen tros- og livssynsutøvelse".

Kirkerådet tok initiativ til rundskrivet, og det understreker den lokale helse- og omsorgstjenestens plikt til å legge til rette for den enkeltes mulighet for tros- og livssynsutøvelse.

I august ble boka "Utviklingshemming og tros- og livssynsutøvelse – rettigheter og tilrettelegging" utgitt.

Den er et fellesprosjekt mellom ulike trossamfunn og Helsetilsynet.

Alle landets kommuner får tilsendt boka, og får dermed hjelp til å gi utviklingshemmede det tilbudet de har rett til – mulighet til egen trosutøvelse.

Til sammen er dette en nødvendig styrking på et avgjørende viktig felt for en kirke.

Lokal prestedtjeneste

Kirkemøte- delegater har etterspurt ulike typer assisterende prestedtjenester etter mønster fra engelsk og tysk kirkeliv.

Dette kan være ordninger der ikke-ordinerte får en steds- og tidsavgrenset godkjenning til lokal prestedtjeneste.

Det har også vært foreslått en ordning med ungdomsprest eller -pastor med lavere kvalifikasjonskrav, som vi har hørt tidligere i møtet.

Utredningen og behandlingen i Kirkerådet understreket de muligheter som i dag allerede finnes for alternativ vei til prestedtjenesten.

5 Det er viktig at dette vurderes videre i sammenheng med det større stillingsmønsteret i kirken.

Trosopplæring

Kirkemøtet vedtok i 2009 plan for trosopplæring "Gud gir - vi deler".

Kirken døper 42 000 barn og unge hvert år. Fornyet trosopplæring handler om at bredden av barn og unge blir kjent med Jesus og den kirken de er døpt inn i.

I året som har gått, er planen distribuert i et stort antall til menigheter og ressursmiljø for trosopplæringen i Den norske kirke.

Gjennom kurs og motivasjonssamlinger har det blitt arbeidet for at planen skal bidra til offensivt arbeid blant barn og unge.

Vi har akkurat tildelt midler (med forbehold om statsbudsjettets godkjenning) til nye trosopplæringsprosjekter for 2011.

146 nye menigheter over hele landet kommer fra neste år i gang med i reformen.

Det betyr at 546 300 barn og unge i 850 av landets 1280 menigheter er med, foruten de mange som på eget initiativ er i gang med fornyet trosopplæring i menighetens regi.

Den tredje trosopplæringskonferansen på Norges varemesse gikk av stabelen 20. oktober.

Antallet deltakere har økt fra gang til gang, og i år var det venteliste for å bli med.

Det er utrolig inspirerende at 1500 ansatte og frivillige møtes for å dele og få erfaringer fra et av våre aller viktigste arbeidsfelt – barn og unge og tro.

Konferansen viser at det er behov for større kirkelige samlinger.

Kanskje kan denne konferansen i fremtiden bygges ut til et større arrangement med flere og andre temaer i tillegg.

Plan for samisk kirkeliv

Kirkemøtet ba i 2006 (KM 7/06) Samisk kirkeråd i samarbeid med de tre nordligste bispedømmerådene og Oslo bispedømmeråd om å utarbeide en plan for utviklingen av samisk kirkeliv.

Planen vil legge grunnlaget for en mer gjennomgående og systematisk ivaretagelse av samisk kirkeliv i årene som kommer, og har vært på høring i år.

Høringsprosessen har utvilsomt styrket dialogen mellom lokale, regionale og sentrale aktører i samisk kirkeliv.

Strategiplanen vil, som leder sa i sin tale, bli endelig behandlet av dere i Kirkemøtet 2011.

Kontakt med sametinget

I planprosessen er også Samisk kirkeråds kontakt mot Sametinget styrket.

Sametinget gir kirken ros for blant annet arbeidet som gjøres i forhold til samiske språk.

Samiske liturgier

Det siste året har det blitt en merkbart større andel av samiskspråklig informasjon på kirken.no i form av liturgier og ulike planer.

Nordsamisk liturgibok, som sendes ut om kort tid, representerer en betydelig musikalsk fornyelse med 25 nye musikalske ledd hvor samisk tonefølelse er vektlagt.

Dette musikk materialet vil i stor grad også kunne brukes i rammen av den nye gudstjenestereformen.

Generalforsamlingen til Det lutherske verdensforbund

Det lutherske verdensforbund var samlet til sin 11. generalforsamling i Stuttgart i juli.

Det er interessant å merke seg vekten de lutherske kirkene legger på diakoni og sosialetiske spørsmål.

Biskop Helga Haugland Byfuglien ble valgt til visepresident i Det lutherske verdensforbund og Jenny Skumsnes Moe ble valgt inn i rådet som ungdomsrepresentant for Norden.

På generalforsamlingen i Stuttgart var det overraskende lite Luther, mente den nyutnevnte visepresidenten.

Til Vårt Land sa biskopen at hun savnet teologiske debatter om hva det vil si å være en bekjennende og misjonerende luthersk kirke i vår tid.

Den debatten vil vi ta.

Helga Byfuglien innleder til det i morgen.

Religionspolitikk

Den norske kirke vil bidra aktivt i forhold til Sturla Stålsett- utvalgets arbeid med å utmeisle en ny religionspolitikk.

Som majoritetskirke vil vi bidra konstruktivt til å utforme en politikk som fremmer likebehandling og tros- og livssynsfrihet i Norge, også i det offentlige rom.

Vi skal bidra til å videreføre den kristne kulturarven og kirkens samfunnsbyggende rolle på en måte som tar hensyn til at Norge nå er et multireligiøst samfunn, samtidig som det fortsatt er slik at om lag 90 % av befolkningen hører til et kristent trossamfunn.

Dette utredningsarbeidet vil også kunne danne et viktig premissgrunnlag for regulering av forholdet mellom stat og kirke.

De kristne i Midtøsten

'Kairos-dokumentet' fra palestinske kristne har vakt stor internasjonal oppsikt – også i Norge – og dette har preget arbeidet til Mellomkirkelig råd i år.

Både Teologisk nemnd og Komiteen for Internasjonale spørsmål arbeider nå videre med de teologiske og etiske utfordringer dokumentet gir oss.

Mellomkirkelig råds midtøstenarbeid skjer i nært samarbeid med blant annet Norges kristne råd, Kirkens Nødhjelp, Israelsmisjonen og Det mosaiske trossamfunn.

Asylpolitikk

Vi ser dessverre tendenser til at respekten for menneskeverd og likeverd svekkes.

Mellomkirkelig råd deltar i kampanjen "Ingen er ulovlig" - om papirløse innvandrere -, sammen med en lang rekke norske kristne og humanitære organisasjoner.

Vi kan ikke tie om at det lever tusenvis av mennesker i Norge som ikke sikres fundamentale menneskerettigheter fordi de mangler personnummer og juridiske rettigheter.

Vi hører stadig om målrettet drap av kristne i Irak.

Fader Myassar i Bagdad har uttalt: "Vi er hjelpeløse mot volden her. Vi håper at andre land i alle fall kan la være å sende kristne asylsøkere tilbake hit."

Dette støtter vi opp om, - norske myndigheter må ikke sende kristne tilbake til Irak der de synes å være helt uten beskyttelse.

...til for menighetene!

Det er avgjørende at alt arbeid som gjøres i Kirkerådet og Kirkemøtet er målrettet inn mot arbeidet i menighetene.

Vår virksomhet skal være "...til for menigheten".

Et visjonsdokument ble vedtatt på Kirkemøtet for to år siden. Under overskriften "I Kristus, nær livet" står det at vi skal være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke. Vi skal være bekjennende på den måten at vi deler og gir videre troen på den treenige Gud. Vi skal være misjonerende ved å vitne om Kristus lokalt og globalt sammen med den verdensvide kirke.

Vi skal være tjenende ved å vise omsorg gjennom nestekjærighet, fellesskap og kamp for rettferdighet og vern om skaperverket.

Og vi skal være en åpen folkekirke ved å utvikle et fellesskap med rom for mangfold og respekt for ulikheter.

En slik kirke kan vi bare være - I Kristus – nær livet!